MARX-ENGELS-LENIN INTÉZET • MOSZKVA

LENIN

VLADIMIR ILJICS

ÉLETÉNEK ÉS TEVÉKENYSÉGÉNEK
RÖVID RAJZA

IDEGENNYELVŰ IRODALMI KIADÓ
MOSZKVA 1942

W. E. B. Du Bois

А 61890. Зак. 2834. Тираж 1100.

Типография «Искра революции», Москва.

MARX-ENGELS-LENIN INTÉZET • MOSZKVA

LENIN

VLADIMIR ILJICS

ÉLETÉNEK
ÉS TEVÉKENYSÉGÉNEK
RÖVID RAJZA

IDEGENNYELVŰ IRODALMI KIADÓ
MOSZKVA 1942

I

VLADIMIR ILJICS ULJÁNOV (Lenin), a bolsevizmus és a világ első szocialista államának megalapítója, 1870 április 10-én (22-én) született a volgamenti Szimbirszk (ma Uljánovszk) városában.

Atyja, Ilja Nikolájevics, asztrachán kispolgároktól származott. A gimnázium és a kazáni egyetem elvégzése után 14 évig matematika- és fizikatanár volt Penzában és Nizsnij-Novgorodban (jelenleg Gorki), 1869-től fogva a szimbirszki kormányzóság oktatási kerületének volt tanfelügyelője, később igazgatója. Sok éves szolgálata elismeréséül nemesi címet kapott. Ilja Nikolájevics Uljánov művelt, haladó orosz volt, aki teljesen a néptömegek felvilágosításának szentelte életét. Munkaszerető, kitartó, a munkában magától és másoktól kötelesség-teljesítést követelő ember létére, az ügy érdekeit helyezte előtérbe és igyekezett gyermekeit is ezekre a tulajdonságokra nevelni. Meghalt 1886 január 12-én.

Lenin anyja, Mária Alexandrovna Blank, orvos leánya volt. A kitünő, nagyműveltségű, magas kultúrájú és okos asszony különösen kivált nagy akaraterejével és erős jellemével. Jól ismerte az orosz szépirodalmat és a világirodalmat, franciául, németül és angolul beszélt, sokat foglalkozott zenével. Teljesen családjának szentelte magát és gyermekeiből becsületes, művelt és eszméktől áthatott embereket igyekezett nevelni.

Az Uljánov-szülők valamennyi gyermekéből forradalmár lett: legidősebb fiuk, Alexander, a „Naródnaja Volja“

(„Népakarat") tagja volt, a többiek, — Anna, Vladimir, Dimitrij, Mária, — a korán elhalt Olga kivételével, bolsevikok lettek.

Lenin élénk, nagytehetségű gyermek volt. Már ötéves korában megtanult olvasni. Kilencéves korában beiratták a szimbirszki gimnázium első osztályába. Mert rendkivül tehetséges volt és a tanulást komolyan vette, kitünően tanult és kitüntetéssel került egyik osztályból a másikba. Mire a gimnáziumot befejezte, jól tudott latinul, görögül, franciául és németül s jól ismerte a történelmet és az irodalmat is. Különösen nagyra becsülte az olyan irodalmi müveket, melyeknek hősei kemény és hajthatatlan jelleműek.

Lenin gyermekéveit és ifjuságát a Volgamentén töltötte — a szimbirszki, kazáni és számárai kormányzóságokban. Ezek tipikus parasztkormányzóságok voltak. Itt Lenin közelről figyelte a parasztok életét, a faluban uralkodó nyomort és tudatlanságot, az embertelen szolgaságot és vadállati kizsákmányolást, s állandóan érintkezésben volt a munka embereivel. Látta, hogy az orosz dolgozó tömegekkel együtt hogyan nyomják el a nagyszámú nemzetiségeket — a csuvasokat, a mordvinokat, a tatárokat és a többit is. Még ifjú korában meggyülölte a dolgozó tömegek leigázását, meggyülölte a nemzeti elnyomást.

Lenin tanuló évei és ifjusága Oroszország történetének egyik legsötétebb korszakára estek. Később Lenin ezeket az éveket „a fékevesztett, hihetetlenül esztelen és vadállati reakció"*) időszakának nevezte. A cárizmus, letiporva a 70-es évek forradalmi mozgalmát, diadalmaskodott. Az önkényuralmi kormány, miután 1881-ben a „Naródnaja Volja" emberei megölték II. Sándor cárt, sietett visszavonni még a 60-as évek felemás reformjait is. A parasztot teljesen a nemesi származású járási főnökök hatalmába adta. Betiltotta nemcsak a demokrata, de majdnem az egész liberális sajtót is. A reakció az iskolában is dühöngött. A népoktatás minisztériuma, vagy ahogy később Lenin nevezte „népbutítás minisztériuma", a tanulóifjúságból az önkényuralom számára

*) Lenin Összes Müvei, IV. kiadás I. köt., 267. old., (oroszul).

megbízható szolgákat igyekezett nevelni. A cári kormány fékevesztett önkénye, a munkások és parasztok teljes jogfosztottsága és példátlan elnyomása, a szörnyű nemzeti elnyomás, a liberálisok gyávasága és aljas behódolása a reakciósok előtt — ez az akkori orosz életnek.

Lenin már korán elgondolkodott az őt környező életen, figyelmesen hallgatta a felnőttek politikai beszélgetéseit. Sokat olvasott és már korai ifjúságában elolvasta Oroszország forradalmi-demokrata publicisztikájának legjobb termékeit. 14—15 éves korában elolvasta Csernisevszki „Mit tegyünk?" c. regényét, amely mély benyomást tett rá. Olvasta Dobroljubov, Piszarev műveit is és más könyveket, amelyek akkoriban „tilosak" voltak. Jól ismerte Nyekrászov nemzedékének demokrata költőit.

Nagy befolyást gyakorolt az ifjú Leninre bátyja, Alexander, akivel igen jó barátságban volt. Alexander komoly, elgondolkodó, magával és kötelességeivel szemben szigorú ifjú volt. Mikor 1885 és 1886 nyarán Pétervárról, ahol az egyetem fizikai és matematikai fakultásán tanult, szünidőre hazautazott, magával vitte Marx „Tőké"-jét. Lenin már akkor kezdett megismerkedni ezzel a művel.

Lenin már korán ellensége lett a cári Oroszország egész társadalmi és politikai rendjének. Már a gimnázium felső osztályaiban forradalmi gondolkozású volt. Ez kifejezést nyert iskolai dolgozataiban is. Igy egy alkalommal a gimnázium igazgatója, visszaadva egyik iskolai dolgozatát, haragosan mondotta neki: „Milyen elnyomott osztályokról ír maga itt, hogy kerül ez ide?"

Fordulópontot Lenin életében az 1887-es év jelentett. Ekkor tért rá visszavonhatatlanul a forradalmi útra.

Az év elején nagy szerencsétlenség szakadt az Uljánov családra. Március 1-én Pétervárott letartóztatták Vladimir Iljics bátyját, Alexander Uljánovot, mert résztvett a III. Sándor cár ellen irányuló merénylet előkészítésében. Ugyanakkor letartóztatták Vladimir Iljics nővérét, Annát is, aki szintén Pétervárott folytatta tanulmányait.

Az Uljánov család közeli barátnője, V. V. Kaskadámova,

visszaemlékezéseiben elmondja, hogy, miután Pétervárról értesítést kapott Alexander letartóztatásáról, kihívatta Lenint a gimnáziumból (Lenin akkor a nyolcadik osztályba járt), hogy megtanácskozza vele, hogyan készítsék elő erre a sulyos hírre Mária Alexandrovnát. Elolvasva a levelet, Lenin sokáig összehúzott szemöldökkel hallgatott. „Előttem — írja emlékirataiban Kaskadámova, — már nem az előbbi gondtalan, életvidám fiú ült, hanem egy felnőtt ember, aki mélyen elgondolkozik egy fontos kérdésen.

„De hisz' ez igen komoly dolog — mondotta — ez rosszul végződhetik Szására."

Mária Alexandrovna minden próbálkozása, hogy legidősebb fiát megmentse a haláltól, eredménytelen volt. 1887 május 8-án Alexander Uljánovot a schlüsselburgi erődben kivégezték.

Az egész szimbirszki liberális „társaság", mihelyt hírét vette Alexander Uljánov letartóztatásának, hátat fordított az Uljánov családnak. Még a legközelebbi ismerősök sem jártak hozzájuk. Ez az általános gyávaság igen erős benyomást tett az ifjú Leninre. Felismerte a liberális fecsegés valódi értékét.

Bátyja halála nagymértékben befolyásolta Leninnek azt az elhatározását, hogy a forradalmi útra lép. De bármenynyire meghajolt bátyja hősiessége előtt, már akkor hibásnak, nem célravezetőnek tartotta az önkényuralom elleni harc terrorista módszerét. Amikor megtudta, hogy bátyja egy terrorista szervezet tagja volt, ezt mondotta: „Nem, nem ezen az úton fogunk haladni, nem ilyen úton kell haladni."

A gimnáziumot Lenin kitüntetéssel végezte, jutalmul aranyérmet kapott s 1887 augusztus 13-án beiratkozott a kazáni egyetem jogi fakultására.

Kazánban Lenin rövidesen kapcsolatba lépett a forradalmárokkal és egy, a cári titkosrendőrség megállapítása szerint „rendkivül ártalmas irányzatú" tanulókör tagja volt. Diákkörnyezetéből Lenin minden tekintetben kimagaslott. Forradalmi hajlamú, erélyes, nagy olvasottságú ifjú volt, aki meggyőződéssel szállt síkra nézetei mellett. Lenin az egyetemen a

rendőrség és az egyetemi vezetőség külön megfigyelése alatt állott.

A cári kormány arra törekedett, hogy az egyetemi tanszékeket csak reakciós erők töltsék be és üldözte az összes diákszervezeteket. A diákok különösen szigorú felügyelet alatt állottak. Minden kört és egyesületet, még azokat is, melyeknek anyagi segélynyujtás volt a feladatuk, azzal gyanusította, hogy kormányellenes célokat követnek. Ellenzéki felszólalásokért a diákokat az egyetemi fogdába csukták. A diákság élesen tiltakozott a rendőri üldözés politikája ellen. Az 1887-es diákzendülésekre a közvetlen okot az adta, hogy életbelépett a reakciós, úgynevezett „1884-es egyetemi szabályzat". November végén megkezdődtek a diákzendülések Moszkvában és igen gyorsan átcsaptak a vidékre. 1887 december 4-én a kazáni egyetemen is megkezdődtek a zendülések. Lenin a legaktívabban résztvett mind a diák-akciókat előkészítő tanácskozásokon, mind pedig magukban az akciókban. A cári egyetemi vezetőség azonnal a megtorlás özönét zúdította a diákokra. A december 4-ről 5-re virradó éjjel Lenint lakásán letartóztatták; ugyanakkor letartóztatták a forradalmi diákmozgalom számos más aktív részvevőjét és szervezőjét is.

— Mit lázadoznak maguk, fiatal ember? Nem látják, hogy fal van maguk előtt? — kérdezte Lenint az őr, mikor a börtönbe kisérte.

— Fal, de rothadt; döngesd: beomlik — felelte Lenin.

A börtönben egyszer valahogy összekerültek a diákok és kezdték egymást kérdezgetni, ki mit csinál, ha kiszabadul. Mikor Leninre került a sor és megkérdezték: „Hát te, Uljánov, mit akarsz csinálni?" — Lenin azt felelte, hogy előtte egy út áll, a forradalmi harc útja.

December 5-én Lenint kizárták az egyetemről és két nap mulva, 1887 december 7-én titkos rendőri felügyelet alá helyezték a kazáni kormányzóság Kokuskinó nevű falujában. Ide költözött nővére, Anna Iljinicsna is, akinek szibériai száműzetését rendőri felügyeletre változtatták.

Igy ment át a tizenhét éves Lenin a forradalmi tűzkeresztségen a cári önkényuralommal való első összecsapásánál.

Azóta Lenin egész életét maradéktalanul az önkényuralom és a kapitalizmus elleni harcnak szentelte, a dolgozók felszabadításának az elnyomás és a kizsákmányolás alól.

A cári titkos rendőrség a maga módján szintén leszögezte a tizenhétesztendős Lenin forradalmi működésének kezdetét. A rendőrség közölte a kazáni kormányzóval, hogy a Kokuskinóba száműzött Lenin „aktív részt vett a kazáni tanuló-ifjuság forradalmi tanulóköreinek szervezésében". 1887 december 27-én elrendelték, hogy Lenint a rendőrspiclik mindennap figyeljék titokban. Azóta Lenint és az egész Uljánov családot szakadatlanul kisérte a rendőrség szeme. Leninnek minden lépéséről jelentés ment a rendőrségre.

Lenin vagy egy évet töltött a kis istenhátamögötti faluban. Sokat olvasott és szorgalmasan képezte magát. Már akkor megnyilatkozott az a képessége, hogy szigorúan átgondolt terv alapján, rendszeres munkát folytasson. Kora ifjúságától fogva következetesen hatalmas munkaképességet fejlesztett ki önmagában.

1888 október elején Lenin engedélyt kapott, hogy Kazánba költözzék, ahol anyja, Mária Alexandrovna tartózkodott kisebb gyermekeivel. De az egyetemre nem vették fel. Lenin kérésére, hogy tanulmányait külföldön folytathassa, a rendőrség azt javasolta a kormányzónak, hogy „ne adja ki külföldi útlevelét".

Kazánban Lenin különböző illegális forradalmi csoportok részvevőivel ismerkedett meg. Ezekben a körökben eredetiben és fordításban olvasták és hevesen megvitatták Marx műveit, valamint Plechánov könyveit, melyek a narodnyikok ellen irányultak, különösen Plechánov „Nézeteltéréseink" c. munkáját. A titkos felügyelet alapján leadott rendőri jelentések megállapították, hogy Lenin „ártalmas irányzatot követ", hogy „gyanus egyénekkel van kapcsolatban".

1888 őszén Lenin komolyan kezdte tanulmányozni Marx „Tőké"-jét. Ez a könyv kitörölhetetlen benyomást gyakorolt Leninre. „Lenin — emlékezik A. I. Uljánova-Jelizárova — nagy hévvel és lelkesedéssel beszélt nekem Marx elméletének alapjairól és az új horizontokról, melyeket ez az elmélet

megnyitott... Leninből csak úgy áradt az életerős hit és átcsapott azokra is, akikkel beszélt. Már akkor is tudta, hogyan kell meggyőzni és szavával lelkesíteni az embert. És, ha valamit tanulmányozott és új útakat fedezett fel, már akkor is lehetetlen volt számára, hogy másokkal ne közölje, hogy ne toborozzon magának híveket. Ilyen híveket, forradalmi érzésű ifjú embereket, akik szintén tanulmányozták a marxizmust, Lenin rövidesen talált magának Kazánban."*)

Ugyanekkor Lenin belépett az egyik kazáni marxista körbe, melyet az 1898-ban a szibériai száműzetésben tragikus véget ért N. J. Fedoszéjev szervezett. Lenin a Fedoszéjev marxista körében töltött hónapok folyamán, melyeken szorgalmasan képezte magát, tanulmányozta a marxi elméletet.

Abban az időben a marxizmus Oroszországban roppant erőfeszítéssel tört magának utat. A narodnyikok még mindig erősen befolyásuk alatt tartották a forradalmi hangulatú értelmiséget és a marxizmus elterjedését főképpen ők gátolták. Lenin, a 80-as évek forradalmárainak nemzedékét jellemezve, ezt írta: „Sokan közülük, mint a »Népakarat« tagjai kezdtek forradalmi módon gondolkodni. Szinte egytől-egyig kora ifjúságuktól fogva lelkesen ünnepelték a terror hőseit. A szabadulás e hősies hagyomány lenyügöző hatása alól csak küzdelem árán volt lehetséges és szakítást jelentett azokkal, akik feltétlenül hívek akartak maradni a »Népakarat«-hoz és akiket az ifjú szociáldemokraták igen nagyra becsültek. Ez a küzdelem tanulásra kényszerített, valamennyi irányzat illegális kiadványainak olvasására..."**)

Oroszországban akkor a marxi tanítás híveinek száma rendkívül csekély volt. Vladimir Iljics Lenin egyike volt ezeknek az első orosz marxistáknak. Ő korán, már fiatalon megértette, hogy a narodnyikok útja téves út, hogy a cárizmus elleni harc terrorista módszerei célszerűtlenek és ártalmasak. Kutató, éles és józan eszével a marxizmus elméletében meglátta azt a hatalmas fegyvert, amely biztosítja a gyö-

*) A. I. Uljánova-Jelizárova: „Emlékezések Iljicsről", (1934) 31. old. (oroszul).

**) Lenin Összes Művei, IV. köt.. 499. old. (oroszul).

zelmet a politikai jogtalanságnak és a néptömegek rabló kizsákmányolásának rendszere elleni harcban.

A rendőrséget nyugtalanította, hogy Kazánban fellendült a forradalmi munka. 1889 júliusában letartóztatták Fedoszéjevet. Szétrombolták azt a csoportot is, melynek Lenin tagja volt. De Lenin ezuttal szerencsésen elkerült egy újabb letartóztatást, mely az előzőnél komolyabb következményekkel fenyegette. Elkerülte azért, mert két hónappal a Fedoszéjev-csoport tagjainak tömeges letartóztatása előtt, 1889 május 3-án, az egész Uljánov-család átköltözött a számárai kormányzóságba. Lenin eleinte családjával együtt egy Alakajevka nevű falu közelében fekvő tanyán lakott, ötven versztnyire Számárától, 1889 őszétől fogva pedig Számárában. A rendőrök és a kazáni oktatási kerület felügyelője itt is rendületlenül figyelték Lenint és egész családját.

Lenin meggyőződéses marxistaként került Számárába.

Ez a város akkoriban a narodnyikok egyik vára volt. A megfigyelés alatt állók és száműzöttek között (a rendőrségi iratokból kitünik, hogy körülbelül negyvenen voltak) osztatlanul uralkodtak a narodnyik irányzat hívei, a marxizmus ellenfelei, akik nem értették meg a társadalmi fejlődés törvényeit. A narodnyikok azt tartották, hogy Oroszországban a kapitalizmus „véletlen" jelenség és tagadták fejlődési lehetőségeit. Tagadták a munkásosztály vezető szerepét a forradalmi mozgalomban és a paraszti faluközösség utján remélték a szocializmus eljövetelét.

Mikor Lenin Számárába érkezett, ott a forradalmi hangulatú tanulóifjúságnak több köre működött. A legtekintélyesebbek egyike A. P. Szkljárenkó köre volt. A csoportban történelmi, gazdasági és filozófiai kérdésekkel foglalkoztak, tanulmányozták a paraszt-kérdést. E kör általános iránya a narodnyik irányzat volt. De Szkljárenkónak munkásokkal, különösen vasútasokkal is volt kapcsolata. Lenin hatása alatt, aki megismertette e kör tagjait a marxi tanítással, Szkljárenkó rövid időn belül búcsút mondott a narodnyik nézeteknek és marxistává lett.

Szkljárenkó körében és a forradalmi ifjúság egyéb körei-

ben Lenin a marxizmus propagandájával és a narodnyik tanok bírálatával lépett fel. Előadásokat tartott az ismert narodnyik V. V. (V. P. Voroncov) „A kapitalizmus sorsa Oroszországban" c. könyvéről, a narodnyik Michajlovszki és Juzsákov munkáiról, s a szintén narodnyik Nikoláj-on (N. F. Danielszon) „Vázlatok a reform-utáni társadalmi gazdaságunkról" c. munkájáról. Úgyszintén előadást tartott Marx „A filozófia nyomora" c. művéről. Ez előadások, viták és megbeszélések során Lenin már akkor bámulatba ejtette hallgatóit mély marxista tudásával. A számárai körök tagjai azt írták leveleikben, hogy van Számárában egy Uljánov nevű, rendőrségi felügyelet alatt álló kiváló eszű és műveltségű egyetemi hallgató.

Lenin Számárában továbbra is buzgón foglalkozott Marx és Engels műveinek tanulmányozásával. Főként németül és franciául olvasta őket, mert orosz nyelven igen kevés jelent meg tőlük. Lenin maga fordította oroszra Marx és Engels „Kommunista Kiáltvány"-át. A fordítást, melyet a rendőrségi házkutatások alkalmával megsemmisítettek, kéziratban olvasták a számárai tanulókörökben.

Lenin megismerkedett a forradalmi mozgalom multjával, beszélgetett erről a tárgyról a „Népakarat" legkiválóbb tagjaival, akik száműzetésük után Számárában telepedtek le.

Lenintől távol állott a marxi elmélet könyvszagú elvont felfogása. A marxizmus Leninnek sohasem volt halott dogma, hanem a forradalmi cselekvés eleven vezérfonala. Miközben a húszesztendős Lenin Marx és Engels tanítását propagálta, hozzáfogott Oroszország gazdasági és politikai fejlődésének komoly tanulmányozásához.

Lenin alaposan megismerkedett a narodnyikok gazdasági kutatásaival. Átvizsgálta és önállóan átdolgozta az egész ténybeli anyagot, melyre a narodnyikok hamis következtetéseiket építették Statisztikával kezdett foglalkozni, rengeteg anyagot tanulmányozott át Oroszország gazdasági fejlődéséről, különösen pedig a zemsztvó-statisztika adatait a paraszti gazdaságról. „A zemsztvó-statisztika — írta akkor

Lenin — roppant sok és rendkivül részletes anyagot nyújt a parasztság gazdasági helyzetére vonatkozólag."*)

Miközben elméletileg tanulmányozta a paraszti gazdaságot, gyakorlatilag úgy ellenőrizte következtetéseit, hogy közvetlenül megismerkedett a parasztok életével. Öt éven át (1889-től 1893-ig) minden nyarát Alakajevkában töltötte, gyakran elbeszélgetve a parasztokkal, figyelve a parasztok mindennapi életét. Lenin kérésére Szkljárenkó három számára körzetben statisztikai adatfelvételeket eszközölt. A kérdőívet a parasztgazdaság adatfelvétele számára maga Lenin állította össze.

Az orosz gazdaság mély és gondos tanulmányozásából levont következtetéseit Lenin „A paraszti élet új gazdasági változásai" c. kitünő cikkében fejtette ki (a cikket 1893 tavaszán irta). Ez volt Lenin első munkája, amely fennmaradt számunkra. Ebben a cikkben Lenin V. Posztnyikov „Délorosz parasztgazdaság" c. könyvét bírálja, melyet Posztnyikov a zemsztvó-statisztikai adatok és a jekaterinoszlávi, cherzoni és tauriai kormányzóságokban eszközölt saját megfigyelései alapján irt. Lenin igen sokra becsülte a könyvnek azt a részét, ahol Posztnyikov gazdag ténybeli adatok alapján kimutatta, hogy az orosz parasztság között rétegeződési folyamat megy végbe, de visszautasította Posztnyikov liberális-narodnyik következtetéseit és javaslatait. A cikkből láthatjuk, hogy az ifjú Lenin milyen komolyan és önállóan alkalmazta a marxizmus módszerét az orosz élet legbonyolultabb kérdéseinek elemzésénél.

Lenin ebből az időszakból származó levelezésében igy formulázta a cikkéből folyó következtetéseket:

„A cikkben kifejtett megállapítások számomra sokkal fontosabbak és sokkal messzebbmenő következtetések alapjául szolgálnak, mint ahogy maga a cikk mutatja. Kistermelőink (parasztok és kézművesek) bomlása számomra az az alapvető és legfőbb tény, mely megvilágítja városi és nagyüzemi kapitalizmusunkat, mely véget vet a paraszti gazdálkodás külön gazdasági formájáról szóló mesének (ez a forma

*) Lenin Összes Művei, 4. kiadás, I. köt., 3. old. (oroszul).

ugyanaz a polgári forma, csak az a különbség, hogy a feudális kötelékek még jobban összekuszálják) és arra késztet, hogy az úgynevezett »munkásokban« ne lássunk egy csomó különleges helyzetű egyént, hanem csak annak az óriási parasztömegnek felső rétegét, amely most már inkább munkaerejének eladásából, semmint saját gazdaságából él."*)

Leninnek az volt a szándéka, hogy cikkét egy legális liberális-narodnyik folyóiratban helyezi el. De a folyóirat szerkesztősége nem volt hajlandó közölni egy, a narodnyikok ellen irányuló írást. Lenin cikke 30 évig feküdt a levéltárakban és csak 1923-ban találták meg és hozták nyilvánosságra.

1889 őszén Lenin azon fáradozik, hogy engedélyt kapjon arra, hogy valamelyik egyetem jogi fakultásán mint rendkívüli hallgató levizsgázzon. Lenin egyik beadványára Deljánov közoktatásügyi miniszter ezt írta: „Érdeklődni kell felőle a kerületi oktatási felügyelőnél és a rendőrségen." A kérdezősködésre Durnóvo rendőrfőnök ezt válaszolta. „Uljánovról kazáni tartózkodása idején megállapították, hogy politikailag megbízhatatlan egyénekkel áll kapcsolatban, akik közül most néhányra államellenes bűntettek vannak rábizonyítva." És Leninnek elutasító választ adtak. A cári kormány elhatározta, hogy előtte, mint „politikailag megbízhatatlan" előtt, bezárja az egyetem kapuit. Csak 1890 őszén kapta meg végre az engedélyt, hogy a pétervári egyetem jogi fakultásán rendkívüli hallgatói minőségben letegye a vizsgákat.

1890 augusztus végén Lenin Pétervárra utazik, hogy a vizsgák feltételeiről tudakozódjon. Számárába visszatérve, szorgalmasan foglalkozik a jogi tudománnyal, komolyan készül a vizsgákra, miközben mélyreható Marx tanulmányokat is folytat.

A húszesztendős Leninnek rövid egy év alatt önállóan kellett átdolgoznia az egész négyéves egyetemi anyagot. Ezenkívül a vizsga-bizottságnak beadandó kérvényhez csatolnia kellett egy büntetőjogi írásbeli dolgozatot is. A vizsga-bi-

*)Lenin Gyüjtemény, XXXIII. köt., 15—16. old. (oroszul).

zottság előtt írásban kellett felelni egy feladott témára, azután vizsgázni kellett a római jog tételes részéből és történetéből, a polgári jogból és polgári perrendtartásból, kereskedelmi jogból és perrendtartásból, büntetőjogból és perrendtartásból, orosz jogtörténetből, egyházjogból, közjogból, nemzetközi jogból, rendőri jogból, közgazdaságtanból, statisztikából, pénzügytanból, jog-enciklopédiából és a jogbölcselet történetéből. Mindehhez rengeteg szakirodalmat kellett komolyan áttanulmányozni.

Anna Iljinicsna Jelizárova elmondja, hogyan dolgozott Lenin, mikor a vizsgákra készült. „Akkoriban sokan csodálkoztak azon, — írja — hogy Lenin, aki ki volt zárva az egyetemről, egyetlen rövid év alatt, minden segítség nélkül, anélkül, hogy közben évközi, vagy évvégi vizsgákat tett volna, olyan jól elkészült, hogy saját évfolyamával együtt tette le a vizsgát. Ebben Vladimir Iljicsnek nagy tehetségén kivül roppant munkaképessége segített."*)

Lenin télen Számárában, nyáron pedig az alakajevkai tanyán szünet nélkül dolgozott. Anna Iljinicsna meséli, hogy Alakajevkán „külön dolgozószobát rendezett be magának a sűrű hársfasorban... Reggeli után egész rakás könyvvel ide vonult vissza, olyan pontosan, mintha szigorú tanító várna rá és ott teljesen magányban töltötte az időt az ebédig, délután háromig.

Ebben a hársfasorban közülünk senki sem járt, hogy ne zavarjuk Volodját.

Miután a tanulással az ebéd előtti órákban végzett, ebéd után ugyanoda ment egy-egy társadalmi kérdésről szóló könyvvel. Emlékszem, hogy németül olvasta Engels „A munkásosztály helyzete Angliában" c. könyvét. Azután sétált, fürdött és vacsora után... Volodja feje újra könyv fölé hajolt."**)

Lenin a pétervári egyetemen két részletben tette le vizsgáit, 1891 tavaszán és őszén, fényes sikerrel. A harminchárom

*) A. I. Uljánova-Jelizárova: „Emlékezések Iljicsről" (1934) 36. old. (oroszul).

**) Ugyanott.

vizsgázó közül ő volt az egyetlen, aki minden tárgyból kitűnőre vizsgázott. A jogi fakultás vizsga-bizottsága elsőfokú diplomát állíttatott ki Leninnek.

A tavaszi vizsgák idején Lenint nagy személyes fájdalom érte: húga, Olga, aki a pétervári női egyetem hallgatója volt, hastifuszt kapott és belepusztult. Vladimir Iljics és Olga, aki másfél évvel volt nála fiatalabb, igen jó barátok voltak Lenin röviddel húga halála előtt Pétervárra hívta anyját s Olga Iljinicsna halála után, anyjával együtt, Számárába utazott.

Lenin Pétervárott, a vizsgák idején, néhány marxistával került össze. Orosz- és németnyelvű marxista irodalmat kapott tőlük s magával vitte Számárába.

1892 januárjában Lenint fölvették az ügyvédhelyettesek listájára. 1892 márciusától a megfeszített elméleti munkán, a marxista tanulókörök vezetésén, előadások összeállításán és megtartásán kivül Lenin védőként kezd fellépni a számárai körzeti törvényszéken. Védencei főképpen orosz és tatár szegényparasztok voltak, akik a Volgamentén rettenetes inséges esztendőt éltek át. Lenin első parasztvédence azzal volt vádolva, hogy „szidta az istent, szűz Máriát, a szentháromságot, a felséges uralkodót és örökösét és azt mondotta, hogy az uralkodó helytelen intézkedéseket tesz".

Több, mint négy évig élt Lenin Számárában. Itt végleg kidolgozta marxista nézeteit és itt vívta meg első csatáit a narodnyikok ellen. Munkája, melyet az orosz gazdaság és történelem tanulmányozására végzett, a számárai tanulókörökben tartott előadásai később több művének szolgáltak alapul, többek között híres „Kik a »nép barátai« és hogyan harcolnak a szociáldemokraták ellen?" c. könyvének. Lenin körül csoportosult a számárai marxisták első köre, mely nagy befolyással volt a forradalmi ifjúságra. Lenin kapcsolatot teremtett a nizsnij-novgorodi, vladimíri és pétervári marxistákkal, levelezett Fedoszéjevvel, aki a vladimíri börtönben ült. Azokban a távoli években, amikor Oroszországban a marxista mozgalom még csak első lépéseit tette, Lenin és Fedoszé-

jev munkája révén a Volgamente lett a marxizmus terjesztésének egyik fő területévé.

De a marxizmus eszméinek propagandája a számárai tanulókörökben és a narodnyikokkal való viták nem elégíthették ki Lenint. Súlyosan nehezedett rá az élet a vidékies Számárában, távol a proletármozgalom és a politikai harc központjaitól. Odaigyekezett, ahol az ipari proletariátus tömegei éltek. Lenin akkori hangulatát jól ábrázolják A. I. Uljánova-Jelizárova feljegyzései arról, hogyan hatott Leninre Csehov „6. sz. kórterem" c. elbeszélése. melyet 1892—1893 telén olvasott: „Mikor tegnap este végigolvastam ezt az elbeszélést, egyenesen a hátam borzongott, nem tudtam a szobában maradni, felkeltem és kimentem. Ugy éreztem, mintha én is be volnék zárva a 6. számú kórterembe."*)

Lenint a széles forradalmi harc arénája vonzotta.

1893 augusztus közepén elutazott Számárából. Útközben kiszállt Nizsnij-Novgorodban, ahol a marxista körben narodnyik-ellenes előadást tartott.

1893 augusztus 31-én Lenin Pétervárra, Oroszország politikai központjába érkezett.

*) A. I. Uljánova-Jelizárova: Emlékezések Iljicsről, (1934) 45 old. (oroszul).

II

LENIN a munkástömegmozgalom fellendülésének előestéjén került Pétervárra.

Tíz év telt el azóta, hogy a „Munka Felszabadítása" nevü csoport, élén Plechánovval, Oroszországban hirdetni kezdte a marxista eszméket és megtette az első lépéseket a munkásmozgalom felé. Ez idő alatt Oroszországban a kapitalizmus fejlődésének talaján megnőtt a munkásosztály, megerősödött a munkásmozgalom. A marxista propaganda, bármily kisméretű volt is akkor, meghozta gyümölcseit: megjelentek Oroszországban az első munkás-marxisták. De a marxista tanulóköröknek igen gyenge kapcsolatuk volt a munkástömegmozgalommal. Lenin később úgy írt a 80-as évek végéről és a 90-es évek elejéről, mint a szociáldemokrata mozgalom „nehéz növekedésének" időszakáról. Nem mindenki vette észre, hogy érettek már a feltételek a következő komoly lépésre, a szocializmus összeolvadására a munkásmozgalommal. Nem mindenki értette meg, hogy napirendre került a feladat: az egymástól külön működő marxista köröket egy olyan szervezetté egyesíteni, melyet a harc céljainak és eszközeinek egysége forraszt össze; ezt a szervezetet marxista programmal felfegyverezni és a munkásosztály politikai vezetőjévé tenni.

Pétervárra érkezése után Lenin azonnal hozzáfogott e történelmi feladat megoldásához. Csak 23 éves volt. De ez a 23 éves ember már teljesen kiforrott, elsőrangúan képzett és a

munkásosztályt határtalan odaadással szolgáló marxista forradalmár volt.

Pétervárott akkoriban a forradalmi és ellenzéki érzésű ifjúság több köre működött. Lenin azonnal összeköttetésbe lépett az egyik ilyen csoporttal. Ez a tanulókör — egy zárt marxista-csoport — a Brusznyev-féle szociáldemokrata szervezetnek volt az 1892-es rendőri letartóztatások után épségben maradt töredéke. A csoport részvevői kapcsolatban álltak egyes haladó munkásokkal és propaganda-munkát folytattak közöttük, de elvontan, az ország politikai életével való minden kapcsolat nélkül adták elő a marxista tanítást. Ugyanilyen elvontan, az eleven valósággal való kapcsolat nélkül, tanulmányozták a marxizmust magában a pétervári szociáldemokraták tanulókörében is. A csoport tagjai joggal mondották, hogy Lenin megjelenése Pétervárott 1893 őszén olyan volt, „mint a vihar, melynek nyomában élet kél". Lenin céljául tűzte ki, hogy a szociáldemokraták pétervári csoportját a gyakorlati politikai tömegmunka utjára terelje. E tekintetben döntő szerepet játszott híres előadása: „A piac úgynevezett kérdéséről", amivel Lenin 1893 őszén a pétervári szociáldemokrata csoport egy tagja, Herman Krászin ellen fellépett. Ezt az előadást örökre elveszettnek tartották és csak 44 esztendő után találták meg és 1937-ben hozták nyilvánosságra.

Miért fordítottak a marxista körök nagy figyelmet a piac kérdésére? A narodnyikok azt állították, hogy a kapitalizmus azáltal, hogy tönkreteszi a falut, szűkíti a belső piacot. Azt a következtetést vonták le ebből, hogy a kapitalizmus számára Oroszországban nincsen és nem is lesz piac. Következésképpen a kapitalizmus Oroszországban fejlődésképtelen, megjelenése véletlen dolog, és ezért a proletariátust is véletlen jelenségnek kell tekinteni.

A piacról való viták a legszorosabban összefüggtek az oroszországi kapitalizmus sorsának kérdésével. E kérdést a marxista tanulókörökben elsősorban azért vitatták, hogy a marxistákat előkészítsék a narodnyikok elleni harcra.

Lenin előadásában kidolgozta híres sémáját a kapitaliz-

mus fejlődéséről, képet adva arról a történelmi folyamatról, hogyan változott a természetbeni gazdálkodás árugazdasággá, hogyan bomlott fel az egyszerű árugazdaság s változott kapitalista gazdasággá.

Lenin szigorúan bírálta Krászint azért, mert az a piacról tartott előadásában sematikus elmélkedésekre szorítkozott a kapitalizmus fejlődéséről „általában", nem törődve az oroszországi kapitalizmus konkrét formáival és fejlődésének jellegével. Lenin azért is bírálta Krászint, mert ez csak a kapitalizmus haladó jellegét hangsúlyozta és a kapitalizmus ellentmondásait, a dolgozó tömegek növekvő nyomorát és pusztulását a kapitalizmusban s a proletariátus osztályérdekeit nem vette figyelembe. Lenin rámutatott arra, hogy a marxistáknak nem a burzsoázia piacaival, hanem a munkásosztály szervezésével kell törődniük, azzal, hogy a munkásmozgalmat Oroszországban fejlesszék és megszilárdítsák. Krászin nézeteiben Lenin azonnal észrevette az akkor még csak kialakulóban lévő „legális marxizmus" csiráit, vagyis a polgári intelligencia kísérletét arra, hogy a narodnyikok elleni harcban a marxizmust a kapitalizmus dicsőítésére és erősítésére használja fel.

Lenin szétzúzta a narodnyik elméletet, mely szerint Oroszországban a kapitalizmus nem fejlődhet, mert állítólag nincs piaca, és azt követelte, hogy „a »lehetségesről« és »szükségesről« való meddő elmefuttatások szférájából a piac kérdését vigyék át a valóság talajára". Lenin marxista magyarázatát adta annak, „miképpen alakul ki az orosz gazdasági rendszer és miért alakul ki éppen így és nem másképp". Konkrét tények és számos orosz kormányzóság legkülönbözőbb statisztikai adatai alapján kimutatta, hogy a parasztság, a gazdag épúgy, mint az elszegényedett, fokozatosan a piacra szorul. Ebből Lenin azt a következtetést vonta le, hogy „egy eleven, szerves folyamat játszódik le előttünk, az árugazdaság fejlődésének és a kapitalizmus növekedésének folyamata" Lenin kimutatta, hogy a kapitalizmus máris „Oroszország gazdasági életének uralkodó háttere".*)

*) Lenin Összes Művei, 4. kiadás, I. köt, 94., 107., 93. old. (oroszul).

Lenin fellépése roppant benyomást gyakorolt a pétervári marxistákra. Lenin valódi fegyvert adott a narodnyik irányzat elleni harcra, megmutatta, hogyan kell harcolni a narodnyikok ellen.

N. K. Krupszkája meséli, hogy az akkori marxistákat meglepte Lenin kitünő fellépése. Az „idegenből jött" marxista a lehető legkonkrétebben tette fel a piac kérdését, „összekapcsolta ezt a kérdést a tömegek érdekeivel, egész kérdésfeltevésében érezhető volt az eleven marxizmus, mely a jelenségeket konkrét kapcsolataikban, fejlődésükben vizsgálja".*) Annak a csoportnak a tagjai, melyben Lenin felszólalt, később visszaemlékeztek rá, mennyire meglepte őket Lenin azzal, hogy alkalmazni tudta a marxizmust az orosz életet akkor izgalomban tartó kérdésekre.

Lenin a pétervári szociáldemokraták vezetője lett. „Szokatlanul mély marxista tudása, kiváló képessége arra, hogy a marxizmust az akkori Oroszország gazdasági viszonyaira alkalmazza, lángoló, megdönthetetlen hite a munkások ügyének győzelmében, kiváló szervező tehetsége — mindez Lenint a pétervári marxisták elismert vezetőjévé tette."**)

A szociáldemokrata párt megteremtésének még mindig utját állta a narodnyik irányzat. Plechánov és a „Munka Felszabadításának" csoportja sokat tettek a marxizmus terjesztésére, hatalmas csapást mértek a narodnyikok hibás nézeteire és aláásták a narodnyik irányzat befolyását a forradalmi intelligencia között. De a narodnyik-irányzat eszmei megdöntése még távolról sem volt befejezve. Ez a feladat — legyőzni a narodnyik tanítást, mint a marxizmus ellenségét, — Leninre hárult.

1894 januárjában Lenin két-három hétre Moszkvába utazott családjához. Moszkvában akkor az orvosok kongresszusa ülésezett. Ezen a kongresszuson sokan voltak jelen a liberális és radikális intelligencia köreiből. A narodnyikok a kongresszust kihasználva 1894 januárjában illegális estét rendeztek. Ezen az estén az akkor ismert liberális-narodnyik

*) N. K. Krupszkája: Emlékezések Leninről, (1933), 12. old. (oroszul).
**) A SzK(b)P Története. Rövid tanfolyam, 20. old. (magyarul).

író V.V. (Voroncov) tartott előadást. Lenin véletlenül került erre az ülésre és állást foglalt ez ellen a narodnyik ellen. Olyan megsemmisítő kritikának vetette alá V.V. előadását, hogy mindenki számára világos volt: a győzelem ezé az ifjú marxistáé.

Lenin felszólalásáról az ezen az estén jelen volt A. I. Uljánova-Jelizárova, Lenin nővére ezt írja: „Lenin bátran és határozottan, ifjúságának egész hevével, a meggyőződés teljes erejével, de tudással is felfegyverkezve támadta a narodnyikok doktrinájá és követ kövön nem hagyott belőle. És az ellenséges hangulatot, melyet ez a »gyerekes vakmerőség« keltett, kezdte lassanként felváltani egy, ha nem is kevésbé ellenséges, de tisztelettel vegyes érzület. A többség kezdett úgy tekinteni Leninre, mint komoly ellenfélre... Öcsémet sem a leereszkedő kezelés, sem a tudományos ellenvetések nem hozták zavarba. Szintén tudományos érvekkel, statisztikai adatokkal kezdte megalapozni véleményét és ellenfeleit még nagyobb gúnnyal, még élesebben támadta. Roppant érdeklődéssel hallgatták mindannyian, de különösen a fiatalok. A narodnyik kezdte mérsékelni hangját, lanyhábban válaszolt és végül teljesen elhallgatott.

Az ifjúság marxista része győzelmet ünnepelt."*)

A vitaestére belopózott egy rendőrspicli, aki informálta feljebbvalóit a vita egész menetéről. A rendőri jelentésből kitűnik, hogy Lenin előtt az egyik helybeli marxista beszélt. E spicli-„beszámoló" alapján a moszkvai rendőrfőnök közölte a központtal, hogy Voroncov „érveivel elnémította ezt a marxistát úgy, hogy ez utóbbi nézeteinek védelmére egy bizonyos Uljánov állt ki, (állítólag az akasztott Uljánov fivére), aki teljes szaktudással képviselte a védelmet".

Az ifjú Lenin személyében az új marxista irányzat nyilt harcot üzent a régi, magát túlélt narodnyik irányzatnak. E harcból a marxizmus győzelmesen került ki. Lenin felszólalásáról beszélni kezdtek a forradalmi csoportokban.

De az egyes narodnyikok ellen irányuló szóbeli állásfog-

*) A I. Jelizárova: Emléklapok. „Proletárszkája Revolucija", 1923, 2. (14) sz., 58—59. old.

lalások és előadások elégtelenek voltak. Eszmeileg kellett megsemmisíteni a narodnyik tanítást, mint irányzatot. Ez annál égetőbb feladat volt, mert a narodnyikok, különösen az akkor nagybefolyású író, N. K. Michájlovszki, legális folyóiratuk, a „Ruszkoje Bogátsztvo" hasábjain hadjáratot indítottak a marxizmus ellen.

1894 tavaszán és őszén Lenin megírta: „Kik a »nép barátai« és hogyan harcolnak a szociáldemokraták ellen?" c. könyvét.

E könyvben Lenin lerántotta a liberális narodnyikokról az álarcot, megmutatta a hamis „népbarátok" valódi képét, akik valójában a nép ellen mentek, mert már régen lemondtak a forradalmi harcról és a cári kormánnyal való megalkuvást prédikálták. Lenin kimutatta, hogy a narodnyik irányzat elfajulása törvényszerű jelenség és felfedte, hogy a liberális narodnyikoknak az az osztálytermészetük, hogy a kulákság érdekeinek kifejezői. Felfedte a narodnyikok elméleti nézeteinek reakciós voltát és politikai platformjuk forradalomellenes jellegét.

Lenin megmutatta, hogy a nép valódi barátai a marxisták, akik meg akarják semmisíteni a földesúri és kapitalista elnyomást, meg akarják dönteni a cárizmust.

Lenin „Kik a nép barátai?" c. könyvének jelentőségét nem meríti ki a narodnyik-irányzat bírálata. Ez az írás — *az Oroszországban megszületőben lévő forradalmi marxista pártnak valóságos kiáltványa.* Lenin e művében kifejtette a marxista világnézet alapjait. Csodálatos szabatossággal alapozta meg Oroszország munkásosztályának történelmi utját és állapította meg az orosz marxisták alapvető feladatait.

A munkásosztály, mondja Lenin, mint Oroszország egész dolgozó és kizsákmányolt népességének egyetlen képviselője harcol a kapitalizmus ellen. Legközelebbi feladata azon az úton, mely a végcélra, a kapitalista rendszer megdöntésére és a kommunista társadalom megteremtésére vezet: az önkényuralom megdöntése. Az önkényuralom elleni harcban a proletariátus nem számíthat a burzsoáziára, mely feltétlenül a reakcióval szövetkezik a munkásmozgalom ellen. A munkásosztály szövetségese a parasztság. Lenin ilyenformán már

a 90-es években, egyik legelső művében, hirdette a munkások és parasztok forradalmi szövetségének eszméjét, mint a cárizmus, a földesurak, a burzsoázia megdöntésének fő eszközét.

A munkásosztálynak a parasztsággal szövetségben vívott harcát csak abban az esetben koronázhatja siker, — mondotta Lenin — ha megoldjuk az orosz marxisták főfeladatainak egyikét: a szétforgácsolt marxista csoportokból megszervezzük az egységes szocialista munkáspártot. „Ki kell dolgoznunk — írta Lenin — azt a szervezeti formát, mely a mi körülményeink között a *LEGMEGFELELŐBB a szociáldemokrácia eszméinek terjesztésére és a munkások politikai erővé való összefogására.*"*)

Lenin az oroszországi munkásosztály történelmi útjának prófétai rajzával fejezi be könyvét:

„A szociáldemokraták a munkások osztályának szentelik egész figyelmüket és egész tevékenységüket. Amikor majd a munkásosztály élenjáró képviselői magukévá teszik a tudományos szocializmus eszméit, az orosz munkás történelmi szerepének eszméjét, amikor majd ezek az eszmék széles körökben elterjednek és a munkások szilárd szervezeteket teremtenek, melyek öntudatos osztályharccá változtatják a munkások jelenlegi szétforgácsolt gazdasági háborúját, — akkor az orosz *MUNKÁS* az összes demokratikus elemek élére áll, megdönti az abszolutizmust és a *nyílt politikai harc egyenes utján* elvezeti *AZ OROSZ PROLETARIÁTUST (AZ EGÉSZ VILÁG* proletariátusával együtt) *A GYŐZELMES KOMMUNISTA FORRADALOMHOZ.*"**)

E prófétai szavak igazsága teljes mértékben bebizonyosodott még Lenin életében. A „Kik a nép barátai?" c. könyv történelmi jelentősége az, hogy Lenin e könyvben, szétzúzva a narodnyik-tanokat és megállapítva az orosz marxisták feladatait, „helyesen mutatta meg a munkásosztály harcának útját, meghatározta a munkásosztálynak, mint a társadalom

*) Lenin Összes Művei, 4. kiad., I. köt., 302. old. (oroszul).

**) Ugyanott, 282. old.

vezető forradalmi erejének szerepét, meghatározta a parasztság szerepét, mint a munkásosztály szövetségeséét".*)

Lenin zseniális művét titokban sokszorosították hektográfon, mindössze néhány tucat példányban. És mégis megismerkedett vele az akkoriban Oroszországban működő szociáldemokraták legtöbbje. Olvasta Tifliszben az ifjú Sztálin is, aki éppen akkor lépett a forradalmi mozgalomba.

Lenin nemcsak a narodnyik irányzat ellen harcolt, hanem állást foglalt a marxizmushoz dörgölődző ideiglenes „utitársak", az úgynevezett „legális marxistak" ellen is, akik lényegükben polgári liberálisok voltak. Ezek arra igyekeztek kihasználni a narodnyik-irányzat elleni harcot, hogy a munkásmozgalmat alávessék a burzsoázia érdekeinek; ki akarták herélni a marxizmus forradalmi tartalmát, polgári reformizmussá akarták változtatni a marxizmust. Ez „utitársak" közül sokan később kadetok lettek és a polgárháború idejében fehérgárdisták.

Lenin csodálatos éleslátására volt szükség, hogy már a „legális marxizmus" első megjelenésénél meglássa képviselőiben a polgári liberálisokat. A harcot a „legális marxisták" ellen Lenin azzal kezdte meg, hogy fellépett a „legális marxisták" főképviselője, Pjotr Sztrúve ellen, aki azt javasolta, hogy „ismerjük el műveletlenségünket és menjünk a kapitalizmushoz tanulni". 1894 őszén a pétervári marxisták egy szűkkörű gyűlésén, az úgynevezett „legális marxizmus" képviselőinek jelenlétében, Lenin előadást tartott Sztrúve könyvéről. Lenin ebben az előadásban, mely „A marxizmus tükröződése a polgári irodalomban" címet viseli, élesen és határozottan leleplezte Sztrúve álláspontját, leleplezte a „legális marxisták" liberális-burzsoá lényegét.

Lenin azt mondotta a „legális marxistákról", hogy ezek polgári demokraták, akik, szakítva a narodnyik-irányzattal és harcolva ellene, a narodnyik-kispolgári (vagy paraszti) szocializmusról nem a proletárszocializmusra tértek át, hanem a polgári liberalizmusra.

---

*) A SzK(b)P Története. Rövid tanfolyam, 24. old. (magyarul).

De Lenin akkor megengedhetőnek tartotta az ideiglenes megegyezést (blokkot) a „legális marxistákkal" azért, hogy kihasználja őket a narodnyikok ellen. E blokkban világosan megmutatkoztak annak az iránynak a fővonásai, melyet Lenin mindenfajta politikai blokk és egyesség alkalmával követett: a proletariátus teljes ideológiai, politikai és szervezeti önállósága, az időleges és megbízhatatlan szövetséges bírálásának teljes szabadsága. Ennek az egyességnek eredményeképpen 1895 őszén legálisan megjelent az „Adatok gazdasági fejlődésünk jellemzésére" c. cikk-gyüjtemény Lenin, Plechánov, Sztrúve és mások cikkeivel. A cári cenzúra eleinte engedélyezte ezt a cikkgyüjteményt, melynek ennyire „ártatlan" címe volt s a könyvet kinyomtatták. De a cári kormány gyorsan észbekapott, a cikkgyüjteményt a minisztertanács külön rendelete alapján elkobozták és elégették (ami akkor kivételes és csak végső esetekben alkalmazott rendszabály volt). Mindössze száz példányt sikerült megmenteni és a szociáldemokrata körökben és csoportokban terjeszteni. Sztálin elvtárs is megismerkedett ezzel a cikkgyüjteménnyel és Lenin irása, „A narodnyik irányzat gazdasági tartalma és kritikája Sztrúve úr könyvében", mely K. Tulin aláírással jelent meg, roppant benyomással volt rá.

„Bárhogyan is, de találkoznom kell vele" — mondotta Sztálin, amikor elolvasta Tulin (Lenin) munkáját. Igy írja visszaemlékezéseiben egy elvtárs, aki abban az időben közelről ismerte Sztálint.

Lenin cikke a gyüjtemény legkiemelkedőbb munkája volt. Ebben a cikkben Lenin mindenekelőtt a narodnyik-irányzatnak, ez irányzat szociológiai és gazdasági nézeteinek kimerítő bírálatát adta és kifejtette nézeteit Oroszország gazdasági fejlődéséről. Ez a mű sok tekintetben Lenin későbbi gazdasági munkáinak vázlata, különösen „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" c. könyvéé. Lenin, a narodnyik irányzatot bírálva, egyuttal rámutatott a narodnyik-program demokratikus elemeire is, amelyek a városi és falusi kispolgárság érdekeit fejezték ki a polgári demokratikus forradalom korszakában. E lenini útmutatásban benne foglaltatott annak a takti-

kának elméleti megalapozása, melyet a bolsevikok a demokratikus rétegekkel és pártokkal szemben alkalmaztak az első orosz forradalomban.

Lenin művében kimerítően bírálta a „legális marxizmust" és különösen hangsulyozta azt, hogy Sztrúve megtagadta a marxizmus legfontosabb tételét, a szocialista forradalom és proletárdiktatúra tanát. Sztrúve és a többi „legális marxista" alapvető hibáját Lenin a polgári objektivizmusban látta, mely a kapitalizmus igazolására és dicsőítésére, az osztályellentétek eltussolására vezet, holott a valódi materialista-marxista bátran felfedi ezeket az ellentéteket és odaáll a forradalmi osztály, a proletariátus oldalára. „A materializmus — írta Lenin — úgyszólván magában foglalja a pártszerűséget, mert arra kötelez, hogy bármint itéljük is meg az eseményeket, egyenesen és nyíltan egy adott társadalmi csoport álláspontját foglaljuk el."*)

Lenin tehát néhány évvel a nyugati revizionisták nyílt fellépése, a „bernsteiniáda" megjelenése előtt, határozottan szembefordult a marxizmus elferdítését célzó első oroszországi kisérletekkel. Lenin a narodnyikok és a „legális marxisták" elleni harcban nevelte a marxista káderekét Oroszországban, kidolgozta az eszmei hajthatatlanság hagyományait a marxizmus legcsekélyebb elferdítésével szemben,

Az orosz marxisták forradalmi programjának kidolgozásával és a narodnyik irányzat és a „legális marxizmus" elleni harccal párhuzamosan Lenin nagy szervezeti munkát fejtett ki a párt építése körül. Összeköttetésbe lépett a haladó pétervári munkásokkal és arra törekedett, hogy belőlük nevelje a jövendő párt szervező kádereit. Beszélgetett a munkásokkal, némelyikkel közülük a „Tőkét" olvasta 1894 őszétől fogva a munkáskörökben kezdte meg a propagandát a névai külvárosban, ahol számos igen nagy gyár és üzem volt. Ugyanakkor a pétervári oldalon is dolgozott egy munkáskörben, később pedig a Vasziljev-szigeti kikötő tanulókörében.

---

*) Lenin Összes Művei, 4. kiadás, I. köt., 380—381. old. (oroszul).

1894 telén Lenin megismerkedett Nagyezsda Konsztantinovna Krupszkájával, aki tanitónő volt egy vasárnapi esti iskolában, a névai külvárosban. N. K. Krupszkája ettől fogva, Lenin élete végéig, legközelebbi barátja és társa lett a forradalmi munkában.

A Szemjánnikov-gyár (most ez a gyár Lenin nevét viseli) munkáscsoportjának lelke I. V. Bábuskin volt, Lenin hű követője, a szociáldemokrata párt kiváló embere, akit 1906-ban Szibériában egy büntető különítmény bestiálisan agyonlőtt. Bábuskin igen közel állt Leninhez, aki Bábuskint a „párt büszkeségének", a párt egyik legjobb fiának tartotta, végtelen odaadónak és mindvégig állhatatosnak.

Bábuskin így írja le, hogy tanulókörében Lenin hogyan végzett marxista propagandát:

„Az előadó élőszóval, minden írás nélkül adta elő nekünk ezt a tudományt, gyakran igyekezett bennünket vagy ellentmondásra bírni, vagy azt a kívánságot kelteni bennünk, hogy vita támadjon és akkor arra ösztökélt bennünket, hogy egyik közülünk bizonyítsa a másiknak álláspontja helyességét az adott kérdésben. Ezért tanóráink igen elevenek és érdekesek voltak. Valamennyien nagyon meg voltunk elégedve ezekkel az órákkal és mindig csodáltuk előadónk eszét."*)

Lenint rendkivül szerették a haladó munkások, akikkel a tanulókörökben foglalkozott. Az összes munkások, akiknek Leninnel dolguk volt Pétervárott, egyhangúan megállapították, hogy Lenin „az ő emberük". Lenin igen egyszerűen és érthetően beszélt a legkomolyabb dolgokról: Marx elméletéről, a burzsoá rend alapjairól, Oroszország gazdasági és politikai helyzetéről. Ami rendesen érthetetlennek látszott, azt a Lenint hallgató munkások könnyen és egyszerűen felfogták, mintha a dolgot már régen ismernék, helyesen éreznék, csak éppen szavakkal nem tudták eddig kifejezni.

Hogy a bonyolultabb elméleti kérdésekről világosan és egyszerűen tudott beszélni, ez Leninnek jellemző sajátsága volt.

---

*) I. V. Bábuskin emlékiratai (1893—1900), 1925, 51. old. (oroszul).

Lenin új tartalmat vitt be a tanulókörök munkájába. Összekötötte a marxizmus propagandáját az oroszországi élet tanulmányozásával. „Az előadótól cédulákat kaptunk, — beszéli Bábuskin — rajtuk kidolgozott kérdések álltak, melyek megkövetelték, hogy alaposan megismerjük és megfigyeljük a gyári és üzemi életet.“*) A haladó munkásokat nevelve, Lenin egyszersmind tanulmányozni igyekezett a munkások helyzetét a gyárban, a munkabér- és bírság-rendszert, az elszámolás technikáját, kikérdezte az embereket arról, hogy milyen a gyári rend, megállapította, hogy mivel elégedetlenek a munkások. „Vladimir Iljicset — beszéli Krupszkája — minden apróság érdekelte, ami a munkások mindennapi életére vonatkozott, igyekezett az egyes apró vonásokból képet alkotni magának a munkáséletről, annak egészében megtalálni azt, amit meg lehet ragadni, hogy jobban megközelítse a munkást a forradalmi propagandával.“**)

Lenin már pétervári működésének első lépéseitől fogva azt tartotta, hogy nem szabad csak a szűk tanulóköri propagandára szorítkozni a haladó munkások kis rétegében, hanem agitációs munkát kell folytatni a széles munkástömegek között. Ezt a kérdést már a pétervári szociáldemokratákkal való első találkozásainál egyenesen felvetette.

Saját propaganda-munkájának tapasztalata a tanulókörökben még jobban meggyőzte Lenint arról, hogy a tanulókörökben folytatott propagandáról át kell térni a szélesméretü, aktuális napi kérdésekkel foglalkozó politikai agitációra, a munkásosztály közvetlen szükségleteinek védelme alapján. Ezt először 1894 végén a Szemjánnikov-gyárbeli mozgalmak idején valósították meg. A bérfizetés rendszeres halogatása kirobbantotta a munkások felháborodását. A munkások teljesen jogos követelésének eleget tettek ugyan, de egyrészüket letartóztatták és kiutasították Pétervárról.

Lenin feltétlenül szükségesnek tartotta, hogy a munkásság azonnal reagáljon a Szemjánnikov-gyár eseményeire. Röpiratot írt, melyet a munkás-tanulókörben megbeszéltek, több

*) I. V. Bábuskin emlékiratai (1893—1900), 51. old. (oroszul).
**) N. K. Krupszkája: Emlékezések Leninről, 16. old. (oroszul).

példányban kézírással lemásoltak és a gyárban kiosztottak. Bábuskin aktív részt vett a röpirat megfogalmazásában és terjesztésében. A röpiratnak nagy sikere volt. A pétervári szociáldemokratáknak ez az első agitációs röpirata egész működésükben a fordulat kezdetét jelezte.

A fordulatnak a politikai tömegagitáció irányában nemcsak Pétervár számára volt döntő jelentősége, hanem az egész oroszországi munkásmozgalom további fejlődése számára is.

1895 februárjában forrongás kezdődött az új kikötő munkásai között. A pétervári szociáldemokraták, Lenin vezetése alatt, röpiratot adtak ki, „Mire törekedjenek a kikötőmunkások?" címen s ebben megformulázták a kikötőmunkások követeléseit. A röpirat erős hatással volt a munkásokra. Az igazgatóság kénytelen volt engedményeket tenni. Ennek a munkás-győzelemnek igen nagy jelentősége volt, nagyon megerősítette a szociáldemokraták tekintélyét és befolyását. Röpiratuk nagyon népszerűekké váltak, várták rájuk, számoltak velük.

Nem kisebb népszerűségre tett szert Lenin illegális nyomdában készült, de külsőleg legálisnak látszó brosúrája: „A gyári és üzemi munkásokra rótt bírságokról szóló törvény magyarázata." Lenin nagy hévvel dolgozott ezen a brosúrán, melyet a munkás tömegolvasónak szánt.

„Semmire nem vágytam annyira, semmiről annyit nem ábrándoztam, mint arról, hogy a munkások számára írhassak"*) — írta Lenin később a száműzetésből. A brosúra a munkásoknak érthető formában megmutatta, hogyan zsákmányolják ki a cári kormány és a gyárosok a munkásokat és hogyan, milyen módszerekkel kell a munkásoknak a munkáspárt vezetése alatt harcolniok az elnyomók ellen.

Igy ment végbe Lenin vezetése alatt a történelmi *fordulat* a marxizmusnak a haladó munkások kisszámú tanulóköreiben való terjesztéséről, a politikai agitációhoz, a széles munkástömegek között. A Lenin vezette forradalmi szociáldemokraták agitációja fejlődésnek indította a pétervári munkások

*) Lenin Összes Művei, XXVIII. köt., 17. old., (oroszul).

mozgalmát, mely új szakaszt nyitott meg az oroszországi munkásosztály történetében.

Az 1885. évi híres Morózov-sztrájk óta, melynek nagy jelentősége volt a munkásmozgalom történetében, mindössze 10 év telt el. A munkások Pétervárott megkezdődött mozgalma és különösen a híres 1896-os sztrájkok, melyeket a forradalmi marxisták vezettek, „megnyitották a munkásmozgalom ezekután szakadatlanul felfelé menő korszakát, mely egész forradalmunk leghatalmasabb tényezője volt".*)

Lenin a fordulat pillanatában azonnal állást foglalt azok ellen, akik az agitációt csak ökonómiai kérdésre akarták korlátozni, akik a munkások harcát a munkáltatókkal való gazdasági harcra akarták szűkíteni. Lenin már 1895 elején kénytelen volt harcba szállni az „ökonomizmus" első jelentkezései ellen azon a pétervári tanácskozáson, ahol jelen voltak Oroszország különböző városai (Pétervár, Moszkva, Kiev, Vilna) szociáldemokrata csoportjainak képviselői, akik az agitációra való áttérést és a „Munka Felszabadítása" csoporttal való szoros kapcsolat kiépítését vitatták meg. Ezen a tanácskozáson két vonal alakult ki: egy forradalmi és egy opportunista. Ennek következtében nem sikerült megegyezésre jutni az összes csoportok közös képviselőjének kérdésében, akit külföldre akartak küldeni, hogy kiépítse a kapcsolatot a „Munka Felszabadítása" csoporttal. Ketten utaztak külföldre. A pétervári szociáldemokraták elhatározták, hogy Lenint küldik.

De Lenin tüdőgyulladást kapott, ami utazását több mint egy hónappal elhalasztotta. Még teljesen fel sem épülve betegségéből, a „Tőke" harmadik kötetét tanulmányozta, mely akkor jelent meg német nyelven.

1895 április 25-én Lenin külföldre utazott. Svájcban először találkozott Plechánovval. Vele és a „Munka Felszabadítása" csoportjának több tagjával megbeszélte a közös munkát, megvitatott velük számos elvi és szervezeti kérdést. A „Munka Felszabadítása" csoport elfogadta Lenin indítványát, hogy a munkások számára népszerű gyüjteményes köteteket adjanak ki. Megalakították a „Rabótnyik" („Mun-

*) Lenin Összes Művei, XII. köt., 57. old. (oroszul).

kás") címen nem meghatározott időközökben megjelenő cikkek gyüjteményét tartalmazó sorozatot. A gyüjteményes kötet számára Lenin megszervezte a cikkek kiküldését és a levelezést Oroszországból.

A tárgyalások során kiderült, hogy Lenin és Plechánov között nézeteltérések vannak bizonyos szervezeti kérdéseket illetően. Plechánov, miután elolvasta Lenin Sztrúve ellen írt cikkét, kijelentette, hogy ellenzi Lenin taktikáját a liberálisokra vonatkozólag és megjegyezte: „Ön háttal fordul a liberálisoknak, mi pedig — arccal feléjük." Plechánov lebecsülte a parasztságnak, mint a proletariátus szövetségesének szerepét és jelentőségét és a liberális burzsoáziát tartotta mozgató erőnek az eljövendő oroszországi polgári-demokratikus forradalomban. A történelmi materializmus számos kérdésében is elméleti nézeteltérések bukkantak fel.

Lenin körülbelül másfél hónapot töltött Svájcban és két hónapnál tovább volt Párizsban és Berlinben, ahol figyelmesen tanulmányozta a munkásmozgalmat, látogatta a munkásgyűléseket, ismerkedett a nyugati munkás életével és szokásaival. „A berlini »Sehenswürdigkeit«-eket (látnivalókat) — írta anyjának — nagyon lustán látogatom, egyáltalán meglehetősen közömbös vagyok irántuk, többnyire véletlenül jutok hozzájuk. Igen, általában szívesebben járok a nép különböző esti összejöveteleire és szórakozásaira, mint múzeumokba, színházakba, áruházakba stb."*)

Amikor Lenin külföldre került, Engels súlyosan beteg volt és Lenin nem találkozhatott vele. Párizsban Lenin megismerkedett a kiváló francia szocialistával, Paul Lafargue-gal, Marx vejével.

Külföldi tartózkodásának vége felé, 1895 augusztusában, meghalt Engels. Lenin „Friedrich Engels" címen nekrológot írt, mely aláírás nélkül jelent meg a „Rabótnyik" c. sorozat 1—2. sz. kötetében. Ez a nem nagy terjedelmű cikk a legjobb írás, amely a világirodalomban Friedrich Engelsről, Marx társáról, a forradalmi marxizmus egyik megalapítójáról, életéről és tevékenységéről megjelent.

*) Lenin: Családi levelek, (1934) 9. old. (oroszul).

Lenin külföldi tartózkodását arra is felhasználta, hogy Marxnak és Engelsnek azokat a műveit tanulmányozza, melyeket nem lehetett megszerezni Oroszországban. Külföldön Lenin sokat és szorgalmasan dolgozott a könyvtárakban.

Lenin 1895 szeptember 7-én tért vissza Oroszországba. A határrendőröknek szigorú utasításuk volt, hogy gondosan átvizsgálják Lenin poggyászát. De a vizsgálat eredménytelen volt. Lenin a marxista irodalmat egy duplafenekű bőröndben épen és sértetlenül áthozta a határon. Nagyon ügyesen kicsúszott a rendőri felügyelet alól és, mielőtt Pétervárra ment volna, 22 napig utazgatott Oroszországban: Vilnában járt, ahol megbeszélte a külföldről való irodalom szállítását, azután meglátogatta Moszkvát, Oréchovó-Zujevo-t és mindenütt kapcsolatot létesített a helyi szociáldemokratákkal.

Lenin fájdalmasan érezte át, hogy az akkori szociáldemokrata szervezetek elaprózottsága és kontárkodása nem felelt meg az oroszországi munkásosztály előtt álló történelmi feladatok nagyságának. Marxista munkáspárt akkor még nem volt. Akkori hangulatáról később, 1902-ben, a „Mit tegyünk?" c. könyvében ezt írta: „Egy tanulókörben dolgoztam, mely igen nagy, mindent átfogó feladatokat tűzött maga elé — és valamennyönket, a kör minden tagját kínosan gyötörte az a tudat, hogy kontárkodók vagyunk egy olyan történelmi pillanatban, amikor az ismert mondást alkalmazva elmondhattuk volna: adjatok egy forradalmár-szervezetet — és mi felborítjuk Oroszországot."*)

E feladat megoldását Lenin már pétervári munkájának legelején elkezdte. Külföldi útjáról visszatérve új, megtízszerezett energiával látott munkához, hogy a szociáldemokrata szervezetet megerősítse és kiszélesítse. Csaknem minden nap eljár a munkáskerületekbe, gyűléseket és tanácskozásokat tart, beszélget a munkásokkal, útmutatásokat ad a szociáldemokrata szervezet tagjainak. Lenin *egy* szervezetben egyesítette Pétervár valamennyi marxista munkáscsoportját (körülbelül húsz ilyen volt). A szervezet ezt a nevet kapta: „Harci

*) Lenin Összes Művei, IV. köt., 458. old. (oroszul).

szövetség a munkásosztály felszabadítására." Ezzel Lenin előkészítette a forradalmi marxista párt megteremtését.

A „Harci Szövetség" munkáját Lenin a centralizmus és a szigorú fegyelem elveire építette. A „Szövetség" élén egy központi csoport állt, közvetlenül az egész munkát pedig a csoport öt tagja vezette, élükön Leninnel, aki egyszersmind a „Szövetség" kiadványainak szerkesztője volt. A szervezet kerületekre volt felosztva. A kerületi csoportokhoz tartoztak a leghaladottabb, legöntudatosabb munkásszervezők, akik a kerületi csoportokat összekötötték a gyárakkal. A gyárakban szintén voltak szervezők, hírszolgálat és irodalomterjesztés céljából. Valamennyi nagy gyárban munkásköröket létesítettek, ahol a marxizmus elméletének propagandája mellett megvitatták a politikai élet aktuális kérdéseit. Valójában ezek a körök szociáldemokrata sejtek voltak az üzemekben.

A Lenin vezette „Harci Szövetség" szoros kapcsolatban állt a munkás-tömegmozgalommal. Lenin nagy figyelemmel kísérte a gyárak és üzemek helyzetét, ismerte a munkások hangulatát. Amikor mozgolódás kezdődött a Thornton-gyárban, Lenin gondosan összegyüjtött minden anyagot a munkások helyzetéről, a bírságokról, részletesen ismerte az összes bérelszámolásokat, sőt még az áruk elnevezését is. A helyzetnek és a munkások hangulatának ez a mélyreható ismerete lehetővé tette a sztrájk-harc konkrét vezetését.

A „Harci Szövetség" a Thornton-gyári sztrájkot jól megszervezte. November 5-én kiadta és szétosztotta a „Mit követelnek a takácsok?" c. röplapot, amely óriási hatással volt a munkásokra: a takácsok már a következő napon sztrájkba léptek. Néhány nap mulva egy második röplap jelent meg, melyet Lenin írt, s mely a Thornton-gyár sztrájkoló munkásaihoz és munkásnőihez fordult. A röplap leleplezte Thornton taktikáját, aki nem egyszerre csökkentette az összes munkások bérét, hanem fokozatosan. A röplap megmagyarázta, hogy a munkások csak közös, egyértelmű erőfeszítéssel tudják megjavítani helyzetüket. A sztrájk a munkásokra sikeresen végződött. Ez a sztrájk volt a sztrájkmozgalom fellendülésének kezdete Pétervárott.

Minden ilyen röpirat, mely a munkások gazdasági követeléseit a megfelelő politikai követelésekkel kötötte össze, harcos szellemet öntött a munkásokba. A „Harci Szövetség" tekintélye erősen megnőtt a munkástömegekben. A „Harci Szövetség" sztrájkokat is vezetett. A lenini „Szövetség" munkája különös erővel 1896 nyarán nyilatkozott meg, a pétervári textilmunkások híres sztrájkjának idején.

Lenin vezetése alatt a pétervári „Harci Szövetség" Oroszországban először kezdte megvalósítani a *szocializmus és a munkásmozgalom egyesítését,* a munkások gazdasági követeléseiért folyó harcot egybekapcsolva a cárizmus elleni politikai harccal. Lenin később ezt írta: „Csak az 1894—1895-ös évek agitációja és az 1895—1896-os évek sztrájkjai teremtették meg a szociáldemokrácia szilárd és állandó kapcsolatát a munkás-tömegmozgalommal."*) A pétervári „Harci Szövetség" hatalmas lökést adott arra, hogy a munkáscsoportok hasonló szövetségekben egyesüljenek Oroszország más városaiban és tartományaiban is.

Lenin a „Harci Szövetség" tevékenységét csak Pétervár keretein belül távolról sem tartotta elégségesnek. Sokkal nagyobb feladatokat tűzött maga elé. Azt akarta, hogy a „Harci Szövetség" a párt megteremtésének alapjává váljon. Lenin különös jelentőséget tulajdonított annak, hogy a különböző városok szociáldemokratái között kapcsolat létesüljön. Két év alatt jelentős munkát végeztek a kapcsolatok megteremtésére. A „Szövetség" akkor már kapcsolatban állt a moszkvai, kievi, vladimíri, jaroszlávli, ivanovó-voznyeszenszki, orechovo-zujevoi, nizsnij-novgorodi, számárai, szárátovi, oreli, tveri, minszki, vilnai szociáldemokrata szervezetekkel. Ezeket a kapcsolatokat ki kellett szélesíteni és meg kellett szilárdítani. Ez a feladat egy lapra várt, melynek az lett volna a hivatása, hogy megformulázza a munkásosztály harcának legközelebbi feladatait és végcéljait. E lap első száma „Rabócseje Gyeló" címen már készen volt, hogy nyomdába adják.

Az első számba Lenin három cikket írt: vezércikket „Az orosz munkásokhoz", egy másik cikket Friedrich Engelsről,

*) Lenin Összes Művei, XVII. kót, 353. old. (oroszul).

halálával kapcsolatban és egy harmadikat „Miről gondolkodnak a mi minisztereink?" címmel. A vezércikk az oroszországi munkásosztály történelmi feladatairól és főképpen a politikai szabadságért való harcról szólt. A cikken kívül még tudósítások is elő voltak készítve Jaroszlávlból, Ivanovó-Voznyeszenszkből, Vilnából, Bjelosztokból és egy összefoglaló jelentés a pétervári sztrájkmozgalomról.

A lenini tervet azonban akkor nem sikerült megvalósítani. A cári kormány szüntelenül figyelte Lenin forradalmár-tevékenységét, mert veszedelmes ellenséget látott benne. 1895 december 9-ére virradó éjjel a rendőrök szétrombolták a „Harci Szövetséget", letartóztatták tagjai jelentékeny részét, köztük a „Szövetség" szervezőjét és vezetőjét, V. I. Lenint is.

A munkások, válaszul Lenin és a „Szövetség" többi vezető tagjának letartóztatására, maguk írtak egy röplapot, amelyben határozott politikai követeléseket állítottak fel. Ezt a röplapot kinyomtatták és a gyárakban és üzemekben terjesztették.

A pétervári időszak Lenin életében és tevékenységében igen nagy jelentőségű. Lenin több, mint két évet töltött Pétervárott, a pétervári munkások között. A forradalmi munka, a forradalom művészetének iskolája volt ez számára. Itt kezdte Lenin elsőül Oroszországban megvalósítani a szocializmus és a munkásmozgalom egyesítését, megteremtette a „Harci szövetséget a munkásosztály felszabadítására", a munkásmozgalomra támaszkodó forradalmi párt első komoly csíráját. Lenin a pétervári „Harci Szövetség" forradalmi tapasztalataira támaszkodott további munkájában, melynek célja az volt, hogy marxista pártot teremtsen Oroszországban. Lenin Péterváról vezette a proletariátus első forradalmi összecsapásait osztályellenségével, nevelte a munkásosztályt, előkészítette a döntő rohamra az önkényuralom és a burzsoázia ellen. Lenin itt elszánt és kíméletlen harcot folytatott a narodnyik-tanítás a „legális-marxizmus" és az „ökonómizmus" első megnyilvánulásai ellen. Ebben a harcban nevelte ki és tömörítette a vele azonosan gondolkodók és harcos baj-

társak szorosan összetartó csoportját, amely később a bolsevik pártot építette.

A 19. század végén nagy változások álltak be az egész társadalmi életben.

A kapitalista világ új korszakba lépett, az imperializmus korszakába. Új formában vetődött fel a proletárpárt szervezésének, a munkásosztály harci sztratégiájának és taktikájának kérdése. A forradalmi mozgalom központja Oroszországba helyeződött át. Itt hatalmas népforradalom volt megérőben.

Ebben a történelmi pillanatban lépett fel Vladimír Iljics Lenin. Magasra emelte és továbbvitte Marx és Engels harci zászlaját, a forradalmi marxizmus zászlaját.

III

LENIN 14 hónapot töltött a börtönben. De lázas tevékenységét itt sem hagyta abba. Napjait szigorúan beosztott munkával töltötte. Utat és módot talált arra, hogy a börtönrács mögül is vezesse az általa megteremtett szervezetet: leveleket, röpiratokat küldött ki, sőt brosűrát is írt „A sztrájkokról" és „A szociáldemokrata párt programjának tervezete és magyarázata" címen. Lenin ebben az első programvázlatában megformulázza a proletariátus osztályharcának alapvető céljait és feladatait: az önkényuralom megdöntését, a politikai szabadság kiharcolását, a hatalom megragadását a proletariátus által, a szocialista termelés megszervezését. A programban Lenin nagy figyelmet szentel az agrárkérdésnek.

Konspirációs célokból Lenin leveleit és brosűráit tejjel írta egy-egy könyv sorai között. Hogy a börtönfelügyelők ne jőjjenek rá a dologra, Vladimir Iljics kenyérből kis tintatartókat csinált, melyeket veszély idején gyorsan lenyelt. „Ma hat tintatartót ettem" — jelentette tréfásan egyik levelében.

A rendőrség lefogta azt az illegális nyomdát, melyben „A sztrájkokról" c. brosűra készült. Az ekkor elkobozott brosűrát mindeddig nem sikerült felkutatni. „A szociáldemokrata párt programjának tervezete és magyarázata" először csak 1924-ben jelent meg.

Lenin nemcsak kintlevőkkel volt kapcsolatban, hanem a bebörtönzöttekkel is levelezett. Levelei tele vannak életvidámsággal és gondoskodással a bebörtönzött elvtársak sorsáról.

Lenin három héttel letartóztatása után ezt írja a börtönből: „Van egy tervem, ami erősen foglalkoztat letartóztatásom óta és minél többet gondolkodom rajta, annál inkább. Már régen foglalkoztam egy gazdasági kérdéssel (a feldolgozó ipar áruinak értékesítésével az országon belül), összeszedtem némi irodalmat, tervet állítottam össze feldolgozására, sőt valamit írtam is, mert külön könyvben akartam kiadni, ha a munka túlnő egy folyóirat-cikk keretein. Nagyon nem szeretném abbahagyni ezt a munkát, most pedig úgy látszik az előtt a választás előtt állok, hogy vagy megírom itt, vagy teljesen lemondok róla."*)

Családjához írt leveleiben Lenin felsorolja a könyveket, összegyűjtött tanulmányokat, anyagokat, melyekre szüksége van munkájához. A könyvszállítást a börtönbe Lenin nővére, Anna Iljinicsna szervezte. Vladimir Iljics lelkesedéssel tanulmányozza az óriási anyagot, rengeteg jegyzetet készít. Így kezdte „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" c. zseniális könyvének megírását.

1896 nyarán Lenin örömmel értesült arról, hogy az általa megalapított „Harci szövetség a munkásosztály felszabadítására" meghozta gyümölcseit: Pétervárott harmincezer takácsmunkás sztrájkolt. Ez, mint ahogy Lenin 1905-ben írta, „tömegmozgalom volt, kezdődő uccai agitációval, egy már teljesen szociáldemokrata szervezet részvételével".**)

1897 január 29-én kihirdették az ítéletet a „Harci Szövetség" ügyében. Lenint három évre Kelet-Szibériába száműzték.

Leninnek és a „Harci Szövetség" ügyében elítélt társainak sikerült Szibériába utaztuk előtt három napot Pétervárott tölteni, személyes ügyeik rendezése végett. E három nap alatt Lenin számos tanácskozást tartott a pétervári szociáldemokratákkal. „Mi a teendő?" c. könyvében Lenin elmondja, hogy „a száműzetésbe való küldetése előtt ő és más »öregek« résztvettek egy magán összejövetelen, ahol összegyűltek a »Harci Szövetség« »öreg« és »fiatal« tagjai és ahol azonnal kitűnt, hogy az »öregek« (akkor tréfásan »dekab-

*) Lenin: Családi levelek, 14. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, VII. kót., 105. old (oroszul).

ristáknak« nevezték őket a pétervári szociáldemokraták) és néhány »fiatal« között... mindjárt nézeteltérések merültek fel és heves vita támadt."*)

Az „öregekkel" ellentétben a „fiatalok" azt tekintették feladatuknak, hogy „munkáspénztárakat" szervezzenek sztrájkolók segélyezésére és kultúrális célokra. A politikai szabadságért és a szocializmusért való harc helyett, ahelyett, hogy a munkásosztályt vezető forradalmárok szervezetének megteremtését tűzték volna ki feladatul, a „fiatalok" a munkások tisztán szakmai egyesülésének gondolatát helyezték előtérbe. Lenin azonnal határozottan fellépett ez irányzatok ellen, meglátta bennük a későbbi „ökonomizmus" csiráit.

1897 február 17-én Lenin elutazott száműzetésének helyére, a távoli Szibériába. Anyja kérelmezésére megengedték neki, hogy ne a száműzött csoporttal, hanem saját számlájára egyedül utazzék.

Lenin március 4-én érkezett Krasznojárszkba. Itt csaknem két hónapot töltött, arra várva, hogy megállapítsák állandó száműzetési helyét. Ezt az időt Lenin teljes egészében kihasználta, nap-nap után dolgozott egy krasznojárszki könyvkedvelő nagykereskedő, G. V. Jugyin, pompás könyvtárában és jegyzeteket készített magának „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" c. könyve számára. Krasznojárszkban Lenin „Az ökonomiai romanticizmus jellemzése" c. cikkén is dolgozott, melyben kimutatta, hogy az oroszországi fejlődés „saját útjait" annyira hangsúlyozó liberális narodnyikok gazdasági felfogása a valóságban nem más, mint a 19. század eleji Sismondi svájci nemzetgazdász reakciósan utópista kispolgári nézeteinek orosz válfaja. Lenin arra is felhasználta krasznojárszki tartózkodását, hogy találkozzék az ott száműzetésben tartózkodó marxistákkal. A foglyok holmiját szállító fuvarosnak adva ki magát sikerült a börtönbe bejutnia és az ott ülő Fedoszéjevvel beszélgetnie.

Amíg Lenin a könyvtárakban tudományos munkával foglalkozott és élénken levelezett családjával és barátaival, a

*) Lenin Összes Művei, IV. köt., 387. old. (oroszul).

rendőrségen nagy ijedség tört ki. A jeniszéji kormányzóság börtön-inspektora, aki a száműzöttek csoportjában nem találta az „Uljánov V. I. politikai bűntettest", lármát csapott. Egymást követték a Lenint kereső táviratok. A dologba beavatkozott a börtönügyek főigazgatósága, a központi rendőrhivatal, a jeniszéji kormányzó, a krasznojárszki rendőrfőnök és az irkucki kormányzó. Nagysokára „felfedezték" Lenint saját lakásán, Popov asszony házában, ahová Lenin mindjárt Krasznojárszkba érkezése után költözött.

Lenin száműzetési helyéül a jeniszéji kormányzóság minuszinszki körzetében fekvő Susenszkóje falut jelölték ki, amely több mint ötszáz versztnyire feküdt a vasútvonaltól. Lenin május 8-án megérkezett a faluba, ahol mintegy három évet kellett töltenie.

„Nagy falu, néhány meglehetősen piszkos, poros uccával — minden úgy, ahogy illik — írta Lenin nővérének. — A szteppében fekszik, kertek nincsenek és általában növényzet nincsen. A falut... trágya környezi, amit itt nem visznek ki a mezőre, hanem egyenesen a falu mögé dobják úgy, hogy ha az ember ki akar menni a faluból, mindig némi trágyán kell keresztül gázolnia."*)

Nem volt könnyű a száműzetésben élni, elszakítva lenni a közvetlen forradalmi munkától. „Igen, irigyellek — írta Lenin 1898 végén nővérének, Mária Iljinicsnának, aki Belgiumba utazott. Száműzetésem első idejében elhatároztam, hogy még a kezembe se veszem európai Oroszország és Európa térképeit: úgy elfogja az embert a keserűség, ha kinyitja a térképet és nézegetni kezdi a különböző fekete pontokat. De most már beletörődtem és nyugodtabban nézegetem a térképeket: sőt gyakran el-elábrándozom, hogy a »pontok« közül melyekre is szeretnék eljutni később. A száműzetés első felében úgylátszik többet néztem hátrafelé, most pedig — előre. No, »qui vivra — verra« (aki megéri, meglátja. — *A szerk.*)."**)

---

*) Lenin: Családi levelek, 56. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 144—145. old.

De Lenin frisseségét és életkedvét semmi sem törte meg. Ebben a vad, kilátástalan zugban roppant elméleti tevékenységet fejt ki, szigorúan beosztja idejét, hogy sok irodalmi munkát végezhessen és mindenekelőtt „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" c. könyvét befejezze. Újra átolvassa Marx és Engels műveit, megismerkedik az idegen nyelveken megjelent új marxista irodalommal, amit sikerül megszereznie, sok könyvet olvas a tudomány különböző ágaiból, orosz és külföldi ujságokat és folyóiratokat, tökéletesíti idegen nyelvismereteit, fordításokkal foglalkozik. 1898 május elején megérkezett Susenszkójéba N. K. Krupszkája, akit szintén letartóztattak a „Harci Szövetség" ügyében és aki engedélyt kapott arra, hogy Leninnel együtt töltse száműzetését. Lenin Krupszkájával együtt lefordította angolból a Webb házaspár „Az angol tradeunionizmus elmélete és gyakorlata" c. kétkötetes művét.

Lenin megfeszített munkát végzett, de pihenni is tudott. Szerette a nagy sétákat, szenvedélyes vadász volt, szívesen játszott sakkot és korcsolyázott. Újra, meg újra átolvasta Puskint, Lermontovot, Nyekrászovot és az orosz irodalom többi klasszikusát, akiket igen jól ismert és nagyon szeretett.

Lenin figyelmesen tanulmányozta a szibériai falut, a parasztság helyzetét, mindennapi életét. Hasznát vette jogi ismereteinek is. Hamar tekintélyre tett szert a parasztok között, mert segített nekik abban, hogy megvédjék jogaikat a helyi hatóságok és a gazdagok önkényével szemben.

Azokban az években a szociáldemokraták nagy számban voltak szibériai száműzetésben. Susenszkójében magában Leninen kivül csak két száműzött élt, de a minuszinszki körzetben töltötték száműzetésüket azok, akiket ugyanabban a pörben itéltek el és ott éltek azok az elvtársai is, akikkel Pétervárott együtt végezte a forradalmi munkát. Egy vagy más alkalmas kifogással időközönként nagy találkozásokat és tanácskozásokat rendeztek, melyek igen élénken folytak le. Lenin kapcsolatba lépett az északi terület és Szibéria különböző félreeső zugaiban elszórt száműzött szociáldemokratákkal.

A nehézségek ellenére sikerült Leninnek kapcsolatba lépnie a „Munka Felszabadítása" külföldi csoportjaival és az

oroszországi forradalmi élet központjaival, sikerült illegális irodalmat szereznie. Ő maga cikkeket és brosúrákat ír az illegális sajtó számára.

Egy alkalommal Lenint meglepte a rendőrség és házkutatást tartott nála. Lenin körültekintése és találékonysága következtében a házkutatás eredménytelen maradt.

Vladimir Iljics meglehetősen nagy levelezést folytatott családjával, a száműzött elvtársakkal s a „Munka Felszabadítása" csoporttal, az oroszországi szociáldemokratákkal. Lenin számára a levelezés a kapcsolatnak, információknak, a vezetésnek rendkívül fontos eszköze volt. E levelek csak részben maradtak fenn. Lenin a legkülönbözőbb kérdéseket világította meg bennük: a marxista filozófiát és politikát, a párt munkáját, az új munkásmozgalmi jelenségeket, új könyveket, terveket a jövőt illetően stb.

Különösen érdekes Lenin filozófiai témájú levelezése Lengnik-kel. Lengnik, aki a „Harci Szövetség" ügyéből kifolyólag a jeniszéji kormányzóság Kazecsenszk nevű falujában töltötte száműzetését, Kantért és Hume-ért lelkesedett. Lenin ezt megtudta és élénk levelezés fejlődött ki köztük (Lenin leveleit még nem sikerült megtalálni). „Vladimir Iljics — meséli Lengnik — feleleteiben igen tapintatosan, de teljes egyértelműséggel lépett fel, mint Hume szkepticizmusának és Kant idealizmusának határozott ellenfele. Szembeállította velük Marx és Engels életkedvvel telt filozófiáját. Hévvel bizonyította, hogy *nincs határa az emberi tudásnak,* melynek elől kell haladnia és *a forradalmi munkásmozgalom növekedésének arányában meg kell szabadulnia az idealisztikus polgári buroktól.* A forradalmi munkásmozgalom határozza meg nemcsak a munkásosztály viselkedését és életkedvtől áthatott, egyszerű szépségében megragadó világnézetét, hanem a legpontosabban meghatározza ellenfeleinek viselkedését és világnézetét is és arra kényszeríti őket, hogy a ködös felhőkbe burkolt elméletek és ábrándozások helyett, a tények nyelvén és a barrikádok tüzével kezdjenek beszélni."*)

*) Lenin Gyüjtemény I. kót., 204—205 old. (oroszul).

Bármily nyomasztóan hatottak is a száműzetés nehéz körülményei Leninre, elméleti és irodalmi tevékenysége rendkívül felvirágzott. A száműzetésben töltött három év alatt Lenin harmincnál több munkát írt, köztük a következőket: „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban", „Az orosz szociáldemokraták feladatai", „A gazdasági romanticizmus jellemzése", „Melyik örökség az, amit megtagadunk?", „A kapitalizmus a mezőgazdaságban", „Az orosz szociáldemokraták tiltakozása", „Pártunk programjának tervezete". Lenin e művekben felteszi és megoldja a munkásmozgalom főkérdéseit, kidolgozza a párt programját és taktikáját, folytatja elszánt harcát a narodnyikok ellen, fellép a „legális marxisták" ellen, kibontja az „ökonómizmus" elleni harc zászlaját.

Az első feladat, ami a száműzetésben Leninre hárult, a már elvégzett munka összegezése volt, hogy ezen az alapon aztán ki lehessen jelölni a további feladatokat. Erre annál is inkább szükség volt, mert közvetlen feladatként állt a párt előtt az I. kongresszus egybehívása.

Lenin e célból 1897 végén történelmi jelentőségű brosúrát írt „Az orosz szociáldemokraták feladatai" címen. Ebben a brosúrában Lenin általánosította a pétervári „Harci Szövetség" tapasztalatait és megalapozta az oroszországi forradalmi szociáldemokrácia programját és taktikáját. Rámutatott az elszakíthatatlan kapcsolatra a marxista párt szocialista és demokratikus tevékenysége között. Megvilágította a munkásosztály viszonyát az ellenzéki és forradalmi pártokhoz a polgári demokratikus forradalomban. Megmutatta a proletariátus élenjáró szerepét ebben a forradalomban. Feltette a fegyveres felkelés kérdését, mint az önkényuralom megdöntésének eszközét. Hangsúlyozta a marxista elmélet döntő jelentőségét a munkáspárt számára. Éppen ebben a munkájában használta Lenin először, híres formuláját, hogy „forradalmi elmélet nélkül nem lehet forradalmi mozgalom sem". A brosúra taktikai platform volt az összes akkori Oroszországban működő szociáldemokraták számára.

Egy pillanatra sem feledkezve meg az orosz szociáldemokrácia előtt álló óriási méretű feladatokról, Lenin, az ország gazdasági életének tanulmányozása alapján, már akkor előre látta, hogy az ipar „felvirágzását" elkerülhetetlenül válság fogja követni. Lenin ezt írta:

„Az orosz szociáldemokratáknak gondoskodniok kell arról, hogy ez az összeroppanás az orosz proletariátust, mint öntudatosabb, egyesültebb proletariátust érje, mely tudatában van az orosz munkásosztályra háruló feladatoknak és képes ellenállni a mostan mérhetetlen profitokat zsebrevágó és veszteségeit mindig a munkásokra hárítani igyekvő kapitalisták osztályának, képes az orosz demokrácia élén döntő harcra szállni az orosz munkásságot és az egész orosz népet kezénlábán megkötöző rendőri abszolutizmus ellen."*)

E brosúrában Lenin lángoló felhívással fordul az Oroszországban szerteszórt összes munkás tanulókörökhöz és szociáldemokrata csoportokhoz, hogy egységes szociáldemokrata pártban egyesüljenek.

A brosúrát a „Munka Felszabadítása" adta ki 1898-ban Genfben, de a brosúra lekésett az I. pártkongresszusról. Nem szerepelt a kongresszuson a programtervezet sem, melyet Lenin még a börtönben írt.

Lenin száműzetése első két évét arra szentelte, hogy befejezze rendkivül fontos tudományos munkáját: „A kapitalizmus fejlődését Oroszországban", *mely a narodnyik tanitást eszmeileg végkép megsemmisitette.*

A börtön és a száműzetés körülményei között szinte lehelennek látszó, roppant tudományos lelkiismeretességgel és részletességgel tanulmányozta Oroszország egész gazdasági irodalmát, szigorúan ellenőrizte, kritikailag átdolgozta és újra átcsoportosította az állami és a zemsztvó statisztika óriási anyagát. 1898 augusztus elején a kézirat nagyjában be volt fejezve. Ekkor Lenin hozzáfogott az egyes fejezetek végleges kidolgozásához és egymásután küldte őket a nyomdába. 1899

*) Lenin Összes Művei, 4 kiad., 2. köt., 322. old. oroszul).

január 30-án be volt fejezve a történelmi jelentőségű könyv, március végén pedig „Vladimir Iljin" aláírással megjelent.

Lenin könyvében lépésről-lépésre üldözi az ellenfelet, hatalmas csapásokat mér rá, míg teljesen össze nem töri. Az elején a narodnyikok elméleti nézeteinek tarthatatlanságát leplezi le a piac kérdéseiben s egyszersmind pompás rövid vázlatát adja a marxi reprodukciós elméletnek. Azután áttér a központi kérdésre, a parasztgazdaság kérdésére. és megcáfolhatatlanul bebizonyítja a kapitalizmus fejlődését a paraszti faluközösségen belül. Mindezzel be nem érve, tovább elemzi a kapitalizmus benyomulását a földesúri gazdaságba és követi a kapitalizmus fejlődését az iparban (paraszti kisipar, kézműipar, nagyüzemi gépipar). A könyv az oroszországi belső piac kialakulásának vázlatával fejeződik be.

„A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" — befejezése az oroszországi közgazdaság tanulmányozására végzett sokesztendős óriási munkának, melyet Lenin már Számárában megkezdett. Lenin 1894-ben, a „Kik a nép barátai?" c. könyvében azt az elméleti feladatot tűzte ki az orosz marxisták elé, hogy *„átfogó képét adják a mi valóságunknak, mint a termelési viszonyok meghatározott rendszerének, kimutassák, hogy e rendszerben a dolgozók kizsákmányolása és kisajátítása szükségszerű, megmutassák azt a kiútat ebből a rendszerből, amelyet a gazdasági fejlődés jelez".*) Ezt a feladatot teljesítette Lenin „A kapitalizmus fejlődése Oroszországban" c. könyvével.

E munka eredményeképpen Lenin szétrombolta az alapot, a talapzatot, melyen az áltudományos narodnyik nézetek nyugodtak. Lenin bebizonyította könyvében, hogy „Oroszországban az agrárviszonylatok a földesúri gazdaságban *is,* a paraszti gazdaságban *is,* a »faluközösségen« belül *is,* kivül *is* kapitalista módon fejlődnek. Ez egy. Ez a fejlődés máris *visszavonhatatlanul* meghatározta a fejlődésnek *nem* más útját, mint a kapitalista utat, az osztályoknak *nem* más csoportosulását, mint a kapitalista csoportosulást. Ez kettő.

*) Lenin Összes Művei, 4. kiad.. I. köt., 278. old. (oroszul).

Erről folyt a vita a narodnyikokkal. Ezt kellett bebizonyítani. Ezt bebizonyítottuk."*)

De ezzel nem merül ki a könyv jelentősége. Benne Lenin megvilágította Oroszország különböző osztályainak, különösen a proletariátusnak és a parasztságnak helyzetét és szerepét a 19. század végén.

1907-ben a „Kapitalizmus fejlődése Oroszországban" második kiadásának előszavában Lenin ezt írta: „Oroszország társadalmi és gazdasági rendjének és következésképpen osztályszerkezetének elemzése, melyet a jelen műben statisztikai adatok közgazdaságtani kutatása és kritikai vizsgálata alapján adtam, beigazolódik most, amikor az összes osztályok a forradalom során politikailag nyiltan lépnek fel. A proletariátus vezető szerepe teljesen bebizonyult. Bebizonyult az is, hogy a történelmi mozgalomban a proletariátus ereje mérhetetlenül nagyobb, mint amekkora arányrésze a lakosságban. A jelen műben bemutatjuk mindkét jelenségnek gazdasági alapját."**)

Lenin továbbá rámutatott arra, hogy a forradalom teljes világossággal felfedte a parasztság kettős helyzetét és kettős szerepét. Kiderült az is, hogy a parasztság ingadozik a proletariátus és a burzsoázia között, az is, hogy a parasztságnak, mint tömegnek, forradalmisága mélyen gyökerezik. „A jelen műben bebizonyítottuk, hogy a parasztságban meglevő mindkét áramlatnak gazdasági alapja van"***) — írta Lenin.

A bolsevikok ennek a tudományos elemzésnek az alapján építették fel taktikájukat az 1905—1907-es forradalomban.

Könyvének befejezése után Lenin tovább is egyes gazdasági kérdéseket dolgozott fel: nagy cikket írt „A kapitalizmus a mezőgazdaságban" címen, több recenziót, melyek a „legális marxisták" folyóirataiban jelentek meg. 1899 nyarán Lenin megszünik e folyóiratok számára dolgozni. Minden idejét leköti a revizionizmus elleni harc, a további munka tervének előkészítése.

*) Lenin Összes Művei, XIV. kót., 213. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, 4. kiad., III. kót., 9. old. (oroszul).
***) Ugyanott, 10. old.

Elkövetkezett a száműzetés utolsó éve. Ebben az időben új jelenségek merültek fel a nemzetközi szociáldemokrata mozgalomban — nyiltan és agresszíven színtérre lépett a revizionizmus. Németországban 1899 elején megjelent Bernstein „A szocializmus előfeltételei" c. hírhedt könyve, melyben Bernstein revideálja a marxista elméletet. Júniusban Millerand, a francia „szocialista", belépett a burzsoá kormányba.

Lenin, többezer kilométerre a munkásmozgalmi központoktól, figyelmesen követte a munkásmozgalomban végbemenő folyamatokat. Látta, hogy a Németországban fellépő bernsteiniánusok nem találnak határozott ellenállásra, hogy az opportunisták fellépései nemzetközi jelleget öltöttek. Látta, hogy az orosz „legális marxisták", akik azzal kezdték, hogy csekély állítólagos „javitásokat" fűztek Marxhoz, már elérkeztek a marxizmus teljes polgári eltorzításához. A számüzetésből küldött leveleiben azt írta, hogy aggasztja, hogy Plechánov miért nem lép fel határozottan az ellen, hogy Bernstein, Sztrúve stb. revideálják a marxizmus filozófiáját, arról beszélt, hogy föl kell bontani a forradalmi és a „legális" marxisták szövetségét. Valóságos komoly háborút kell üzennünk Marx bírálóinak — írta Lenin.

A revizionisták kirohanásai a marxista filozófia ellen arra ösztökélték Lenint, hogy filozófiával foglalkozzék. „Volodja buzgón olvas mindenféle filozófiát, Holbachot, Helvetiust stb. (ez most a hivatalos foglalkozása).

Tréfásan mondom neki, hogy nemsokára rossz lesz beszélni vele, úgy átitatja ez a filozófia"*) — írta Krupszkája 1899-ben Lenin anyjának. Lenin, aki magával szemben a legkövetelőbb volt, nem elégedett meg már elért tudásával. Nekiült a filozófiai irodalom olvasásának. „Nagyon tudatában vagyok filozófiai műveletlenségemnek és nem akarok ezekről a témákról írni, amíg a hiányt nem pótolom — írta 1899 júniusában. Most éppen ezzel foglalkozom. Holbachon és Helvetiuson kezdtem és Kantra készülök áttérni."**)

*) Lenin: Családi levelek, 217. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXVIII. köt., 40. old. (oroszul).

Lenin türelmetlenül várta Bernstein könyvét Végre megkapta. Még végig sem olvasta, csak a felénél tartott s már felháborodva ezt írta: „Tartalma egyre jobban meglep bennünket. Elméletileg hihetetlenül gyenge: idegen gondolatok elismétlése. Frázisokat mond a bírálatról és még csak meg sem próbálja a komoly, önálló bírálatot. Gyakorlatilag — opportunizmus (fábiánizmus, helyesebben: Bernstein legtöbb állításának és eszméjének eredetijét megtaláljuk Webbék utóbbi könyveiben), határtalan opportunizmus és posszibilizmus és ráadásul, *gyáva* opportunizmus, mert Bernstein nem akar közvetlenül a programhoz hozzányúlni.“*)

Különösen nyugtalanították Lenint az „ökonómisták“ tevékenységéről szóló hírek. Az „ökonómizmus“ első megnyilvánulásai ellen már a pétervári „Harci Szövetségben“ élesen és határozottan fellépett. Azóta az „ökonómizmus“ elterjedt, külön opportunista irányzattá lett és egymásután vetette befolyása alá a helyi szociáldemokrata szervezeteket.

1898 márciusában, Minszkben összeült az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt I. kongresszusa. A kongresszus megalakultnak nyilvánította az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártot. De a kongresszusnak még nem sikerült egy pártba egyesíteni az elszórt marxista tanulóköröket és szervezeteket A kontárkodás tovább uralkodott. A kongresszus után tovább nőtt az ideológiai zűrzavar a helyi szervezetekben és ezzel a munkásmozgalomban termékeny talajra talált az „ökonómizmus“.

Lenin jobban megértette, mint bárki más, hogy az „ökonómisták“ az oroszországi munkásmozgalomban a fő opportunista csoportot képezik. Megértette, hogy milyen komoly veszedelmet jelentenek az „ökonómisták“, ha nem folytatnak ellenük határozott és kíméletlen harcot. És mihelyt Lenin 1899-ben kézbekapta az „ökonómisták“ kiáltványát, az úgynevezett „Credo“-t (hitvallást, programot), azonnal megszervezte az ellentámadást s az „ökonómisták“ elleni harc kezdeményezőjeként lépett fel. E célból megfogalmazta

*) Lenin· Családi levelek, 230. old. (oroszul)

„Az oroszországi szociáldemokraták tiltakozását", melyet 1899 nyarán Lenin kezdeményezésére a minuszinszki körzet száműzött szociáldemokratái tanácskozásukon megvitattak és elfogadtak. Lenin támadja az „ökonómistákat", mert eltérnek a marxizmustól, mert tagadják, hogy a munkásosztálynak önálló politikai pártra van szüksége, mert a munkásosztályt a burzsoázia politikai függelékévé akarják tenni: „Meg vagyunk róla győződve — írta Lenin, — hogy az orosz szociáldemokraták óriási többsége épily határozottan visszautasít minden próbálkozást, mely az opportunista nézeteket Oroszországba akarja áthozni."*)

A „Tiltakozás" felhívta a szociáldemokratákat arra, hogy minden erejüket a párt szervezésére összpontosítsák. Ezt az írást egész Oroszországban terjesztették a marxista szervezetekben és a marxista politikai száműzöttek között. A „Tiltakozás" igen nagy szerepet játszott az „ökonómisták" elleni harcban és a forradalmi szociáldemokraták szervezeti tömörítésében. „Roppant jelentősége volt a marxista gondolat s a marxista párt fejlődésére Oroszországban."**)

Az orosz „ökonómisták" ugyanazokat a nézeteket hirdették, mint a marxizmus ellenfelei a külföldi szociáldemokrata pártokban, az úgynevezett bernsteiniánusok. Lenin harca az „ökonómisták" ellen ezért egyszersmind harcot jelentett a nemzetközi opportunizmus ellen.

Minél közelebb volt száműzetése vége, annál jobban összpontosította figyelmét Lenin a további forradalmi munka feladataira. A száműzetésben átgondolta és vázlatban elkészítette a forradalmi proletárpárt megalapításának tervét. Ezt a tervet a „Programunk", „Legközelebbi feladataink", „Aktuális kérdés" c. pompás cikkeiben fejtette ki. Ezeket a „Rabócsaja Gazetá"-nak szánta, melyet az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt I. kongresszusa a párt központi lapjának nyilvánított.

Lenin a forradalmi szociáldemokrácia legfontosabb fel-

*) Lenin Összes Művei, II. köt., 481. old. (oroszul).
**) A SzK(b)P Története. Rövid tanfolyam, 27. old. (magyarul).

adatának a kíméletlen harcot tartja a marxizmus „bírálói" ellen, a forradalmi elmélet tisztaságának hajthatatlan védelmét. És ugyanakkor teljes erejével fellép a marxizmus termékeny továbbfejlesztése érdekében, azt kívánva, hogy a marxista elméletet a munkásmozgalom gyakorlati tapasztalatával gazdagítsák.

„Mi egyáltalán nem úgy tekintünk Marx elméletére — írja Lenin »Programunk« c. cikkében — mint végleg befejezettre, amit érinteni nem szabad; ellenkezőleg, meggyőződésünk, hogy az elmélet csak alapkövét rakta le annak a tudománynak, melyet a szocialistáknak, ha nem akarnak elmaradni az élettől, minden irányban tovább *kell* fejleszteni. Különösen szükségesnek tartjuk, hogy az orosz szocialisták *önállóan* dolgozzák fel Marx elméletét."*)

Lenin rámutat arra, hogy, az orosz munkásosztály történelmi feladatának teljesítéséhez, végezni kell a kontárkodással és meg kell teremteni a forradalmi proletárpártot. Egyszersmind hangsúlyozza, hogy az orosz marxistáknak nem szabad mechanikusan követniök a nyugateurópai pártokat, hanem kritikusan fel kell dolgozniok a nemzetközi és az orosz munkásmozgalom tapasztalatait és saját önálló útjukat kell követniök pártjuk építésénél.

„A nyugateurópai szocializmus és demokrácia története — írta Lenin »Legközelebbi feladataink« c. cikkében, — az orosz forradalmi mozgalom története, munkásmozgalmunk tapasztalatai — ezt az *anyagot* kell magunkévá tennünk, hogy kidolgozzuk pártunk célszerű szervezetét és taktikáját. Az anyag »feldolgozásának« azonban önállónak kell lennie, mert nincsen hol keresnünk a kész mintákat."**)

Lenin véleménye szerint a szociáldemokraták eszmei és szervezeti tömörülésének legfontosabb eszköze, a pártalapítás eszköze: az összoroszországi politikai lap. „Azt tartjuk — írta Lenin ugyanebben a cikkében —, hogy jelenleg legégetőbb feladatunk az, hogy nekilássunk e kérdések megoldásának és ezért legközelebbi célunk egy *rendszeresen megjelenő*

*) Lenin Összes Művei, II. kot., 492. old (oroszul).
**) Ugyanott, 497. old.

és az összes helyi csoportokkal szoros kapcsolatban álló pártlap megszervezése kell, hogy legyen. Azt tartjuk, hogy a legközelebbi jövőben a szociáldemokraták *egész* tevékenységének e feladat megvalósítására kell irányulnia."*)

A száműzetésben írt utolsó Lenin-cikkek egyike a „Pártunk programtervezete" c. cikk volt (1899). Lenin szükségesnek tartotta, hogy a „Munka Felszabadítása" csoport programtervezetében (1887) lényeges javításokat és kiegészítéseket eszközöljön.

„Pártunk programtervezete" c. munkájában Lenin hangsúlyozta a kapitalizmus főtendenciáját, a nép szétválasztását burzsoáziára és proletariátusra. Marx híres szavait: „a nyomor, elnyomás, rabság, lealázás, kizsákmányolás növekedéséről"**) — mondotta Lenin — be kell vennünk a pártprogram tervezetébe, különösen most, amikor a bernsteiniánusok és egyéb „revizionisták" és Marx-„bírálók" ellenvetéseket tesznek Marx elnyomorodási elméletével szemben. Lenin azt is javasolta, hogy pontosabb jellemzését adják a proletariátus osztályharcának, rámutassanak a harc céljaira, a munkásmozgalom nemzetközi jellegére. Szükségesnek tartotta, hogy a párt programjában különösen hangsulyozzák a proletariátus osztályharcának politikai értelmét és az osztályharc legközelebbi feladatát: a politikai szabadság kivívását.

Lenin szükségesnek tartotta, hogy pontosabb jellemzését adják az orosz abszolutizmus osztályjellegének és bebizonyítsák, hogy az abszolutizmus megdöntése az egész társadalmi fejlődés érdekében szükséges. Követelte, hogy a programban rámutassanak a kapitalizmus fejlődésének sajátosságaira Oroszországban és a munkásosztálynak innen eredő különleges politikai feladataira és harci eszközeire. Lenin megformulázta az orosz marxisták agrárprogramjának elveit, kifejtette azt a gondolatot, hogy a proletariátusnak támogatnia kell a parasztságot, mely az önkényuralom megdöntésére és a jobbágyrendszer összes csökevényeinek megsemmisítésére törekszik.

*) Lenin Összes Művei, II. köt., 498. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 513. old.

Közeledett a száműzetés vége. „Vladimir Iljics — mondja Krupszkája a száműzetés utolsó hónapjaira emlékezve — nem aludt, szörnyen lesoványodott. Az álmatlan éjszakákon minden részletében végiggondolta tervét... Minél jobban közeledett a szabadulás, annál türelmetlenebb lett Lenin, annál jobban vonzotta a munka."*)

1900 január 29-én végetért Lenin száműzetése. Lenin még aznap elhagyta Susenszkójét, hogy azonnal hozzáfogjon tervének megvalósításához: harcoljon a marxista párt megteremtéséért, az összoroszországi marxista lap megalapításáért. Ez a lap az „Iszkra" lett, melynek első száma 1900 decemberében jelent meg.

Az egész 1900-as évet Lenin a lap megszervezéséhez szükséges óriási munkával töltötte. A lapot külföldön kellett kiadni, olyan helyen, ahová a cári rendőrség nem férkőzött. Előzetesen azonban kapcsolatot kellett teremteni számos oroszországi szociáldemokratával, biztosítani kellett támogatásukat a lap számára, ki kellett jelölni az „Iszkra" jövendő megbizottait, meg kellett egyezni a munkát illetően, pénzt kellett szerezni a lapnak.

Lenin ki volt tiltva a fővárosból és az összes ipari központokból. Ezért a Pétervárhoz közelfekvő Pszkovot választotta tartózkodási helyéül. Visszajövet a száműzetésből meglátogatta Ufát, Moszkvát, Pétervárt, találkozott és tárgyalásokat folytatott a helyi szociáldemokratákkal. Február 26-án megérkezett Pszkovba. Pszkov lett a forradalmi szociáldemokraták tevékenységének központja, főhadiszállása. Áprilisban ott értekezletet tartottak, melyen megvitatták a jövendőbeli lap szerkesztőségének programnyilatkozat-tervezetét, amit Lenin írt meg. Vladimir Iljicshez idejöttek mindenfelől a pártfunkcionáriusok tanácsáért, útmutatásért, megbeszélések végett. Innen utazott Lenin Oroszország többi városaiba. Ebben az időben Rigában, Podolszkban, Nizsnij-Novgorodban, Ufában, Kazánban, Számárában járt, mindenütt kapcsolatokat teremtett és híveket toborzott terve, az összorosz politikai lap

*) N. K. Krupszkája: „Emlékezések Leninről", 35. old. (oroszul).

megalapítása számára. Kétszer utazott illegálisan Pétervárra. A második utazás, kis híjja, hogy meg nem hiúsította a lapalapítás tervét. Vladimir Iljicset az uccán letartóztatták.

Lenin később azt meséllte erről a letartóztatásról: „Egyenesen megragadták mindkét könyökömet, úgy, hogy semmit sem tudtam kidobni a zsebemből. A konflisban szintén egész úton fogták mindkét könyökömet."*) Leninnél volt. vegyi tintával valamilyen számlára írva, a külföldi kapcsolatok jegyzéke. A rendőrök szerencsére nem ügyeltek erre a számlára, tíz napig tartották Lenint zár alatt, aztán kiengedték. Ha a detektívek megtalálták volna ezt a listát, a cári kormány nem bocsátotta volna ki Lenint karmai közül.

A cárizmus megérezte Leninben legveszedelmesebb ellenségét. A cári titkos rendőrségnél szolgáló Zubátov csendőrezredes fölöttleseivel való bizalmas levelezésben 1900-ban rámutatott arra, hogy „a forradalmárok között most Uljánovnál nincsen nagyobb" és ezért azt követelte, hogy azonnal szervezzék meg Lenin meggyilkolását. „Le kell vágni ezt a fejet a forradalom testéről" — írta ez a hóhér.

Mindenütt közvetlenül megismerkedve a helyzettel, az ideológiai zűrzavarral és a szervezeti szétforgácsoltsággal, Lenin még jobban meggyőződött róla, hogy helyes az út, amit a párt építésére választott. Lenin megtudta, hogy néhány bizottság a párt megalapítása céljából azonnali kongresszus összehívására törekszik. Ezt a törekvést Lenin hibásnak tartotta. Szerinte előbb meg kellett teremteni a párt eszmei és szervezeti egységét; a kongresszus ne a pártépítés kezdete, hanem befejezése legyen.

Lenin úgy lépett fel, mint a párt valóságos megalapítója, valódi vezére. Körülötte gyülekezni kezdtek a munkásosztály legjava elemei.

Miután Lenin Oroszországban előkészítette a talajt a lap számára, 1900 július 16-án külföldre utazott.

Kezdetét vette Lenin első emigrációja, amely több, mint öt évig tartott.

---

*) A I Uljánova-Jelizárova: Emlékezések Iljicsről, 99. old. (oroszul).

IV

LENINNEK, mikor a külföldre kiutazott, világos és átgondolt csataterve volt a marxista párt megalapítására Oroszországban. Senki olyan mélyen nem ismerte a párt helyzetét, a párt szükségleteit és halaszthatatlan problémáit, mint Lenin. Senki olyan világosan meg nem értette mint Lenin, hogy milyen égetően szükséges a forradalmi proletárpárt megalakítása Oroszországban.

Lenin már az imperializmus hajnalán meglátta a kapitalista társadalom méhében és a munkásmozgalom mélyében érlelődő folyamatokat. Lenin volt az első, aki meglátta, hogy a kapitalizmus „békés", szerves fejlődését felváltotta a forradalmi viharok és megrázkódtatások korszaka. Lenin, összehasonlítva a 19. század második felét és a 20. század elejét, a legerőteljesebben hangsúlyozta a mély különbséget a két korszak között. „Az akkori idő és a mostani — írta Lenin az »Iszkrában« — az utolsó polgári forradalmi mozgalmak korszaka és a kétségbeesett reakció, az összes erők végső megfeszítésének korszaka a proletárforradalom előestéjén — a legnyilvánvalóbban különböznek egymástól."*)

Lenin már korai munkáiban zseniálisan előrelátta, hogy Oroszország van hivatva arra, hogy elsőnek kezdje meg az új történelmi korszak forradalmainak sorozatát. Lenin látta, hogy a történelem egész menete az orosz munkásosztályt tolja a nemzetközi munkásmozgalom előterébe, hogy a for-

*) Lenin Összes Művei, V. köt., 340. old. (oroszul).

radalmi mozgalom központja áthelyeződött Oroszországba. Lenin e profétai szavakat írta le: „A történelem azt a legközelebbi feladatot tűzte ki számunkra, amelyik a *legforradalmibb* valamennyi ország proletariátusának *legközelebbi* feladatai közül. Ennek a feladatnak a megvalósítása, amely abban áll, hogy leromboljuk nemcsak az európai, hanem (most így mondhatjuk) az ázsiai reakció leghatalmasabb bástyáját is: az orosz proletariátust a nemzetközi forradalmi proletariátus élcsapatává tenné."*)

Az új korszaknak és az oroszországi munkásosztály ebből származó külön feladatainak ez a felismerése volt a lenini pártépítési terv alapja.

Külföldre érve Lenin erélyesen hozzáfogott a terv megvalósításához, az „Iszkra" c. összorosz politikai lap megszervezéséhez. Az „Iszkra" megszervezése sok nehézségbe ütközött. Ezek egyike a Plechánovval való éles összeütközés volt.

1900 augusztusában Corsier-ben (Genf mellett) Lenin, Potrészov, Plechánov, Axelrod és Zaszulics az „Iszkra" szervezéséről és programjáról tanácskoztak. A tárgyalások nagyon viharosak voltak. A tanácskozás csaknem azzal végződött, hogy Lenin és Plechánov teljesen szakítanak és az „Iszkra" azonnali kiadása elmarad. „Hogyan aludt ki majdnem a szikra?"**) — így címezte Lenin erről a tanácskozásról szóló feljegyzését.

Lenint súlyosan érintette az a lehetőség, hogy a lap kiadása meghiúsulhat. „Valóságos dráma volt, — írta — teljes szakítás azzal, amit hosszú éveken át szeretett gyermekként dédelgettem, azzal, amivel elszakíthatatlanul összekapcsoltam egész életem munkáját."***)

Nagy nehézségek árán sikerült megegyezésre jutni. Elhatározták, hogy az „Iszkrát" nem Svájcban fogják kiadni, (ahogy Plechánov és Axelrod javasolták), hanem Németországban. Lenin Münchenbe utazott, ahol a szerkesztőség

*) Lenin Összes Művei, IV. köt., 382. old. (oroszul).
**) „Iszkra" — magyarul „szikra". — *A fordító.*
***) Lenin Összes Művei, IV. köt., 25. old. (oroszul).

magja megtelepedett. Az „Iszkrán" kivül egy tudományos politikai folyóirat, a „Zárja" kiadását szervezték meg.

Lenin fáradhatatlan tevékenysége, acélos akaratereje, mely a kitűzött cél felé vezető úton minden akadályt elsöpört, biztosította az összorosz politikai lap kiadását. 1900 októberében megjelent Lenin fogalmazásában: „Az »Iszkra« szerkesztőségének nyilatkozata a lap feladatairól." Kikovácsolni az oroszországi szociáldemokrácia eszmei és szervezeti egységét, megalakítani a pártot — ez volt a feladat. E feladatot csakis az eszmei széthullás és a szervezeti kontárkodás elleni elszánt harc és az „ökonomisták", bernsteiniánusok és egyéb opportunisták elleni harc útján lehetett megvalósítani.

„Mielőtt egyesülünk és azért, hogy egyesülhessünk, elengedhetetlen, hogy előbb határozottan és szigorúan elhatároljuk magunkat"*) — írta Lenin az „Iszkra" emez első program-jelentőségű okmányában.

1900 december 11-én megjelent az „Iszkra" 1. száma. Az első cikk, „Mozgalmunk aktuális feladatai", Lenin tollából ered. Lenin ebben az első „Iszkra"-cikkben egyszerűen, világosan, megdönthetetlen erővel fejti ki az „Iszkra" fő célját — az erős, szervezett párt megalapítását, amelynek híjján a munkásosztály képtelen megvalósítani azt a nagy történelmi hivatását, hogy felszabadítsa saját magát és az egész népet a politikai és gazdasági rabszolgaság alól.

Az „Iszkra" az egész országban növekedő forradalmi mozgalom alapján fejtette ki munkáját. A 20. század eleji súlyos gazdasági válság hatása alatt a munkásosztály elkezdett áttérni a gazdasági sztrájkokról a politikai sztrájkokra és tüntetésekre és forradalmi harcra kelt az önkényuralom ellen.

1901 tavaszán sok nagy városban politikai tüntetések játszódtak le. 1902-ben a sztrájkok kezdtek összefonódni a tüntetésekkel. A legjelentékenyebb sztrájktüntetések közé tartoztak: a batumi, melyet Sztálin vezetett és a rosztovi. 1903-ban Oroszország egész déli részén — Dél-Kaukázuson és Ukrajnán — végighömpölygött a politikai tömegsztrájkok

*) Lenin Összes Művei, IV kot., 378 old (oroszul).

hatalmas hulláma. A munkásmozgalom hatása alatt harcra keltek a parasztok is és 1902 tavaszán és nyarán Ukrajnában, a Volgamentén és Grúziában megtámadták a földesuri birtokokat.

Az oroszországi forradalom nyilvánvaló közelsége a 20. század elején feltétlenül szükségessé tette, hogy létrejöjjön a proletariátus egységes központosított pártja, mely alkalmas a forradalmi mozgalom vezetésére s mely rohamra tudja vezetni a munkást és a parasztot a cárizmus ellen. De ilyen párt megteremtésének feladata hihetetlen nehézségekkel járt. A pártot a kegyetlen cári üldözés tüzében kellett építeni. Egyuttal le kellett küzdeni a helyi pártszervezetek elmaradottságát, megcsontosodottságát és szűkkörü prakticizmusát. Szét kellett zúzni az „ökonómistákat", akik teljes erejükből ellenálltak a párt megteremtésének. A szociáldemokrata mozgalom akkori helyzetét vázolva, Sztálin elvtárs azt írta, hogy „a kontárkodás és a tanulókörösdi a pártot fent is, lent is pusztította", s hogy „a szellemi zűrzavar volt a párt belső életének fő jellemvonása".*)

Lenin hozzáfogott a pártalapítás történelmi feladatához és azt véghez is vitte. „Mit tegyünk?" c. könyvében plasztikus képét adta annak a helyzetnek, melyben az iszkrások folytatták tevékenységüket: „Mi kicsiny, szorosan zárt csoportban megyünk, szakadékos nehéz úton, erősen fogva egymás kezét. Minden oldalról ellenség vesz körül bennünket s csaknem mindig az ellenség puskatüzében kell haladnunk."**)

Lenin az „Iszkra" kezdeményezője és szervezője, szellemi és gyakorlati vezetője volt. Az „Iszkra" valóban Lenin édes gyermeke volt. Lenin elejétől végig gondosan megszerkesztette minden egyes számát, maga is sokat írt bele, megállapította a cikkek témáit, szerzőket talált a cikkek megírására, összeköttetésbe lépett a levelezőkkel, aprólékos gonddal végezte a korrektúrát, módokat eszelt ki a lap illegális szállítására Oroszországba, pénzt teremtett elő. Leninnek sikerült

*) Sztálin: A leninizmus kérdései, 71. old. (magyarul).
**) Lenin Összes Művei, IV. köt., 368. old. (oroszul).

elérnie, hogy az „Iszkra" pontosan megjelenjen, ami az akkori oroszországi illegális viszonyok között ismeretlen jelenség volt.

A lenini „Iszkra" mintaszerű forradalmi marxista lap volt. Valódi újtipusú bolsevik ujság, amilyen még nem volt a munkásmozgalom történetében. Az „Iszkra" előkészítette Oroszország jövendő forradalmát. E forradalom jelszavait az iszkrások vitték a munkástömegekbe, az iszkrások szervezték és irányították a tömegek harcát. A lenini „Iszkra" magasra emelte a marxizmus forradalmi elméletéért való harc zászlaját. Lenin a forradalmi elmélet iránti hűség szellemében nevelte a haladó proletárokat, gondosan ápolta az elvi engesztelhetetlenség hagyományait a marxizmus legkisebb elferdítésével szemben Az „Iszkra" könyörtelen volt a marxizmus számos ellenségével folytatott harcában. Lenin nemhiába írta, hogy „a régi »Iszkra« rászolgált az orosz és a nyugateurópai opportunisták megtisztelő gyűlöletére".*)

Ritkán jelent meg egy „Iszkra"-szám Lenin-cikk nélkül. Lenin tollából származik az „Iszkra" legtöbb irányadó cikke. Nem merült fel a párt és a munkásosztály életében, a nemzetközi és belpolitikai téren egyetlen többé-kevésbé komoly kérdés sem, amelyet ne világítottak volna meg Lenin cikkei.

Lenin cikkei a forradalmi publicisztika klasszikus mintaképei. Egyes cikkekben Lenin pompás politikai leleplezését adja a cárizmusnak, a cárizmus rabló hódításainak és gyilkos háborúinak kifelé és a néptömegek kegyetlen kizsákmányolásának és minden élet vadállati megfojtásának az országon belül. Más cikkekben Lenin megsemmisítő bírálatnak veti alá az „ökonómistákat", felfedi a szociálforradalmárok kalandorpolitikáját, jól-célzott csapásokat mér a bundisták nacionalizmusára, leleplezi a Zubátov-féle politikát, támadja a liberálisokat. A haladó proletárok, a pártfunkcionáriusok Lenin cikkeiben világos feleleteket kaptak az őket izgató kérdésekre, pontos utasítást, hogy mit és hogyan tegyenek.

*) Lenin Összes Művei, IV. köt., 327. old. (oroszul).

Ezekben az években Lenin egész tevékenységét egy dolognak, a párt megteremtésének szentelte. Akkor kellett dönteni arról, hogy milyen úton fog járni a munkásmozgalom. Erről az útról el kellett takarítani a fő-akadályt, az „ökonómizmust". Meg kellett oldani a kérdést, hogy milyen kölcsönviszony van a munkásosztály spontán mozgalma és a szocialista ideológia között, az öntudatosságnak, az elméletnek, a párt szerepének kérdését a munkásmozgalomban, a marxista párt jellegének, céljainak és feladatainak kérdését, a megteremtésére vezető útak és módszerek kérdését.

1901 májusában az „Iszkra" 4. számában megjelent Lenin híres cikke, a „Mivel kezdjük?" Ebben a cikkben vázlatban ki volt fejtve a marxista párt felépítésének lenini terve.

Mindazok, akik őszintén szívükön viselték a szociáldemokrata mozgalom sorsát, akik kiutat kerestek az eszmei zűrzavarból és a szervezeti összevisszaságból, egyszerűségében zseniális feleletet kaptak. Az összorosz politikai lap szervezésén kellett kezdeni, mondotta Lenin. A lap biztosítja az ellenfél ideológiai tönkrezúzását a munkásmozgalmon belül és megvédi a forradalmi elmélet tisztaságát: a lap megteremti a párt programatikus céljainak és taktikai feladatainak, a párt gyakorlati módszereinek egységes felfogását. A lap kikovácsolja a párt ideológiai egységét. A lap hatalmas fegyvere lesz a helyi szervezetek párttá való szervezeti egyesülésének is. A lap körül gyülekezik a lap híveinek szervezete, a lap megbizottainak és levelezőinek hálózata. akik anyaggal fogják ellátni a lapot, terjeszteni fogják, össze fogják kapcsolni a munkásokkal. Mert, mondotta Lenin, „a lap nemcsak kollektív propagandista és kollektív agitátor, hanem egyszersmind kollektív szervező is". A lappal és egymással kapcsolatban álló megbizottak e hálózata lesz a párt szervezeti gerince. A helyi szervezetek szétdaraboltságát felváltja a helyi szervezetek tömörülése a közös pártmunkában. Igy alakul ki a párt szervezeti egysége is.

Lenin cikke roppant benyomást keltett a szociáldemokrata munkások között. Egy pétervári munkás ezt írta az „Iszkrában": „A mult vasárnap összeszedtem tizenegy embert és ol-

vastuk a »Mivel kezdjük?«-öt. Éjszaka lett, mire elváltunk. Milyen igaz mindaz, ami ott áll, milyen találó minden.“*)

Lenin „Mivel kezdjük?“ c. cikkében rámutatott arra, hogy csak a terv vázlatát adja. Részletesen a tervet egy sajtó alá készülő brosúrában fogja kifejteni. De úgy el volt foglalva szerkesztőségi és szervezeti ügyekkel, hogy a brosúra megírásához csak 1901 őszén tudott hozzáfogni. 1902 márciusában megjelent a brosúra. Ez Lenin zseniális „Mit tegyünk?“ c. munkája volt.

Lenin itt kimutatta, hogy az „ökonómizmus“ alaptulajdonsága az, hogy meghajlik a munkásmozgalom spontaneitása előtt, hogy lebecsüli a szocialista öntudat szerepét a munkásmozgalomban, hogy lebecsüli a munkásosztály élcsapatának — pártjának — vezető szerepét. Spontán folyamatból nem származhatik szocialista ideológia, ahogy ezt az „ökonómisták“ állították, a szocialista ideológiát a tudomány hozza létre. Az „ökonómisták“ azzal, hogy tagadták annak a szükségét, hogy a munkásosztályba szocialista öntudatot vigyünk, egyszersmind szabaddá tették a burzsoá ideológia útját. A meghajlás a spontaneitás előtt: a pártnak, mint a proletariátus élcsapatának megtagadását jelenti, a párt szerepének tagadása vagy lebecsülése pedig erősíti a burzsoá ideológia befolyását a munkásokra. Ezért szakadatlanul, rendszeresen és szívósan kell harcolni a munkásosztályba hatoló burzsoá befolyás ellen, szocialista öntudatot kell vinni a munkásmozgalomba.

Lenin továbbá hangsúlyozta, hogy az öntudat szerepét lebecsülni annyit jelent, mint értéktelenné tenni a párt szemében az elméletet. Ezzel megfosztjuk a pártot attól a fontos fegyvertől, amely nélkül lehetetlen győzni a harcban. „Forradalmi elmélet nélkül — írta Lenin — nem lehet forradalmi mozgalom sem ... *az élenjáró harcos szerepét csak az a párt tudja betölteni, amelyet élenjáró elmélet irányít.*“**)

Lenin kimutatta, hogy az „ökonómistáknál“ a spontaneitás „elmélete“ szorosan összefügg a politikai „chvosztizmus-

*) „Iszkra“, 7. sz., 1901 augusztus.

**) Lenin Összes Művei, IV. köt., 380. old. (oroszul).

sal" (uszálypolitikával. — *A ford.).* Az „ökonómisták" azzal, hogy a munkásmozgalom spontán folyamatát magasztalják, arra kárhoztatják a pártot, hogy állandóan a mozgalom uszályában kullogjon, passzívvá teszik, ez pedig valójában a párt megsemmisítését jelenti. Ezzel az „ökonómisták" lefegyverzik a munkásosztályt, megkötözik kezét-lábát és kiszolgáltatják a proletariátus legádázabb ellenségeinek, a cárizmusnak és a burzsoáziának.

Lenin maró gúnnyal ostorozza az „ökonómistákat", mert opportunista módon alkalmazkodnak a valósághoz. A marxizmus — mondja Lenin — éppen az ellenkezőjét tanítja. A marxizmus arra hív fel, hogy forradalmi módon megváltoztassuk a valóságot, megmutatja a párt döntő szerepét a munkásosztály harcában, megmutatja a tudatos és megfontolt taktika, az öntudatos munkások kezdeményezésének és energiájának roppant jelentőségét.

Lenin kimutatta, hogy az „ökonómisták" lecsökkentik a párt és a munkásosztály politikai feladatait, elvonják a proletariátust a cárizmus elleni általános politikai harctól és feladatát „a munkáltatók és a kormány elleni gazdasági harcra" korlátozzák, amivel a munkásokat örökös rabságra ítélik. A munkások nemcsak azért akarnak harcolni, hogy a kapitalista rend talaján némileg megjavítsák helyzetüket, hanem arra törekszenek, hogy megsemmisítsék a kapitalista rendet és a kizsákmányolást. A munkások azonban képtelenek a kapitalizmus elleni harcot széles arányokban kifejleszteni, amíg a munkásmozgalomnak útját állja a cárizmus. Éppen ezért a munkásosztálynak előbb el kell söpörnie a cárizmust és ezzel utat törni magának a szocializmus felé. A munkásosztálynak az első sorokban kell harcolnia a cárizmus ellen.

Lenin kimutatta, hogy az „ökonómistáknál" a spontaneitás előtti meghajlással, a párt szerepének lecsökkentésével, a proletariátus politikai feladatainak alábecsülésével szorosan összefügg a munkásmozgalom szervezeti feladatainak lebecsülése is. Az „ökonómisták" igazolják a helyi szervezetek kontárkodását, kicsinyes prakticizmusát és szétdaraboltságát.

A munkásosztály történeti feladatainak megoldásához forradalmi szervezetre, pártra van szükség.

Lenin terve szerint a pártnak két részből kell állnia: az állandó vezető pártmunkások szűk köréből, főképpen hivatásos forradalmárokból és a környező pártszervezetek széles hálózatából, a párttagok nagy tömegéből, akiket százezernyi dolgozó rokonszenve és támogatása vesz körül.

Lenin kimutatta, hogy az „ökonómisták" hirdette úton haladni azt jelenti, hogy nem a forradalmi pártot teremtjük meg, mely rohamra viszi a munkásosztályt a kapitalizmus ellen, hanem a „szociális reformok" pártját, mely segít a kapitalisták uralmát örökkévalová tenni. Az „ökonómisták" következésképpen reformisták, akik elárulják a proletariátus életbevágó érdekeit.

Lenin kimutatta, hogy az „ökonómizmus" nem véletlen jelenség Oroszországban, hogy az „ökonómisták" a burzsoá befolyást vezetik át a munkásosztályba, hogy az „ökonomizmus" a marxizmus, a forradalom, a szocializmus, a proletárdiktatúra ellen fellépő nemzetközi opportunizmus orosz válfaja.

Lenin „Mit tegyünk?" c. könyvének óriási hatása volt. „Mindenütt — írta az »Iszkra« egyik megbízottja — a lenini ekével szántok, mint azzal az eszközzel, mely a talajt a legjobban, a legproduktívabban munkálja meg. Ez az eke kitünően fölszaggatja a megcsontosodottság kérgét, meglazítja a termést ígérő talajt. Ha a »Rabócseje Gyelo« vetette gaz kerül útjába, azt mindig gyökerestől kiirtja."*)

A pétervári bizottság az „Iszkrához" való csatlakozását bejelentő írásában rámutatott arra, hogy „arra a meggyőződésre jutott, hogy — a »Mit tegyünk?« c. brosúra szerzőjének szavaival élve, — véget kell vetni a kontárkodás, a helyi felaprózottság, a szervezeti zűrzavar és a programot illető vélemény-eltérések időszakának".**) A moszkvai bizottság köszönetét fejezte ki a „Mit tegyünk?" szerzőjének. A tulai bizottság közölte, hogy „a bizottság és a legöntudato-

*) A Marx—Engels—Lenin Intézet levéltára.

**) „Iszkra" 26. sz, 1902 október 15.

sabb munkások csak Lenin könyvének megjelenése után értették meg az »Iszkra« valódi állásfoglalását és célját". A szibériai szövetség ezt írta: „Lenin »Mit tegyünk?« c. könyve erős benyomást tesz az aktív szociáldemokratákra és a szervezeti és taktikai kérdések dolgában betetőzi az »Iszkra« nézeteinek győzelmét." Az „Iszkra" szervezete az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt II. kongresszusa számára készült jelentésében így jellemzi Lenin könyvének hatását: „A »Mit tegyünk?« pedig erős hatással van az Oroszországban működő pártmunkásokra. Sokan, saját bevallásuk szerint, a könyv hatása alatt válnak az »Iszkra« híveivé."

Az „ökonómizmus" ideológiailag teljesen szét volt zúzva.

„A »Mit tegyünk?« történelmi jelentősége abban van, hogy Lenin ebben a híres könyvében:

1. a marxista elmélet történetében először tárta fel legmélyéig az opportunizmus ideológiai forrásait és kimutatta, hogy az opportunizmus lényege mindenekelőtt az, hogy meghajol a munkásmozgalom spontaneitása előtt s lekicsinyli a szocialista öntudat szerepét a munkásmozgalomban;

2. magasra emelte az elméletnek, a tudatosságnak és a pártnak, mint a spontán munkásmozgalmat forradalmasító erőknek jelentőségét;

3. kitünően megokolta azt az alapvető marxista tanítást, amely úgy szól, hogy a marxista párt a munkásmozgalom egyesítése a szocializmussal;

4. zseniálisan kifejtette a marxista párt ideológiai alapjait."*)

Lenin szeretettel, figyelmesen, türelmesen és állhatatosan válogatta meg és képezte ki a párt vezető kádereit, nevelte és kovácsolta ki a hivatásos forradalmárokat, akik egész életüket a forradalomnak szentelték. Állhatatosan arra igyekezett, hogy az iszkrások minden erejüket, lehetőségüket és figyelmüket az „Iszkrára", mint az egész pártot érintő ügyre összpontosítsák. Lenin arra tanította az iszkrásokat, hogy sohase utasítsák vissza az apró munkát, mert a kicsinyből épül a nagy.

*) A SzK(b)P Története. Rövid tanfolyam, 41. old. (magyarul).

Az „Iszkra"-terjesztés megszervezése Oroszországban, a rendőruralom körülményei közepett igen bonyolult és nehéz feladat volt. Az ujságot a határon tapasztalt és önfeláldozó megbizottak szállították át, ők terjesztették a lapot magában Oroszországban is, kitéve magukat a száműzetés, a börtön, a kényszermunka veszélyének. De tevékenységük nem szorítkozott a lap terjesztésére, céljuk volt az is, hogy a helyi bizottságokat az „Iszkra" körül tömörítsék.

Lenin igen nagy jelentőséget tulajdonított az „Iszkra"-megbizottak munkájának, irányította és szervezte tevékenységüket, közvetlenül vezette az „Iszkra"-szervezet Oroszországban való megteremtésének munkáját.

Az „Iszkra" egész levelezése a megbízottakkal és szervezetekkel Lenin kezében volt. Aktív segítőtársa volt N. K. Krupszkája, aki 1901 tavaszán érkezett külföldre és az „Iszkra" titkáraként dolgozott. „Mi nagyon részletesen informálva voltunk, arról, — beszéli Krupszkája — hogy az »Iszkra« megbizottai közül ki mit csinál és egész munkájukat megvitattuk velük. Ha megszakadt közöttük a kapcsolat. helyreállítottuk összeköttetésüket, értesítettük őket a lefogásokról stb."*)

Lenin levelezett a pétervári, moszkvai, bakui, számárai, charkovi, nyizsni-novgorodi, odesszai, kievi, orechovo-zujevói és más szervezetekkel.

Lenin és az „Iszkra" délkaukázusi Sztálin-megteremtette szervezete között már ebben az időben tartós kapcsolat alakult ki. Sztálin a lenini „Iszkra" megjelenésének legelejétől fogva teljes egészében az „Iszkra" álláspontjára helyezkedett és Leninben látta a párt vezérét és megalapitóját.

„Ahogyan Lenin tevékenységével a 90-es évek végén és különösen 1901 után, az „Iszkra" kiadása után megismerkedtem, — mondja Sztálin — arra a meggyőződésre jutottam, hogy Lenin személyében rendkivüli emberrel van dolgunk. Lenin akkoriban az én szememben nem egyszerűen a párt vezetője volt, hanem a párt tényleges megteremtője,

*) N. K. Krupszkája: Emlékezések Leninről, (1933) 59—60. old. (oroszul).

mert ő volt az egyedüli, aki pártunk belső lényegét és halaszthatatlan szükségleteit átértette. Mikor pártunk többi vezetőjével hasonlítottam össze, mindig úgy láttam, hogy Lenin fegyvertársai — Plechánov, Martov, Axelrod és a többiek — egy fejjel kisebbek nálánál, hogy Lenin, velük öszehasonlítva, nem egyszerűen a vezetők egyike, hanem magasabb típusú vezető. Hegyi sas, aki a harcban félelmet nem ismer és bátran vezeti előre a pártot az orosz forradalmi mozgalom ki nem kutatott útjain."*)

Sztálin elvtárs lázas tevékenységet fejtett ki azoknak a feladatoknak a megvalósítására, melyeket az „Iszkra" az orosz marxisták elé állított. A bakui illegális nyomdában Sztálin és társa, Keczhoveli vezetése alatt megszervezték az „Iszkra" egyes számainak nyomását a külföldről illegális úton szállított matricákról. A Sztálin és Keczhoveli kezdeményezésére Bakuban megalapított „Brdzola" („Harc") nevű ujság volt az „iszkrások" legjobb oroszországi lapja. Ez az ujság hatalmas munkát végzett a délkaukázusi „ökonómisták" és nacionalisták szétzúzása, a marxista forradalmi elmélet propagálása és a délkaukázusi marxisták tömörítése körül, Lenin és a lenini „Iszkra" mellett.

Lenin minden erejével azon volt, hogy biztosítsa az állandó és rendszeres kapcsolatot az orosz szervezetekkel és figyelmesen követte az iszkrások minden lépését. Gyakran éjszakákon keresztül nem aludt, ha hírt kapott egyik vagy másik pártmunkás letartóztatásáról, egy-egy bizottság, vagy irodalmi szállítmány lebukásáról, vagy arról, hogy elveszett a nehezen létrehozott kapcsolat valamelyik szervezettel. Lenin figyelmesen beszélgetett a külföldre érkező elvtársakkal; úgy tudta kikérdezni az embereket mint senki, hogy megállapítsa az otthoni helyzetet, a helyi szervezetek munkájának valódi állapotát.

Lenin vezette az iszkrások egész tevékenységét, ő vezette minden lépésüket az „ökonómisták" elleni harcban. Különösen figyelemmel kisérte a pétervári és moszkvai iszkrások harcát; Pétervárra, ahol 1902 végén az „ökonómisták" meg-

*) J. Sztálin: Leninről, 21—22. old. (magyarul).

elevenedtek, I. Bábuskint küldte, a kiváló pártmunkást, Moszkvába pedig N. Baumannt, az „Iszkra" legjobb megbizottainak egyikét.

Lenin levelei — a konkrét vezetés mintaképei. A híres „Levél egy elvtárshoz szervezeti feladatainkról" (1902), melyet Lenin a pétervári szervezetnek küldött s melyet a szociáldemokrata szervezetek kiadtak és széles körben terjesztettek, az egész pártmunka iszkrás elvekre való átépítésének gyakorlati programja volt. Lényegében ez a levél a párt szervezeti szabályzatának vázlata. Lenin ebben a levélben felhívta az elvtársakat arra, hogy minden gyárat a munkáspárt várává tegyenek.

Lenin összes tanácsait, útmutatásait, direktíváit arra alapozta, hogy a legfigyelmesebben megismerkedett mindenütt a helyzettel s a legalaposabban ismerte a párt kádereit. Lenin kénytelen volt emigrációban élni, de senki úgy, mint ő nem tudta, hogy milyen a helyzet Oroszországban, a munkásosztályban, a pártban.

„Azok közül, akik Oroszországban maradtak, nagyon kevesen voltak olyan szorosan összekapcsolódva az orosz valósággal, a munkásmozgalommal az országon belül, mint Lenin, jóllehet hosszabb ideig külföldön tartózkodott. Valahányszor külföldre hozzáutaztam, 1907-ben, 1908-ban, 1912-ben, minden alkalommal nagy halom levelet láttam nála, amelyeket a gyakorlati pártmunkások küldöttek neki Oroszországból és Lenin mindig többet tudott, mint azok, akik Oroszországban maradtak."*)

De Lenin számára nem volt könnyű dolog emigrációban élni, a munkásosztállyal, a néptömegekkel való közvetlen kapcsolattól elszakítva. „Külföldi tartózkodását mindig tehernek tartotta magára nézve"**) — mondotta Sztálin elvtárs. Lenin arra törekedett, hogy a munkásokkal közvetlen kapcsolatban álljon, ragaszkodott ahhoz, hogy a munkások maguk írjanak saját magukról, életükről, a pártügyekről, kérte, hogy küldjék meg a munkások véleményüket művei-

*) J. Sztálin: Leninről, 40. old. (magyarul).
**) Ugyanott.

ről. A moszkvai bizottságnak, mely a „Mit tegyünk?" szerzőjével való szolidaritását fejezte ki, Lenin ezt írta:

„Az illegális író számára ez annál értékesebb, mert az olvasótól való szokatlan elszakadás körülményei között kell dolgoznia. Számunkra rendkivül nagy jelentősége van minden eszmecserének, minden közlésnek arról, hogy az olvasók különböző rétegeire milyen hatással van ez vagy az a cikk, vagy brosúra, és mi nagyon hálásak leszünk, ha nemcsak a szó szűk értelmében vett ügyről írnak, nemcsak a sajtó számára, hanem azért is, hogy az író ne érezze magát az olvasótól elszakadva."*)

Lenin másfél évet töltött Münchenben. Az „Iszkra" egész hároméves fennállása alatt ez volt Lenin irodalmi munkásságának legtermékenyebb időszaka. Itt írta meg cikkeinek legnagyobb részét az „Iszkra" számára, olyan munkákat, mint „A zemsztvók üldözői és a liberalizmus Hannibáljai", „Az agrárkérdés és Marx »bírálói«", „Az orosz szociáldemokrácia agrárprogramja". Rengeteget dolgozott a párt programján, megalkotta történelmi jelentőségű művét a „Mit tegyünk?"-öt.

Vladimir Iljics ekkor kezdte némely munkáját *Lenin* néven közölni. E néven jelent meg 1901 decemberében a „Zárja" nevű folyóiratban „Az agrárkérdés és Marx »bírálói«" c. cikk kezdete, 1902 tavaszán pedig a „Mit tegyünk?" c. könyv. Lenin neve az egész dolgozó emberiség felszabadításáért folyó harc zászlajává lett.

1902 elején mind a német, mind a cári rendőrkopók rájöttek az „Iszkra" nyomára. Lehetetlenné vált a németországi tartózkodás.

Határozni kellett afölött, hogy hová költöztessék át az „Iszkrát". Plechánov és Axelrod Genf mellett foglaltak állást, Lenin London mellett. A helyzet a szerkesztőségen belül mind feszültebbé vált.

Leninnek majdnem állandóan harcolnia kellett az „Iszkra" szerkesztőségén belül az opportunista ingadozások ellen. Lenin és Plechánov között már az „Iszkra" szervezésekor

*) Lenin Összes Művei, V. köt., 167. old. (oroszul).

megkezdődtek az összeütközések. 1901 nyarán Lenin „A zemsztvók üldözői és a liberalizmus Hannibáljai" c. cikkével kapcsolatban újra, (mint 1895-ben Lenin külföldi utazásának alkalmával), komoly nézeteltérések merültek fel egy alapvető taktikai kérdést, a liberális burzsoáziához való viszonyt illetően. E cikkben Lenin határozottan állást foglalt a liberálisok ellen, bírálta renyheségüket és gyávaságukat. Plechánov, akit a „Munka Felszabadítása" csoport többi tagja támogatott, állást foglalt a liberalizmus ilyen értékelése ellen és azt ajánlotta, hogy „most nem kell a liberalizmus szőrét visszafelé kefélni".

A lenini cikk 1901 decemberében megjelent a „Zárja" c. folyóiratban. 1902 januárjában pedig még súlyosabb nézeteltérések merültek fel a párt programjának kérdésében.

Lenin elsőnek tette fel az „Iszkra" szerkesztőségében a párt programjának kérdését. Még 1901 júliusában írta Axelrodnak:

„Oroszországból azt írták, hogy egyre többet beszélnek a jövendő kongresszusról. Ez újra meg újra arra késztet bennünket, hogy a programra gondoljunk. Egy programtervezet közlése *rendkivül* szükséges és óriási jelentőségű lenne."*)

Lenin már a pétervári „Harci Szövetség"-ben, a börtönben és a száműzetésben dolgozott a pártprogram megfogalmazásán. A döntő, a programatikus jelentőségű cikkeket az „Iszkrában" Lenin írta. Lenin munkái voltak a pártprogram kidolgozásának alapja, szilárd fundamentuma. De mert Lenint teljesen lefoglalták a szervezeti ügyek és az „Iszkra" szerkesztése, nem végezhette személyesen a program megfogalmazásának munkáját. A programtervezetet Plechánov dolgozta ki.

Lenin élesen bírálta ezt a tervezetet. Alapvető megjegyzései a következők voltak: ez a tervezet tankönyv a kapitalizmusról általában, nem pedig az orosz kapitalizmusnak hadat üzenő program; rendkivül pontatlan, elmosódott a jellemzése annak, hogy a kapitalista nagytermelés kiszorítja és tönkreteszi a kistermelők milliós tömegeit; hiányzik belőle

*) Lenin Összes Művei, XXVIII. köt., 238. old. (oroszul).

a marxizmus legfontosabb, alapvető eszméje, a proletariátus diktatúrája; a tervezet nemcsak, hogy nem hangsúlyozza a munkásosztály vezető szerepét és a párt proletárjellegét, hanem, ellenkezőleg, a munkásosztály feloldódik a dolgozók általános tömegében. Lenin „Plechánov második tervezetének bírálata" c. írásában azt mondja, hogy Plechánovnál „a »proletárdiktatúra« helyére a »forradalom« került, »melyet a kapitalista kizsákmányolás alatt szenvedő egyéb néprétegektől támogatott proletariátusnak kell véghezvinnie«, sőt a proletariátus osztályharca helyett is ez áll: »a dolgozó és kizsákmányolt tömegek harca«."*)

A programtervezet kidolgozásának idején az „Iszkra" szerkesztőségében felmerült komoly nézeteltérések csaknem szakításra vezettek Lenin és Plechánov között. Lenin elérte azt, hogy a programtervezetbe a proletariátus diktatúrájáról szóló legfontosabb pontot felvették és hogy a program pontosan rámutatott a munkásosztály vezető szerepére a forradalomban. Lenin ragaszkodott ahhoz, hogy a tervezetben pontosan meghatározzák a párt élenjáró, vezető szerepét a munkásmozgalomban. Leninnek köszönhető, hogy az „Iszkra" programja a munkásosztály pártjának olyan forradalmi programja lett, mely élesen különbözött a II. Internacionále pártjainak félig opportunista programjaitól.

A pártprogramról való viták hevében határozták el, hogy Londonba költöznek. 1902 április elején Zürichben összegyűlt a szerkesztőség a programtervezet végleges megvitatására. Lenin ezen az értekezleten nem vett részt. 1902 március 30-án Münchenből Londonba utazott.

Lenin figyelmesen tanulmányozta Londont, a modern kapitalizmus e citadelláját. Megismerkedett az angol munkásmozgalommal, tanulmányozta a munkás életét, hétköznapját, pszichológiáját, látogatta a munkáskerületeket, gyűléseket, összejöveteleket. Egész napokat töltött a British Muzeumban, ahol annak idején Marx is dolgozott és alkotta zseniális művét, a „Tőkét".

A londoni élet első hónapjaiban még jobban kiéleződött a

*) Lenin Összes Művei, V. köt., 36. old. (oroszul).

harc az „Iszkra" szerkesztőségében és sok energiát és időt rabolt el Lenintől. Ezuttal már nem Plechánov programtervezetéről volt szó, hanem Lenin „Az orosz szociáldemokrácia agrárprogramja" c. cikkéről.

Kiindulva Marx és Engels útmutatásaiból, Lenin, a marxisták közül elsőnek dolgozta ki és alapozta meg a proletariátus politikáját a parasztsággal szemben. Lenin már a 90-es években vetette fel először a munkások és parasztok forradalmi szövetségének eszméjét, mint a cárizmus, a földesurak, a burzsoázia megdöntésének fő eszközét. És most, a külföldön, Lenin sok figyelmet fordított arra, hogy a párt elméleti nézeteit és gyakorlati politikáját a parasztkérdésben kidolgozza. Jellemző gondosságával és lelkiismeretességével figyelmesen tanulmányozott az agrárkérdésről minden olyan művet, melynek a világirodalomban csak némi jelentősége is van.

Lenin volt az „Iszkra" agrárprogramjának a szerzője. 1901 áprilisában az „Iszkrában" megjelent „A munkáspárt és a parasztság" c. cikke. E cikk kiindulópontja az volt, hogy a proletariátusnak mint a szabadság előharcosának kell fellépnie és a maga oldalára kell vonnia a parasztságot. A faluban két szociális háború folyik: az egyik a mezőgazdasági munkások és a falusi burzsoázia között, a másik az összparasztság és a földesúri rend között. A faluban lángra kell lobbantani az osztályharcot, harcba vinni a parasztságot a jobbágyság maradványai ellen. E célból parasztbizottságok szervezését kell követelni és azt, hogy visszaadják a parasztoknak azt, amit a földesurak elvettek tőlük, a „kihasított" földeket. Ezek a lenini eszmék váltak az „Iszkra" programtervezetében az agrár-rész alapjává.

Lenin különös jelentőséget tulajdonított a marxista program propagandájának a paraszttömegek között. 1903 tavaszán megírta „A falusi szegénységhez" c. brosúráját, melyben a parasztság legszélesebb és legkevésbé öntudatos rétegeinek mesterien elmagyarázta a párt programját.

Az agrárprogram lenini megalapozásával kapcsolatban éles vita fejlődött ki az „Iszkra" szerkesztőségén belül. 1902

márciusában Lenin befejezte „Az orosz szociáldemokrácia agrárprogramja" c. cikkét. Ez a cikk klasszikus magyarázata a párt agrárprogramjának, pompás megalapozása a bolsevikok politikájának a parasztságra vonatkozólag. E cikkben Lenin rámutatott arra, hogy növekedő parasztforradalom esetén nem szabad arra szorítkozni, hogy követeljük a kihasított földek visszaadását a parasztoknak, hanem az egész földet el kell venni a földesuraktól és ki kell adni az egész föld nacionalizálásának jelszavát.

E cikk és főképpen a nacionalizálás leninj jelszava ellen lépett fel Plechánov a „Munka Felszabadítása" csoport többi tagjainak támogatásával. Az összeütközés Lenin és Plechánov között annyira éles volt, hogy a szakadás az „Iszkra" szerkesztőségében elkerülhetetlennek látszott. De szakadásra akkor még nem került a sor.

Londonban, párhuzamosan az „Iszkra" szerkesztésével, Lenin sok időt szentelt a II. kongresszus közvetlen előkészítésének. Az előkészületek a kongresszusra kiélezett eszmei harc közepette folytak le.

Oroszországban ez alatt kiéleződött a politikai helyzet. Valamennyi osztály készült az érlelődő forradalomra. 1902 elején megalakult a szociálforradalmárok kispolgári pártja. Ugyanebben az évben megalakult az „Oszvobozsgyénije" („Felszabadítás") nevű burzsoá csoport, az orosz burzsoázia későbbi fő pártjának, a kadetok pártjának a magva. A lenini „Iszkra" erélyesen építette az oroszországi munkásosztály pártját. Lenin 1902 nyarán azt írta, hogy... „az a harc, amely a mult század 90-es éveiben harc volt a forradalmi ifjúság kis csoportjai között, most mint érett politikai irányzatok és valóságos politikai pártok elszánt harca újul meg" *) Az osztályok kovácsolták ideológiai és politikai fegyvereiket a küszöbön álló politikai csaták számára.

Lenin megfeszített és fáradhatatlan tevékenysége a párt építése körül, az elszánt és következetes harc az „ökonómisták" ellen, meghozza a maga gyümölcseit. Az „ökonómizmus" ideológiailag szét van verve. 1902 nyarán már a

*) Lenin Összes Művei, V. köt., 165. old. (oroszul).

végét járja a „szétmorzsoltság, szétesés, ingadozás" szakasza. Egyik bizottság a másik után foglal állást az „Iszkra" programja, taktikája, szervezeti terve mellett. Az „Iszkra" győzelme kétségtelen.

Lenin felteszi a pártkongresszus aktuális és szükséges voltának kérdését. Roppant gondossággal és körültekintéssel készül a kongresszusra, melynek feladata az, hogy megrögzítse az „Iszkra" majdnem hároméves működésének eredményeit, hogy győzelmét a párt megteremtésével megkoronázza. Valójában az „Iszkra" szerkesztőségének egész munkája a II. kongresszus előkészítése körül Leninre hárult. Lenin közvetlen vezető részvétele mellett létrehozták a Szervező Bizottságot a II. kongresszus összehívására. Az „Iszkra" szervezeteinek és megbizottjainak Oroszországba írt leveleiben Lenin előkészítette őket arra, hogy a kongresszuson harc vár rájuk, rámutatott arra, hogy megbízható, kipróbált, szilárd embereket kell küldeni a kongresszusra.

1903 áprilisában Lenin Londonból Genfbe utazott, ahol ekkortól fogva az „Iszkrát" nyomtatták. Genfben a kongresszus előtt két cikket írt. Az első: „Felelet programtervezetünk bírálatára", — az iszkrás agrárprogram védelmének volt szentelve; a második: „A nemzeti kérdés programunkban" — megalapozta a nemzeti önrendelkezési jog programjelszavát. Az „Iszkra" szerkesztése mellett Lenint teljesen igénybe vette a kongresszus előkészítése. A kongresszussal kapcsolatos minden kérdést gondosan áttanulmányozott. Kidolgozta a párt szervezeti szabályzatának tervezetét, előkészítette a kongresszus ügyrendjét, napirendjét és a kongresszuson vitára kerülő számos kérdésre vonatkozóan határozati javaslatokat készített.

A delegátusok egy-két hónappal a kongresszus megnyitása előtt kezdtek összegyűlni Genfben. Lenin gyakran és figyelmesen beszélgetett velük. Mindenkit meglepett egyszerűsége és szerénysége. Kikérdezte a delegátusokat arról, hogy milyen a helyzet a helyi szervezetekben, a kongresszus sok kérdését előzetesen megtárgyalta velük. Lenin már a kongresszus megnyitása előtt ismerte minden egyes delegátus politi-

kai álláspontját, világosan látta, hogy ki-ki hogyan fog viselkedni a kongresszuson.

Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt II. kongresszusa 1903 július 17-én nyílt meg. Ülései kezdetben Brüsszelben folytak le. Később azonban a belga rendőrség üldözései miatt a kongresszus Londonba ment át. A kongresszuson az első naptól kezdve elkeseredett harc indult meg a forradalmi és az opportunista elemek között. Minden kérdésnél, még a csekély fontosságuaknál is, heves harcra került a sor.

Lenin sok energiát fordított arra, hogy biztosítsa az iszkrás irányzat győzelmét. Tagja volt a kongresszus bürójának és a fontosabb bizottságoknak: a programbizottságnak, a szervezeti szabályzatot kidolgozó bizottságnak és mandátumvizsgáló bizottságnak. Részletes naplót vezetett a kongresszus üléseiről, a napirend majdnem minden egyes pontjához felszólalt. A több mint három hétig tartó kongresszuson Lenin beszédeinek, felszólalásainak és replikáinak száma meghaladja a százhúszat.

Lenin és a Lenint követő szilárd iszkrások az „Iszkra" ideológiai, taktikai és szervezeti elveinek győzelméért erélyes harcot folytattak a kongresszuson a mindenféle fajtájú opportunisták ellen. Lenin elszántan védte a párt programját, a proletariátus diktatúrájának eszméjét, a paraszti követelések támogatásának szükségességét, a nemzeti önrendelkezési jogot. Lenin megsemmisítő csapást mért az opportunistákra, megvédte az „Iszkra" forradalmi programját és elérte, hogy a kongresszus ezt a programot megerősítette.

Lenin élesen és engesztelhetetlenül lépett fel a forradalmi marxista párt védelmében. Felszólalásai azok ellen irányultak, akik az egyöntetű, harcos, gondosan szervezett párt helyett egy sokféle színű, elmosódott pártot akartak alakítani; amaz irányzatok ellen, melyek az egyes csoportok érdekeit a párt érdekei fölé akarták helyezni; a kísérletek ellen, hogy a munkásokat nemzetiségi szempontok szerint válasszák szét a pártszervezetekben s hogy lemondjanak a munkásosztály egységes, területi osztályszervezeteiről.

Minél tovább folyt a kongresszus, annál viharosabbá vált a

légkör. Mind élesebben nyilvánult meg az, hogy az iszkrások között is vannak ingadozó és posványos elemek. Különösen erősen nyilvánult ez a párt szervezeti szabályainak megtárgyalása körül támadt elkeseredett vitában. A legélesebb ellentétek a szervezeti szabályok első pontjának megfogalmazásánál, a párttagság dolgában fejlődtek ki.

Az opportunisták, a posványos elemek rosszul érezték magukat ebben a kiélezett helyzetben. „Lehetetlen itt megemlítés nélkül hagynom — írja Lenin az »Egy lépés előre, két lépés hátra« c. könyvében — ... egy beszélgetésemet a kongresszuson a »centrumhoz« tartozó delegátusok valamelyikével. Milyen nyomasztó a légkör ezen a mi kongresszusunkon! — panaszkodott a delegátus. »Ez az elkeseredett harc, ez az agitáció egymás ellen, ez az éles vita, ez az elvtársiatlan viszony!...« »Milyen pompás dolog ez a mi kongresszusunk!« — feleltem én. — »Nyílt, szabad harc. A véleményeket kimondták. Az árnyalatok körvonalazva vannak. A csoportok kialakultak. Szavaztak. Határozatokat hoztak. Ez a szakasz elmult. Előre! Ez az igazi! Ez az élet. Ez nem az a végnélküli, kínos, intellektuel szóáradat, amely nem azért fejeződik be, mert az emberek eldöntötték a kérdést, hanem egyszerűen azért, mert belefáradtak a beszédbe...« A »centrum«-beli elvtárs csodálkozó szemmel nézett rám és vállat vont. Különböző nyelveken beszéltünk.“*)

A szervezeti szabályzatról Lenin tartotta az előadói beszédet. A Lenin-javasolta szervezeti szabályzat tervezetében világosan kifejezésre jutottak a proletariátus harcos, centralizált, fegyelmezett pártjának szervezeti elvei. Lenin úgy fogalmazta meg a szervezeti szabályzat első pontját, hogy a párt tagja lehet mindenki, aki a párt programját elismeri, a pártot anyagilag támogatja és tagja valamely szervezetének. A lenini fogalmazás a pártról, mint szervezett egészről beszél; ez a fogalmazás biztosította a párt következetes proletár jellegét és a vasfegyelmet a párt soraiban. Lenin fogalmazása arra törekedett, hogy fokozza minden egyes párttag

*) Lenin Összes Művei, VI. köt., 274—275. old. (oroszul).

aktivitását, fegyelmezettségét és öntudatosságát, megvédje a párt tisztaságát és a nem-proletár elemek számára megnehezítse a pártba való bejutást. „Feladatunk az — mondotta Lenin a kongresszuson, — hogy megvédjük pártunk szilárdságát, állhatatosságát, tisztaságát. Igyekeznünk kell a párttagság fogalmát és jelentőségét mind magasabbra és magasabbra emelni."*)

Lenin olyan pártot akart alapítani, úgy akarta megszervezni a párt belső rendjét, hogy ez a párt ne hasonlítson a nyugateurópai pártokhoz, ahol békésen megférték egymás mellett a forradalmárok és az opportunisták, ahol mind jobban és jobban felvirágzott az opportunista gyakorlat. A szervezeti szabályzat első pontja Lenin fogalmazásában az opportunisták ellen volt kiélezve. Martov, akit Axelrod, Zaszulics, Trocki, az ingatag iszkrások és a kongresszus valamennyi nyílt opportunistája támogatott, állást foglalt a lenini vonal ellen. A szervezeti szabályzat első pontjának martovi fogalmazása a párt programjának elismerését és a párt anyagi támogatását a párttagság szükséges feltételének tartotta ugyan, de a párt valamely szervezetéhez való tartozást nem tekintette a párttagság feltételének s megengedte, hogy párttag lehessen az is, aki nem tagja a párt valamely szervezetének. A párttagságnak ez a magyarázata azt jelentette, hogy a párt alaktalan, elmosódott valami, hogy bárki párttag lehet, ha sajátmagát párttagnak tekinti és nem köteles magát alávetni a pártfegyelemnek. Ez a fogalmazás szélesre tárta a párt kapuját az ingadozó nem-proletár elemek előtt. Az opportunisták jelentéktelen többséggel elfogadtatták a kongresszussal a martovi fogalmazást.

Az opportunisták diadalt ünnepeltek és már arról ábrándoztak, hogy teljes győzelmet aratnak a kongresszuson. A veszély megtízszerezte Lenin erőit. Az opportunisták ellen — mondotta később, a kongresszus után Lenin — „kénytelenek voltunk dupla patronra tölteni puskáinkat".**)

---

*) Lenin Összes Művei, VI. köt., 33. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 97. old.

Különösen éles és engesztelhetetlen harc folyt a kongresszus utolsó ülésein a központi pártszervek választásával kapcsolatban. Lenin kezdettől fogva a párt központi szerveinek összetételére fordította figyelmét. Feltétlenül szükségesnek tartotta, hogy a Központi Bizottságba állhatatos és következetes forradalmárok kerüljenek.

Az opportunisták hallatlan és megengedhetetlen harci módszerekhez folyamodtak. Martov beszédében a rágalmak özönét zúdította Leninre. Lenin válasza kongresszusi beszédeinek egyik legerősebbje.

„Cseppet sem ijesztenek meg ezek a rettenetes szavak: »ostromállapot a pártban«, »kivételes törvények egyes személyek és csoportok ellen« és így tovább — válaszolta Lenin. Az ingatag és állhatatlan elemekkel szemben nemcsak szabad, hanem kell is »ostromállapotot« teremteni és pártunk egész szervezeti szabályzata, egész centralizmusunk, amit a kongresszus most erősített meg, nem más, mint »ostromállapot« a *politikai elmosódottság* oly nagyszámú forrásával szemben. Az elmosódottság ellen igenis külön törvények kellenek, ha kivételesek is, és az a lépés, amit a kongresszus megtett, helyesen jelölte meg a politikai irányt, amikor szilárd alapot teremtett az *ilyen* törvények és az *ilyen* intézkedések számára."*)

Csak határozottságával és nagy elvszilárdságával érhette el Lenin, aki az opportunistákat leleplezte és megsemmisítette, a forradalmi elemeket pedig tömörítette, hogy végül is a következetes iszkrások, Lenin hívei győztek. Ez a győzelem abban nyert kifejezést, hogy a párt központi szerveinek választásánál a kongresszus többsége Lenint követte. A központi lap szerkesztőségét és a Központi Bizottságot a bolsevik listák alapján választották meg.

Lenin követőit, akik a választásoknál a szavazatok többségét kapták, ettől fogva bolsevikoknak nevezték; Lenin kisebbségben maradt ellenfeleit pedig menseviceknek.

A kongresszus után a harc a párton belül még jobban

*) Lenin Összes Művei, VI. köt., 36. old. (oroszul).

kiélesedett. A mensevikek minden erejükkel arra törekedtek, hogy a párt II. kongresszusának határozatait meghiúsítsák és a párt központi szerveit magukhoz ragadják. Lenin világosan látta, hogy a régi, szétvert opportunisták, az „ökonómisták" helyét a pártban az új opportunisták foglalták el: a mensevikek. Lenin tudta, hogy velük kemény harcra kerül a sor és hogy most végig kell vinni azt, amit a II. kongresszus nem tudott megcsinálni — le kell leplezni és el kell szigetelni a mensevikeket.

A II. kongresszus után nehéz helyzet alakult ki a külföldön. Leninnek nemcsak a mensevikekkel volt dolga, hanem mindenfajta békülékeny elemekkel is, akik kapituláltak a mensevikek fékevesztett és dezorganizáló tevékenysége előtt. Miután a mensevikek (Martov, Trocki, Axelrod és mások) az orosz szociáldemokraták „Külföldi Ligájában" többségre tettek szert, a Liga II. kongresszusán (1903 októberében) egész sor hallatlanul rágalmazó támadással léptek fel Lenin ellen. A mensevikek pártellenes machinációik eszközévé tették a Ligát és nem voltak hajlandók magukat alávetni a II. kongresszus határozatainak. Lenin, a bolsevikok eltávoztak a Liga kongresszusáról. A Központi Bizottság képviselője jogtalannak nyilvánította a kongresszus további üléseit.

A bolsevikok és a mensevikek között mind erősebben lángolt fel a harc. Ebben a harcban mindvégig tartó szilárdságra és hajthatatlanságra volt szükség. Lenin teljes mértékben rendelkezett ezekkel a tulajdonságokkal. De nem rendelkezett velük az „Iszkra" szerkesztőségének második tagja — Plechánov, akit régi opportunista hibáinak súlya a mensevikekhez húzott le.

A Liga-kongresszus befejezése napján, október 18-án este az „Iszkra" szerkesztőségének két tagja, Lenin és Plechánov között beszélgetés folyt, amely fordulópontot jelentett a kongresszust követő harcban. Plechánov, aki a II. kongresszuson együtt haladt Leninnel, a mensevikekhez pártolt. Kijelentette, hogy nem képes „saját embereinkre lőni", azt követelte, hogy az „Iszkra" szerkesztőségébe bevegyék az összes régi mensevik szerkesztőket, akiket a kongresszus letett.

Ellenkező esetben azzal fenyegetőzött, hogy kilép az „Iszkra" szerkesztőségéből. Lenin nem egyezhetett bele a kongresszus határozatainak ilyen durva megsértésébe, nem vállalhatta a felelősséget egy ilyen hamis lépésért. Elhatározta, hogy kiválik az „Iszkra" szerkesztőségéből, azzal a szándékkal, hogy megvesse a lábát a párt Központi Bizottságában és ebből a pozícióból támadja az opportunistákat. Plechánov egymaga kooptálta az egész mensevik négyes-fogatot (Martovot, Axelrodot, Zaszulicsot, Potrészovot) az „Iszkra" szerkesztőségébe. Az „Iszkra" 52. számától kezdve Lenin már nincs a lap szerkesztőségében. A régi leninl bolsevik „Iszkra" helyett az új, a mensevik „Iszkra" jelent meg.

Lenin több, mint egy évig meg volt fosztva a kapcsolatoknak, összeköttetéseknek, a párt s a tömegek befolyásolásának attól a hatalmas eszközétől, amit az ujság jelentett. Lenin számára a pártszervezetekkel való összeköttetésnek, a velük való kapcsolatnak, a pártszervezetek vezetésének legfőbb eszközévé a személyes levelezés lett. Ez a levelezés rövidesen az akkori viszonyokat tekintve óriási méretűvé vált: havonként átlag 300 levelet tett ki. Lenin e levelek révén adta át a bolsevikoknak a maga törhetetlen harci energiáját, gyűlöletét a pártot dezorganizáló elemek iránt, szilárd hitét a győzelemben. A helyi pártmunkások válaszai sokat adtak Leninnek is: megismertették az egyes vidékek helyzetével, párttagok és munkások hangulatával. Belőlük Lenin erőt merített a harcra.

Leninre mély benyomást tett egy levél, melyet Sztálintól kapott, barátai közvetítésével. Sztálin mindenben támogatta Lenint. Benne látta a párt megteremtőjét és vezérét. Lenin levélben válaszolt Sztálinnak.

„Lenin levélkéje aránylag nem volt hosszú, — emlékezik Sztálin elvtárs — de ez a levél pártunk gyakorlatának merész, félelmet nem ismerő bírálatát s a pártmunka egész tervének nagyszerűen világos és tömör kifejtését adta a legközelebbi időszakra. Csak Lenin tudott a legkuszáltabb dolgokról oly egyszerűen és világosan, oly tömören és merészen írni, hogy minden mondat nemcsak beszél, hanem lő. Ez az

egyszerű és merész levélke még jobban megerősített engem abban, hogy Lenin személyében pártunk hegyi sassal rendelkezik.“*)

A párt egy nehéz pillanatában ilyenformán ismerkedett meg, egyelőre csak levélben, a jelenkor két legnagyobb embere, — Lenin és Sztálin.

Mihelyt a mensevikek megkaparintották az „Iszkrát“, arcátlan hadjáratot indítottak meg Lenin, a bolsevikok ellen. Az „Iszkra“ után a párttanács is kezdett valójában a mensevikek fegyverévé lenni. Rövidesen a Központi Bizottságban is mind erősebben mutatkozott a békülékeny irányzat. A mensevikek dezorganizáló tevékenysége, a szervezeti lazaságnak, a pártszerűség és a pártfegyelem aláásásának féktelen propagandája, az intellektuel individualizmus dicsérete, az anarchista fegyelmezetlenség igazolása létében fenyegette a pártot.

A mensevikekkel le kellett számolni az egész vonalon, felfedni a mensevikek opportunizmusát a szervezeti kérdésekben, teljes egészében kifejteni s minden oldalról megvilágítani és megalapozni a bolsevizmus szervezeti eszméit. E feladatot nem lehetett teljes egészében megoldani azokkal a levelekkel, melyeket Lenin a II. kongresszus után küldött Oroszországba a bizottságoknak és a gyakorlati pártmunkásoknak. 1904 januárjában Lenin hozzáfogott „Egy lépés előre, két lépés hátra“ c. történelmi jelentőségű könyve megírásához. A könyv 1904 május 6-án jelent meg.

Lenin ebben a művében mesterien elemezte a II. kongresszus alatt és a kongresszus után folyó harcot. Lenin lépésről lépésre követi a viták és szavazások menetét. Megmutatja, hogy a harc a II. kongresszuson — elvi harc, két irányzat, a forradalmi és az opportunista irányzat harca, a proletárforradalmárok és a kispolgári reformisták harca.

Lenin napfényre hozza a mensevikek szervezeti opportunizmusának vonásait: ellenségei a centralizmusnak, gyűlölik a fegyelmet, védelmezik a szervezeti elmaradottságot, szélesre tárják a munkáspárt kapuit a kispolgári opportunista ele-

*) J. Sztálin: Leninről, 22. old. (magyarul).

mek előtt. Lenin megmutatja, hogy a mensevikek szervezeti opportunizmusa azt jelenti, hogy tagadják a szervezet hatalmas szerepét a munkásosztály harcában a szocialista forradalomért és a proletárdiktatúráért.

Lenin könyvében kikovácsolja a proletariátus szervezeti fegyverét, kidolgozza a marxista párt szervezeti alapjait. Marx és Engels nagy vonásokban megadták a vázlatot a proletariátus pártjáról. E vázlatokból kiindulva Lenin *a munkásosztály centralizált és fegyelmezett forradalmi pártjának teljes és befejezett tanítását dolgozta ki.*

A marxista párt, írta Lenin, a munkásosztály egy része, élenjáró, öntudatos csapata, amely fel van fegyverezve a társadalmi élet fejlődés-törvényeinek, az osztályharc törvényeinek ismeretével és ez ismeretei alapján a munkásosztályt vezetni, harcát irányítani tudja.

A párt egyszersmind a munkásosztály szervezett csapata is, melynek megvan a tagok számára kötelező saját fegyelme. A párt csak abban az esetben tudja a munkásosztály harcát gyakorlatilag vezetni és a munkásosztályt egy cél felé irányítani, ha tagjai egy egységes, közös csapatban vannak szervezve, ha az akarat egysége, a cselekvés egysége, a fegyelem egysége forrasztja össze őket.

A párt a munkásosztály valamennyi szervezete közül a szervezet legfelsőbb formája, mert élenjáró elmélettel és a forradalmi mozgalom tapasztalataival van felfegyverezve és arra van hivatva, hogy a munkásosztály összes többi szervezetét vezesse.

A párt a megtestesülése annak a kapcsolatnak, mely a munkásosztály élcsapatát a munkásosztály milliós tömegeihez fűzi. Bármily kitünő élcsapat is a párt és bármily jól van is szervezve, mégsem élhet és fejlődhet, ha nincs kapcsolata a párton kivüli tömegekkel, ha nem sokszorozza és szilárdítja meg ezeket a kapcsolatait.

Ahhoz, hogy a párt helyesen működhessen és tervszerűen vezethesse a tömegeket, a centralizmus alapján kell szervezkednie, egységes szervezeti szabályzattal, egységes fegyelemmel és egységes vezető szervvel az élén, úgy hogy a kisebbség

alávesse magát a többségnek, az egyes szervezetek a központnak, az alsóbb szervezetek a felsőbbeknek.

A pártnak, ha munkájában meg akarja őrizni sorainak egységét, meg kell valósítania az egységes proletárfegyelmet, amely az összes tagokra, a vezetőkre épúgy, mint az egyszerű tagokra, egyformán kötelező.

Lenin ezekkel a jóslatszerű szavakkal fejezte be könyvét: „A proletariátusnak a hatalomért folytatott harcában a szervezettségen kívül más fegyvere nincs. A proletariátus, melyet a polgári világban uralkodó anarchikus verseny szétfagol, amelyet a tőkének végzett kényszermunka gyötör, amelyet állandóan a teljes inség, az elvadulás, a züllés mélyére löknek, csak akkor lehet és feltétlenül lesz is legyőzhetetlen erővé, ha a marxizmus elveiben való eszmei egységét a szervezettség egysége erősíti meg, mely a dolgozók millióit a munkásosztály hadseregévé tömöríti. Ennek a hadseregnek sem az orosz önkényuralom korhadt hatalma, sem a nemzetközi kapitalizmus hanyatló ereje nem tud ellenállni.“ *)

A megsemmisítő bírálat, melynek Lenin könyvében a mensevikek szervezeti opportunizmusát alávetette, egyszersmind a II. Internacionále szervezeti eszméinek kritikája is volt. A bolsevik párt szervezeti alapelvei, melyeket Lenin dolgozott ki, a II. Internacionále pártjaitól gyökerében különböző új típusú párt szervezeti elvei voltak.

Lenin „Egy lépés előre, két lépés hátra“ c. könyvének történelmi jelentősége mérhetetlen.

„Ennek a könyvnek mindenekelőtt az a jelentősége, hogy megvédelmezte a pártszerűséget az egyletesdivel szemben, a pártot a dezorganizálókkal szemben, hogy szétzúzta a mensevik opportunizmust a szervezeti kérdésekben s lerakta a bolsevik párt szervezeti alapjait.

Ezzel azonban a könyv jelentősége nem merül ki. Lenin műve azért történelmi jelentőségű, mert Lenin ebben a könyvben, először a marxizmus történetében, kidolgozta *a pártról szóló tanítást,* bebizonyítva, hogy a párt a proletariátus vezető *szervezete,* a legfontosabb *fegyver* a proletariátus kezében,

*) Lenin Összes Művei, VI. köt., 328. old. (oroszul).

amely nélkül a proletariátus diktatúrájáért vívott harcban győzni lehetetlen.“*)

Lenin könyvében a bolsevikok megtalálták a feleletet az őket foglalkoztató kérdésekre, megtalálták gyakorlati tapasztalataik zseniális általánosítását. A lenini eszmékkel felfegyverezve bátran haladtak előre a munkásmozgalom új útjain.

1904 nyarán súlyos volt a pártban a helyzet. A mensevikek a békítgetők segítségével magukhoz ragadták a Központi Bizottság többségét is. Most az ő kezükben volt a párt valamenyi központi szerve. A párt saját lap nélkül, Központi Bizottság nélkül maradt.

Mind ennek betetőzéséül a mensevikeket a II. Internacionále támogatta. A II. Internacionále vezetői idegenül álltak szemben Lenin vonalával, aki az opportunisták elleni elszánt és engesztelhetetlen harcra nevelte a párt kádereit. Az opportunisták rátámadtak a bolsevikokra. Még a nemzetközi munkásmozgalom legjobbjai sem tudták megérteni azt a újat, amit a munkásosztálynak Lenin adott, még az olyanok sem, mint Luxemburg Róza.

A II. Internacionále nem akarta a bolsevikokat elismerni. Lenin mégis elérte azt, hogy a bolsevikoknak önálló képviseletük legyen a II. Internacionále 1904 augusztusában lefolyt amszterdami kongresszusán. A kongresszus küldöttei között szétosztották a bolsevikok jelentését, melyet Lenin szerkesztett. A jelentésben egyenesen ki volt mondva, hogy Lenin, mikor a szervezeti szabályzat általa megfogalmazott első pontjához ragaszkodott, számolt a német szociáldemokrácia szomorú tapasztalataival is, mert „a német szervezeti szabályzat első pontját, amely nem követeli meg, hogy a párttagok valamely pártszervezethez tartozzanak, a dezorganizáló elemek széles méretekben kihasználták“.

A pártmunka dezorganizáltságának és bomlásának még gyorsabban véget kellett vetni, mert az 1904-ben kitört orosz-japán háború kiélezte a helyzetet az országban. A pártnak teljes harci felkészültségben kellett várnia a közeledő for-

*) A SzK(b)P Története. Rövid tanfolyam, 54. old. (magyarul).

radalmat. Meg kellett szervezni a párt új, III. kongresszusát, el kellett szakadni a mensevikektől. Ezt a munkát vállalta Lenin, vállalták a bolsevikok.

Lenin határozottan és erélyesen gyüjti össze a párthű káderekét. 1904 augusztus végén Svájcban, Lenin vezetése alatt 22 bolsevik-delegátus gyűlt össze tanácskozásra. Ez a tanácskozás egy „A párthoz" intézett lángoló felhívást fogadott el, melyet Lenin írt és amely a bolsevikok számára a III. kongresszus egybehívásáért folytatott harc programja lett. A párt többsége a központi szervek ellen lépett fel, melyeket a mensevikek kezükbe kerítettek s új, valódi pártközpontokat alakított. Három területi konferencia (a Déli, a Kaukázusi és az Északi) megválasztotta a többségi bizottságok Irodáját, mely Lenin vezetése alatt a III. pártkongresszus gyakorlati előkészítését kezébe vette. A III. kongresszusért folyt harcban igen nagy szerepet játszott a bolsevikok délkaukázusi csapata, melyet Sztálin vezetett, aki 1904 januárjában megszökött a száműzetésből.

Lenin, minden nehézséget leküzdve, megszervezi a bolsevik kiadót. Különösen nagy jelentőséget tulajdonított egy ujság megalapításának és azt írta Oroszországba a bolsevikoknak: „Ezen az ujságon mulik most minden." És el is érte, hogy a bolsevik ujság megjelenjen. 1904 december végén megjelent a „Vperjod" („Előre") c. lap, melynek szerkesztője Lenin volt. A bolsevik „Vperjod" a régi, a lenini „Iszkra" nyelvén beszélt. Lenin örömmel közölte az oroszországi elvtársakkal: „Az egész többség ujjong és úgy felfrissült, mint még soha. Végre áttörtük magunkat ezen az átkozott intrikán és jó egyetértésben kezdtük meg a munkát azokkal, akik dolgozni akarnak, nem pedig botrányokat rendezni!... Hurrá! Ne csüggedjetek, mi most feléledünk és még jobban fel fogunk éledni."*)

A II. kongresszust követő időszak a bolsevik párt történetének egyik legfontosabb, legdöntőbb időszaka volt.

„Lenin óriási érdeme az orosz proletariátus és annak pártja körül az — írta Sztálin —, hogy a mensevik szervezeti »terv«

*) Lenin Összes Művei, XXVIII. köt., 389., 398. old. (oroszul).

egész veszélyességét már abban a pillanatban felfedte, amikor ez a »terv« még alig fogant meg, mikor még e »terv« szerzői is csak bajosan tudták maguknak annak körvonalait elképzelni és felfedezvén a »terv« veszélyességét, heves támadásba kezdett a mensevikek szervezeti züllöttsége ellen s a gyakorlati pártfunkcionáriusok egész figyelmét erre a kérdésre központosította. Hisz' a párt létéről, a párt életéről és haláláról volt szó."

Lenin eggyéforrasztotta a pártot; győztesként került ki a harcból. A lenini terv győzelme „vetette meg alapját annak az eggyéforrott és megacélozott kommunista pártnak, amelyhez hasonlót nem ismer a világ."*)

Elmultak azok az évek, amelyekben Lenin makacsul és elszántan harcolt a pártért az „ökonómisták" és a mensevikek ellen. E harc tüzében Lenin kidolgozta a bolsevik párt eszmei és szervezeti alapjait, kinevelte a párt kádereit. Lenin és a párt éles válság időszakán mentek keresztül. „Minden válság: egyeseket összetör, másokat *megedz*" — mondotta Lenin. A bolsevikokat ez a válság megedzette.

Előttük új nehézségek, új megpróbáltatások, új harcok álltak. Küszöbön volt az 1905-ös esztendő.

*) J. Sztálin: Leninről, 3, 4. old. (magyarul).

V.

1905 JANUÁR 9-ÉN Oroszországban kitört a forradalom. Lenin már jóval a februári események előtt előre látta, hogy közeledik a forradalmi vihar. Már 1904-ben, az orosz-japán háború kitörésekor, rámutatott arra, hogy a háború felfedi az önkényuralom egész rothadtságát, aláássa uralmának talaját és meggyorsítja a forradalmat. Lenin azt tartotta, hogy a cári kormány veresége ebben a rabló háborúban meggyengíti a cárizmust és megerősíti a forradalmat. Az események menete teljes egészében igazolta Lenin jóslatát. Lenin 1904 december 22-én a „Vperjod" 1. számában megjelent „Az önkényuralom és a proletariátus" c. cikkében nemcsak az elkövetkező forradalomról beszél, hanem egyenesen a „nálunk, Oroszországban már megkezdődött forradalom"-ról. Amikor hírét vette, hogy a japánok bevették Port-Artúrt, Lenin ezt írta néhány nappal a „véres vasárnap" előtt: „Port-Artúr kapitulációja a cárizmus kapitulációjának előjátéka."*)

A kezdődő orosz forradalom az első forradalom volt a Párizsi Kommün bukása óta Európában uralkodó politikai reakció hosszú évei után. Már a kezdet jelezte e forradalom gigászi méreteit és valóban általánosan népi jellegét. Senki olyan mélyen meg nem értette, mint Lenin, hogy a forradalom roppant gyorsasággal tanít és világosít fel, hogy a forradalom egyetlen napja sok éves „békés" fejlődést sűrít össze magában. Lenin nem egyszer mutatott rá arra, hogy a forradalom hatalmas iskola, iskola nemcsak a tömegek, hanem a párt, a

*) Lenin Összes Művei, VII. köt., 49. old. (oroszul).

vezetők számára is. A feladat azonban nemcsak az, — írta Lenin — hogy a forradalomtól tanuljunk, hanem az is, meg tudjuk-e mi is tanítani valamire a forradalmat, rá tudjuk e nyomni a proletariátus bélyegét azért, hogy tényleges győzelmét biztosítsuk.

Az események szédületes gyorsasággal fejlődtek. Leninnek ezekben a napokban igen nehezére esett az emigráció. „Meg lehet érteni, — mondta egyik írásában, ahol a január 9-i eseményekről beszél, — hogy mi innen Genfből, ebből az átkozott messzeségből egyre nehezebben tarthatunk lépést az eseményekkel. De, míg arra vagyunk kárhoztatva, hogy ebben az átkozott messzeségben kinlódjunk, innen kell igyekeznünk követni az eseményeket, összegezni az eredményeket, levonni a következtetéseket, levonni a ma lejátszódó történelmi tragédiából a tanulságokat, melyekre holnap szükség lesz máshelyütt, ahol ma még »néma a nép« és ahol a legközelebbi jövőben egyik vagy másik formában fel fog lángolni a forradalmi tűzvész".*)

És Lenin tevékenyen készül a jövendő forradalmi harcokra. Mohón tanulmányozza a tömeg történelmi alkotó erejét, a forradalmi tömegharcban születő új harci és szervezeti formákat. Újra meg újra „tanácskozik" Marxszal és Engelsszel, átolvassa az 1848-as forradalomról, különösen pedig a fegyveres felkelésről írt cikkeiket, tanulmányozza Engels hadászati munkáit és az uccai és barrikádharcok irodalmát, különösen a Párizsi Kommün idejéből. Egyetlen orosz, német és francia nyelven megjelenő komoly lap sincsen, amit Lenin ne olvasna: még a polgári lapok információja alapján is mindenkinél jobban tudott helyes képet alkotni magának a forradalom menetéről.

Lenin főfeladatként jelöli meg: a proletariátus és a parasztság felfegyverzését, a fegyveres felkelés előkészítését és megszervezését, a munkások és parasztok forradalmi demokratikus diktatúrájának megvalósítását Oroszországban.

Lenin ügyel arra, hogy a párt el ne maradjon a forradalmi eseményektől és képes legyen arra, hogy új munkástömege-

*) Lenin Összes Művei, VII. köt., 82—83 old. (oroszul).

ket befolyásoljon és vezessen s biztosítsa a proletariátusnak, mint osztálynak, teljes önállóságát.

1905 februárjában megjelenik Lenin „Új feladatok és új erők" c. cikke, amelyben először van kimondva a bolsevizmus alapvető sztratégiai jelszava a burzsoá-demokratikus forradalomban: a proletariátus és a parasztság forradalmi demokratikus diktatúrája. Lenin megmagyarázza, hogy a forradalom a párt számára új életfeltételeket teremt, és új módszereket a tömegek nevelésére. Ostorozza azoknak a pártfunkcionáriusoknak megcsontosodottságát és maradiságát, akik mereven ragaszkodnak a munka régi tanulókör-módszereihez és nem akarnak, vagy nem tudnak áttérni az új szervezeti formára. A szervezeti munka általános fejlesztésére szólít, forradalmi öntevékenységre és kezdeményezésre, az új ifjú erők merész kiválasztására, olyanokéra, akiknél az energia pótolhatja a politikai tapasztalat hiányát Csak ebben az esetben töltheti be a párt a proletariátus élcsapatának szerepét. „A szociáldemokráciának a forradalmi korszak ugyanaz, mint a hadseregnek a háborús idő — írja Lenin. — Ki kell szélesíteni hadseregünk kádereit, a békeállományt hadiállománnyá kell tenni, mozgósítani kell a tartalékokat, behívni a szabadságoltakat, új segéd-hadtesteket, csapatokat és szolgálatot kell szervezni. Nem szabad megfeledkezni arról, hogy háborúban elkerülhetetlen és feltétlenül szükséges, hogy ke vésbé felkészült újoncokkal töltsük ki sorainkat és igen gyakran közkatonákkal kell helyettesítenünk a tiszteket, meg kell gyorsítanunk, le kell egyszerűsítenünk a katonák kiképzését tisztekké."*)

Lenin sürgeti a III. kongresszus egybehívását. Most már kétszeresen szükséges ez a kongresszus. Azelőtt — a forradalom előtt — a legfőbb feladat az lett volna, hogy véget vessen a zűrzavarnak és dezorganizáltságnak, amit a mensevikek hoztak a pártmunkába, hogy megszüntesse a pártválságot. Most az a feladat lépett előtérbe, hogy kidolgozzák a pártnak a forradalomban követendő taktikáját. Lenin erélyesen készült a kongresszusra: megírta a legfontosabb határozati ja-

*) Lenin Összes Művei, VII kot, 148 old (oroszul)

vaslatokat, összeállította a kongresszus általános munkatervét és több cikkben („A szociáldemokrácia és az ideiglenes forradalmi kormány", „A proletariátus és a parasztság forradalmi demokratikus diktatúrája" stb.) feldolgozta a kongresszus előtt álló fő taktikai kérdéseket.

1905 áprilisában Londonban megnyílt az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusa, mely valójában a bolsevikok kongresszusa. A mensevikek a kongresszuson nem jelentek meg, hanem Genfben megtartották saját konferenciájukat. Lenin közvetlenül vezette a kongresszus egész munkáját: ő volt a kongresszus elnöke, aktívan résztvett a bizottságok (a határozati-, a mandátum-, a jegyzőkönyvi-bizottság) munkáiban, részletes feljegyzéseket készített az ülésekről. A napirendnek majdnem összes pontjaihoz felszólalt. Száznál nagyobb Lenin előadásainak, felszólalásainak, replikáinak, javaslatainak száma. Lenin írta a kongresszuson elfogadott valamennyi fontosabb határozatot: a fegyveres felkelésről, az ideiglenes forradalmi kormányról, a parasztmozgalomhoz való viszonyról.

A kongresszus Lenin vezetése alatt megerősítette a párt szervezeti szabályzatának a párttagságot illető 1. pontját, annak lenini fogalmazásában, kidolgozta azt a bolsevik taktikai vonalat, mely a burzsoá-demokratikus forradalom teljes győzelmére és szocialista forradalommá való átnövesztésére irányult. A kongresszus által elfogadott lenini határozatok hangsúlyozzák, hogy a proletariátusnak a legaktívabban részt kell vennie a forradalomban, magához kell ragadnia a vezetőszerepet, szövetségre kell lépnie a parasztsággal és el kell szigetelnie a liberális burzsoáziát. A kongresszus rámutatott arra, hogy a párt legfontosabb feladata a fegyveres felkelés előkészítése, megszervezése és véghezvitele s hogy a szociáldemokrácia, bizonyos feltételek mellett, résztvesz a győzelmes felkelés eredményeképpen létesült és a felkelés szerveként fellépő ideiglenes kormányban azért, hogy ne csak „alulról", kivülről verje az ellenforradalmat, hanem „felülről", a kormányon belülről is. A kongresszus kijelentette, hogy a párt feladata a parasztság legerélyesebb támogatása, a földesúri

földek elkobzásáig és kiadta a forradalmi parasztbizottságok azonnali megszervezésének jelszavát.

A bolsevik kongresszus vonala szöges ellentéte volt a mensevik taktikának, mely a burzsoáziát, mint a polgári forradalom vezetőjét támogatta.

Lenin a kongresszus taktikai határozataiban általánosította a tömegek forradalmi tapasztalatait. Gondosan figyelte a munkások és parasztok harcát. Különösen a Kaukázusban lefolyó harcot. A bolsevikok vezetése alatt itt különösen nagy arányokat öltött a tömegharc.

A kongresszus elfogadta a Lenin által előterjesztett határozatot „A kaukázusi eseményekről", melyben rámutatott arra, hogy a Kaukázusban a mozgalom már elérkezett a nép általános felkeléséig az önkényuralom ellen és magasra értékelte a kaukázusi pártszervezeteket, mint a párt legharcosabb szervezeteit. A kongresszus utasította a Központi Bizottságot és a helyi szervezeteket, hogy a legerélyesebb intézkedéseket tegyék avégből, hogy a kaukázusi helyzetről szóló hírek széles körökben ismeretessé váljanak és hogy a Kaukázust az összes rendelkezésükre álló eszközökkel idejekorán támogassák.

Lenin leleplezte a mensevikek demagógiáját, akik az „ökonómistákat" követve ellenségeskedést és bizalmatlanságot igyekeztek elhinteni a munkás és intellektuel párttagok között s azt a rendkivül fontos feladatot helyezte előtérbe, hogy a pártnak „egész erejével erősíteni kell a kapcsolatot a párt és a munkásosztály tömegei között és mind szélesebb proletár- és félproletár rétegeket kell a teljes szociáldemokrata öntudatosság színvonalára emelnie, fejleszteni bennük a szociáldemokrata öntevékenységet és gondoskodni arról, hogy a munkástömegek minél több olyan munkást válasszanak ki magukból, akik a helyi központok és az összpárt központjának tagjaiként képesek vezetni a mozgalmat és a pártszervezeteket".*)

Lenin felháborodva lépett fel a megcsontosodott nézetek ellen, azok ellen, akik nem akartak a bizottságokba munkásokat bevenni. „Nem tudtam nyugodtan ülni, amikor azt mon-

*) Lenin Összes Muvei, VII kot, 283 old. (oroszul)

dották, hogy bizottsági tagoknak alkalmas munkások nincsenek,*) — mondotta felháborodva. Lenin ragaszkodott ahhoz, hogy a bizottságokban több legyen a munkás. „Munkásokat bevenni a bizottságokba — mondotta a kongresszuson — ez nemcsak pedagógiai, hanem politikai feladat is. A munkásoknak osztályösztönük van és némi politikai gyakorlat után meglehetős gyorsan válnak megbízható szociáldemokratákká. Én nagyon szívesen venném, ha bizottságainkban minden két intellektuelre nyolc munkás esnék.“**) Ezek az útmutatások váltak a bolsevizmus szervezeti politikájának alapjává.

A kongresszus Központi Bizottságot választott, élén Leninnel. A Központi Bizottság első plénuma Lenint jelölte ki a „Proletár“, a párt központi lapja felelős szerkesztőjéül. A lap első száma, a III. kongresszusnak szentelt, Lenin írta cikkekkel, 1905 május 14-én jelent meg.

Miután a kongresszus befejezte munkálatait, Lenin és a delegátusok, épúgy, mint a II. kongresszus után is, meglátogatták Marx sírját. Azután kezdtek visszaszállingózni Londonból. Lenin visszatért Genfbe.

Lenin a kongresszus után a legfontosabb feladatok egyikének tartotta a kongresszus taktikai vonalának propagálását és a genfi mensevik konferencia határozatainak bírálatát. Megírta „Jelentés az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. kongresszusáról“ c. cikkét, cikkeket írt és előadásokat tartott a kongresszusról. Hogy helyesen tudósítsák a nyugateurópai munkásokat a bolsevik taktikáról, megszervezte a „Jelentés“ és a kongresszus legfontosabb határozatainak német és francia nyelvű kiadását.

Lenin történelmi jelentőségű „A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban“ c. könyvében (a könyv 1905 júliusában jelent meg) zseniálisan megalapozta a bolsevik taktikát és ragyogó bírálatát adta a mensevik taktikának. Itt Lenin megmutatta, hogy a forradalomnak — a forradalom jellegének, mozgató erőinek, perspektíváinak, a proletariátus

*) Lenin Összes Művei, VII. köt., 284. old (oroszul).
**) Ugyanott, 282. old.

forradalmi szerepének és feladatainak — bolsevik és mensevik értékelése gyökeresen különbözik egymástól. A mensevik taktika alapja a félelem a forradalom esetleges győzelmétől, az az igyekezet, hogy a proletariátust alávessék a burzsoázia vezetésének. Ez — a forradalom elárulásának taktikája. „Ha harcba megyünk, — írta Lenin — a győzelmet kell kívánnunk és tudnunk kell megmutatni a győzelemre vezető valódi útat.“*)

„Lenin óriási érdeme az orosz forradalom körül az, — mondja Sztálin — hogy a mensevikek történelmi párhuzamainak üresség ét és a munkások ügyét a burzsoáziának teljesen kiszolgáltató mensevik »forradalmi séma« egész veszélyességét gyökeréig felfedte.“**) Az orosz mensevikek taktikájának megsemmisítő bírálata Lenin könyvében egyuttal a nemzetközi opportunizmus taktikájának bírálata is volt.

Mint az alkotó marxizmus valódi kifejezője, Lenin bátran száll szembe a II. Internacionáléban uralkodó régi, sablonszerű elképzelésekkel a burzsoá forradalomról és a proletár taktikáról. Kiindulva a marxizmus lényegéből, általánosítva a nemzetközi munkásmozgalom és az orosz forradalom tapasztalatait, Lenin a forradalom új elméletét kovácsolja ki, a proletariátus új taktikáját a forradalomban.

Marx és Engels megadta a proletariátus vezető szerepének, hegemóniájának alapvető vázlatát. E vázlatból kiindulva, Lenin egyöntetü tanítást dolgozott ki a proletariátus hegemóniájáról a forradalomban, kifejtette az alapvető taktikai tételt a proletariátusról, mint a polgári-demokratikus forradalom vezetőjéről.

Lenin „Két taktika“ c. könyvében minden oldaláról megalapozta azt a tételt, hogy a proletariátus a polgári-demokratikus forradalom vezetőjévé válhat, mert a proletariátus a leghaladottabb és az egyedül következetesen forradalmi osztály, a proletariátusnak megvan a saját, burzsoáziától független politikai pártja és harcában a szocializmusért az az érdeke, hogy a forradalom végig haladjon az útján, egészen a cáriz-

*) Lenin Összes Művei, VIII kót., 63. old. (oroszul).
**) J. Sztálin Leninről, 8. old (magyarul).

mus megdöntéséig. Hogy a proletariátus valóban a forradalom vezetőjévé váljék, ahhoz saját oldalára kell vonnia a parasztságot és el kell szigetelnie a liberális burzsoáziát. Azzal, hogy Lenin felvetette és megalapozta a proletariátus hegemóniájának eszméjét a polgári-demokratikus forradalomban: a forradalomban követendő új taktikai vezérfonalat adott a marxista pártnak, mely mélységesen különbözik mindattól, amivel a marxisták fegyvertára eddig rendelkezett.

Lenin gondosan kidolgozta a forradalom győzelmét biztosító eszközök kérdését. Kimutatta, hogy a forradalom döntő győzelmének legfontosabb eszköze a nép fegyveres felkelése. Jelszavakat adott, melyek szabaddá teszik a tömegek forradalmi kezdeményezését s megszervezik a tömegeket a fölkelésre. E jelszavak: a politikai tömegsztrájk, a nyolcórás munkanap azonnali forradalmi bevezetése a városban és a demokratikus változások a falvakban, a forradalmi parasztbizottságok azonnali megszervezése, a munkások felfegyverzése. Lenin megokolta, hogy miért kell a nép győzelmes felkelésének eredményeképpen ideiglenes forradalmi kormányt létesíteni és rámutatott arra, hogy ez a kormány, ha döntő győzelmet akar aratni a cárizmus felett, nem lehet más, mint a proletariátus és a parasztság forradalmi demokratikus diktatúrája. Lenin új taktikai fegyvert kovácsolt a proletariátus számára, új, a marxista pártok előtt addig ismeretlen eszközöket a tömegek forradalmi mozgósítására.

Amikor Lenin döntő, önfeláldozó harcra hívta fel a proletariátust a demokratikus forradalom győzelme érdekében, hangsúlyozta, hogy ez nem meríti ki a munkásosztály feladatát. Az orosz forradalom hatalmas lendületének képét rajzolta meg, rámutatott arra, hogy a demokratikus és a szocialista forradalom *egy* láncnak két láncszeme, hogy a demokratikus feladatok teljesítése után, már a szocialista forradalomért vívott harcnak kell megkezdődnie. Lenin kidolgozta a tanítást a burzsoá-demokrata forradalom átnövéséről a szocialista forradalomba. Újra életre keltette Marxnak a II. Internacionále opportunistái által feledésbe burkolt zseniális eszméit a szakadatlan forradalomról és a paraszt-forradalmi

mozgalomnak a proletárforradalommal való összekapcsolásáról. Lenin a marxi gondolatokat tovább fejlesztette és megteremtette a szocialista forradalom új, egyöntetű elméletét. Ez elmélet szerint a polgári forradalomban a parasztsággal szövetséges proletariátusé a hegemónia s ennek a szocialista forradalomban át kell nőnie a többi dolgozókkal és a kizsákmányolt tömegekkel szövetkezett proletariátus hegemóniájába. S a proletariátus és a parasztság demokratikus diktatúrájának kell előkészítenie a talajt a proletariátus szocialista diktatúrája számára.

A forradalom új, Lenin-teremtette elmélete már magába foglalta a szocializmus *egy*, különálló országban való győzelmének lehetőségéről szóló tanítás alapvető elemeit.

A „Két taktika" jelentősége felbecsülhetetlen.

„Lenin e művének történelmi jelentősége mindenekelőtt abban áll, hogy ideológiailag szétzúzta a mensevikek kispolgári jellegű taktikai álláspontját, felfegyverezte Oroszország munkásosztályát a polgári-demokratikus forradalom továbbfolytatására, és megadta az orosz szociáldemokraták számára a polgári forradalom szocialista forradalomba való átnövésének világos perspektíváját.

De Lenin művének jelentősége ebben nem merül ki. Ennek a könyvnek felbecsülhetetlen értéke, hogy a marxizmust a forradalom új elméletével gazdagította és lefektette a bolsevik párt ama forradalmi taktikájának alapjait, amelynek segítségével országunk proletariátusa 1917-ben győzelmet aratott a kapitalizmus fölött."*)

Lenin minden föllépésében következetesen védte és magyarázta a bolsevik sztratégiai tervet. „A szociáldemokrácia viszonya a parasztmozgalomhoz" c. cikkében ezt írta: „A demokratikus forradalomból rögtön megkezdjük az átmenetet, és pedig erőinkhez képest, az öntudatos és szervezett proletariátus erejéhez képest, megkezdjük az átmenetet a szocialista forradalom felé. A szakadatlan forradalom hívei vagyunk. Nem állunk meg a fele úton."**)

*) A SzK(b)P Története. Rövid tanfolyam, 79. old. (magyarul).
**) Lenin Összes Művei, VIII. köt., 186. old. (oroszul).

A munkások forradalmi harca egyre élesebb politikai jelleget öltött. A gazdasági és szolidaritási sztrájkokról a munkások kezdtek áttérni a politikai sztrájkokra és tüntetésekre. Mind gyakrabbá váltak a fegyveres összecsapások a nép és a rendőrség s a katonaság között. Különösen makacs jellegű volt az ivanovó-voznyeszenszki munkások majdnem két és félhónapig húzódó nyári sztrájkja A sztrájk folyamán az ivanovó-voznyeszenszki munkások megalakították a megbízottak tanácsát; valójában ez volt az első munkástanácsok egyike.

A munkások politikai sztrájkjai felrázták az egész országot. A város után mozogni kezdett a falu. Tavasszal parasztmozgalmak kezdődtek, melyek Oroszország központjában, a Volga mentén, Dél-Kaukázusban és különösen Grúziában nagy méretet öltöttek.

A munkás- és parasztmozgalom és az orosz csapatok egymást érő vereségei az orosz-japán háborúban a hadseregre is hatással voltak. A cárizmus támasza ingadozni kezdett. 1905 júniusában felkelés tört ki a fekete-tengeri hajóhad „Potemkin" nevű páncéloshajóján. A hadseregben és a hajóhadban ez volt az első forradalmi tömegakció, ez volt az első eset arra, hogy a cári hadseregnek egy nagyobb csapatteste a forradalom mellé állott.

A forradalmi események hatása alatt megmozdult a burzsoázia is. A burzsoázia félt a forradalmi néptől, paktálni akart a cárizmussal a forradalom ellen és csekély reformokat követelt a cárizmustól a „nép számára", hogy a népet „megnyugtassa", s hogy a forradalom erőit szétszakítsa és a forradalmat megzabolázza.

A cári kormány tovább is vad kegyetlenséggel nyomta el a munkásokat és a parasztokat. De a megtorló intézkedések mellett a lavírozás politikájához kezdett folyamodni, egyrészt igyekezett egymás ellen uszítani Oroszország népeit, másrészt pedig ígéretet tett, hogy „képviseleti intézményt" létesít vagy a Zemsztvók gyűlése, vagy Birodalmi Duma formájában.

A „Proletár" c. lapban közölt lenini cikkekben a párt a forradalom menetének tudományos marxista elemzését, a for-

radalom további fejlődésének ragyogó megjövendölését kapja, pontos és szabatos jelszavakat, kimerítő direktívákat és utasításokat. A „genfi messzeségből" Lenin figyelmesen követi az összes osztályok magatartását a forradalomban.

Lenin megmutatja a liberális burzsoázia következetlenségét, önzését, gyávaságát, áruló viselkedését. Őrködő szeme figyelmét a liberálisok egyetlen lépése sem kerüli el. Lenin cikkei a kadetok ellen kemény, marasztaló ítéletek ezek ellen az ellenforradalmárok ellen, akik hamis demokratizmussal álcázták magukat. „A proletariátus harcol, a burzsoázia a hatalom felé lopódzik" — így jellemzi Lenin a munkásosztály taktikáját és a liberális burzsoázia taktikáját a forradalomban.

Lenin haraggal ostorozza a mensevikeket, akik megijedtek a forradalom lendületétől és a nép győzelmétől. „A monarchista burzsoázia uszályában, vagy a forradalmi proletariátus és parasztság élén?" — ebben a cikk-címben Lenin megformulázza a gyökeres elvi ellentétet a mensevik és a bolsevik taktika között. A helyi pártfunkcionáriusoktól azt követeli, hogy fokozzák a harcot a mensevikek ellen. Lelkesen üdvözli azokat a találó vágásokat, melyeket Sztálin mér a mensevikekre. Kéri, hogy minél hamarább küldjék el neki Sztálin „A pártonbelüli nézeteltérésekről" c. brosúráját, mely 1905-ben jelent meg a Kaukázusban. Megállapítja, hogy a „Felelet a »Szociál-Demokrátnak« c. sztálini cikkben kitünően van felvetve a kérdés a híres »kivülről bevitt öntudat«-ról".

Lenin a bolsevikok egész tevékenységét irányította. Jelszavaiban, melyek a fegyveres felkelést, a forradalmi hadsereg megteremtését, az ideiglenes forradalmi kormányt hirdették: a párt a harci célok és eszközök tömör és világos formulázásához jutott.

A fegyveres felkelést Lenin szívósan és rendszeresen készítette elő: erélyes intézkedéseket tett a fegyvervásárlásra és a fegyverek Oroszországba szállítására, embereket küldött, hogy szoros kapcsolatba lépjenek a „Potemkin" páncélos-hajó fellázadt matrózaival, arra tanította a pártot, hogy ebből

a felkelésből levonja a tanulságokat és rámutatott arra, hogy ez a felkelés gyakorlatilag a forradalmi hadsereg megteremtésének feladatát vetette fel. „Forradalmi hadseregre azért van feltétlenül szükség" — írta Lenin, mert a nagy történelmi kérdéseket csak *erőszakkal* lehet megoldani; s a modern harcban a katonai szervezet az *erőszak szervezete.*"*)

Lenin állhatatosan megkövetelte, hogy a pártmunkások komolyan tanulmányozzák a katonai kérdéseket és a legerélyesebb munkával teremtsék meg a harci csoportok százait és ezreit. Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt pétervári bizottsága mellett működő Harci Bizottsághoz 1905 októberében írt levelében Lenin élesen bírálta a bizottság munkáját és konkrét tervben vázolta a Harci Bizottság működését. „Forduljatok az ifjúsághoz... — tanította Lenin. — *Azonnal* és mindenütt szervezzetek harci osztagokat a diákokból és különösen munkásokból stb. stb. Késedelem nélkül szervezzetek három, tíz, harminc, stb. emberből álló különítményeket. Ezek a csoportok azonnal maguk lássák el fegyverrel magukat, ki-ki amivel tudja, ki revolverrel, ki késsel, ki ronggyal és petróleummal gyujtogatásra stb. Ezek a csoportok azonnal válasszanak maguknak vezetőket és lehetőség szerint *lépjenek összeköttetésbe* a pétervári bizottság mellett működő Harci Bizottsággal... Öt, tíz ember egy héten belül járja be a munkás- és diákcsoportok *százait,* mindenüvé, ahová lehet, igyekezzen bejutni és mindenütt világos, rövid, egyenes és egyszerű tervvel lépjen fel: azonnal szervezzetek osztagot, fegyverkezzetek fel, ahogy' tudtok, dolgozzatok egész erőtökkel mi majd segítünk, amivel csak tudunk, *de ne várjatok ránk,* magatok dolgozzatok... Az osztagokat *azonnal* el kell kezdeni katonailag kiképezni rögtöni akciókra, azonnal."**)

Lenin sürgette a fegyveres felkelés előkészítését, mert látta, hogy a fegyveres felkelés egyre gyorsabban közeledik. Szívós kitartással törekedett arra, hogy a felkelés ne érje előkészítetlenül a pártot.

---

* Lenin Összes Művei, VII. köt, 383. old. (oroszul).

**) Lenin Összes Művei, VIII. köt., 325., 326. old. (oroszul).

Zseniális éleslátásával Lenin előre látta a forradalom fejlődésének további menetét. Három nappal a Dumáról szóló augusztus 6-i cári törvény megjelenése előtt a „Bulygin-féle Duma bojkottja és a felkelés" c. cikkében Lenin a politikai kampány pontos tervét adja: a Birodalmi Duma aktív bojkottja a fegyveres felkelés jelszavával. Ezt a nagyméretű politikai kampányt, melyet a bolsevikok Lenin vezetése alatt vittek végig, történelmi siker koronázta. A forradalmi vihar elsöpörte a Bulygin-féle Dumát. 1905 októberében kitört az általános politikai sztrájk és a harc tüzében megszülettek a szovjetek. Lenin előre látta, hogy a cárizmus engedményeket tesz majd, a forradalom megfojtása céljából manőverezni fog. Néhány órával az október 17-i cári kiáltvány hírének Genfbe jutása előtt Lenin ezt írta: „A cárizmusnak *már nincs* — a forradalomnak *még nincs* ereje a győzelemhez".*) A cárizmus minden valószínűség szerint hajlandó lesz alkotmányt adni, hogy becsapja a népet; a proletariátus feladata: elérni azt, hogy a forradalom átugorja ezt a cári kegyből származó alkotmányt, egy lépcsőfokkal feljebb lépjen, addig, hogy az önkényuralmat megdöntse fegyveres felkelés útján.

A forradalom hullámai mind magasabbra csaptak. Mind nehezebbé vált távolról követni a viharos eseményeket, távolból vezetni a pártot. Lenin Oroszországba igyekezett. Már 1905 nyarán cikkeiben arról az időről ábrándozott, amikor sokezer hallgatójú népgyűléseken beszélhet majd a munkásokkal és parasztokkal. Az októberi általános sztrájk hevében Lenin ezt írta: „Biz' isten, szép forradalom ez ott minálunk, Oroszországban! Reméljük, hogy rövidesen visszatérhetünk — a dolog bámulatos gyorsasággal odafejlődik."**) Lenin erélyesen készül a hazatérésre. Gorki segítségével megszervezi a legális bolsevik ujság, a „Nóvaja Zsizny" („Új Élet") kiadását Pétervárott. És végül 1905 október végén elindul Genfből Oroszországba.

Stockholmban, ahol Lenin néhány napot volt kénytelen tölteni, megírta a „Feladataink és a munkástanács" c. cikkét.

*) Lenin Összes Művei, VIII. köt, 351. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 319. old.

Ez a programot adó lenini cikk annak idején nem jelent meg, csak 35 év után, 1940-ben találtak rá és közölték. A proletariátus forradalmi ereje alkotta munkástanácsokban Lenin azonnal meglátta csiráját az új hatalom szerveinek, ama diktatúra szerveinek, melyet a nép forradalmi elemei gyakorolnak. Úgy értékelte a szovjeteket, mint az ideiglenes forradalmi kormány magját, mint a növekvő és érlelődő felkelés szervét. Lenin világosan meghatározta a párt és a szovjetek, a munkástanácsok és a széles néptömegek viszonyát és kitűzte a közös munkás- és katonatanácsok megszervezésének feladatát, az egész nép csoportosításának feladatát a szovjetek, mint a politikailag vezető forradalmi központok körül. Lenin felhívást intézett az ideiglenes forradalmi kormány azonnali megalakítására, melynek programja a következő: teljesen megvalósítani a tényleges politikai szabadságot, egybehívni egy valóban az egész népet felölelő Alkotmányozó Nemzetgyűlést; fölfegyverezni a népet, azonnal valóságos és teljes szabadságot adni az elnyomott nemzetiségeknek; biztosítani a nyolcórás munkanapot; átadni az egész földet a parasztoknak. Ennek a kormánynak felkelésre kell szólítania a népet.

Ez volt a konkrét akcióprogram, melyet Lenin Oroszországba való érkezése előtt kifejtett.

1905 november elején Lenin, évekig tartó emigráció után, visszatért Pétervárra. A cártól ajándékba kapott „szabadság" ellenére kénytelen volt elrejtőzni a rendőrség elől. Az a próbálkozása, hogy legálisan éljen, arra vezetett, hogy azonnal a spiclik egész falkája vette körül lakását, mire Lenin illegalitásba ment át, gyakran változtatta útlevelét, lakását s Pétervárról néhányszor a viszonylag biztosabb Finnországba utazott át.

Pétervárra érkezése után Lenin azonnal résztvett a legális „Nóvaja Zsizny" napilap szerkesztőségében működő bolsevik csoport ülésén, ahol megállapították a szerkesztőség új összetételét és kidolgozták a munkatervet. Ezután Lenin részvételével ülést tartott a párt Központi Bizottsága, s felhívást intézett a pártszervezetekhez pártkongresszus egybehívására. Néhány nap mulva Lenin felszólalt a munkásküldöttek szovjet-

jének ülésén s a kizárásról beszélt, melyet a kapitalisták kihirdettek, feleletül arra, hogy a munkások a gyárakban és az üzemekben önhatalmulag bevezették a nyolcórás munkanapot. A szovjet Végrehajtó Bizottsága elfogadta Lenin határozati javaslatát.

Megfeszített munkában, a pártszervezetekkel való közvetlen érintkezésben teltek a napok: Lenin résztvett a Központi Bizottság és a Pétervári Bizottság ülésein, fellépett a pártgyűléseken és értekezleteken, találkozott és tárgyalásokat folytatott az Oroszország minden oldaláról érkező pártmunkásokkal. Lenin közvetlen résztvett a fegyveres felkelés előkészítésében. November végére esett a Központi Bizottság ülése, melyre meghívták Gorkit, aki a moszkvai munkások hangulatáról tett jelentést. Ez volt Lenin és Gorki első találkozása.

Lenin azonnal kezébe vette a „Nóvaja Zsizny" vezetését. November 10-én jelent meg első cikke „A párt újjászervezéséről". Lenin arra hívta fel a bolsevikokat, hogy határozottan és bátran építsék át a pártmunkát a megváltozott viszonyoknak megfelelően: meg kell őrizni a párt konspiratív apparátusát, de ugyanakkor a legszélesebb méretekben ki kell használni a legális lehetőségeket, melyeket a munkásosztály kivívott. Az illegális viszonyok között a pártszervezeteket nem lehetett választások alapján felépíteni; most be kell vezetni a választási elvet; a pártszervezeteket a demokratikus centralizmus elvei alapján kell felépíteni.

Két nap mulva, november 12-én egy új Lenin-cikk jelent meg: „A proletariátus és a parasztság." Lenin ebben a proletariátus és a parasztság feladatait vázolja, harci szövetségük megszilárdítását a forradalomban. A parasztság földet és szabadságot akar. A munkásosztálynak teljes erejéből támogatnia kell a forradalmi parasztságot. De a harc ezzel nem fejeződik be. A parasztoknak egyenesen meg kell mondani: hogy, ha a kezükbe kapják is a földet, ha politikai szabadságot kapnak is. ezzel még nem ért véget sem a tőke uralma, sem a tömegek nyomora. „Tehát — írta Lenin —, az öntudatos munkások vörös zászlaja először azt jelenti, hogy mi teljes erőnkből támogatjuk a parasztok harcát a teljes szabadsá-

gért, az egész földért; másodszor azt jelenti, hogy mi ezzel nem elégszünk meg, hanem tovább megyünk. A szabadságért és a földért való harcon kívül mi a szocializmusért harcolunk."*)

Lenin cikkei a „Nóvaja Zsizny"-ben útmutatóul szolgáltak a párt mindennapi munkája számára.

A bolsevik szervezetek tevékenysége a munkástömegek között mind nagyobb lendülettel folyt. A bolsevikok mind mélyebben hatoltak a faluba s kezdtek támpontokat létrehozni a hadseregben és a hajóhadban.

1905 december elején Lenin elutazott Tammerforszba, az első bolsevik konferenciára. Itt találkoztak először Lenin és Sztálin. Együtt dolgoztak a Birodalmi Dumáról szóló határozat elkészítésére alakult bizottságban.

Lenin két beszédet tartott a jelen helyzetről és az agrár kérdésről. „Lelkesítő beszédek voltak, az egész konferenciát viharos elragadtatásra késztették — emlékezik Sztálin elvtárs. — A meggyőződés szokatlan ereje, az érvelés egyszerűsége és világossága, rövid és mindenki számára érthető mondatok, semmi póz, semmi megszédítő gesztus és hatásvadászó frázis, — mindez előnyösen különböztette meg Lenin beszédét a szokásos »parlamenti« szónokok beszédeitől.

De engem akkor Lenin beszédének nem ez a része fogott meg. Lenin beszédeiben engem a logikának az az ellenállhatatlan ereje nyügözött le, mely kissé száraz, de a hallgatóságot annál jobban hatalmába ejti, fokonként felvillanyozza, hogy aztán, mint mondani szokták, mindenestül rabul ejtse."**)

Minthogy ebben az időben Moszkvában megkezdődött a fegyveres felkelés, Lenin tanácsára a konferencia sürgősen befejezte munkáját s a delegátusok hazautaztak, hogy személyesen vegyenek részt a felkelésben.

Elsőnek a moszkvai munkások kezdték meg a fegyveres harcot, akiket a moszkvai munkástanács vezetett, élén a bolsevikokkal. Moszkvában, december 7-én politikai sztrájk kez-

*) Lenin Összes Művei, VIII. köt., 384. old. (oroszul).
**) J. Sztálin: Leninről, 23. old (magyarul).

dődött. Kilencedikén épültek az első barrikádok. Kilenc napon keresztül hősiesen harcolt néhányezer felfegyverzett munkás. A cárizmus csak úgy tudta a felkelést elnyomni, hogy Pétervárról, Tverből és a nyugati vidékről katonaságot vetett át Moszkvába. A fölkelés vezető szerveit még a döntő ütközet előtti napon részben letartóztatták, részben elszigetelték. A fegyveres felkelés az egymástól elszakított városrészek fölkelésévé lett s ezek inkább csak védelemre szorítkoztak.

Fegyveres felkelésre került a sor számos más városban és kerületben is. Fegyveres fölkelések voltak: Krasznojárszkban, Motovilihán (Perm), Novorosszijszkban, Szormovóban, Szebasztopolban, Kronstadtban. Oroszország elnyomott népei szintén fegyveres harcba léptek. Grúziában a fölkelés kiterjedt csaknem az egész országra. Nagyszabású fölkelés volt Ukrajnában, a Don-medencében. Makacs volt a harc Lettországban. De mindezeket a fölkeléseket, épúgy mint a moszkvait, a cárizmus embertelen kegyetlenséggel elfojtotta.

A decemberi fegyveres fölkelés vereséget szenvedett. Megkezdődött a fordulat a forradalom fokozatos visszavonulása felé.

A bolsevikok és a mensevikek között újult erővel tört ki a harc. A mensevikek kezdték felhívni a munkásokat arra, hogy hagyják abba a harcot és kijelentették, hogy a felkelés leverésével befejeződött a forradalom. Nem, felelte Lenin, a forradalom nem fejeződött be, a forradalom tovább folyik: nem eldobnunk kell a fegyvert, hanem eltökéltebben, erélyesebben kell fegyvert ragadni! Határozottabban kell harcolni a kadetok, a szociálforradalmárok és mensevikek által táplált „alkotmányos illuziók" ellen. A bolsevikok kimondták az I. Birodalmi Duma aktív bojkottját.

Plechánov, a mensevik, a fegyveres felkelés leverése után kijelentette: „nem kellett volna fegyvert fogni". Álláspontját összehasonlította Marx 1871-ben elfoglalt álláspontjával. Lenin Plechánovra támadt. Hogy is ne hasonlítaná magát Plechánov Marxszal össze — gúnyolódott Lenin. Hiszen Plechánov kislelkűen és renegát módra megtagadta a moszkvai munkások hősies fölkelését, Marx pedig lelkesen üdvözölte „az eget ostromló" párizsi munkások történelmi kezdemé-

nyezését. Hisz Plechánov olyan „művet" szentelt decembernek, amely szinte a kadétok evangéliumává vált, Marx pedig egy olyan művet írt, amely mindmáig a legjobb vezérfonala az „ég" ostromlásának. „Oroszország munkásosztálya — írta Lenin — már megmutatta és még nem egyszer fogja megmutatni, hogy meg tudja »ostromolni az eget«."*)

Lenin ezt a feladatot állította a párt elé: levonni a következtetéseket a forradalom első évének eredményeiből, tanulmányozni az októberi és novemberi harcok tapasztalatait. Ő maga a legfigyelmesebben és leggondosabban foglalkozott az eredmények tanulmányozásával. Lenin sok cikkében megírta: az októberi és novemberi időszak megmutatta, hogy a munkásosztályban a forradalmi energiának milyen roppant tartaléka van felhalmozva; a decemberi felkelés tanulságai újra emlékeztettek arra, hogy a fölkelés — művészet és hogy e művészet legfőbb szabálya: a vakmerően bátor és habozást nem ismerő, határozott támadás.

Az októberi és decemberi harcok tapasztalatait Lenin „A kadetok győzelme és a munkáspárt feladatai" c. ismert munkájában általánosította. (Lenin e munkát 1906 márciusában írta.) Éles támadást intézett a kadétok, „a forradalom hullaférgei" és mensevik szolgáik ellen. A proletariátus diktatúrájának marxi eszméjét védelmezve, Lenin meggazdagította azt az első orosz forradalom tapasztalataival. Szemben a mensevikek opportunista felfogásával, hogy a szovjetek — önkormányzati szervek, Lenin a szovjeteket — a fegyveres felkelés szerveinek, az új forradalmi hatalom csíráinak értékelte. 1920-ban Lenin rámutatott arra, hogy „a viták a szovjetek jelentőségéről már akkor összefüggtek a diktatúra kérdésével".**)

„A kadetok győzelme és a munkáspárt feladatai" c. könyvében Lenin ezt írta: „E szerveket kizárólag a lakosság *forradalmi* rétegei teremtették, túltéve magukat minden törvényen és szabályon, teljesen forradalmi úton, mint a nép spontán alkotóerejének szülöttét, mint a régi rendőri bilincsektől

*) Lenin Összes Művei, X. köt., 367. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXV. köt., 433. old. (oroszul).

megszabadult vagy szabaduló nép öntevékenységének megnyilvánulását. Ezek a szervek igenis *hatalmi* szervek voltak. az összetételükben és működésükben megnyilvánuló minden kezdetlegesség, spontán voltuk, formátlanságuk, elmosódottságuk ellenére... Kétségtelenül az új, a népi, vagy ha úgy akarják, a forradalmi kormány csirái voltak. Társadalom-politikai jellegük szerint a tanácsok csirájukban a nép forradalmi elemeinek a diktatúráját képezték."*)

Az első forradalmi év tapasztalatainak összegezésére azért is szükség volt, mert napirenden állt a mensevikekkel való egyesülés kongresszusa. A bolsevikok, számolva azzal, hogy a munkások a tömegharc egységes vezetésének megteremtését követelték, már a tammerforszi konferencián határozatot hoztak a párt egységének visszaállításáról. A bolsevikok javaslatot tettek a mensevikeknek az egyesítő kongresszus összehívására. A tömegek nyomása alatt a mensevikek kénytelenek voltak az egyesülésbe beleegyezni. Lenin az egyesülés mellett volt, de úgy akarta az egyesülést, hogy az ne jelentse a bolsevikok és mensevikek között fennálló nézeteltérések elkenését. A békítgetőket bírálva, Lenin már 1905 októberében azt írta a Központi Bizottság tagjainak: „nem szabad összetéveszteni e *két* rész egyesítésének politikáját, e két rész *összekeverésével*. A két részt egyesíteni mi hajlandók vagyunk. A két részt összekeverni — soha."**) Lenin követelte, hogy a bolsevikok a kongresszuson a forradalom összes kérdéseit illetőleg a saját platformjukkal jelenjenek meg, hogy a munkások világosan láthassák az elvi különbséget a bolsevikok és a mensevikek között és tudatosan választhassanak köztük.

Lenin e célból kidolgozta a kongresszus számára a bolsevikok taktikai platformját. E platformot 1906 februárjától márciusig Lenin vezetése alatt megvitatták számos pártértekezleten, először Kuokallában (Finnország), a „Váza" nevű nyárilakban, ahová Lenin ezidőben kénytelen volt átköltözni, majd pedig Moszkvában, ahol egy ilyen értekezlet alkalmával Lenin csak véletlenül kerülte el a letartóztatást és végül Pétervárott.

*) Lenin Összes Művei, IX. köt., 116., 117. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, VIII. köt., 247. old. (oroszul).

Lenin élénk részt vett a kongresszust megelőző heves vitában és Pétervárott számos pártgyűlésen lépett fel a mensevik vezetők ellen.

A kongresszusra készülve, Lenin különös figyelmet szentelt az agrárkérdésnek. Résztvett az agrárbizottság munkálataiban, megírta „A munkáspárt agrárprogramjának reviziója" c. brosúráját, ahol védte és megalapozta a bolsevik tételt a földesúri föld elkobzásáról és az egész föld nacionalizálásáról a forradalom győzelmének esetére.

Mielőtt Lenin külföldre. a kongresszusra utazott volna, Pétervárott tanácskozást tartott a bolsevik küldöttekkel. Vorosilov elvtárs, aki a lugánszki szervezet delegátusa volt és akkor látta először Lenint, emlékszik rá, hogy milyen mély benyomást tett a küldöttekre Leninnek ez a beszéde. Miután a tanácskozás részvevői jelentéseket tettek a helyi pártmunkáról, Vladimir Iljics tömören megformulázta az általános helyzetet és utána azonnal beszélgetni kezdett a küldöttekkel.

„Vladimir Iljics a beszélgetés folyamán sokat tréfált és, tréfa közben, hol ennek, hol annak a küldöttnek egész csomó különböző, gyakran váratlan kérdést tett fel. A szó szoros értelmében minden érdekelte. Egyforma érdeklődéssel hallgatta, amit mondtunk a Birodalmi Dumába való választások lefolyásáról, a mensevikek intrikáiról, a kadetokról, a mi harci osztagainkról, a harci osztagok kiképzéséről, felfegyverzéséről, a Luganszkhoz közelfekvő sztanyicák kozákjairól és a parasztokról, akik elfoglalták a földesurak földjét stb. stb.

Mintha ma történt volna, úgy emlékszem, milyen lelkesedéssel vett tudomásul Vladimir Iljics valamely közlést, amely megfelelt gondolatainak, vagy megerősítette feltevéseit... Mielőtt távozott volna, Lenin beszélni kezdett a kongresszusról és a mi (bolsevik) perspektíváinkról... Most már saját szemünkkel láttuk és hallgattuk ezt az embert, aki a forradalmi proletárpárt valódi építője, fáradhatatlan őre és vezére volt.

Éreztük, hogy a mi Leninünk pontosan ismeri az útját és módját, hogyan kell megvédeni a forradalmat és a forra-

dalmi szociáldemokráciát, amelynek osztályrészéül jutott Oroszország nagy felszabadító mozgalmának vezetése."*)

1906 áprilisában, Stockholmban (Svédország) összegyűlt az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt IV. „Egyesítő" kongresszusa. A kongresszuson csak formális egyesülés történt. Valójában a bolsevikok is, a mensevikek is megmaradtak a maguk nézetei mellett s mindegyikük megőrizte a maga önálló szervezetét. A kongresszuson éles harc folyt a bolsevikok és mensevikek között. Lenin a kongresszus minden főkérdéséhez felszólalt: az agrárprogramhoz, a helyzet és a proletariátus osztályfeladatai értékeléséhez, a fegyveres felkeléshez, a Birodalmi Dumához való viszony kérdéséhez, a szervezeti kérdésekhez. Lenin vezetése alatt zárt sorokban harcoltak Lenin fegyvertársai és hű tanítványai: Sztálin, Kalinín, Vorosílov, Frunze, Sáumján és mások. A mensevikek a kongresszuson némi többségben voltak. Mert a bolsevik szervezeteket a decemberi felkelés után szétzúzták és nem mindegyik tudta küldöttekkel képviseltetni magát a kongresszuson. A mensevikek számos kérdésben saját határozati javaslataikat fogadtatták el a kongresszussal.

Lenin azonban nem csüggedt; szilárdan meg volt győződve arról, hogy a bolsevikok rövidesen győzni fognak a mensevikek felett. „Akkor először láttam Lenint a legyőzött szerepében — emlékszik Sztálin elvtárs. — Egy cseppet sem hasonlított azokhoz a vezérekhez, akik sápítoznak és siránkoznak a vereség után. Ellenkezőleg, a vereség Lenint valóságos energia-központtá tette, aki követőit új harcokra, jövendő győzelemre lelkesíti. Lenin vereségéről beszélek. De miféle vereség volt ez? Csak rá kellett nézni Lenin ellenfeleire, a stockholmi kongresszus győzteseire, Plechánovra, Axelrodra, Martovra és a többiekre: nagyon kevéssé hasonlítottak igazi győztesekre, mert Lenin a mensevizmus fölött gyakorolt könyörtelen kritikájával, nem hagyott rajtuk, mint ahogy mondani szokták, ép bőrt. Emlékszem rá, hogy mi, bolsevik delegátusok, csoportba verődve néztünk Leninre és

*) Vorosílov: Lenin, Sztálin és a Vörös Hadsereg, (1934) 103—104. old. (oroszul).

tanácsát kértük. Néhány delegátus beszédén fáradtság, siránkozó hang ütött át. Emlékszem rá, hogy Lenin, válaszul az ilyen beszédekre, maróan, a fogain keresztül szűrve a szót, azt mondta: »Ne sápítozzatok elvtársak, biztosan győzünk, mert nekünk van igazunk.« Gyűlöljétek a sápítozó intellektueleket, higyjetek saját erőtökben. higyjetek a győzelemben: erről beszélt velünk akkoriban Lenin. És mi éreztük, hogy a bolsevikok veresége ideiglenes, hogy a bolsevikoknak a közeljövőben győzniök kell.

»Ne sápitozz, ha vereség ért« — ez Lenin működésének az a sajátossága, amely hozzásegítette, hogy mindvégig odaadó és saját erejében hívő hadsereget tömöríts maga köré.“*)

Lenin elszánt, nyílt és kiméletlen harcra hívta fel a bolsevikokat a mensevikek ellen, a kongresszus opportunista határozatai ellen, a mensevik Központi Bizottság ellen. A kongresszus után Lenin azonnal tanácskozásra hívta össze a kongresszus bolsevik küldötteit. A tanácskozáson Lenin javaslatára egy, a párthoz intézett felhívást fogadtak el, melyben a kongresszus eredményeinek bolsevik értékelését adták, feltárták fő hibáit; (a kongresszus a föld municipalizálásának mensevik programját fogadta el, lemondott az alkotmányos illuziók elleni harcról, a Birodalmi Dumát úgy jellemezte, mint a legjobb eszközt a nép megszabadítására a cárizmustól, nem értékelte az 1905-ös év október—decemberében lefolyt harcok tapasztalatait).

A kongresszus után Lenin visszatért Pétervárra. Itt élt 1907 januárjáig, amikor a rendőrkémek elől bujkálva Kuokkallába, a „Váza“ nyárilakba költözött. Lenin rendkivül nehéz körülmények között, illegálisan, egyik lakásból a másikba vándorolva. néha rokonainál, máskor barátainál és ismerőseinél töltve az éjszakákat, fáradhatatlanul óriási és megfeszített munkát végzett. Fellépett párt és munkásgyűléseken, cikkeket és brosűrákat írt, közvetlenül vezette a pártsajtót és a bolsevikok tömegszervezési munkáját. Több, mint száz cikket és brosűrát írt Lenin ez alatt az idő alatt.

*) J. Sztálin: Leninről, 24. old. (magyarul).

Nem törődve a veszéllyel Lenin, Kárpov név alatt, 1906 május 9-én felszólalt a Panina-féle népházban, egy óriási népgyűlésen. Pétervár összes kerületeiből odajöttek a munkások. Felszólaltak az összes pártok képviselői. Lenin utolsónak kért szót. Lenin leleplezte a kadetpolitikát, mely az önkényuralommal a nép rovására paktál. A tárgyalások — mondotta, a kadétoknak a cári miniszterekkel való tárgyalásaira utalva — előkészítik a paktálást: a paktálás a tárgyalások gyakorlati befejezése. A forradalom ereje a proletariátus osztályöntudatának fejlesztésében, a parasztság politikai öntudatának fejlesztésében van. Amikor a szociáldemokrata a kadétok politikáját bírálja, fejleszti ezt az öntudatot, erősíti a forradalmat. Amikor a kadét prédikációival ámítja a népet, eltompítja ezt az öntudatot, gyengíti a forradalmat. Ezért feladatunk, — állapította meg Lenin — hogy a kadetokat leleplezzük, befolyásukat megsemmisítsük a tömegekre. Minden erőnket meg kell feszítenünk arra, hogy a forradalom új fellendülésénél is a proletariátus játssza a győzelmes forradalmi hadsereg vezetőjének szerepét.

Lenin beszéde kiolthatatlan benyomást keltett. „Ogorodnikov kadet után — emlékszik vissza Krupszkája — az elnök Kárpovnak adta a szót. Én a tömegben álltam. Iljics szörnyen izgatott volt. Egy percig hallgatva állt, borzasztó sápadtan. Minden vére a szívéhez tódult. És azonnal észrevehető volt, hogy a szónok izgalma miként ragad át a közönségre. És a teremben egyszerre tapsvihar tört ki — a párttagok felismerték Iljicset. Emlékemben maradt a mellettem álló munkás csodálkozó, izgatott arca. Azt kérdezte: kicsoda ez, ki ez? Senki sem felelt neki. A hallgatóság elnémult. Az összes jelenlévőket különös lelkesedés fogta el Iljics beszéde után, e percben mindannyian az előttük álló végsőkig való harcra gondoltak"*) Miután a munkások elfogadták Lenin határozati javaslatát, forradalmi dalokat énekelve, kivonultak az uccára.

A decemberi felkelés után a munkások és a forradalmi parasztok lassan, harcolva vonultak vissza. 1906 nyarán és

*) N K. Krupszkája: Emlékezések Leninről, 116—117. old. (oroszul).

őszén a forradalmi harc újra erősödött, újra magasra csapott a politikai sztrájkok hulláma. Lángralobbant a parasztság harca a földbirtokosok ellen. Kronstadtban és Szveaborgban fellázadtak a matrózok.

A bolsevikok újra kiadták legális ujságukat (miután 1905 decemberében a cári kormány betiltotta a „Nóvaja Zsizny"-t). A lap különböző címek alatt jelent meg: „Volna" („Hullám"), „Vperjod" („Előre"), „Echo" („Visszhang"). E lapokat Lenin szerkesztette. Cikkeiben az I. Birodalmi Duma munkájának tényeire támaszkodva, leleplezte a cári kormányt és a kadétokat, megmutatta a parasztoknak, hogy a Dumától sem földet, sem szabadságot nem várhatnak. Előre megmondta, hogy a cár szétkergeti majd a Birodalmi Dumát, élesen bírálta a mensevikeket, mert a Birodalmi Dumában a kadetokat támogatták. Éles harc tört ki a kadétok jelszava, a „Duma-minisztérium" (vagyis a Dumának felelős minisztérium) körül, amely jelszót a mensevikek támogattak. A Lenin vezette Pétervári Bizottság állást foglalt a mensevik Központi Bizottság ellen. Lenin élesen bírálta az opportunista jelszavakat, melyeket a mensevik Központi Bizottság az I. Birodalmi Duma 1906 júliusában történt szétkergetése után adott ki. Lenin a mensevikek ingadozó és bizonytalan politikájában felfedte a jövendő likvidátorság csiráját, a munkások október—decemberi hősi harcának aljas megtagadását.

A választások a II. Birodalmi Dumába újra napirendre tűzték a Dumához való viszony kérdését. Lenin ezt a kérdést igazán dialektikus módon oldja meg, nem elvont meggondolásokból, hanem a helyzet konkrét elemzéséből indulva ki. Bár az I. Duma bojkottja erősen aláásta a testület tekintélyét, mégsem borította fel egészen, mert a bojkott már a forradalom hanyatlásának idejére esett. A választások a II. Dumába akkor folytak, amikor a forradalmi hullám tovább apadt. Ilyen körülmények között a forradalmi propaganda céljaira kellett kihasználni a Birodalmi Dumát és a választásokat. 1905-ben Lenin a forradalmi támadás művészetére tanította a pártot Most pedig arra tanította, hogy mi-

ként kell helyesen és szervezetten visszavonulni, utolsónak visszavonulni, hogy erőinket összegyüjtsük és új, hatalmasabb támadásra induljunk az ellenség ellen.

A mensevikek azt hirdették, hogy választási megegyezéseket kell kötni a kadetokkal, támogatni kell őket a Dumában. A bolsevikok a párt teljes önállóságáért szálltak síkra. A választásoknál és magában a Dumában a „baloldali blokk" taktikáját követték, vagyis a megegyezést a városi és a falusi demokratikus kispolgárság képviselőivel, az úgynevezett dolgozók pártjaival.

Különösen éles jelleget öltött a mensevik-ellenes harc Pétervárott. 1907 januárjában az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt pétervári szervezetének konferenciája, Lenin előadói jelentése alapján, elfogadta Lenin javaslatát. Itt teljes vereséget szenvedve, a mensevikek, akiket támogatott a Központi Bizottság, melyben a mensevikek voltak túlsulyban, dezorganizáló, pártszakító akcióba kezdtek. Lenin megmutatta, hogy a mensevikek, a munkástömegek háta mögött, hogy' adják el a kadetoknak a munkás-szavazatokat. Lenin „A pétervári választások és a harmincegy mensevik képmutatása" c. brosúrája és egyéb felszólalásai teljesen leleplezték a mensevikeket. A mensevik Központi Bizottság pártbíróság elé állította Lenint. A Központi Bizottságnak ez a határozata a pártszervezetekben a felháborodás viharát keltette. Lenin a pártbíróságon éles vádbeszéddel lépett fel. A pártbíróságot, amelynek felette kellett volna ítélkeznie, Lenin a mensevikek, a mensevik Központi Bizottság felett ítélkező bírósággá tette. Lenin egyenesen és nyíltan kijelentette, hogy éles, mensevik-ellenes fellépéseivel „gyűlöletet, útálatot, megvetést, igyekezett ébreszteni a tömegekben ezek ellen az emberek ellen, akik *megszüntek* az egységes párt tagjai lenni, akik a választási kampányban a mi szociáldemokrata szervezetünknek gáncsot vető politikai ellenségekké váltak. Az *ilyen* politikai ellenfelekkel szemben én akkor is harcoltam és — ha megismétlődik és továbbfejlődik a pártszakítás — *mindig is megsemmisítő* harcot *fo-*

gok folytatni."*) Teljes vereségét érezve, a mensevik Központi Bizottság beszüntette az eljárást.

A reakció mind erősebben támadt. Lenin erélyes lépéseket tett, hogy megszilárdítsa a párt illegális apparátusát. Mind nagyobb nehézségekbe ütközött az ujság legális megjelenése. 1906 júliusában a cári kormány betiltotta az „Echo" c. legális lapot; augusztustól fogva a bolsevikok, Lenin vezetése alatt, újra kiadták a „Proletár" c. illegális ujságot. A „Proletár" minden egyes számában cikkek jelentek meg Lenin tollából.

1907 februárjában megnyílt a II. Birodalmi Duma. Felhasználva a Duma tevékenységének konkrét tényeit, Lenin a „Proletár" hasábjain, a „Vperjod" c. népszerű lapban, valamint a „Novij Lucs" („Új fény") és a „Náse Echo" („A mi visszhangunk") c. legális bolsevik ujságokban leleplezte a cári kormány manővereit, megmutatta, hogy a kadetok paktálnak a monarchiával, elárulják és eladják a nép érdekeit. Lenin megjósolta, hogy az önkényuralom rövidesen a II. Birodalmi Dumát is szétkergeti, hogy a feketeszázak államcsínyt készítenek elő. A kadetjelszavakat ismétlő mensevikek opportunista taktikájával szembeállította a bolsevik taktikát, mely arra irányult, hogy a kispolgári demokratikus és elsősorban paraszti elemeket a kadetoktól elszakítsa. Lenin türelmesen és ügyesen tanította ki a munkásképviselőket arra a művészetre, hogy kell a cári dumát forradalmian kihasználni.

Lenin, miután állhatatos harc árán elérte, hogy a pártszervezetek többsége a bolsevikok körül tömörült, a pártkongresszus összehívására törekszik és tevékenyen készül a kongresszusra. Leleplezi és elveti a „munkáskongresszus" mensevik jelszavát, mint a párt likvidálására, a kispolgári tömegben való feloldására irányuló próbálkozást.

1907 április—májusában gyűlt össze Londonban az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt V. kongresszusa. Lenin, a többi leninistával együtt, engesztelhetetlen harcot folytatott a mensevikek és Trocki ellen, aki megkísérelte, hogy összehozza a maga centrista csoportját. A polgári pártokhoz való

*) Lenin Összes Művei, XI. kót., 221. old. (oroszul).

viszonyról szóló határozati javaslatban, melyet a kongresszus Lenin előadói beszéde alapján fogadott el, a kongresszus egyenként értékelte mindezen pártokat és megformulázta a velük szemben követendő bolsevik taktikát. Kíméletlen harcot folytatni a „feketeszázak" és az októbristák ellen; határozottan leleplezni a kadetokat és harcolni arra irányuló kísérleteik ellen, hogy a parasztság élére álljanak; leleplezni az úgynevezett narodnyiki pártoknak, vagy dolgozók pártjainak, („népszocialisták"-nak „trudovikok"-nak, „eszerek"-nek) abbeli kísérletét, hogy szocialista álarccal takarják magukat, de a cárizmus és kadetok elleni harcban megengedni egyes megállapodásokat velük, amennyiben ezek a pártok akkor a város és falu kispolgárságának érdekeit fejezték ki.

Az V. kongresszus a bolsevikoknak a munkásmozgalomban kivívott nagy győzelmét jelentette. De Lenin nem bízta el magát. „Akkor először láttam Lenint a győztes szerepében — emlékezik Sztálin elvtárs. — Más vezéreket a győzelem rendesen elszédít, gőgössé és fennhéjázóvá tesz. Ilyenkor a leggyakrabban elkezdenek győzelmet ünnepelni, babérokon pihenni. De Lenin egy cseppet sem hasonlított ilyen vezérekhez. Ellenkezőleg, éppen a győzelem után vált különösen éberré és óvatossá. Emlékszem, milyen állhatatosan magyarázta akkor a küldötteknek: »először is ne bízzuk el magunkat a győzelemtől és ne hordjuk fenn az orrunkat; másodszor szilárdítsuk meg a győzelmet; harmadszor zúzzuk szét az ellenfelet, mert az ellenfél csak meg van verve, de nincs teljesen szétzúzva«. Maró gúnnyal nevette ki azokat a küldötteket, akik könnyelmüen erősködtek, hogy »ettől kezdve a mensevikeknek végük van«. Nem volt nehéz bebizonyítania, hogy a mensevikeknek még van gyökerük a munkásmozgalomban, hogy hozzáértéssel kell ellenük harcolni, mindenképpen el kell kerülni, hogy tulbecsüljük erőinket és különösképpen, hogy lebecsüljük az ellenség erejét.

»Ne légy gőgös, ha győztél«, ez az a sajátosság Lenin jellemében, mely hozzásegítette, hogy az ellenség erőit józanul mérlegelje és megóvja a pártot minden meglepetéstől."*)

*) J. Sztálin: Leninről, 24—25. old. (magyarul).

Mint ahogy Lenin előre megmondta, a cári kormány elkövette az úgynevezett június 3-i államcsínyt, szétkergette a II. Birodalmi Dumát, letartóztatta a Duma szociáldemokrata frakcióját és megváltoztatta a választójogi törvényt. A cárizmus folytatta a támadást. A forradalom vereséggel végződött.

Lenin az új helyzettel kapcsolatban megállapítja a párt új feladatait. Támadja a mensevikeket, akik semmiféle forradalmi munkát nem hajlandók végezni és arra hívják fel a pártot, hogy, blokkban a kadétokkal, szerves részt vegyenek a Duma munkájában. Bírálatának éles fegyverét ugyanakkor a bojkottisták (Kámenyev, Bogdánov és mások), ellen irányítja, akik a Duma bojkottját javasolták és ellenezték azt, hogy a párt forradalmi módon használja ki a Duma tribűnjét.

1907 júliusában Lenin fellépett az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt pétervári szervezetének konferenciáján. — „Teriokiban, a pétervári konferencián voltam, amely a Birodalmi Dumához való viszonyunk kérdésében határozott — írta az egyik női küldött társainak. — Hallgattam Lenin beszédét és el voltam ragadtatva. Lenin amellett van, hogy részt vegyünk a választásokban... Kínos körülmények között hallgattuk vezéreink beszédeit. A korcsmáros lakásán gyűltünk össze és alighogy Lenin beszélni kezdett, jött a gazda és közölte, hogy a rendőrség azzal fenyegeti, hogy becsukatja a korcsmát. Akkor az erdőbe mentünk. Konspirációs okokból egyenként mentünk, az eső úgy esett, mintha dézsából öntötték volna, még határozatot se lehetett hozni."*) Lenin szívós harcok után győzött a pétervári konferencián. Utána az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt III. és IV. konferenciáján, 1907 júliusában és novemberében, szintén elérte vonalának győzelmét.

1907 augusztusában Lenin Stuttgartba utazott, a nemzetközi szocialista kongresszusra. Lenin itt tevékenyen részt vett a forradalmi és opportunista elemek között kibontakozott harcban. Luxemburg Rózával együtt történelmi jelentőségű „kiigazításokat" eszközölt a militarizmus elleni harcról szóló

*) „Krasznij Archiv", 1934. I. (62) köt. 209—210 old. (oroszul).

határozatban, pontosan és világosan rámutatott arra, hogy a munkáspárt feladata nemcsak az, hogy harcoljon a háború kitörése ellen, hanem az is, hogy a háború teremtette válságot kihasználja a szocialista forradalom számára.

A kongresszus folyamán Lenin tanácskozásra hívta össze a baloldaliakat, azzal a céllal, hogy egyesítse őket a II. Internacionále opportunistái és centristái elleni harcban.

Stuttgartból Lenin visszatért Finnországba. De az ottartózkodás mind veszedelmesebbé vált. Kuokkalából Lenin átköltözött Oggelby-be (kis állomás Helsingfors körül), de sokáig ott se maradhatott. A cári kémek keresték Lenint. A cárizmus végezni akart a forradalom vezérével. A bolsevik központ úgy határozott, hogy Leninnek külföldre kell mennie.

Kikerülni Finnországból nem volt könnyű dolog. A kikötőben hajóra ülni a letartóztatás veszélyével járt. Lenin ezért éjszaka a jégen keresztül gyalog ment át az egyik szigetre. A jég vékony volt, egyik helyen kezdett lába alatt beszakadni. Lenin később visszaemlékszik rá, hogy ebben a percben azt gondolta: „Eh, milyen bután kell elpusztulni". Így Lenin, életét kockáztatva, 1907 decemberében külföldre jutott.

Megkezdődött Lenin második és hosszabb emigrációja.

VI

1907 DECEMBER 25-én Lenin Genfbe érkezett. Nehezére esett Oroszországból újra ebbe az álmos kispolgári városba visszatérni. „Az az érzésem, mintha egyenesen a sírba feküdni jöttem volna ide" — mondotta Genfbe érkezésének első napján. — „Az ördög vigye el, szomorú dolog ebbe az átkozott Genfbe visszatérni, — írta 1908 januárjában, — dehát nincs mit tenni!"*)

A második emigráció az elsőnél sokkal nehezebb volt. Akkor, a 20. század elején, a közeledő forradalom viszonyai között folyt az élet és a munka. Az Oroszországból jövő hírek a munkásmozgalom növekedéséről, a marxista párt sikeres építéséről, az „Iszkra" győzelméről beszéltek a pártért való harcban. De más volt a helyzet a második emigráció első éveiben. A forradalom vereséget szenvedett. A reakció kegyetlenül elbánt a forradalmárokkal. A rendőrség rombolta a pártszervezeteket, a tömegek fáradtak voltak, a forradalom utitársai, főképpen az intelligencia körében gyakori volt az árulás, a forradalom, a párt alávaló megtagadása.

De a reakció évei nem törték meg Lenint. Ellenkezőleg, akarata még szilárdabbá vált, harca a párt ellenségei ellen még szívósabbá, még engesztelhetetlenebbé. Lenin tele volt a munkásosztály erőibe, az új forradalom elkövetkezésébe vetett hittel. Genfbe érkezése után írt első cikkében Lenin azt mondja: „Tudtunk dolgozni hosszú éveken keresztül a forradalom előtt, nemhiába neveztek el bennünket kőkemé-

*) Lenin Gyüjtemény XXVI. köt., 34. old. (oroszul).

nyeknek. A szociáldemokraták megalkották a proletár pártot, amely nem esik kétségbe az első hadművelet sikertelenségén, nem veszti el a fejét, nem bocsátkozik kalandokba. Ez a párt a szocializmus felé megy, nem köti a sorsát a burzsoá forradalom egyik, vagy másik időszakának kimeneteléhez. Éppen ezért mentes a burzsoá forradalomnak a gyenge oldalaitól. Ez a proletárpárt a győzelem felé halad."*)

Lenin azonnal hozzáfogott a „Proletár" c. bolsevik pártlap külföldi kiadásának megszervezéséhez. A dühöngő reakció viszonyai közepett Lenin az ujságban látta azt a legfontosabb eszközt, amelynek segítségével össze lehet szedni, eggyéforrasztani és nevelni a bolsevik kádereket, előkészíteni a pártot ideológiailag és szervezetileg a forradalom új fellendülésére. Már egy hónap mulva sikerült kiadni a „Proletár" c. ujságot. De rövidesen komoly nézeteltérések merültek fel a szerkesztőségben, melynek tagjai Lenin, Dubrovinszki és Bogdánov voltak.

A reakció győzelmének körülményei között a marxizmus „bírálói" újult erővel kezdik meg próbálkozásaikat a forradalmi elmélet elferdítésére, eltorzítására. Az ellenforradalom az ideológiai fronton is támadásba ment át. A polgári sajtó hasábjai csak úgy öntötték a miszticizmus, a pornográfia, a dekadencia, a vallásosság zavaros áradatát. Sok burzsoá író támadásba indult a marxizmus ellen. A burzsoázia ügynökei a munkásmozgalomban csatlakoztak a reakció hadjáratához.

Néhány irodalmár, aki azelőtt a bolsevikokhoz csatlakozott (Bogdánov és mások), és sok mensevik író, hozzálátott a marxizmus, a marxizmus elméleti, filozófiai és történelmi tudományos alapjainak „bírálatához". A marxista filozófiai materializmust elfinomodott idealizmussal cserélték fel, köztük néhányan (az úgynevezett „istenkeresők" vagy „istenépítők") egy új vallás alapításának szükségességét kezdték prédikálni, vallási métellyel homályosítva el a munkástömegek öntudatát. A marxizmus elárulását kétszínűen a marxizmus „védelmének" köntösével leplezték. „Bírálatuk"

*) Lenin Összes Művei, XII. köt., 126. old. (oroszul).

egybekapcsolódott a reakciónak a párt és a forradalom ellen indított hadjáratával, Nyugat-Európa revizionistáinak a marxizmus elleni támadásával.

Ilyen körülmények között különösen aktuálissá vált a marxizmus ellenségeinek leálcázása és leverése. A párt elméleti harca lett főfeladattá. A forradalom új rétegeket ébresztett fel, keltett politikai életre, sok új funkcionárius került a pártba. Ezeknek nem volt kipróbált marxista világnézetük és ez nem is alakulhatott ki náluk egy csapásra. Lenin azt írta 1908-ban: „Ha majd a tömegek a közvetlen forradalmi harc új és hallatlanul gazdag tapasztalatait megemésztették, akkor a forradalmi világnézetért, azaz a forradalmi marxizmusért vívott elméleti harc válik aktuális jelszóvá."*)

1908 elején, „Tanulmányok a marxizmus filozófiájáról" címen megjelent a machisták (Mach osztrák fizikus és idealista filozófus követőinek) gyüjteményes kötete. Ebben a kötetben együtt volt a marxizmus valamennyi elferdítése és eltorzítása, amit a machisták a marxizmus „védelmének" jegyében tálaltak fel. Lenin megállapította, hogy elérkezett a nyílt harc pillanata emez antimarxista áramlat megsemmisítésére.

„Megjelentek a »Tanulmányok a marxizmus filozófiájáról« — írta Lenin 1908 február 25-én Gorkinak. Az összes cikkeket elolvastam, Szuvórov cikkén kivül (ezt most olvasom) és minden cikknél egyenesen dührohamot kaptam. Nem, ez nem marxizmus! És másznak a mocsárba a mi empiriokritikusaink, empiriomonistáink, és empirioszimbolistáink. Az olvasónak azt bizonyítgatni, hogy a külvilág realitásában való »hit« »miszticizmus« (Bazárov); a legarcátlanabb módon összekeverni a materializmust és a kantianizmust (Bazárov és Bogdánov); az agnoszticizmus egy válfaját (az empiriokriticizmust) és az idealizmust, (az empiriomonizmust) prédikálni; a munkásokat a »vallásos ateizmusra« és a magasabb emberi potenciák »istenítésére« tanítani (Lunacsarszki); Engels tanítását a dialektikáról miszticizmusnak nevezni (Bermann); bizonyos francia »pozitívisták« — agnosztiku-

*) Lenin Összes Művei, XII. köt. 393. old. (oroszul).

sok, vagy metafizikusok, hogy az ördög vigye el őket — bűzhödt forrásából meríteni »szimbólikus ismeret-elméletet« (Juskévics)! Nem, ez már sok a jóból. Persze, mi, egyszerű marxisták, mi a filozófiában nem vagyunk olyan olvasottak, de miért kell bennünket úgy megsérteni, hogy az ilyen dolgokat, mint a marxizmus filozófiáját, tálalják elénk! Inkább felnégyeltetném magam, semhogy részt vegyek egy efajta dolgokat prédikáló kiadványban, vagy kollégiumban."*)

1908 áprilisában, Marx halálának húszéves évfordulója alkalmával, megjelent Lenin „Marxizmus és revizionizmus" c. cikke. Lenin itt kimutatta, hogy mikor a marxizmus győzött a munkásmozgalomban, a marxizmus ellenségei megváltoztatták harci módszereiket és úgy kezdték aláásni a marxizmust, hogy Marxot „kijavították", Marxot „átvizsgálták", a marxizmust „revideálták". Lenin feltárta a revizionizmus ideológiai tartalmát a filozófia, a közgazdaságtan, a politika terén, fölfedte osztálygyökereit, kimutatta, hogy a harc a revizionizmus ellen egyuttal harc a szocializmusért.

„Azt, amit mi most gyakran csak ideológiailag élünk át, — írta prófétai szemmel Lenin ebben a cikkben — a vitákat a marxizmus elméleti javítgatásai ellen — azt, ami most a gyakorlatban csak a munkásmozgalom egyes részletkérdéseiben nyilatkozik meg, mint taktikai nézeteltérés a revizionistáktól, és mint ezen a talajon történő szakadás: — azt a munkásosztálynak még okvetlenül át kell élnie, sokkal, de sokkal nagyobb mértékben akkor, amikor majd a proletárforradalom kiélezi az összes vitás kérdéseket, koncentrálja az összes nézeteltéréseket azokon a pontokon, amelyeknek a legközvetlenebb jelentőségük van a tömegek magatartásának kialakításában, amikor majd arra kényszerít bennünket, hogy a harc hevében az ellenséget a baráttól megkülönböztessük és kidobjuk a rossz szövetségeseket azért, hogy az ellenségre döntő csapásokat mérhessünk.

Az eszmei harc, amelyet a forradalmi marxizmus a 19. század végén folytatott a revizionizmus ellen, csak előjátéka a nagy forradalmi harcnak, melyben a proletariátus a kispol-

*) Lenin Összes Művei, XXVIII. köt., 528—529 old. (oroszul).

gárság minden ingadozása és gyengesége ellenére, ügyének teljes győzelme felé halad."*)

A cikk nyilt hadüzenet volt a revizionizmusnak és valamennyi elfajulásnak a marxizmus elméleti területén. Lenint mélyen felháborította az a „be-nem-avatkozó", de lényegében palástoló álláspont, melyet Kautsky a filozófiai revizionizmus dolgában elfoglalt, valamint az is, hogy Plechánov néhány machista-ellenes jelentéktelen cikkel rázta le magáról az ügyet. Lenin azt írta, hogy Plechánov nem akar, vagy nem tud szilárdan és határozottan fellépni a Bogdánov-féle filozófia ellen és hogy ő, Lenin, „ha akármi lesz is", meg fogja mondani a véleményét *„a maga módján"*.

Lenin roppant energiával kezdte tanulmányozni az orosz machisták műveit. Még a „Proletár"-nak sem tudott elég időt szentelni. „Elhanyagolom a lapot filozófiai iszákoskodásom miatt"**) — írta 1908 márciusában Gorkinak. Tanulmányozza az orosz machisták filozófiai tanítóinak irásait — Machot, Avenariust, Hume-ot, Berkleyt és követőiket. Ezzel azonban nem éri be, hanem gondosan tanulmányozza a természettudományi irodalmat, különösen az elméleti fizika kérdéseit. Május második felében Londonba utazik, ahol körülbelül egy hónapig dolgozott a British-muzeumban.

Június végén Lenin azt írta családjának: „Filozófiai munkámat nagyon hátráltatta a betegség. De most majdnem egészen egészséges vagyok és feltétlenül megírom a könyvet. Sokat ültem a machistákon és azt hiszem, hogy valamennyi kimondhatatlan ízetlenségüket (az »empiriomonizmust« is) szétszedtem."***) Februárban hozzákezdett a könyv megírásához és 1908 októberében befejezte.

Buzgón kezdtek kiadót keresni, aki a könyvet Oroszországban legálisan kiadja. Végre van kiadó, a könyv nyomdába kerül. „Egyről, csak egyről ábrándozom most és csak egyet kérek — írja 1908 februárjában nővérének: — *siettessétek* a könyv kiadását."†) Egy hónap mulva, márciusban újra: „Pe-

*) Lenin Összes Művei, XII. köt., 189. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXVIII. köt., 534. old. (oroszul).
***) Lenin: Családi levelek, 315. old. (oroszul).
†) Ugyanott, 336. old.

dig *pokolian* fontos, hogy a könyv minél hamarabb megjelenjen. Megjelenéséhez nálam nemcsak irodalmi, hanem komoly politikai kötelezettségek is fűződnek."*)

Lenin azért sürgette a könyv kiadását, mert 1909 júniusára volt kitűzve a „Proletár" kibővített szerkesztőségének (valóságban: a bolsevik központnak) értekezlete és ott kellett lejátszódnia a döntő harcnak Bogdánov és hívei ellen.

1909 májusában megjelent a könyv: Lenin zseniális „Materializmus és empiriokriticizmus" c. műve.

Könyvében Lenin átfogó bírálatnak vetette alá a polgári idealista filozófia legújabb körmönfont hamisításait, csodálatos mélységgel fejtette ki a dialektikus materializmus ismeretelméletét, a dialektikus materializmus szemszögéből filozófiai általánosítását adta az új természettudományi jelenségeknek s főleg a fizika jelenségeinek.

A machisták a „legújabb pozitívizmusra", a „modern természettudomány filozófiájára" stb. való hivatkozással igyekeztek „megcáfolni" a materializmust. A világot, a dolgokat „érzés-komplexumoknak" tekintették és lényegében a régi szubjektív idealista nézeteket ismételték.

Lenin kimutatta, hogy Bogdánov és mások „a 20. század természetfilozófiájának" leple alatt ujjáélesztik a 18. század angol filozófusának, Berkleynek szubjektív idealizmusát. Az ismeret-elméleti kérdések tudományos megoldása, mondotta Lenin, csak a materializmus alapján lehetséges. A világ: mozgásban lévő anyag. A természet már az ember előtt létezett, az emberi tudat a legmagasabb szervezettségű anyag terméke. A dolgok tudatunkon kívül és attól függetlenül léteznek. „Érzékleteink és képzeteink a dolgok képei. E képek ellenőrzését, a valódiak megkülönböztetését a hamisaktól, a gyakorlat adja",**) — ez Lenin szerint a materialista ismeret-elmélet lényege.

Lenin a marxista ismeret-elmélet három alapvető tételét állapította meg:

---

*) Lenin: Családi levelek, 342. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XIII. köt., 89 old. (oroszul).

„1. A dolgok tudatunktól függetlenül, érzékleteinktől függetlenül, rajtunk kívül léteznek...

2. Semmiféle elvi különbség a jelenség és a magánvaló dolog között nincsen és nem is lehet. Egyszerűen a között van különbség, amit már megismertünk és amit még nem ismertünk meg...

Az ismeret-elméletben is, éppen úgy, mint a tudomány egyéb területein, dialektikusan kell gondolkozni, vagyis nem kell feltételezni, hogy ismeretünk adott és változatlan, hanem meg kell vizsgálni, hogyan válik a *nem-tudás tudássá,* hogyan lesz a nem-teljes, nem-pontos tudásból, teljesebb és pontosabb tudás."*)

Az emberi tudat, mely a külső világot tükrözi, nem képes egyszerre átfogni a természet és a társadalmi élet jelenségeinek egész végtelen sokféleségét. A megismerés: folyamat, mely sok oldalból és lépcsőből rakódik össze, melyek mindegyikének külön-külön viszonylagos jellege van, de az abszolut igazság magját is tartalmazza. „Az emberi gondolkodás, természeténél fogva, meg tudja adni és meg is adja nekünk az abszolut igazságot, mely a viszonylagos igazságok összegéből alakul ki. A tudomány fejlődésének minden foka egy-egy újabb maggal járul hozzá az abszolut igazság ezen összegéhez, de minden tudományos tétel igazságának határai viszonylagosak, mert a tudás további növekedése, hol tágítja, hol szűkíti ezeket a határokat."**) Igy például a 20. századig a tudósok többsége azt tartotta, hogy az atóm az anyag legkisebb, oszthatatlan részecskéje. A modern tudomány kimutatta, hogy az atóm is több részecskéből áll és bonyolult szerkezetű: „Hogy mennyire közelítik meg tudásunk határai az objektív abszolut igazságot, az, történetileg feltételektől függ; de *feltétlenül biztos,* hogy ez az igazság létezik, feltétlenül biztos, hogy mi közeledünk hozzá."***)

A megismerés az emberek gyakorlati tevékenységével a legszorosabb összefüggésben fejlődik. A kérdést, hogy az

*) Lenin Összes Művei, XIII. kot., 84. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 110. old.
***) Ugyanott, 111. old.

objektív tények és törvények helyesen tükröződnek-e az emberi tudatban, szintén a gyakorlat dönti el.

A 19. század nagyarányu felfedezései — a rádióaktivitás, az elektron, az elektron tömegének változó-volta stb. — forradalmat idéztek elő a természettudományban, gyökeresen felforgatták a tudomány régi, általánosan elismert fogalmait... Sok természettudós nem tudott a régi metafizikus materializmusról a dialektikus materializmusra áttérni s lecsúszott a reakciós filozófiához, az anyag eltünéséről, a tér, az idő stb. szubjektív voltáról szóló idealista következtetésekhez. Lenin mély elemzésnek vetette alá a természettudományban és különösen a fizikában végbemenő forradalmat. Kimutatta, hogy a tudomány e felfedezései nem megcáfolják, hanem, ellenkezőleg, megerősítik a dialektikus materializmus helyességét. Lenin felállította a tételt, hogy „az elektron époly *kimeríthetetlen,* mint az atóm".*) A kivezető utat a természettudomány és különösen a fizika válságából Lenin abban látta, hogy áttérnek az „egyedül helyes módszerre és egyedül helyes filozófiára", a dialektikus materializmusra. „A modern fizika vajudik. A dialektikus materializmust szüli."**)

Lenin leleplezte a filozófiai revizionisták arra irányuló kísérleteit is, hogy azonosítsák a társadalmi létet a társadalmi tudattal. „A materializmus általában — írta Lenin — elismeri az objektív reális létet (az anyagot), amely az emberiség tudatától, érzékletétől, tapasztalatától stb. független. A materializmus történelmileg függetlennek ismeri el a társadalmi létet az emberiség társadalmi tudatától. A tudat itt is, ott is, csak a lét tükröződése, a legjobb esetben is, csak megközelítően helyes (adekvát, ideálisan pontos) tükröződése. A marxizmusnak ebből a filozófiájából, mely *egy* darab acélból van öntve, nem lehet kiszakítani egyetlen alapvető állítást, egyetlen lényeges részt sem, anélkül, hogy el ne távolodnánk az objektív igazságtól, hogy ne kerülnénk a reakciós burzsoá hazugság befolyása alá."***)

*) Lenin Összes Művei, XIII. köt., 215. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 256. old.
***) Ugyanott, 266—267. old.

Lenin maradék nélkül feltárta Bogdánov, Bazárov és a többi elfajult filozófus filozófiájának idealista, a proletariátussal szemben ellenséges lényegét. A legújabb filozófia éppen úgy pártfilozófia, mint a kétezer év előtti. Az ismeretelméleti skolasztika mögött ott rejtőzik az osztályok harca és ideológiája. A machisták objektív szerepe: a reakciót és a klerikalizmust kiszolgálni. A marxistáknak — mondotta Lenin — az a feladatuk, hogy magukévá tegyék és kritikusan feldolgozzák a tudomány vívmányait, többek között a burzsoáziát kiszolgáló tudósoknak, a polgári közgazdászoknak az adatait is és „le *tudják* nyesni róluk a reakciós tendenciákat, a *saját* vonalukat tudják keresztülvinni és harcolni tudjanak a velünk ellenségesen szembenálló erők és osztályok *egész vonala* ellen. Ez az, amire a mi machistáink, akik *rabszolgamódra* követik a reakciós professzor-filozófiát, nem voltak képesek."*)

Lenin könyve kiváló szerepet játszott a bolsevik káderek tömörítésében a reakció diadalának éveiben. Sztálin elvtárs már akkor, 1909-ben írta, mihelyt elolvasta a „Materializmus és empiriokriticizmus"-t, hogy „Iljics könyve a maga nemében egyetlen összegezése a marxizmus filozófiai tételeinek (ismeret-elméletének)", hogy „Iljics materializmusa sokban különbözik Plechánov materializmusától".

Lenin könyve a filozófiai revizionizmus teljes megsemmisítését jelentette, s egyszersmind óriási haladást a marxizmus filozófiai alapjainak továbbfejlesztésében, *új szakaszt a dialektikus materializmus fejlődésében.* „Maga Lenin vállalta ezt a rendkívül komoly feladatot, hogy elméletileg általánosítsa a legfontosabbat abból, amit a tudomány Engelstől Leninig adott a materialista filozófia terén s hogy a marxisták között mutatkozó antimaterialista tendenciákat mélyenjáró kritikának vesse alá. Engels kifejezése szerint »a materializmusnak minden új nagy felfedezéssel új alakot kell öltenie«. Ismeretes, hogy éppen Lenin volt az, aki a maga idejére vonatkozólag ezt a feladatot a »Materializmus és empi-

*) Lenin Összes Művei, XIII. köt., 280. old. (oroszul).

riokriticizmus« c. kitünő könyvével teljesítette".*) Ez a könyv volt az új tipusú marxista párt elméleti előkészítése.

Lenin úgy vélte, hogy a párt egyik legfontosabb feladata az, hogy összegezze az első forradalom eredményeit, tanulmányozza és a munkásosztályban s a néptömegekben propagálja tanulságait. Erre a feladatra Lenin rendkivül nagy figyelmet fordított és munkáinak jelentékeny számát ennek a feladatnak szentelte. Lenin harcol az ellenforradalmár liberálisok és a mensevik renegátok ellen, akik ki akarnák írtani a nép tudatából a forradalmi hagyományokat. Ostorozza a liberálisoknak a forradalomra szórt rágalmait, a forradalom történetének mensevik elferdítését. Állhatatosan és következetesen védelmezi a közvetlen forradalmi tömegharc hősies hagyományait, e harc rendkívül gazdag tapasztalatait.

„A kérdésnek, hogy hogyan értékeljük forradalmunkat, — írta Lenin 1908-ban — egyáltalán nem csupán elméleti, hanem a legközvetlenebb gyakorlati, mindennapi jelentősége van. Egész propagandánk, agitációs és szervezési munkánk a jelen pillanatban állandóan kapcsolatban van azzal a folyamattal, melynek során a munkásosztály és a félproletár népesség széles tömegei magukévá teszik a három nagy év tanulságait... Nyíltan és mindenki hallatára ki kell jelentenünk, az ingadozók és csüggedők tanulságára és a renegátok s a szocializmustól távozók megszégyenítésére, hogy a munkáspárt a tömegek közvetlen forradalmi harcában, az 1905. évi októberi és decemberi harcokban a proletariátus kommün utáni leghatalmasabb mozgalmát látja és hogy csak az ilyen harci formák fejlődésében van a forradalom jövendő győzelmének záloga, hogy a harc ezen példaképeinek világitótornyul kell szolgálniok a harcosok új nemzedékeinek nevelésénél."**)

Lenin kimutatja, hogy az orosz proletariátus a forradalom három évének hősies harcával kivívta magának azt, amire más népek évtizedeket pazaroltak. A legfontosabb az,

*) J. Sztálin: A leninizmus kérdései, 23. old. (magyarul).
**) Lenin Összes Művei, XII. köt., 212—213. old. (oroszul).

hogy a munkástömegek felszabadultak az áruló és gyáva liberalizmus hatása alól, a proletariátus kivívta magának a hegemón szerepét a demokratikus forradalomban, az elnyomott tömegek megtanultak forradalmi harcot vívni. Lenin minden öntudatos munkásnak megmagyarázza a forradalom három főtanulságát. Ezek a következők: a néptömegek csak makacs és állhatatos forradalmi harccal tudják komolyan megjavítani helyzetüket; nem elég a cári hatalmat csak aláásni, hanem gyökerestül ki kell irtani; a tömegek meglátták, hogyan lépnek fel a forradalomban a különböző osztályok, mik a tényleges törekvéseik, miért harcolnak, menynyire tudnak erősen, állhatatosan és erélyesen harcolni.

Lenin feltárta az első orosz forradalom vereségének főokait. A vereség egyik legfőbb okát abban látta, hogy a forradalomban hiányzott még a munkásság és a parasztság szilárd szövetsége, hogy a parasztok „túlságosan szétszórtan, szervezetlenül és nem eléggé támadóan léptek akcióba". Lenin rámutatott arra, hogy a munkásosztály rohama a cárizmus ellen nem volt elég erős, mert a munkásosztály soraiban még nem volt egység és ezért a munkásosztály nem válhatott igazán a forradalom vezetőjévé. Lenin azt tartotta, hogy a pártnak mindent meg kell tennie abban az irányban, hogy az eljövendő forradalomban a proletariátus a forradalom valóságos vezetője lehessen és magával ragadhassa a dolgozók tízmillióit.

Lenin figyelmesen tanulmányozza a munkásosztály harcát a forradalomban, gondosan elemzi a sztrájkmozgalom menetét. Bebizonyítja, hogy a munkásosztály ereje a gazdasági és politikai sztrájk egyesítésében van, hogy az általános sztrájknak fegyveres felkelésbe kell átnőnie. Megmutatja, hogy a forradalmi energiának milyen gigászi tartalékát fedte fel a munkások harca a forradalomban. „Öt évvel ezelőtt — írta Lenin 1910-ben »A forradalom tanulságai« c. cikkében — a proletariátus az első csapást mérte a cári önkényuralomra. Az orosz nép számára felcsillantak a szabadság első sugarai. Most újra helyreállt a cári önkényuralom, újra a jobbágytartó urak uralkodnak és kormányoznak, minde-

nütt az erőszak uralkodik a munkás és paraszt felett, mindenütt a hatóságok ázsiai önkényét, a nép aljas megcsúfolását látjuk. De a súlyos lecke nem lesz hiábavaló. Az orosz nép már nem az, ami 1905 előtt volt. A proletariátus megtanította harcolni. A proletariátus győzelemre viszi."*)

Lenin különös figyelmet fordít a forradalom agrárkérdéseinek tanulmányozására. Munkáiban marxista jellemzését adja az orosz polgári-demokratikus forradalomnak, feltárja gazdasági alapjait; forradalmunk nemzeti sajátossága, forradalmunk „tengelye": az agrárkérdés. Lenin kimerítő bírálatnak veti alá Oroszország összes osztályainak és pártjainak agrárprogramjait. A forradalom történetének konkrét tényei, nevezetesen az I. és II. Birodalmi Duma tevékenységének tényei alapján leleplezi a kadetok ellenséges magatartását a parasztsággal szemben. A forradalom rendkívül gazdag tapasztalataira támaszkodva, minden oldalról megvilágítja a bolsevik agrárprogramot, azt a programot, mely céljául tűzi ki a jobbágyrendszer forradalmi megsemmisítését és a szocializmusért való harc útjának megtisztítását a faluban.

Távolról sem minden látott napvilágot abban az időben abból, amit Lenin az agrárkérdésről írt. Alapkövetkeztetéseit néhány nem nagy terjedelmű, de rendkivül mélyenjáró cikkben fejtette ki, amelyek illegális kiadványokban jelentek meg. („A szociáldemokrácia agrárprogramja az orosz forradalomban" — a szerző referátuma hasonló című könyvéről és más cikkek.) Nagyobb terjedelmű munkáit nem lehetett kiadni az önkényuralom alatt. Lenin alapvető munkáját, „A szociáldemokrácia agrárprogramja az 1905—1907 évi első orosz forradalomban" címűt, már a nyomdában semmisítette meg a cári rendőrség, az „Oroszország agrárkérdése a 19. század végén" c. cikk szintén nem jelenhetett meg. E művek csak az önkényuralom megdöntése után lettek milliók kincsévé.

Lenin valóban gigászi munkát végzett az első orosz forradalom tapasztalatainak elméleti általánosítása és propagandája terén. A II. Internacionále pártjainak vezetői nem

*) Lenin Összes Művei, XIV. köt, 373 old (oroszul).

akarták és nem tudták értékelni az 1905—1907-es orosz forradalomnak, mint az imperialista korszak első forradalmának jelentőségét, nem tudták és nem akarták levonni belőle a szükséges tanulságokat. Mindnyájan „a legteljesebb mértékben képtelennek mutatkoztak arra, hogy e tapasztalát jelentőségét megértsék és *forradalmár* kötelességüknek eleget tegyenek, vagyis hozzáfogjanak a tapasztalat tanulmányozásához és propagálásához".*) Lenin volt az, aki megvédte az orosz forradalom hősies hagyományait és nem engedte őket a tömegek öntudatából kiirtani. Zseniálisan általánosítva a forradalom tapasztalatait, a nemzetközi proletariátus közkincsévé tette azokat.

Az ideológiai és politikai bomlás és a párt nehéz válságának időszakában a munkásmozgalomra és a párt sorsára döntő jelentőséggel bírt az, hogy helyesen állapítsák meg az utat, amelyen a párt haladjon. Lenin óriási érdeme, hogy a párt életének eme hihetetlenül súlyos, válságos időszakában, zseniális éleslátásával rámutatott a további haladás utjára és elkeseredett harcot folytatott azok ellen, akik a pártot el akarták téríteni erről az útról, pánikot akartak kelteni a párt soraiban, vagy politikai kalandba akarták vinni a pártot.

Lenin Oroszország fejlődési útjának a legpontosabb, a dolgok minden oldalát tekintetbe vevő, szigorúan tudományos elemzésére, a különböző osztályok helyzetének és állásfoglalásának, kölcsönviszonyának, politikájának elemzésére alapozta felfogását. Oroszországban a polgári demokratikus forradalom objektív feladatai, — mondotta — nincsenek megoldva. Nem szüntek meg azok a mélyen fekvő okok, melyek az első forradalmat szülték és újra forradalmi harcra terelik a tömegeket. Az új forradalom elkerülhetetlen. Helytelen lenne azonban, folytatta tovább Lenin, ha nem látnók meg azt, ami új, ami a forradalom után jelent meg, ami e forradalom egyik eredménye. Ez az út: a Sztolypin-féle rendszer.

A cári kormány, mely kegyetlen megtorlást gyakorolt a munkások és parasztok forradalmi mozgalmával szemben,

*) Lenin Összes Művei, XXV. köt., 432. old. (oroszul).

ugyanakkor nagyszabású manőverre szánta el magát. 1906 november 9-én Sztolypin, a cár minisztere, új földtörvényt adott ki, a parasztoknak a faluközösségből tanyákra való kitelepítéséről. Ezzel a törvénnyel erőszakosan véget vetett a föld közös használatának. Minden egyes paraszt fölszólítást kapott, hogy vegye a ráeső földrészt személyes birtokába és váljék ki a közösségből. A paraszt el is adhatta birtokrészét. A közösségeket kötelezték, hogy a közösségből kilépő parasztoknak egytagban (tanya, tag; oroszúl: hutor, otrub) szakítsák ki a földet. A gazdag parasztok — kulákok — megkapták a lehetőséget arra, hogy a rossz sorban lévő parasztok földjét olcsón összevásárolják. A törvény kibocsátását követő néhány év alatt, több mint egy millió szegényparaszt vesztette el teljesen a földjét és jutott koldusbotra. Ezek rovására megnőtt a kulák tanyák és kihasított birtokok száma. A cári kormány kényszerítette a parasztokat arra, hogy a kulákoknak a közösség földjéből a legjobb darabokat hasítsák ki, jelentékeny kölcsönöket folyósított a kulákok részére. Sztolypin a kulákokból apró földesurakat akart csinálni, a cári önkényuralom hűséges védelmezőit.

Annak megértésére, hogy hogyan alakulnak ki a forradalom perspektívái, tudni kellett, hogy mit jelent a Sztolypin-féle rendszer. Lenin élesen bírálja azt a doktrinér, sablonos módot, ahogy a likvidátorok és otzovisták a Sztolypin-féle reformhoz nyúltak és úgy ostorozza, mint a teljes szakítást a marxista módszerrel. Lenin számos cikkben és előadásban fejti ki és védelmezi a Sztolypin-féle rendszer bolsevik értékelését.

Sztolypin rendszerének lenini jellemzése klasszikus mintaképe a dialektikus módszer alkalmazásának a társadalmi jelenségek elemzésénél. Alapjában hamis a likvidátoroknak az az állítása, hogy új forradalomra semmiképp sem lehet számítani. Nem! — jelenti ki Lenin, — a Sztolypin-féle rendszer egy lépés előre azon az úton, amelyen a feudális önkényuralom polgári monarchiává változik. Ez a rendszer a feudális földesurak abbeli kisérlete, hogy felülről, saját módszereikkel oldják meg Oroszország burzsoá fejlődésének felada-

tait. De ez a politika teljes bukásra és csődre van kárhoztatva. Sztolypin a maga agrár-politikájával, a kulákok tenyésztésével és támogatásával, kiélezi a helyzetet a faluban, kiélezi az osztályellentéteket a parasztságon belül. Újra elkerülhetetlen a forradalmi robbanás, de másképp haladunk feléje. Lenin kritikájának élét az otzovisták ellen irányítja, akik ezt az újat nem látják, ezt az újat tagadják. „Ez — írta Lenin a Sztolypin-féle rendszerről — belső ellentmondásokkal telt lehetetlen próbálkozás, amellyel az önkényuralom újra a csőd felé, feltétlenül a csőd felé megy és amely bennünket újra elvezet az 1905-ös év dicső korszakának és dicső csatáinak megismétlődéséhez. De ez *nem úgy* megy, ahogy az 1897—1903-as években ment, a népet *nem úgy vezeti el* a forradalomhoz, ahogy 1905-ig vezette. Ezt a »nem úgy«-ot kell megérteni. Taktikánkon változtatni kell tudnunk".*)

A pillanat sajátosságaiból fakadtak a Lenin megjelölte taktikának sajátosságai is. Ez a taktika arra volt építve, hogy a tömegeket állhatatosan és rendszeresen elő kell készíteni az új forradalomra, az illegális és legális munka összeegyeztetése útján, úgy, hogy az illegális párt mindenképpen és forradalmi módon használja ki a legális támpontokat; a Birodalmi Duma szociáldemokrata frakcióját, a szakszervezeteket, a betegsegélyzőpénztárakat, a munkásklubokat stb. „Minél nagyobb a reakció mechanikus ereje — írta Lenin — és minél jobban meglazult a kapcsolat a tömegekkel, annál inkább napirendre kerül az a feladat, hogy a tömegek öntudatát előkészítsük, (nem pedig a közvetlen akció feladata), annál aktuálisabbá válik az a feladat, hogy *kihasználjuk* a propaganda és agitáció számára azokat az útakat, amelyeket a *régi hatalom teremtett*, (nem pedig az a feladat, hogy a tömegek közvetlenül rohamra menjenek a régi hatalom ellen)."**)

E feladatok megvalósítására a legkíméletlenebb harcot kellett folytatni azok ellen, akik likvidálni akarták a pártot, nyiltan és egyenesen, mint a likvidátorok; vagy a legális lehetőségek kihasználásának elutasításával, mint az otzovisták.

*) Lenin Összes Művei, XIV köt., 147. old. (oroszul).
**) Ugyanott.

Minden intézkedést meg kellett tenni a munkásosztály illegális forradalmi pártjának fenntartására és megszilárdítására.

Így határozta meg Lenin a párt szerepét, politikáját és taktikáját a Sztolypin-féle reform időszakában.

Lenin már első külföldi fellépései alkalmával megformulázta ezeket a feladatokat. 1908 márciusában ezt írta a „Proletár"-ban: „Oroszországban elkerülhetetlen a válság, mert a polgári forradalom nem valósította meg objektív feladatait. A tisztán gazdasági, speciálisan pénzügyi, belpolitikai és külpolitikai események, körülmények és bonyodalmak ezt a válságot élessé tehetik. És a proletariátus pártja — ha a legális és féllegális befolyás számosabb és változatosabb eszközeivel rendelkező erős, illegális szociáldemokrata szervezet megteremtésének egyenes útjára lép — ezt a válságot a döntő harcra jobban felkészülve tudja majd fogadni, mint 1905 októberében és decemberében."*)

Meg kellett szervezni mindenfajta likvidátor áramlat kíméletlen visszaverését. E célból a bolsevikok 1908 augusztusában a Központi Bizottság plénumán keresztülvittek egy határozatot a konferencia összehívásáról.

A konferencia előkészítése céljából Lenin 1908 decemberében átköltözött Párizsba, az orosz politikai emigráció akkori központjába.

Párizsban, mint mindig, Lenin szigorú életrendet vezetett be. Reggel nyolc órakor felkelt, a külvárosból, ahol lakott, kerékpáron a központba, a nemzeti könyvtárba igyekezett. Innen két órakor visszatért és tovább dolgozott odahaza. Egy alkalommal, amikor Juvisyből (egy Párizs melletti kis városból, ahová Lenin kiment, hogy a röpülő-teret meglátogassa) visszatért, egy automobil nekiment Lenin kerékpárjának. Lenin alig tudott idejében leugrani. A biciklit az autó elütötte.

Párizsban Lenin aktív részt vesz a helyi bolsevik szervezet munkájában, előadást tart a „Proletár" nevű klubban, fellép az emigránsok gyűlésén.

Röviddel Lenin megérkezése után, Párizsban összegyűlt

*) Lenin Összes Művei, XII. köt., 172. old. (oroszul).

az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt V. konferenciája. Ez a konferencia Lenin szavai szerint, a sztolypini-reakció éveiben „fordulópont" volt a párt történetében. Lenin volt a konferencia főelőadója. Két fronton harcolt erélyesen: a likvidátorok és az otzovisták ellen. A konferencia elfogadta Lenin határozati javaslatát, melyben pontos elemzést adott a helyzetről, meghatározta a párt taktikáját és elítélte a likvidátorságot és az otzovizmust.

A konferencia komoly győzelmet jelentett Lenin harcában a pártért. Határozatai még jobban felbőszítették a párt ellenségeit, a bolsevizmus ellenségeit. A likvidátorok, a párt egyenes ellenségei és az őket támogató likvidátor-diplomaták — a „Gólosz" emberei (a „Gólosz Szociáldemokrata" c. mensevik lap hívei, — Martov és mások), a trockisták, akik akkor likvidátor természetüket mindenfajta hangzatos „békülékeny" frázissal takargatták, a „visszájára fordított likvidátorok" — az otzovisták, mindenféle árnyalatú békülékenyek, Trocki leplezett szövetségesei — mindezek mindenféle módon és minden eszközzel igyekeztek elgáncsolni a párt tömörülését, tönkretenni a proletár pártszerűséget, likvidálni az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártot.

A párt likvidálói elleni engesztelhetetlen harcban Lenin mindenekelőtt szükségesnek tartja, hogy a bolsevik szervezetet megtisztítsa a kispolgári utitársaktól, megszabadítsa azoktól, akik gátolták a bolsevikokat a pártért vívott harcban és aláásták kapcsolataikat a tömegekkel. Lenin csapásait az otzovisták ellen irányítja. 1909 júniusában összegyűlt a „Proletár" c. ujság kibővített szerkesztőségének értekezlete. Lenin itt határozottan fellépett az otzovista istenépítők ellen. Az értekezlet győzelmet jelentett Lenin számára, az otzovistákat elitélték és kizárták őket a bolsevik szervezetből.

Lenin harcát az otzovisták, ultimatisták, machisták és istenépítők ellen lelkesen támogatják Oroszországban. Lenin fegyvertársa, Sztálin, aki, miután 1909 júniusában megszökött a szolvicsegodszki száműzetésből, visszatért a Kaukázusba, tömöríti a bolsevikok erőit. A Sztálin elvtárs vezette Bakui Bi-

zottság 1909 augusztusában hozott határozatában kíméletlen eszmei harcot hirdetett Bogdánov és hívei ellen és ezt a harcot a pártmunka aktuális feladatai egyikének nyilvánította.

Később Lenin azt írta, hogy „az összes szétvert ellenzéki és forradalmi pártok közül a bolsevikok vonultak vissza a legnagyobb rendben, az ő »hadseregük« szenvedett a legkevésbé, a hadsereg magját ők őrizték meg legjobban és itt volt a legkevesebb (legkevésbé mély és gyógyíthatatlan) szakadás, a legkisebb demoralizáció, a legnagyobb képesség arra, hogy a munkát a legszélesebb méretekben helyesen és erélyesen újra felvegyék. És ezt a bolsevikok csakis azért érték el, mert kíméletlenül leleplezték és elkergették a frázisforradalmárokat, akik nem akarták megérteni, hogy vissza kell vonulni, hogy tudni kell visszavonulni, hogy feltétlenül meg kell tanulni legálisan dolgozni a legreakciósabb parlamentekben, a legreakciósabb szakszervezetekben, szövetkezetekben, biztosító pénztáraknál és hasonló szervezetekben."*)

A likvidátorok elleni harcban Lenin nem ismert kíméletet. De minden erejével védte őket Trocki. Likvidátori belsejét békülékenységgel, centrizmussal igyekezett leplezni.

Trocki és leplezett ügynökei — Kámenyev, Zinovjev, Rykov és mások — Lenin ellenzése dacára, 1910 januárjában összehívták a Központi Bizottság plénumát. Lenin igen nagy erőfeszítés árán érte el, hogy a plénum helybenhagyta az 1908 decemberi konferencián hozott határozatokat. A plénum határozatot fogadott el, amely elítélte a likvidátorokat és az otzovistákat, mint a burzsoá befolyást a proletariátusra átvivő elemeket. Ugyanakkor Trocki és leplezett ügynökei egész sor antileninista határozatot fogadtattak el a plénummal: a „Proletár" c. ujság megszüntetését, anyagi segítséget a Bécsben megjelenő trockista lapocskának. Lenin később úgy beszélt e plénum határozatairól, mint „idióta" békülékeny határozatokról, amelyek egy egész évig akadályozták a pártmunka fejlődését.

A Központi Bizottság plénuma után a harc még jobban kiéleződött. A likvidátorok, a martovisták, a trockisták, a

*) Lenin Összes Művei, XXV. köt., 177. old. (oroszul).

„Vperjod" emberei, a békülékenyek — mind Leninre támadtak s megtízszerezték a párt elleni támadásaikat. Ebből az egész sokszínű csőcselékből kezdte Trocki, a Júdás, összehozni a bolsevikok ellen, Lenin ellen az „augusztusi blokkot". A II. Internacionále a mensevikek segítségére sietett. Vendégszeretően rendelkezésükre bocsátotta az európai szocialista sajtó hasábjait mindenféle rágalmazó kirohanásokra a bolsevikok ellen. A „Szociál-Demokrát" szerkesztőségében Zinovjev és Kámenyev szőtték az intrika hálóját és Lenin háta mögött egyezkedtek Lenin ellenfeleivel.

Ebben a feszült légkörben Lenin lázas tevékenységet fejt ki a harcban a pártért. Ereje fáradhatatlan, erélye kimeríthetetlen, hite a bolsevikok győzelmében a párt összes ellenségei felett, határtalan. Lenin tömöríti a bolsevikok sorait, megalakítja a bolsevikok és a pártot-akaró mensevikek (plechánovisták) blokkját, az illegális párt fenntartását és megerősítését kívánók blokkját.

Lenin megbélyegzi Trocki abbeli próbálkozását, hogy elvtelen, pártellenes blokkot kalapáljon össze a bolsevizmus összes ellenségeiből. A következő szavakkal fedi fel gyökeréig a trockizmus pártellenes lényegét: „Trocki mindenkit egyesít, akinek kedves és drága az ideológiai züllés; mindenkit, akinek nem fekszik a szívén a marxizmus védelme; valamennyi filisztert, aki nem érti, hogy miért folyik a harc és aki nem akar tanulni, gondolkodni, a nézeteltérések ideológiai gyökeréig hatolni."

Lenin pelengérre állította Trockit. „Szégyenpír Trocki Judáska arcán" c. cikkében letépte az álarcot erről a képmutatóról és megmutatta, hogy Trocki hogyan „ágaskodott a Központi Bizottság plénumán a likvidátorság és az otzovizmus ellen", hogyan „bizonykodott és esküdözött, hogy a pártot akarja", a plénum után pedig csúszott-mászott a likvidátorok és otzovisták előtt és velük együtt szőtte az összeesküvést a párt ellen.

Lenin a párt ellenségeinek összes terveit meghiusította. Felfedezte a mensevik machinációkat, melyek a párt szétzüllesztésére irányultak. „Az összeesküvés a párt ellen fel van fedez-

ve — írta. — Mindenki, akinek drága az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt léte, álljon ki a párt védelmére!"*)

Lenin likvidátorellenes harcában az oroszországi pártszervezetekre támaszkodott. Ebben a harcban teljes erejével támogatta Sztálin. Martov híveinek dühös ellenállása dacára a párt „Szociál-Demokrát" c. központi lapjában megjelennek a híres sztálini „Levelek a Kaukázusból". Ezekben a levelekben, valamint a szolvicsegodszki száműzetésből Leninnek írt leveleiben, Sztálin elvtárs 1910 végén tervet dolgozott ki a párt munkájának megszervezésére Oroszországban: összpártkonferencia egybehívása, legális pártlap kiadása, illegális, a gyakorlati pártmunkát vezető pártközpont megteremtése. Ezt a tervet később a prágai pártkonferencia valósitotta meg.

Lenin engesztelhetetlen háborút folytatott a II. Internacionále centristái és opportunistái ellen. Éberen követte a nemzetközi munkásmozgalmon belül végbemenő folyamatokat. Cikkeiben megmutatja, hogy a II. Internacionálében hogyan nő és erősödik az opportunizmus. Lenin feltárja az opportunizmus főforrásait, leleplezi a munkásmozgalom kispolgári utitársait és a munkásosztály burzsoázia által megvásárolt felső rétegeit, a „munkásarisztokráciát". Megállapítja, hogy az opportunizmus legfőbb hordozói a szakszervezeti bürokrácia és a parlamenti frakciók. Lenin kimutatja, hogy minden országban a forradalmi irányzat szükségszerűen egyre határozottabban határolja el magát az opportunizmustól és élesen bírálja a II. Internacionále pártjainak centrista vezetőségét. Támogatja a baloldali elemeket és ugyanakkor hibáikat, következetlenségüket is bírálja az opportunizmus elleni harcban. A Nemzetközi Szocialista Iroda ülésein (1908., 1909. és 1911-ben), melynek Lenin 1905 őszétől fogva tagja volt, védelmezi a következetesen forradalmi vonalat, bírálja Kautsky centrizmusát, támogatja a holland baloldali szociáldemokratákat, megvédi Luxemburg Rózát, akire rátámadt a német szociáldemokrácia vezetősége.

1910 augusztusában Lenin aktív részt vesz a II. Internacio-

*) Lenin Összes Művei, XIV. köt.; 262. old. (oroszul).

nále kopenhágai kongresszusának munkáiban és fellép az opportunisták ellen. A kongresszus alatt tanácskozásra hívja össze a baloldaliakat azzal a céllal, hogy megszervezze és tömörítse a nemzetközi munkásmozgalom forradalmi elemeit.

1910 végén a tömegekben a felélénkülés első jelei mutatkoznak, az apátia és a fáradtság kezdenek helyet adni a forradalmi hangulat növekedésének. Lenin erélyesen dolgozik azon, hogy külföldön kiadják az új bolsevik lapot, a „Rabócsája Gazetá"-t („Munkás Ujság"), Oroszországban pedig a „Zvezda" („Csillag") c. legális ujságot és a „Myszl" („Gondolat") c. folyóiratot. „Tegnap — írta Lenin 1910 december 20-án Jelizárovnak — megkaptam Oroszországból a »Zvezda« 1. számát, ma pedig a »Myszl« 1. számát. Ez aztán öröm! Remélem, ti is láttátok. Ez valóban örvendetes!!"*)

Lenin nagy figyelmet szentel a „Zvezdá"-nak és a „Myszl"-nek, gyakran jelennek meg bennük cikkei. Szoros kapcsolatot tart fenn a pétervári bolsevikokkal. Levelezést kezd Szverdlovval, aki akkoriban Pétervárott dolgozott, mint a Központi Bizottság megbizottja.

Lenin nagy örömmel fogadta, ha új, munkáskörökből származó pártfunkcionáriusok kerültek felszínre. Erélyesen képezte ki belőlük az odaadó pártkádereket. A külföldről érkező munkásokat gondosan elhelyezte, figyelemmel kisérte tanulmányaikat, ellenőrizte tudásukat. Mikor az otzovisták, kihasználva a munkások tudásvágyát, Capri szigetén megszervezték iskolájukat, Lenin leleplezte az iskola frakciós jellegét. Elérte, hogy az iskola hallgatói Párizsba utazzanak és 1909 novemberében, decemberében előadásokat tartott számukra a helyzetről és Sztolypin agrár-politikájáról. 1911 nyarán pártiskolát szervezett Longjumeau-ban, Párizs mellett. Itt a bolsevik munkások számára a közgazdaságtan, a szocializmus elmélete és gyakorlata, az agrárkérdés köréből tartott előadásokat.

A fellendülésnek, me'yet Lenin megjósolt, már mutatkoztak első jelei. Ez elkerülhetetlenül szükségessé tette a likvidátorok végleges szétzúzását és a párt újjáépítését. Cikkei-

*) Lenin: Családi levelek, 370. old. (oroszul).

ben Lenin hangsulyozza, hogy a bolsevikok a mensevikekkel nem maradhatnak meg tovább egy pártban, hogy a bolsevikok főfeladata: teljesen szakítani a mensevikekkel, kiűzni őket a pártból, megtisztítani a pártot az opportunistáktól.

Lenin erélyesen támadja a likvidátorokat és a Központi Bizottság likvidátorokat támogató Külföldi Irodáját. Eléri, hogy 1911 júniusában megszervezik a Központi Bizottság tagjainak értekezletét és ezen az értekezleten határozatot hoznak a pártkonferencia egybehívásáról.

Lenin hatalmas munkát végzett a konferencia előkészítése körül. A harc a likvidátorok ellen döntő befejezéséhez közeledett és a likvidátorok minden módon akadályokat gördítettek a bolsevikok elé. Ebben a helyzetben különösen ártalmas szerepet játszottak a békülékenyek, akik meg akarták hiusítani a konferencia egybehívását és a proletár párt megtisztítását a renegátoktól. Lenin kíméletlenül leleplezi őket, mint a likvidátorok segítőit. „A békülékenyek, vagy az erényesek új frakciójáról" c. cikkében ezt írja: „A békülékenyek szerepét az ellenforradalom korszakában a következő képpel jellemezhetjük. A bolsevikok meredek hegyen, óriási erőfeszítéssel tolják felfelé a mi pártszekerünket. A »Gólosz« likvidátorai teljes erejükkel vissza, hegyről lefelé huzzák. A *szekéren* ül a békülékeny. Jámbor, jámbor a képe, az arca édes, édes, pont olyan, mint Jézus Krisztusé. Egész alakja az erény megtestesülése. És szemét szerényen lesütve, kezét felemelve, a békülékeny felkiált: »hála neked uram, hogy én nem vagyok hasonló *ezekhez* a — itt a bolsevikokra és a mensevikekre mutat — ezekhez az álnok frakciósokhoz, akik minden előremenést meggátolnak«. A szekér pedig lassan mozog előre és a szekéren ül a békülékeny."*)

A konferencia összehívása körül fellángol a harc. Lenin és a leninisták élesen állást foglalnak a külföldi szervezeti és technikai bizottság ellen, melyet a Központi Bizottság tagjainak júniusi értekezlete nevezett ki a konferencia összehívására, de amely valójában a likvidátorok kedvéért a konferencia megakadályozásán dolgozik.

*) Lenin Összes Művei, XV. köt., 242. old. (oroszul).

Oroszországban Sztálin elvtárs fokozott erővel harcol a likvidátorok ellen és Lenin teljes jóváhagyására talál. Lenin közli Sztálin „A sztolypini »munkáspárt« táborából" c. cikkét és a következőképpen értékeli: „K. elvtárs (Sztálin — *A szerk.*) cikkét a legnagyobb figyelemmel kell, hogy olvassák mindazok, akik szívükön viselik pártunk sorsát. Jobb leleplezését a »Gólosz« politikájának (és a Gólosz diplomáciájának), jobb cáfolatát a mi »békülékenyeink és paktálóink« nézeteinek és reményeinek nehéz elképzelni".*)

Lenin Oroszországba küldi Ordzsonikidze elvtársat, hogy az megalakítsa az oroszországi Szervező Bizottságot a konferencia egybehívására. Ordzsonikidze erélyes munkája meghozza a maga gyümölcsét. A bizottság megtartja tanácskozásait, kiáltvánnyal fordul a párthoz a konferencia összehívására. Lenin elragadtatással nyilatkozik a bizottság munkájáról. „Persze — írja — megbocsáthatatlan lenne könnyelmü optimizmusba esni. Még óriási nehézségek állnak előttünk. A szociáldemokrata központ első orosz röpiratának megjelenése után a rendőri üldözések megtízszereződtek. Lehet, hogy hosszú és nehéz hónapok, új lefogások, a munka új megszakítása várnak reánk. De a fődolgot megtettük. A zászlót kibontottuk, egész Oroszországból munkáscsapatok sereglettek köréje s most már nem dönti porba semilyen ellenforradalmi támadás!"**)

A konferencia előkészítése céljából Lenin ősszel meglátogatja Párizs, Zürich, Bern, Genf, Brüsszel, Antverpen, London bolsevik csoportjait és előadásokat tart. 1911 decemberében Párizsban megszervezi a külföldi bolsevik csoportok értekezletét, előadást tart a párt helyzetéről.

Minden akadályt legyűrve, valamennyi ellenséget szétzúzva, az összes ellenállókat félrelökve az útból, Lenin eléri a pártkonferencia egybehívását. 1912 januárjában összeült a VI. összoroszországi („prágai") pártkonferencia. Lenin közvetlenül vezette a konferencia egész munkáját. Ő tartotta

*) Lenin Összes Művei, XV. kot, 217. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 293. old.

az alapvető előadásokat, beszédeket mondott, megfogalmazta a legfontosabb határozatokat.

Lenin felszólalásaiban rámutatott arra, hogy az események menete teljes egészében megerősítette az V. konferencia határozatait a június 3-i államcsiny kormányáról és a párt feladatairól. A Sztolypin-rendszer csődbe jutott, a néptömegekben és különösen a proletariátusban a politikai felélénkülés jelei mutatkoznak, nő a forradalmi hangulat. Napirenden most, mint azelőtt is, elsősorban a forradalmi nevelés, a proletariátus haladó tömegeinek szervezése és tömörítése van. Fokozni kell a politikai agitációt, minden vonalon támogatni kell a kezdődő tömegmozgalmat s ki kell szélesíteni, a párt forradalmi jelszavainak zászlaja alatt.

E feladatok megoldására, mondotta Lenin, erős és eggyéforrott illegális pártra van szükség, mely még szélesebb méretekben használja ki az összes legális lehetőségeket, mint eddig. A jelen feladatok a párt szervező munkájának új formáit helyezik előtérbe. Hajlékony, mozgékony, nem sok tagból álló illegális pártsejtek megteremtése, melyeket a legális szervezetek hálózata vesz körül, biztosítja a pártvonal megvalósítását a legális munka összes ágaiban. Mindenek előtt ebben áll a határozott harc a likvidátorok ellen.

Rendkívül fontos Lenin jelentése a Nemzetközi Szocialista Iroda munkájáról. A jelentésben Lenin jellemzi a nemzetközi munkásmozgalom állapotát. Rámutat arra, hogy a II. Internacionále pártjaiban és elsősorban a külsőleg „egységes" német szociáldemokráciában mind élesebbé válik a harc a forradalmi és a reformista elemek között. A szociáldemokrata pártok új korszak felé közelednek, a szocialista forradalom, a proletariátus és a burzsoázia döntő csatáinak korszaka felé. A gazdasági válság, a háborús válság — mindez az új történelmi korszak közeledésének előjele.

A prágai konferencia összegezését adta Lenin egész eddigi harcának a forradalmi proletárpárt megteremtéséért, a bolsevikok harcának az opportunizmus ellen.

A konferencia kiűzte a pártból a mensevikeket és lerakta az új típusú párt, a leninizmus pártja, a bolsevik párt alapját.

A bolsevikok már a régi „Iszkra" ideje óta dolgoztak ilyen párt előkészítésén, kitartóan és szívósan készítették elő ezt a pártot, dacolva mindennel. Az „ökonómisták", a menseviekek, a trockisták, az otzovisták és a mindenféle árnyalatú idealisták, végül az empiriokritikusok ellen vívott harc története: egy ilyen párt előkészítésének a története volt. „Alapvető és döntő szerepe volt ebben az előkészítő munkában Lenin több könyvének, így a »Mit tegyünk?« c., a »Két taktika« c. és még néhány más művének. »Mit tegyünk?« c. könyve egy ilyen párt *ideológiai* előkészítése volt. »Egy lépés előre, két lépés hátra« c. könyve egy ilyen párt *szervezeti* előkészítését adta. »A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban« — egy ilyen párt *politikai* előkészítése volt. Végül a »Materializmus és empiriokriticizmus« c. könyvével ennek a pártnak *elméleti* előkészítését végezte el Lenin."*)

Lenin elsősorban azért győzött, mert hajthatatlanul elvhű politikát folytatott, az „elvhű politika pedig — így tanította Lenin a pártot — az egyetlen helyes politika".

*) A SzK(b)P Története. Rövid tanfolyam, 145. old. (magyarul).

VII

A PRÁGAI konferencia Lenin életének és tevékenységének nagy szakaszát zárta le. Lenin éveken keresztül harcolt számos ellenség ellen, a bolsevik párt, az új tipusú párt megalapításáért, és győzelmesen került ki e harcból. Ez Lenin életének nagy ünnepe, nagy diadala volt. „A likvidátor csőcselék ellenére — írta 1912 elején Gorkinak — végre sikerült ujjáéleszteni a pártot és a párt Központi Bizottságát. Remélem, hogy velünk együtt örül.“*)

A „likvidátor csőcselék“ vad üvöltésbe tört ki külföldön. „A mieink között — írta Lenin családjának — olyan marakodás és piszkolódás folyik, amilyen már régen nem volt és aligha volt egyáltalán. Az összes csoportok, alcsoportok úgy nekitámadtak a konferenciának és a konferencia szervezőinek, hogy az itteni gyűléseken a dolog a szó szoros értelmében a verekedésig fajult.“**) A külföldi csoportocskák a II. Internacionáléhoz fordultak segítségért. Trocki a „Vorwärts“ c. német szociáldemokrata lapban névtelenül gúnyiratot közölt a prágai konferencia ellen. Lenin erélyesen visszautasítja ezeket a piszkos intrikákat. Levéllel fordul a Nemzetközi Szocialista Irodához, megírja „A »Vorwärts« névtelen írója és a helyzet az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártban“ c. cikkét, melyben leleplezi az oroszországi pártszervezetekkel semmi kapcsolatban nem álló külföldi csoportocs-

*) Lenin Összes Művei, XXIX. köt., 19. old. (oroszul).
**) Lenin: Családi levelek, 377. old. (oroszul).

kák dezorganizáló tevékenységét. A „Vorwärts" megtagadta a cikk közlését. Lenin akkor német nyelven külön brosúrában adta ki a cikket és szétküldte 600 címre (szerkesztőségeknek, funkcionáriusoknak, helyibizottságoknak, könyvtáraknak és a német szociáldemokrata párt más szervezeteinek).

De Lenint általában kevéssé nyugtalanította az emigráns „hadseregnélküli generálisoknak" ez a vitustánca. Oroszországban a pártszervezetek szilárdan álltak a bolsevikok mellett és a prágai konferencia még jobban összefogta őket. Lenin gondolatai másra irányultak. A bolsevikok Lenin vezetése alatt évekig vonultak vissza szervezetten, teljes rendben és harcoltak mindenki ellen, aki ezt a visszavonulást pánikszerű futássá vagy kapitulációvá akarta változtatni, vagy pedig politikai kalandba akarta kergetni a pártot. Most egyre több és több jele mutatkozott a forradalmi hangulat növekedésének a munkástömegekben, bizonyságául annak, hogy már közel van az új forradalmi fellendülés, melyet Lenin előre látott és amelyről olyan szilárdan meg volt győződve. Ezt a fellendülést teljes fegyverzetben kellett fogadni, meg kellett szilárdítani a prágai konferencia eredményeit, határozatainak alapján ki kellett fejleszteni a párt munkáját.

E célból mindenekelőtt meg kellett szervezni a Központi Bizottság orosz irodájának munkáját és gyorsan meg kellett szervezni a legális bolsevik napilap kiadását. Lenin megbízására Ordzsonikidze elvtárs Oroszországba utazott, Vologdába, ahol Sztálin élt száműzetésben, akit a prágai konferencián, távollétében, a Központi Bizottság tagjává választott s akit Lenin javaslatára megbíztak a Központi Bizottság orosz irodájának vezetésével. Leninhez írt levelében Ordzsonikidze közli: „Voltam Ivanovicsnál. Végleg megállapodtunk vele. Ő meg van elégedve a dolgok kimenetelével. Az információ kitünő benyomást keltett".*)

1912 február·29-én Sztálin megszökik a száműzetésből és erélyesen hozzáfog a konferencia határozatainak megvaló-

*) „A »Zvezda« és a »Právda« időszakáról (1911—1914)", III. kiadás, 233. old. (oroszul).

sításához. Lenin utasításainak megfelelően, Sztálin kezdeményezésére, megszervezik a „Právda" c. legális bolsevik napilapot. Pétervárott már április 22-én (az új időszámítás szerint május 5-én) megjelent a „Právda" első száma, mely Sztálin vezetése alatt készült. Másnap Sztálint letartóztatták.

A „Právda" a kezdődő fellendülés időszakában jelent meg. Április 4-én a távoli Szibéria őserdejében véres dráma játszódott le — a lénai aranybányák munkásainak tömeges legyilkolása. „A lénai gyilkosság volt az indító oka annak, hogy a tömegek forradalmi hangulata a tömegek forradalmi fellendülésévé lett,"*) — írta Lenin. A lénai munkások legyilkolása ellen tiltakozó sztrájkokban háromszázezer munkás vett részt, a május elsejei sztrájkokban pedig négyszázezer. Megkezdődött a munkásmozgalom fellendülésének időszaka. Valóra vált Lenin jóslata.

Párizsból mind nehezebbé vált a „Právda", a fejlődő pártmunka, a növekedő munkásmozgalom vezetése. Közelebb kellett költözni az orosz határhoz. A választás Krakkóra esett. „Azt kérdi, hogy miért vagyok Ausztriában? — írta Lenin válaszul Gorki kérdésére. A Központi Bizottság (köztünk maradjon) ide helyezi át az irodáját: közel van a határ, ezt felhasználjuk, közelebb vagyunk Pétervárhoz, harmadnapra itt vannak onnan a lapok, sokkal könnyebb így írni az ottani lapoknak, jobban be tudjuk rendezni közreműködésünket."**)

Lenin 1912 június 19-én Krakkóba költözik. Itt él több mint két évig, egészen az 1914-es imperialista világháborúig, télen magában Krakkóban, nyáron pedig egy Poronino nevű faluban. Lenin nagyon meg volt elégedve a krakkói élettel. „Itt jobban élünk, mint Párizsban — írta családjának — pihennek az idegek. Több az irodalmi munka, kevesebb az intrika."***) Ami pedig a legfontosabb, sikerült szoros kapcsolatot teremteni Oroszországgal, gyorsabban reagálni mindenre, ami ott történik, rendszeresen megvalósítani a párt

*) Lenin Összes Művei, XIV., 262. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXIX. köt., 26. old. (oroszul).
***) Lenin: Családi levelek, 381. old. (oroszul).

mindennapos vezetését. „A krakkói bázis hasznosnak mutatkozott: átköltözésünk Krakkóba (az ügy szempontjából) teljesen »kifizetődött«.“*) — írta Lenin Gorkinak 1913 januárjában.

Amikor Lenin 1913 nyarán Krupszkája betegségével kapcsolatban kénytelen volt Poroninoba költözni, leverten írta családjának: „A napokban átköltözünk nyárára a hegyekbe, a Zakopánjétól 7 kilométerre fekvő Poronino faluba. A falu a Tátra mellett van. 6—8 órányi utazásra Krakkótól délre. Oroszországgal is, Európával is Krakkón keresztül tartjuk a kapcsolatot. Oroszországtól távolabb estünk, de hát nem tehetünk egyebet.“**) Lenin számára igen nagy jelentősége volt annak, ha csak tíz-húsz kilométerrel közelebb lehetett Oroszországhoz, két-három órával előbb kaphatta onnan a híreket; — annyira szükségesnek érezte, hogy minél gyorsabban reagálhasson mindarra, ami hazájában történik.

Krakkó hátránya az volt, hogy nem voltak jó könyvtárai. „Itt kevesebb az intrika: ez plusz. Nincs jó könyvtár: ez minusz. Nehéz könyvek nélkül“***) — írta Gorkinak.

Lenin roppant sok figyelmet és erőt szentelt a „Právdának“. Közte és a „Právda“ szerkesztősége között, melynek titkára Molotov elvtárs volt, szoros összeköttetés állott fenn, élénk levelezés folyt. Lenin azt követelte, hogy a „Právdát“ idejében és rendszeresen küldjék neki és néhány órai késés is bosszantotta (a posta napjában kétszer érkezett). „Nagyon köszönöm, hogy *kétszer egymásután idejében,* azaz a polgári lapokkal *egyidőben* küldték az ujságot — írta a szerkesztőségnek. — De a két eseten kivül a »Právda« állandóan *félnappal* később érkezik a polgári lapoknál. Nem lehetne-e ezt megjavítani és *állandóan* idejében küldeni az ujságot, hogy *egyidőben* érkezzék a polgári lapokkal.“†)

Lenin nap-nap után irányítja a „Právdát“, figyelemmel kiséri munkáját, rámutat hibáira, igyekszik kijavítani őket, lelkesedéssel állapítja meg sikereit. A lap körül összegyüjti

*) Lenin Összes Művei, XVI. köt, 220. old. (oroszul).
**) Lenin: Családi levelek, 392. old. (oroszul).
***) Lenin Összes Művei, XXIX. köt, 26. old. (oroszul).
†) Ugyanott, 193. old.

a párt irodalmi erőit, egyszersmind éberen őrködik a szerkesztőség összetétele fölött. Állhatatosan igyekszik elérni, hogy a „Právda" példányszámát növeljék. „Egyenesen a gyárakba kell vinni a harcot a »Právdáért«, követelni kell, hogy többet rendeljenek, hogy minden gyárat elhódítsanak a »Lucs«-tól („Fény"), hogy a gyárak versenyezzenek egymás közt, melyik rendel több »Právdát«. A pártszerűség győzelme a »Právda« győzelme és megfordítva. A következő kampányt kell indítani: a »Právda« példányszámát harmincezerről ötven-hatvan ezerre, az előfizetők számát ötezerről húszezerre kell emelni és hajthatatlanul tovább haladni ebben az irányban. Akkor kibővítjük és megjavítjuk majd a »Právdát«.*)

Lenin felszólítja Gorkit, hogy írjon a „Právdának". Lenin igen sokra tartja Gorkit, mint a szó hatalmas mesterét, mint nagy proletár írót. Lenin már a régi „Iszkrában" lángolóan védelmébe vette Gorkit, akit a cári rendőrség kiutasított Nizsnij-Novgorodból. A reakció éveiben Lenin nem sajnálta a fáradságot, hogy kiragadja Gorkit machista barátai társaságából, hogy segítsen Gorkinak szilárd marxista álláspontot elfoglalni. Lenin Gorkihoz írt levelei nagyszerű okmányok, melyekben a húsból-vérből való Lenin zsenialitásának egész pompájában, eszének és forradalmi szenvedélyének rendkívüli erejével lép fel. Lenint Gorkihoz erős barátság fűzte. Gyengéden gondoskodott Gorkiról, Gorki egészségéről, irodalmi munkásságának feltételeiről. És mikor megtudta, hogy Gorki machista szimpátiái mulófélben vannak, óriási örömmel hívta, hogy aktív részt vegyen a bolsevik kiadványokban.

Lenin majdnem mindennap írt a „Právdában". Cikkei roppant nagy szerepet játszottak a párt és a munkásmozgalom vezetésében, a munkások szocialista öntudatának és osztályszervezettségének emelésében. Lenin cikkeit minden munkás megérti. Nála a legbonyolultabb kérdések egyszerűek és világosak. Élesen és találóan leplezi le a kapitalista rendet, mely bilincsbe veri a technikát és a kultúrát, kegyetlenül kizsákmányolja a munkásosztályt és a dolgozó parasztságot.

*) Lenin Összes Művei, XXV. köt., 333. old. (oroszul).

Lenin megmutatja, hogyan éleződik ki mindjobban a proletárok harca a kapitalizmus ellen, hogyan lobban lángra a harc magában a munkásmozgalomban, a forradalmi és opportunista elemek között. Lenin a többi országokban is követi ezt a harcot. Leleplezi a nagyhatalmak burzsoáziáját, mely mindenütt a reakciót képviseli, megfojtja az elnyomott népek szabadságmozgalmait. Lelkesen fellép a kínai forradalom és a háború örvényébe dobott balkán-népek védelmében. Lenin megmutatja, hogyan szaporodnak a közeledő imperialista háború előjelei.

A hazáját forrón szerető Lenin ostorozza a cári Oroszország elmaradottságát, a néptömegekben gyűlöletet és felháborodást ébreszt az elmaradottság okozója, a feudális önkényuralom ellen. Ebben az időszakban cikkeinek jelentékeny részét szenteli a parasztságnak. Megmutatja a rabságba döntött paraszti tömegek súlyos helyzetét s a szolgaságból és nyomorból kivezető útat: a harcot a munkásosztállyal együtt és a munkásosztály vezetésével, a cár, a földesurak és a burzsoázia ellen. Lenin mélységesen meg volt győződve az eljövendő forradalom győzelméről, és ezt a meggyőződését átvitte a pártba és a munkásosztályba.

„Jobban harcolunk, mint apáink. Gyermekeink még jobban fognak harcolni és *győzni fognak*.

A munkásosztály nem pusztul, hanem nő, erősödik, megszilárdul, tömörül, felvilágosodik és megedződik a harcban. Mi pesszimisták vagyunk a feudalizmust, a kapitalizmust és a kistermelést illetően, de lángoló optimisták vagyunk, ha a munkásmozgalomról és a munkásmozgalom céljairól van szó. Mi az új épület alapzatát rakjuk és gyermekeink fel fogják építeni".*) — Igy írt Lenin a „Právdában".

Lenin Sztálinnal együtt alapította a „Právdát", ezt a nagyszerű bolsevik ujságot, mely százezrével nevelte a forradalomért, a munkásosztály ügyéért, a nép érdekeiért küzdő, haladó és önfeláldozó harcosokat.

Miközben minden vonalon megszilárdította a „Právdát", Lenin szükségesnek tartotta, hogy jelentékenyen nagyobb

*) Lenin Összes Művei, XVI. köt., 498. old. (oroszul).

lendületet adjon a bolsevikok egész legális kiadói működésének. Megszervezte a „Proszvescsényije" („Felvilágosodás") c. legális bolsevik havi folyóiratot, amelynek első száma Pétervárott már 1911 decemberében jelent meg. Lenin tevékeny részt vett a szerkesztőség munkájában, majdnem minden számban cikket írt, anyagi eszközöket szerzett a folyóirat számára. Miután a „Právda" már szilárd talajon állt, Lenin felvetette egy Moszkvában kiadandó legális bolsevik lap kérdését. „Minden öntudatos munkás megérti — írta Lenin a »Právdában« — hogy Pétervár Moszkva nélkül olyan, mint az egyik kéz a másik nélkül... Világos, hogy Moszkvának meg kell alapítania a *saját* munkás napilapját."*) Roppant sok akadály legyőzése után, 1913 augusztusában sikerült Moszkvában megszervezni a „Nas Puty", (A mi utunk) c. bolsevik lap kiadását. Lenin számos cikket írt ebbe az ujságba.

1912-ben lejárt a III. Birodalmi Duma ülésszaka és napirenden voltak a választások a IV. Dumába. A Duma szociáldemokrata frakciója és a „Právda" voltak a legális alaptámaszpontok, amelyek révén a bolsevikok forradalmi tömegmunkájukat végrehajtották. Lenin nagy jelentőséget tulajdonított a választásoknak. Megfogalmazza a párt választási platformját, meghatározza a bolsevik vonalat ebben a kampányban, sok cikket ír a „Právdába", azokban éles jellemzését adja a III. Birodalmi Dumának, a Duma feketeszázas és polgári pártjainak, leleplezi a kadetok és likvidátorok tevékenységét a IV. Duma választási kampányában. A „Právda" szerkesztőségének írt leveleiben rámutat arra, hogy a lapban rendszeresen meg kell világítani a választások menetét, követeli a likvidátorok elleni harc fokozását. Mennél jobban közelednek a választások, annál több időt szentel előkészítésüknek. 1921 szeptemberében azt írja Gorkinak: „Mi most »fülig vagyunk« a választási kampányban... A párt építésére nézve igen sok függ a választások kimenetelétől"...**)

*) Lenin Összes Művei, XVI. köt., 50. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXIX. köt., 27. old. (oroszul).

A párt Központi Bizottsága a választások alatt Pétervárra rendeli Sztálin elvtársat, aki megszökött a narimi számüzetésből. Sztálin közvetlenül vezeti a „Právdát" és a bolsevikok választási kampányát. Sztálin munkájáról Molotov elvtárs örömmel írta Leninnek: „A szerkesztőségen belül, mint Ön valószinüleg tudja, némi változás történt, abban az értelemben, ahogy Ön óhajtotta." Lenin és Sztálin között szoros kapcsolat létesült. Sztálin munkáját, felszólalásait, cikkeit Lenin teljes mértékben helyesli. „A 146. szám vezércikkéért okvetlen üdvözölnöm kell a szerkesztőséget"*) — közli a „Právda" szerkesztőségével véleményét Sztálin „Ki győzött?" c. cikkéről, mely a pétervári munkáskörzet választásainak eredményeit értékeli. Mikor Lenin megkapta Sztálinnak „A pétervári munkások utasítása munkásképviselőjük számára" c. kéziratát s nyomtatás végett a nyomdába küldte, ezt írta rá: „Feltétlenül *visszaadni!!* Nem bepiszkítani. *Rendkivül fontos,* hogy ezt az okmányt megőrizzük." A „Právda" szerkesztőségéhez intézett levelében Lenin ezt írta: „Feltétlenül feltünő helyen és vastag betűkkel közöljék ezt a pétervári képviselőnek adott utasítást!"**) A választási kampány nagy győzelemmel végződött a bolsevikok számára: A munkáskörzetek minden fontos ipari kormányzóságban bolsevikot küldtek a Birodalmi Dumába.

Össze kellett foglalni a párt munkájának eredményeit a prágai konferenciát követő évben, meg kellett állapítani a párt feladatait a munkásmozgalom fellendülésével kapcsolatban, a bolsevik képviselőkkel ki kellett dolgozni a Birodalmi Dumában való magatartásuk vonalát. Lenin megegyezett Sztálinnal abban, hogy 1912 végére, amikor a Duma szünetet tart és a képviselők el tudnak utazni Krakkóba, összehívják a Központi Bizottság és a pártfunkcionáriusok értekezletét.

Az értekezlet Krakkóban, 1912 december 28-án nyílt meg. Az értekezleten Lenin elnököl, a fő kérdésekről ő tartja az

*) Lenin Összes Művei, XXIX. köt. 76. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 78. old.

előadói beszédeket („A forradalmi fellendülés, a sztrájkok és a párt feladatai", „Viszonyunk a likvidátorokhoz és az egység kérdése"), megfogalmazza és megszerkeszti a határozatokat, megállapodik Sztálinnal a „Právda" szerkesztőségének újjászervezéséről. Lenin kidolgozza a párt taktikáját a forradalmi fellendülés idejére. Szükséges, hogy a párt hajthatatlanul, következetesen védelmezze alapvető forradalmi jelszavait, az úgynevezett „három cethalat": a demokratikus köztársaságot, az egész földesuri föld elkobzását, a 8 órás munkanapot. A pártnak minden vonalon támogatnia, fejlesztenie és szerveznie kell a forradalmi tömegakciókat: a forradalmi sztrájkokat, forradalmi uccai tüntetéseket, forradalmi népgyűléseket stb. Rendkivül fontos feladata, hogy bevonja a parasztságot a lehető legegységesebb, egyidőben történő és széles forradalmi akciókba. A bolsevikoknak a gyárakban és az üzemekben nap-nap után meg kell valósítaniok alulról a haladó munkásság egységét. Lenin meg volt elégedve az értekezlet eredményeivel. Azt írta Gorkinak, hogy „nagyon sikerült és nagyon fontos".*)

Az értekezlet megmutatta, mennyire megnőtt és megszilárdult a bolsevik párt, mely számos komoly győzelmet aratott a likvidátorok fölött, végleg erélyesen kiszorítva őket a munkásmozgalom összes pozicióiból. Lenin azonban nem elégedett meg azzal, amit már véghez vittek. Makacsul törekedett arra, hogy az illegális bolsevik szervezetek még jobban megerősödjenek, hogy még jobban fejlesszék legális működésüket. „Ha most sikerül egy jó proletár szervezetet teremteni, amelyet az áruló likvidátorok nem gátolnának, akkor most, amikor a mozgalom alulról növekedik, tudja az ördög, milyen győzelmet lehet elérni..." — írta Gorkinak 1913 januárjában és azután szomorúan hozzátette: „Eh, nincsen pénzünk, különben az itteni bázis segítségével tudja az ördög mi mindent csinálhatnánk!"**)

Röviddel az értekezlet után súlyos csapás érte a pártot. 1913 február 10-én letartóztatták Szverdlovot, február 23-án

*) Lenin Összes Művei, XVI. köt., 278. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 220., 222. old.

Sztálint. Krupszkája, Lenin megbízásából, azt írta Pétervárra, mihelyt hírét vették Sztálin letartóztatásának: „Az imént kaptuk meg a levelet a szomorú hírrel. A helyzet olyan, hogy nagy szilárdságra és még nagyobb szolidaritásra van szükség.“*)

Lenin a „Právdán“ kívül nagy figyelmet szentelt a Duma szociáldemokrata frakciójának. Éberen követte tevékenységét, vezette a bolsevik képviselők munkáját. Utasításokat dolgozott ki a duma-frakció nyilatkozatának megfogalmazására, kidolgozta a képviselők számára a közoktatásügyi minisztérium politikájáról, a cári kormány költségvetéséről, az agrár- és nemzeti kérdésről tartandó beszédek tervezetét, megfogalmazta a IV. Dumába való beterjesztés céljára a nemzeti egyenjogúság törvénytervezetét. Lenin és a bolsevik képviselők között szoros kapcsolat állt fenn. Lenin figyelemmel és szeretettel tanította őket arra, hogyan kell a Duma szószékét forradalmi módon kihasználni.

A képviselők gyakran jártak Leninnél és hosszú beszélgetések során megállapították a Dumában követendő magatartásuk vonalát. Badájev azt írja emlékirataiban, hogy ő, épúgy, mint a többi munkásképviselő, nem egészen világosan látta, hogy mi a feladata a Dumában. Lenin azt mondotta neki: „A feketeszázas Duma soha semmi olyan törvényt elfogadni nem fog, amely a munkások helyzetét megkönnyítené. A munkásképviselőnek az a feladata, hogy a Duma szószékéről nap-nap után emlékeztesse a feketeszázakat arra, hogy a munkásosztály erős és hatalmas, hogy nincs már messze az a nap, amikor újra feltámad a forradalom és minisztereivel, kormányával együtt elsöpri az egész fekete-százat. Fel lehet lépni, persze, módosításokkal, sőt valamilyen törvényjavaslattal is, de minden fellépésnek egy célja kell, hogy legyen: meg kell bélyegezni a cári kormányt, meg kell mutatni a kormány szörnyű önkényét, a munkásosztály jogfosztottságáról és kegyetlen kizsákmányolásáról kell beszélni. Ez lesz igazán az, amit a munkásoknak hallaniok kell képvise-

*) „A »Zvezda« s a »Právda« korszakából“ (1911—1914), III. köt., 219. old. (oroszul).

lőjük szájából."*) És a bolsevik képviselők, akiket Lenin vezetett, magasra tartották a munkáspárt zászlaját a feketeszázas Dumában.

A bolsevikok és a mensevikek együtt voltak a Duma frakciójában. A mensevikek *egy* szavazatnyi többségükkel élve, saját határozataikat vitték keresztül a frakcióban. Ennek következtében az a teljesen abnormális helyzet állt elő, hogy a kispolgári rétegek által megválasztott mensevik képviselők kezdték mindenképpen háttérbe szorítani a bolsevikokat, akiket a munkástömegek küldtek a Dumába. Lenin nagy politikai harcot vezetett a Duma frakción belüli egyenjogúság jelszavával, követelte a „Právda" szerkesztőségétől, hogy „fokozza a kampányt a hat munkásképviselő támogatására".**) A „Právdában" megjelent Lenin-cikkek letépték a hét likvidátorról az álarcot és a bolsevik képviselők körül mozgósították a munkástömegeket. Ez a harc teljes győzelemmel végződött: a bolsevik képviselők, akiket a munkások többsége támogatott, önálló frakciót alakítottak a Dumában és Lenin tanácsára felvették az „Oroszországi Szociáldemokrata Munkásfrakció" elnevezést.

Ebben az időben Lenin sokoldalú tevékenységének nagy részét foglalta le a nemzeti kérdés. A feketeszázas nagyorosz sovinizmus dühöngése a közélet és a politika minden területén, a nacionalizmus erősödése az elnyomott nemzetek burzsoáziájánál és kispolgárságánál, a likvidátorok fellépései a „kultúrális nemzeti autonómia" nacionalista jelszavának jegyében, a vad sovinizmus Nyugat-Európában, mindez teljes mértékben azt a feladatot állította a bolsevikok elé, hogy szétzúzzák a nacionalizmust minden megnyilvánulásában és kidolgozzák a nemzeti kérdés marxista programját.

A párt e rendkivül fontos feladatának megoldását Lenin és Sztálin vállalják. Lenin már a bolsevikok krakkói értekezletén beszélt erről Sztálinnal. Sztálin akkor megírta „A marxizmus és a nemzeti kérdés" c. híres munkáját, melyben

*) Badájev: „A bolsevikok a Birodalmi Dumában", 1939, 188—189. old. (oroszul).

**) Lenin Gyüjtemény, XXV. köt., 333. old. (oroszul).

kidolgozta és megalapozta a nemzeti kérdés marxista programját. 1913 elején Lenin közölte Gorkival: „Nálunk most egy nagyszerű grúziai nekiült és az összes osztrák és egyéb anyagokat összeszedve, nagy cikket ír a »Proszvescsényije« számára."*) Lenin sürgette, hogy a folyóirat minél hamarabb közölje Sztálin elvtárs cikkét és rámutatott arra, hogy „a cikk nagyon jó. A kérdés harci kérdés és mi egy hajszálnyit sem adunk fel a bundista csőcselék ellen elfoglalt elvi álláspontunkból". Lenin igen sokra becsülte Sztálin elvtárs munkáját. Azt írta róla: „A szociáldemokraták nemzeti programjának alapjait az elméleti marxista irodalomban az utóbbi időben már megvilágították (elsősorban Sztálin cikke van előtérben)."**)

1913 derekán Lenin fokozott erővel dolgozott a nemzeti kérdés bolsevik programjának megalapozásán. Sok cikket írt, többek között olyan program-jelentőségű műveket, mint a „Kritikai megjegyzések a nemzeti kérdéshez" (1913) és „A nemzetek önrendelkezési jogáról" (1914 február). Krakkóban, Párizsban, Liègeben, Lipcsében és Svájc városaiban (Zürich, Genf, Bern) előadásokat tartott erről a kérdésről.

Lenin hevesen támadja a feketeszázas nagyorosz sovinizmust, ostorozza a nemzeteket elnyomó cári politikát és a kadetok szolgalelkűségét a cárizmussal szemben. Találóan kritizálja a lengyel luxemburgiánus szociáldemokratákat, akik tagadják a nemzetek önrendelkezési jogát. Kíméletlen harcot folytat a bundisták, az ukrán szociáldemokraták és hasonló nacionalista kispolgárok ellen, akik a burzsoá nacionalizmus mérgével akarják megmérgezni a munkásosztályt és megbontani a munkásosztály egységét. *„Nem, az a gyalázat, amit Ausztriában látunk, az nálunk nem lesz.* Nem engedjük meg!"***) — jelentette ki haragosan Lenin, amikor az osztrák munkásmozgalom külön nemzeti szervezetekre való szétforgácsolódásáról beszélt. Lenin szilárdan és következe-

*) Lenin Összes Művei, XVI. köt., 328. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XVII. köt., 116. old. (oroszul).
***) Lenin Összes Művei, XVI. köt., 328. old. (oroszul).

tesen kovácsolja ki és védelmezi a proletár internacionalizmust. Cikkeiben lelkesen hirdeti a nemzetek közeledését egymáshoz, az illető állam különböző nemzetiségű munkásainak eggyéforrasztását egységes proletár osztályszervezetben. Lenin figyelmesen tanulmányozza a délkaukázusi, Sztálin alapította és vezette pártszervezetek tapasztalatait. A proletár internacionalizmus követendő példájaként állítja elénk. „A munkásmozgalom érdekeinek és feladatainak — írta 1913 májusában a »Právdában« — az összes nemzetiségű munkásoknak csak az a teljes, minden egyes helyen, (alulról legfelülig) megvalósított egysége felel meg, amit olyan sokáig és olyan sikerrel vittek keresztül a Kaukázusban."*)

Műveiben Lenin feltárja a nemzeti önrendelkezési jog jelszavának konkrét, történelmileg meghatározott tartalmát: a különválás és az önálló államalakítás jogát; megformulázza a párt gyakorlati programját a nemzeti kérdésben; az összes nemzetek és nyelvek teljes egyenjoguságát; széles területi autonómiát; a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítását.

Igy dolgozta ki és alapozta meg Lenin minden oldalról a nemzeti kérdés marxista programját.

Oroszországban a forradalmi mozgalom egyre magasabbra lendült. Hivatalos adatok szerint 1912-ben 725.000 munkás sztrájkolt; más, teljesebb adatok szerint egy milliónál több. 1913-ban hivatalos jelentések szerint — 861.000, teljesebb adatok alapján 1.272.000. 1914 első felében már mintegy másfélmillió munkás vett részt a sztrájkokban. A sztrájkok egyre makacsabbak lettek.

Lenin szerény krakkói lakása a forradalmi mozgalom valóságos főhadiszállása volt. Élénk levelezés folyt Oroszországgal, az Oroszországból érkező pártmunkások és a hazatérő emigránsok gyakran Krakkóba utaztak instrukcióért Vladimir Iljicshez.

A Központi Bizottság sokszor folytatott tanácskozásokat a pártmunkásokkal. 1913—1914-ben több ilyen tanácskozást tartottak. Igen nagy jelentősége volt a poroninói tanácskozásnak 1913 szeptemberében. A tanácskozást Lenin vezette, ő

*) Lenin Összes Művei, XVI. köt., 386. old. (oroszul).

tartotta a jelentést a Központi Bizottság működéséről, a nemzeti kérdésről, gondosan megszerkesztette az összes határozatokat.

Lenin fáradhatatlanul és erélyesen harcolt a likvidátorok, a „Vperjod" emberei és az eszerek ellen, feltárta a munkásosztály s annak pártja ellen irányuló harcuknak burzsoá módszereit. Különösen nagy figyelmet fordított a pártellenes augusztusi blokk leleplezésére és szétzúzására. Egész sor cikkben („Az egység megbontásáról, melyet egység kiáltozással takarnak" stb.) ostorozta Trocki likvidátori ötleteit, politikai kalandorságát.

Ebben az időben Lenin aktív részt vesz a lett munkásmozgalomban, megírja „A lett országrész szociáldemokráciája IV. kongresszusának platformtervezetét", 1914-ben Brüsszelben felszólal a kongresszuson magán, eléri azt, hogy a lett szociáldemokraták kilépnek az augusztusi blokkból,

A II. Internacionále, látva, hogy a bolsevikok az oroszországi munkásmozgalomban szétzúzták az összes opportunista csoportokat, az utóbbiak segítségére sietett. Lenin határozottan állást foglalt a II. Internacionále opportunistáinak ama próbálkozásai ellen, hogy a „kibékülés" és az „egyesülés" jelszavával a valóságban likvidálják a bolsevik pártot.

Lenin két évig élt Krakkóban. Ez a két év a munkásmozgalom hatalmas fellendülésének, a munkásmozgalom legfontosabb pozicióit meghódító bolsevik párt gyors növekedésének ideje volt. Ezekben az években lefektették a bolsevik párt szilárd alapzatát, amelyet a cárizmus semmiféle üldözése nem tudott szétrombolni.

1914 júniusában a bolsevikok Központi Bizottsága tanácskozást tartott a soron lévő pártkongresszus előkészítéséről A kongresszus összehívására azonban nem került a sor.

VIII

A HÁBORÚ kezdete Lenint Galiciában (Poroninoban) találta. 1914 július 26-án (augusztus 8-án) Lenint, hazúg följelentés alapján, az osztrák rendőrség letartóztatta és a novytargi börtönbe zárta. Augusztus 6-án (19-én), a följelentés nyilvánvaló alaptalansága folytán, a rendőrség kénytelen volt Lenint szabadlábra helyezni. De Ausztriában, egy Oroszországgal háborút viselő országban maradni lehetetlen volt, azonkívül ez rendkívül nagy akadályokat gördített volna a forradalmi munka elé. Lenin kieszközölte, hogy a semleges Svájcba utazhasson. Itt eleinte Bernben, később Zürichben élt Lenin az egész háború ideje alatt 1917 áprilisáig.

A cári titkos rendőrség azt remélte, hogy a háború folyamán kézre keríti Lenint. A rendőrség átírt a délnyugati front parancsnokságához, hogy Lenint azonnal tartóztassák le és szállítsák Pétervárra, mihelyt az orosz csapatok bevették Krakkót. Ez a terv azonban meghiúsult s a kis Svájcból, melyet a dühöngő európai tűzvész vett körül, átzengett az egész világon Lenin felhívása a néptömegekhez: hadat üzenni a háborúnak!

Az első imperialista háborút az imperialista ellentétek, a világ újrafelosztásáért és az érdekszférákért vívott harc, az idegen népek leigázásáért és a gyarmatok kirablásáért folyó küzdelem idézte föl a két hatalmas államcsoport — egyfelől Németország és Ausztria-Magyarország, másfelől, Anglia, Francia- és Oroszország között. Imperialista rablóháború volt ez mindkét részről.

A háború a munkásmozgalom összes áramlatainak szigorú próbaköve volt. A nyugateurópai szociáldemokrata pártok, melyeket már jóval a háború előtt kimart az opportunizmus rozsdája, elárulták a munkásosztályt és segítségére siettek a burzsoáziának abban, hogy a „haza védelme", a burzsoá haza védelme jegyében egymásra uszítsa a háborút viselő országok munkásait s parasztjait. A II. Internacionále széthullott. Vezérei és vezetői s a szocialista pártok többsége saját imperialista kormányaik védelmének és támogatásának álláspontját foglalták el.

E fenyegető történelmi pillanatban, amikor a szocialista pártok veszélyes válságba jutottak, amikor a munkásmozgalom vezetői árulók és renegátok lettek: csak Lenin és a Lenin alapította és naggyá nevelte bolsevik párt tartotta magasra, ingadozás nélkül az imperialista háború elleni harc zászlaját. Lenin azonnal a háború pontos és világos értékelésével lépett fel, rámutatott arra, hogy a munkások és parasztok számára a világmészárlásból kivezető egyetlen út: a saját imperialista kormányuk megdöntéséért vívott harc.

1914 augusztus 23-án (szeptember 5-én) érkezett Lenin Bernbe. Már másnap a város melletti erdőben, a bolsevikok helyi csoportjának gyűlésén előadást tartott a háborúhoz való viszonyunkról. A gyűlés elfogadta Lenin történelmi jelentőségű „Téziseit a háborúról".

A bolsevizmusnak a háború alatt ez volt az első programjellegű nyilatkozata. Lenin ebben zseniális feleletet adott az összes alapvető kérdésekre, melyeket ez a korszak a jelen háború jellegéről és a munkásosztály feladatairól fölvetett. Lenin erről a háborúról megállapította, hogy burzsoá, hogy imperialista, hogy rablóháború. Megbélyegezte az árulást, amit a II. Internacionále vezérei a proletariátussal szemben elkövettek. A II. Internacionále csődje — mondta Lenin — nem véletlen. E csőd főoka az, hogy a II. Internacionálében túlteng az opportunizmus. A valódi internacionalisták legfontosabb feladata a szocialista forradalom propagálása, annak propagálása, hogy a fegyvert nem a más országokban élő munkás- és paraszt-testvérek ellen kell hogy fordítsuk, hanem

saját országunk imperialista kormánya és burzsoáziája ellen. Lenin könyörtelenül hadat üzent a sovinizmusnak és a sovinizmus hordozóinak, a II. Internacionále vezéreinek, akik elárulták a szocializmust. A tézisek hangsúlyozták, hogy a munkásosztály és Oroszország népei összes dolgozó tömegeinek szempontjából a legkisebb baj a cári monarchia veresége lenne. A lenini tézisek megadták a nemzetközi proletariátus konkrét forradalmi akcióprogramját.

Lenin azonnal Oroszországba küldi „Téziseit a háborúról" és terjeszti azokat a külföldi bolsevik szekciókban. Oroszországban a téziseket rögtön elfogadták a vezető pártszervek, melyek a háború kérdésében azonnal szilárd internacionalista álláspontot foglaltak el.

Lenin e tézisek alapján írta meg a Központi Bizottság 1914-es szeptember végi kiáltványát az imperialista háborúról: „A háború és az oroszországi szociáldemokrácia". Ebben a történelmi okmányban Lenin kiadta a jelszót: az imperialista háborút polgárháborúvá, a burzsoá és földesurak elleni háborúvá kell változtatni. A burzsoázia védelmének szociálsoviniszta politikája helyett Lenin kimondta a jelszót: saját imperialista kormányaink veresége. A megrothadt II. Internacionále helyett, mondotta Lenin, új, III. Internacionálét kell alapítani. A kiáltvány így végződik:

„A jelen imperialista háború átváltoztatása polgárháborúvá, az egyetlen helyes proletár jelszó, melyet a kommün tapasztalatai diktálnak, melyet a bázeli határozat megállapított (1912) és amely a magas fejlettségű burzsoá országok között folyó imperialista háború körülményeiből adódik. Bármily nagyoknak látszanak is e jelszó megvalósításának nehézségei bizonyos pillanatokban, a szocialisták, ha már a háború ténnyé vált, sohasem fognak lemondani az eziránnyú, rendszeres, állhatatos, tántoríthatatlan előkészítő munkáról.

A proletariátus csakis ezzel tudja kitépni magát a nacionalista burzsoáziától való függőségből, és tud ilyen vagy olyan formában többé vagy kevésbé gyorsan, határozott

lépéseket tenni a népek tényleges szabadságának útján és a szocializmus felé vezető úton".*)

Lenin roppant energiával kezdte összefogni a bolsevik párt erőit. A háború viszonyai között nagyok voltak a forradalmi munka nehézségei. Lenint a háború frontjai választották el Oroszországtól. Oroszországból Svájcba a levelek, néha több mint egy hónapig mentek. Orosz ujságok és folyóiratok igen rendszertelenül és nagy késéssel érkeztek. A cári rendőrség az egész idő alatt pusztította a bolsevik szervezeteket. A vezető pártemberekből sokan — Sztálin, Molotov, Szverdlov, Szpandarján, Vorosilov, Ordzsonikidze és mások, — börtönben, vagy száműzetésben voltak. A háború viszonyai között még a „demokratikus" Svájcban is különös formákat kellett keresni arra, hogy a rendőri és katonai hatóságok fokozódó ébersége ellenére forradalmi munkát lehessen végezni. Mindehhez még hozzájárult az, hogy a pártnak nem voltak anyagi eszközei. 1914 őszén, amikor a „Szociál-Demokrát" újra megjelent, a párt pénztárában összesen 160 frank volt. „Nincsen pénzünk, nincsen pénzünk!! Ez a *legnagyobb* baj!"**) — írta Lenin.

Lenin maga rendkivül nehéz anyagi viszonyok közé került. Azelőtt is nagyon szerényen élt és, különösen az emigrációs években, gyakran komoly szükséget szenvedett. De sohasem nélkülözött annyira, mint a háború alatt. Egy 1916 második feléből keltezett levelében kénytelen bevallani: „Magamról személyesen azt kell mondanom, hogy keresetre van szükségem, különben bizony egyenesen éhen veszek!! Fene drága minden és nincs miből megélni." Lenin azt kéri, hogy intézzék el, hogy a kiadók fizessenek a kéziratáért. „Ha ezt nem intézik el, akkor bizony-bizony, nem vagyok képes fenntartani magam, ezt komolyan mondom, egész-egész komolyan."***)

Mindezen nehézségek és a háborús idők veszedelmei ellenére, Lenin egy percre sem hagyta abba óriási pártmunká-

*) Lenin Összes Művei, XVIII. köt., 66. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXIX. köt., 195. old. (oroszul).
***) Lenin Gyüjtemény, II. köt, 279. old. (oroszul).

ját, sőt a legnagyobb energiával és hihetetlen bátorsággal folytatta. Összegyüjti a külföldön lévő, csekély számú bolsevik csoportokat, Lausanneban, Genfben, Clarensban, Zürichben, Bernben előadásokat tart a párt viszonyáról az imperialista háborúhoz. Amikor megtudta, hogy Lausanneban Plechánov előadást tart a szocialisták viszonyáról a háborúhoz, Lenin odautazott, felszólalt a vita során és izzéporrá törte Plechánov szociál-soviniszta pozicióját.

Svájcban Lenin a bolsevik kiadványok kinyomtatásának és terjesztésének megszervezésével foglalkozott. Levelezés és személyes beszélgetés útján kitudakolta, hogy Genfben milyenek a kiadási lehetőségek. Pontos, konkrét utasításokat adott a pártfunkcionáriusoknak, hogy a szükséges elővigyázattal hogyan cselekedjenek. Lenin előtt világos volt, hogy a háborúban még a „semleges" Svájcban, még orosz nyelven is igen bonyolult dolog az imperialista háború ellen írásokat kinyomtatni. Svájc polgári kormánya, mely gazdaságilag teljesen a „nagy" imperialista hatalmak burzsoáziájától függött és nagyokat hajlongott az európai reakció előtt, könnyen üldözni kezdhette volna azért, mert leleplezte a háború valódi céljait, a háború imperialista jellegét. *„Minden* okunk megvan rá, — írta Lenin 1914 szeptemberében, — hogy el legyünk készülve arra, hogy a svájci rendőrség és katonai hatóságok az orosz, vagy francia, stb. követ *első mozdulatára* haditörvényszék elé állítanak, vagy kiutasítanak a semlegesség megsértése címén."*) Lenin ezért azt javasolta, hogy tartsák be a konspiráció szabályait, legyenek rendkivül elővigyázatosak, a levelezést feltétlenül „vegyi tintával" folytassák, a fogalmazványokat semmisítsék meg, a nyomtatott röpiratok, ujságok, stb. példányait befolyásos svájci állampolgároknál őrizzék. Lenin személyesen vezette az ujságkiadást, áthidalta az összes rendőri és anyagi nehézségeket, utasításokat adott a nyomtatás technikáját, betűt, formátumot illetően. Fáradhatatlan energiája eredményeképpen újra megjelent a „Kommuniszt" c. folyóirat (1915), megjelent a

*) Lenin Összes Művei, XXIX. köt., 130. old. (oroszul).

„Szociál-Demokrát cikkgyüjteménye" (1916) két füzete, röpiratok, brosűrák.

1914 október 19-én (november 1-én), egyesztendős szünet után, újra megjelent a „Szociál-Demokrát" 33. száma a Központi Bizottság lenini kiáltványával. Ez a szám, melyet illegálisan átküldtek Oroszországba és szétküldtek a külföldi bolsevik szekcióknak, roppant nagy szerepet játszott. A bolsevik párt és nemzetközi munkásmozgalom benne éles fegyverhez jutottak az imperialista háború, a cárizmus és a burzsoázia ellen és a szocialista forradalomért való harcban. Lenin szava minden akadályon az imperialista háború lángban álló frontjain keresztül, eljutott a tömegekhez.

A bolsevikok Oroszországban a cári kormány minden megtorló intézkedései ellenére folytatták munkájukat. 1914 novemberében a cári rendőrség letartóztatta a Birodalmi Duma bolsevik frakciójának tagjait, akik Lenin utasításainak szellemében folytatták munkájukat. 1915 februárjában a bíróság ítélkezett az öt képviselő felett és száműzetésre ítélte őket. A bolsevik képviselők a bírósági tárgyalást szószékké tették, amelyről messzire elhangzott a lenini felhívás a proletár internacionalizmusra, az imperialista háború elleni forradalmi harcra.

A bolsevik párt mély illegalitásban volt kénytelen dolgozni. Ebben az irányban a bolsevik párt, Lenin vezetése alatt, sok tapasztalatot gyüjtött, az 1912—1914-es években pedig a lenini „Právda" segítségével, új bolsevik káderek nevelkedtek. Lefogások történtek, a bolsevikokat letartóztatták, a munka mégis tovább folyt. Amikor Lenin hírét vette a bolsevik képviselők letartóztatásának, azt írta: „Pártunk munkája most nehezebbé, százszorta nehezebbé vált. És mégis el fogjuk végezni! A »Právda« az öntudatos munkások ezreit nevelte ki és közülük, minden nehézség ellenére, újra ki lehet majd választani a vezetők csoportját, a párt orosz Központi Bizottságát."*) Svédországban, az Oroszországhoz legközelebb fekvő semleges országban, megszervezték a Köz-

*) Lenin Összes Művei, XXIX., köt., 154. old. (oroszul).

ponti Bizottság külföldi irodáját, mely Lenin utasításai alapján és Lenin vezetése alatt, rendszeres kapcsolatban állt az Oroszországban dolgozó elvtársakkal. Lenin rámutatott arra, hogy Oroszország két-három legfontosabb központjában vezető csoportokat kell teremteni, helyre kell állítani Oroszországban a Központi Bizottság irodáját és magát a Központi Bizottságot és a külföldi központtal való kapcsolat érdekében meg kell szervezni, hogy Oroszországból egy-két ember átmenjen Svédországba. „A legfontosabb — írta Lenin, — hogy szilárd, állandó kapcsolatot teremtsünk.“*)

Leninnek, minden nehézség ellenére, sikerült kapcsolatot teremtenie az oroszországi pártszervezetekkel. Levelezésben állt a Központi Bizottság Pétervárott lévő irodájával, ahol Lenin javaslatára Molotov elvtárs dolgozott, aki megszökött irkuczki száműzetéséből. Sikerült kapcsolatot teremteni a Szibériának legkietlenebb részén száműzetésben lévő Sztálinnal, Szverdlovval, Szpandarjánnal, elküldeni nekik „A téziseket a háborúról“. 1915 februárjában Sztálin azt írta a száműzetésből Leninnek: „Üdvözlöm, kedves Iljics, melegen üdvözlöm!.. Hogy él? Egészséges? Én úgy élek mint azelőtt, eszem a kenyeremet, a száműzetési időm közepére értem. Unalmas, de nincs mit tenni. Hát a maga dolgai? Ott, maguknál, biztosan vígabb az élet... Nemrég olvastam Kropotkin cikkeit, — vén szamár, már egészen elveszítette az eszét. Olvastam Plechánov cikkét is a »Rjécs«-ben, javíthatatlan fecsegő vén asszony!.. És a likvidátorok, az ő képviselő ügynökeikkel, a gazdasági tudományok szabad társaságából? Nincs aki verje őket, az ördög vinne el engem! Csak nem maradnak hát büntetlenül? Szerezzen nekünk örömet és közölje velünk, hogy nemsokára megjelenik egy lap, ahol felképelik őket, de rendesen, de szorgalmasan!“**)

1915 februárjában, Lenin vezetése alatt, Bernben lefolyt a külföldi bolsevik szekciók konferenciája. A központi kérdésben, „A háború és a párt feladatai“, Lenin volt az előadó. Lenin forradalmi taktikája, az imperialista háború polgár-

*) Lenin Összes Művei, XXIX. köt., 187. old. (oroszul).
**) „Proletárszkája Revolucija“, 1936, 7. sz. 167. old.

háborúvá változtatásának taktikája és a cári kormány vereségének jelszava ellen Bucharin foglalt állást. Bucharinnak már akkor alkalma volt kitapasztalni saját magán a lenini bírálat lesujtó erejét. A konferencia elfogadta a Lenin javasolta határozatot, melyben meg voltak fogalmazva a bolsevikok fő jelszavai a háború idejére. A bolsevikok a Központi Bizottság kiáltványa és a berni konferencia határozatai alapján zárt sorokba tömörültek.

A forradalmi munka a háború viszonyai között, új, aktuális kérdéseket vetett fel a párt káderei előtt. Lenin ezekre a kérdésekre a „Szociál-Demokrát"-ban 1915 őszén megjelent „Néhány tézis" c. cikkében adott pontos és világos feleletet. Tizenegy tézisben megformulázta a párt feladatait, meghatározta az oroszországi polgári demokratikus forradalomért és annak szocialista forradalomba való átnövéséért folytatandó harc taktikáját és jelszavát. Másfél évvel az oroszországi forradalom előtt Lenin megállapította, hogy milyennek kell lenni a párt álláspontjának az eljövendő forradalomban. Az 1917-es forradalom bámulatos pontossággal erősítette meg Lenin téziseit.

A lenini jelszavak termékeny talajra hullottak Oroszország munkástömegeiben. Lenin és a Lenin vezette pártszervezetek munkája kézzelfogható eredményekkel járt. A munkásosztály tömegében nem követte a szociálpatriótákat, nem esett a burzsoá-sovinizmus betegségébe, hű maradt az internacionalizmus zászlajához. A bolsevikok nagy munkát végeztek a hajóhadnál és a hadseregben, különösen az északi front hadseregeiben, a balti kerületben.

Igy készítette elő Lenin a pártot a nagy harcokra, melyeknek közeledését világosan látta.

A Lenin vezette bolsevik párt nemcsak Oroszországban, hanem nyugaton is a közeledő forradalom legfőbb szervező ereje volt. Lenin és a bolsevikok voltak az egyedüli következetesen internacionalista és mindvégig forradalmi erő a nemzetközi munkásmozgalomban. A bolsevikokon kivül nem volt, aki vállalhatta volna az új, a III. Internacionále megalapításának kezdeményezését. És Lenin, a reá jellemző

energiával és állhatatossággal, már a háború első napjaitól fogva kezdte lerakni az új Internacionále alapköveit.

„Ez volt az az időszak, — mondja Sztálin elvtárs — amikor a II. Internacionále meghajtotta zászlaját a tőke előtt, amikor a soviniszta hullámmal szemben még olyan emberek sem állták meg a helyüket, mint Plechánov, Kautsky, Guèsde és mások. Lenin volt akkor az egyetlen, illetve majdnem az egyetlen, aki a határozott harcot a szociálsovinizmus és a szociálpacifizmus ellen fölvette, a Guèsde-ek és Kautskyk árulását leleplezte és a középen ingadozó »forradalmárok« felemásságát megbélyegezte. Lenin tudatában volt annak, hogy mögötte jelentéktelen kisebbség van, de nem tulajdonított ennek döntő jelentőséget, mert tudta, hogy az egyetlen helyes politika, amelynek jövője van: a következetes internacionalizmus politikája, mert tudta, hogy az elvi politika az egyetlen helyes politika.

Ismeretes, hogy az új Internacionáléért folyó küzdelemben is Lenin lett a győztes".*)

Lenin felhívása, hogy az imperialista háborút polgárháborúvá kell változtatni, eleinte egyedül hangzott el a nemzetközi munkásmozgalomban. De Lenin bátran haladt az ár ellen, feltárta a háború valódi céljait, az imperialista kormányok hazugságát, a burzsoázia „szocialista" lakájainak szofizmáit. Különösen ártalmasnak és különösen aljasnak tartotta a leplezett szociálsovinisztákat, a centristákat (Kautskyt, Trockit, stb.), akik szóval ugyan esküdöztek, hogy hívek Marx hagyományaihoz, de valójában elárulták azokat. „Most valamennyi többinél jobban gyűlölöm és megvetem Kautskyt — írta — nyomorult. aljas, öntelt képmutató... Nincs a világon most *semmi* ártalmasabb és veszedelmesebb a proletariátus *ideológiai* önállóságára, mint Kautskynak ez az átkozott önteltsége és aljas képmutatása, amellyel mindent el akar tussolni, el akar kenni; szofizmákkal és áltudományos szóbeszéddel akarja elnémítani a munkások felébredt lelkiismeretét".**) Lenin rámutatott arra, hogy az áruló Trocki

*) Sztálin: Leninről, 26—27. old. (magyarul).

**) Lenin Összes Művei, XXIX. köt., 143—144. old (oroszul).

centrizmusa, a kautskyánizmus mocsarába süllyedése nem véletlen jelenség. „Trockinak maga, az úristen parancsolta, hogy Kautsky és Bernstein kabátjába kapaszkodjék" — írta — „Az oroszországi szociáldemokrácia helyzete" c. cikkében.*)

Lenin nem vállalt semminő közösséget az opportunistákkal. Javasolta, hogy ultimátumot intézzenek hozzájuk: „itt a mi Központi Bizottságunk kiáltványa a háborúról, akarjátok-e ezt a saját nyelveteken közölni? Nem? Hát akkor isten veletek, útjaink elválnak!"**)

Lenin teljes szakításra hívott fel az opportunistákkal. „A II. Internacionále csődje" c. cikkében megmutatta, hogy a szociáldemokrata pártokban, hogyan érlelődött évtizedekén át az opportunizmus, hogyan rágta ki őket az opportunizmus belülről. Megcáfolta a burzsoázia tudós szolgáinak, Kautskynak és a hozzá hasonlóknak szánalmas fortélyait. „A nagy, háború okozta válság — írta e cikkében Lenin — letépte a lepleket, elsöpörte a kibúvókat, feltárta a már régen megérett kelevényt és az opportunizmust valódi szerepében mutatta meg, mint a burzsoázia szövetségesét, valódi szerepében. Feltétlenül szükségessé vált, hogy ezeket az elemeket teljesen, szervezetileg is, elválasszuk a munkáspártoktól."***)

Nem volt a szocializmus ez árulóinak és a munkásosztály e renegátjainak félelmetesebb, könyörtelenebb ellensége, mint Lenin. Ezek az urak vad, kitörő haraggal és gyűlölettel fogadták Lenin felszólalásait. De Lenin nem riadt meg, nem vonult vissza. 1916 decemberében azt írta Inessza Armandnak: „Ime, ez az én sorsom. Egyik harcos kampány a másik után — a politikai ostobaságok, aljasságok, az opportunizmus, stb. ellen. Ez így megy 1893-tól fogva. Ezért gyűlölnek a laposfejüek. No de azért én még sem cserélném el ezt a sorsot a laposfejűekkel való »békére«."

Fáradhatatlanul, állhatatosan gyüjtötte össze Lenin a nemzetközi munkásmozgalom internacionalista elemeit. Nem

*) Lenin Összes Művei, XVIII kot., 177. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXIX. köt., 144. old. (oroszul).
***) Lenin Összes Művei, XVIII. köt, 279. old. (oroszul).

volt olyan valóban baloldali csoport és szervezet, nem volt olyan őszintén baloldali szocialista politikus, akivel Leninnek ne lett volna kapcsolata, akire Lenin ne próbált volna ideológiailag hatni, arra buzdítva, hogy következetesebb és határozottabb állást foglaljon el a háborúval, az opportunizmussal szemben.

Lenin svájci tartózkodásának első napjaitól fogva erélyes lépéseket tesz, hogy egyesítse Amerika és Európa munkásmozgalmának forradalmi erőit. Idegen nyelvekre fordíttatja a Központi Bizottság kiáltványát és a többi bolsevik okmányokat, minden alkalmat megragad, hogy megismertesse az európai munkásokat a bolsevikok állásfoglalásával. 1914 szeptember 14-én (27-én), Lenin kezdeményezésére Luganóban egy olasz—svájci szocialista konferenciát tartottak. Ezen a konferencián megvitatták Lenin „Téziseit a háborúról", melyek bizonyos fokig befolyásolták a konferencia határozatait.

1915 februárjában összeült az antant-országok „szocialistáinak" konferenciája. Lenin arra használta ki ezt a konferenciát, hogy külön nyilatkozatban megbélyegezze a nemzetközi szociáldemokrácia vezéreinek szociálsovinizmusát, kifejtse a bolsevikok elvi álláspontját és megmutassa, hogy miért nem vehetnek részt a bolsevikok a „szocialisták" konferenciáján, akik elárulták a szocializmust.

1915 márciusában, a bolsevikok kezdeményezésére, összegyült a nemzetközi szocialista nőkonferencia. A delegátusok többségének kispolgári-pacifista gondolkodásmódja ellenére, a konferenciának, mint az első szocialista konferenciának, mely a háború alatt folyt le, volt némi jelentősége. A konferencián jelenlévő bolsevik delegátusok beterjesztették a Lenin direktívái alapján megfogalmazott határozatukat. A határozat egyenesen rámutatott arra, hogy a szocialista pártok többsége megszegte a II. Internacionále stuttgarti (1907), kopenhágai (1910) és bázeli (1912) kongresszusainak egyenes határozatát. Megbélyegezve a szocializmus elárulását, az „osztálybéke felborítására" hívott fel.

Röviddel ezután Bernben létrejött a nemzetközi ifjúsági

konferencia. Lenin, aki a bolsevik delegáció vezetője volt, közvetlen kapcsolatba lépett az ifjúsági mozgalom vezető embereivel.

A nemzetközi munkásmozgalom állhatatosan fejlődött, fokozatosan érlelődött benne a forradalmi tiltakozás a háború és a szociálsovinizmus ellen. 1915 nyarára, a háború első évének végére, a háború következményei — milliók pusztulása, az ipar leromlása, a drágaság növekedése, stb. — mind érezhetőbbé váltak a néptömegek számára és a soviniszta kábultság kezdett kissé eloszlani. Egyre nyilvánvalóbb lett, hogy Lenin vonala a helyes vonal, állandóan nőtt az elégedetlenség a háború miatt. Szükségessé vált, hogy valamennyi ország baloldali szocialista vezető embereit konferenciára hívják össze.

Lenin gondosan előkészítette ezt a konferenciát. A konferencia kezdeményezői — az olasz és svájci szocialisták — azon igyekeztek, hogy a konferenciát mindenféle kispolgári, pacifista és centrista szervezetek értekezletévé tegyék. Lenin mindent elkövetett ennek megakadályozására. Elérte, hogy az előzetes, 1915 júliusában lefolyt tanácskozáson a bolsevikok képviselete részt vegyen, leveleket írt a baloldali vezetőknek, igyekezett biztosítani az internacionalista elemek részvételét a konferencián. Állhatatosan dolgozott azon, hogy a baloldali elemek tömörüljenek egy olyan elvi nyilatkozat alapján, melynek centrális pontja az opportunizmussal és a szociálsovinizmussal való szakítás volt. A konferencia megnyitásáig Lenin megszervezte a baloldali csoportot. Mindamellett ebben a zimmerwaldi baloldalnak nevezett csoportban egyedül a bolsevikok pártja, élén Leninnel, foglalt el helyes és mindvégig következetes álláspontot.

Lenin azt akarta, hogy az európai munkások megismerkedjenek a bolsevikok magatartásával a háború kérdésében. Ezért a konferenciára németül kiadja „A szocializmus és a háború" c. brosúrát és franciául a bolsevikok berni konferenciájának határozatait. A brosúra világos és népszerű formában fejti ki Lenin nézeteit a háborúról és a munkásosztály feladatairól.

1915 augusztus 23-án (szeptember 5-én), egy Zimmerwald nevű kis svájci faluban összeült a konferencia. Ezen a konferencián összegyültek a német, a francia, a svéd, a holland szocialista pártok kisebbségének képviselői, valamint Olaszország, Svájc, Lengyelország, Lettország szociáldemokratái és az orosz bolsevikok. Lenin a balszárny élén felvette a harcot a konferencia kautskyánus többségével és elérte, hogy számos javaslatát bevették a konferencia határozataiba.

A konferencián elfogadott kiáltvány következetlen volt és nem mondott ki mindent. Lenin és a vezetése alatt álló baloldaliak mégis a kiáltványra szavaztak, mert „ez lépés volt az opportunizmussal és szocializmussal való ideológiai és gyakorlati szakítás felé".*) Lenin szektáriánusoknak tartotta azokat, akik nem voltak hajlandók ezt a lépést a következetlen és ingadozó elemekkel együtt megtenni. De egyszersmind fenntartotta magának a bírálat teljes szabadságát a zimmerwaldi konferencia következetlenségeivel szemben. A Lenin vezetése alatt álló zimmerwaldi baloldali csoport „A világháború és a szociáldemokrácia" címen elvi nyilatkozatot és egy „Kiáltvány"-tervezetet tett közzé. Mindazt, amit a zimmerwaldi kiáltvány hallgatással került meg, kimondották a konferencia baloldali részének okmányaiban. Lenin igen nagy jelentőséget tulajdonított a zimmerwaldi baloldal önálló fellépésének. Azt írta, hogy ez „az *összes* országok *baloldali* szociáldemokrata *magjának* első fellépése, azoké, akik világos, pontos, kimerítő *feleletet* tudnak adni arra a kérdésre, hogy mit kell tenni és merre kell menni".**)

A zimmerwaldi konferencián Lenin szemléltetően megmutatta, hogy mi a valóban forradalmi taktika, melytől egyformán távol áll mind az ideológiai megalkuvás az opportunistákkal, mind a szektáns magatartás.

Az orosz bolsevikok és az őket követő baloldaliak jelentéktelen kisebbséget alkottak az akkori idők munkásmozgalmában. Ez azonban nem zavarta Lenint. Nem baj, hogy csak

*) Lenin Összes Művei, XVIII. köt., 298. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXIX. köt., 214—215 old. (oroszul).

néhányan vagyunk, mondotta, milliók lesznek majd velünk, mert a bolsevikok álláspontja az egyedül helyes álláspont. Lenin munkája, Lenin jelszavai a jövendő harcosok millióit tömörítették és készítették elő a kapitalizmus ostromlására.

Az európai országok proletariátusának szervezésére és erőinek eggyéforrasztására irányuló óriási gyakorlati munkán kívül, Lenin fáradhatatlanul dolgozott az elmélet terén.

A háború első hónapjaiban a „Granat"-lexikon számára megírta a „Karl Marx" c. cikkét. Lenin itt röviden, egyuttal kimeritően jellemezte és fejtette ki Marx tanítását.

Ebben az időben Lenin újra nekiült Hegel művei tanulmányozásának és Bernben az 1914—1915-ös években sok jegyzetet készített Hegel („Logika", „A történet filozófiája", „A filozófia története") és más filózófusok (Aristoteles, Feuerbach) műveiből. Ezekből a kijegyzésekből és a hozzáfűzött megjegyzésekből állanak Lenin híres „Filózófiai füzetei".

A „Filózófiai füzetek" mintaképét adják Lenin tudományos elméleti munkájának. Lenin gondosan összegyüjtött mindent, ami értékes Hegel műveiben, és következetesen feltárta Hegel idealisztikus álláspontjának hamis voltát. Lenin folytatta Marx és Engels munkáját a materialista dialektika megteremtésére és megalapozására. Az lévén a szándéka, hogy megírja a marxista dialektikus módszer alapjainak rövid kifejtését, „Filózófiai füzeteiben" a dialektikus módszer összes elemeit jellemezte, továbbfejlesztette a dialektikus materializmust.

Ugyanakkor Lenin tovább is erősen foglalkozott az agrárkérdéssel, a kapitalista országok mezőgazdaságának, parasztságának helyzetével. E célból figyelmesen tanulmányozta az Egyesült Államok és más országok mezőgazdasági adatfelvételeit. E munka eredménye az a könyv lett, melyet 1914—1915-ben írt az Egyesült Államok kapitalizmusáról és mezőgazdaságáról. (A könyv csak 1917-ben jelent meg.) Ez volt az első kötete annak a műnek, amelyet Lenin „Új adatok a kapitalizmus fejlődési törvényeiről a mezőgazdaságban" címen tervezett, melyet azonban nem sikerült befejeznie.

Lenin különös figyelmet fordít a háborúra vonatkozó

marxista nézetek feldolgozására. Áttanulmányozza és materialista szempontból feldolgozza a polgári katonai tudomány legjobb műveit, Nagyon értékesnek tartja a 19. század kiváló hadászati gondolkodójának, Clausewitznek műveit. Clausewitz tételét, hogy a „háború a politika folytatása más", (vagyis: erőszakos) „eszközökkel", Lenin igen fontosnak tartja minden adott háború jellegének megértésére. Nem lehet a háború lényegét megérteni, ha nem tanulmányozzuk a politikát, mely a háborút előkészítette. Lenin jegyzeteket készít Clausewitznek a védelem és támadás kölcsönös viszonyát illető fejtegetéseiről és megjegyzi: „eltünik a védelem és a támadás közötti különbség", „idegen földön védeni a saját földet". Leninnek ezek az útmutatásai rendkivül fontosak.

Lenin lángelméje fáradhatatlanul foglalkozott az új történelmi korszak, az imperializmus, legbonyolultabb kérdéseinek megoldásával. Ezt a gigászi munkát csak a forradalmi gondolat és akarat olyan titánja végezhette el, amilyen Lenin volt.

Lenin a háború első napjától fogva részletesen, behatóan tanulmányozta az imperializmus korszakának gazdasági, technikai, történelmi, földrajzi, politikai, diplomáciai, munkásmozgalmi világirodalmát, a különböző országok gyarmati kérdésével és a társadalmi élet egyéb területeivel foglalkozó irodalmat. A jegyzetek, kivonatok, megjegyzések, táblázatok, melyeket Lenin készített, az olvasott irodalom és források alapján, 20 füzetbe vannak összefoglalva, melyek egy hatalmas, több, mint 40 íves könyvet tesznek ki. Ezek az anyagok később megjelentek „Füzetek az imperializmusról" címen, egy különálló, gyüjteményes kötetben. Minden tétel és általánosítás, minden következtetés és értékelés roppant mennyiségü konkrét anyag szilárd alapján nyugszik. Kevés olyan fáradhatatlan kutatót, a tudomány dolgában olyan kristálytiszta embert szült a világ, mint amilyen Lenin volt.

Ennek az óriási kutató munkának eredményeképpen írta meg Lenin, híres „Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb stádiuma" c. könyvét. A könyv — a marxizmus-leninizmus e nagyszerű műve — 1916 júniusában készült el.

Marx a „Tőkében" a kapitalizmus alapjainak elemzését

adta. Lenin zseniálisan folytatta Marx művét. Mesterien kezelve a dialektikus módszert, művében a marxisták közül elsőnek, kimerítő marxista elemzését adta az imperializmus minden oldalának, mint a kapitalizmus fejlődése legfelsőbb s egyszersmind utolsó stádiumának. Feltárta az imperializmus fekélyeit és elkerülhetetlen pusztulásának feltételeit, kimutatta, hogy „az imperializmus. halódó kapitalizmus, hogy „az imperializmus a proletariátus szociális forradalmának előestéje".*)

Lenin az imperializmus klasszikus meghatározását adja: „Az imperializmus a kapitalizmusnak az a fejlődési foka, melyen kialakult a monopóliumok és a finánctőke uralma, nagyjelentőségű lett a tőkekivitel, megkezdődött a világ felosztása a nemzetközi trösztök között és befejeződött az egész föld területének felosztása a leghatalmasabb kapitalista országok között."**)

A politikában az imperializmust az jellemzi, mutatta ki Lenin, hogy a demokráciától a politikai reakció felé fordul. A finánctőke óriási hatalma, az a tény, hogy a finánctőke urává lesz a burzsoá állam politikai apparátusának, a hazugságnak és a tömegek politikai becsapásának rendszere, az „általános" lelkesedés az imperialista hódításokért, „az összes birtokló osztályokat átviszi az imperializmus oldalára". Az imperialista ideológia behatol a munkásosztályba is és korrumpálja a munkás-arisztokrácia felső rétegét, a burzsoázia „munkás-ügynökévé" teszi.

Lenin maradék nélkül leleplezte Kautsky antimarxista „ultraimperializmus" elméletét. Ez az elmélet azt állította, hogy az imperializmus idején a kapitalista államok békésen megegyezhetnek egymással, ami elhárítja a háborúkat és lerakja a szervezett világgazdaság alapjait. Ezen elmélet szerint a kapitalizmus összes ellentmondásai békés eszközökkel, reformok utján, proletárforradalom nélkül megoldhatók. Lenin kijelentette, hogy ez a Kautsky-féle „elmélet": „holt absztrakció", „ostoba mese", a halálra ijedt kispolgár reakciós próbál-

*) Lenin Összes Művei, XIX. köt., 77. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 143. old.

kozása, hogy elbujjon a fenyegető valóság elől".*) Leleplezte Kautsky hazugságát, aki azt állította, hogy a nemzetközi kartellek békéhez vezetnek a népek között. Lenin kimutatta, hogy ezek a kartellek valójában a kapitalista országok közötti ellentétek rendkivüli kiélesedésére vezetnek, hogy az imperializmus idején a háborúk elkerülhetetlenek.

Lenin az imperializmust, mint a kapitalizmus külön stádiumát jellemzi, melyet a fejlődés egész előző menete törvényszerűen előkészít. E stádium sajátossága Lenin szerint abban áll, hogy az imperializmus: 1. monopolista kapitalizmus, 2. parazita, vagy rothadó kapitalizmus és 3. halódó kapitalizmus. Ez persze nem jelenti azt, hogy a kapitalizmus önmagától, proletárforradalom nélkül elhal.

Lenin kimutatta könyvében, hogy az imperializmus korszakában a kapitalizmus összes ellentmondásai a legvégső fokig kiéleződnek. Lenin ezért azt tartotta, hogy az imperializmus a szocialista forradalom előestéje. Fokozódik a tömegek vadállati kapitalista kizsákmányolása, egyuttal nő a tömegek felháborodása a kapitalizmus ellen és gyarapodnak a forradalmi kirobbanás elemei a kapitalista országokban. A gyarmati országokban fokozódik a legarcátlanabb kizsákmányolás és a lakosok százmillióinak a legembertelenebb elnyomása és, ezzel együtt, ezekben az országokban nőnek az imperializmus elleni szabadságharc elemei.

Lenin munkájának az imperializmusról, világtörténelmi jelentősége van. Ez a munka *Marx közgazdasági elméletének fejlesztésében új lépcsőfokot* jelentett. Fejlesztette a a marxista elméletet, új tartalommal gazdagította, segített a proletárforradalom gyakorlati kérdéseit átvizsgálni és új módon megoldani.

Az imperializmust tanulmányozva, Lenin fölfedezte a kapitalizmus politikai és gazdasági fejlődésének egyenetlenségéről szóló törvényt. Rámutatott arra, hogy az imperializmus körülményei között a kapitalizmus fejlődésének egyenetlenségei és ellentmondásai kiéleződnek. A kapitalizmus fejlődése

*) Lenin Összes Művei, XIX. kót., 149. old. (oroszul).

rendkívül egyenetlen, ugrásszerű, konfliktusokat okozó jelleget ölt. Fokozódik az imperialista ragadozók közötti eszeveszett harc a piacokért, a tőkekivitelért, a gyarmatokért, a nyersanyagforrásokért, ami elkerülhetetlenül maga után vonja a periódikusan kitörő imperialista háborúkat, a világ felosztásáért. Az imperialista háborúk gyöngítik az imperializmus erejét, lehetővé teszik azt, hogy az imperializmus frontját áttörjük ott, ahol a leggyengébb. Lenin ebből arra a következtetésre jutott, hogy az új történelmi helyzetnek már nem felel meg Marx és Engels régi formulája, mely szerint a szocializmus *egy* országban nem győzhet és a szocializmus csak úgy győzhet, ha a proletárforradalom egyidejüleg győz az összes fejlett kapitalista országokban, hanem ezt a formulát egy másik formulával kell helyettesíteni, amely szerint a szocializmus igenis győzhet *egy* egyedülálló országban, és nem győzhet egyidőben valamennyi országban.

Ez korszakunk legnagyobb felfedezése volt. Ez volt Lenin egész további munkájának, a bolsevik párt egész további tevékenységének vezér-elve.

„Ez *új,* teljesen kidolgozott teóriája volt a szocialista forradalomnak, teóriája a szocializmus győzelme lehetőségének az egyes országokban, teóriája e győzelem feltételeinek, e győzelem perspektívájának, olyan teória, melynek alapját Lenin már 1905-ben »A szociáldemokrácia két taktikája a demokratikus forradalomban« c. brosúrájában lerakta."*)

Lenin először 1915 augusztusában „Az Európai Egyesült Államok jelszaváról" c. cikkében formulázta meg zseniális felfedezését a szocializmus *egy* országban való győzelmének lehetőségéről. „A gazdasági és politikai fejlődés egyenetlensége — írta Lenin e cikkben, — a kapitalizmus kétségtelen törvénye. Ebből az következik, hogy lehetséges a szocializmus győzelme eleinte csak néhány, sőt csak *egy* egyedülálló kapitalista országban is. Ennek az országnak győzelmes proletariátusa, miután kisajátította a kapitalistákat és szocialista termelést szervezett országában, felkelne a világ többi ka-

*) A SzK(b)P Története. Rövid tanfolyam, 174. old, (magyarul).

pitalista része *ellen* és magával ragadná a többi ország elnyomott osztályait, fölkelést szítana ott a kapitalisták ellen, szükség esetén még fegyveres erővel is fellépne a kizsákmányoló osztályok és államaik ellen."*)

Egy év mulva „A proletárforradalom hadiprogramja" c. cikkében Lenin kimerítően, szabatosan és világosan újra formulázza nézeteit. „A kapitalizmus a különböző országokban a legnagyobb mértékben egyenetlenül fejlődik. Árutermelés mellett ez másképen nem is lehet. Ebből adódik az a megingathatatlan következtetés, hogy a a szocializmus nem győzhet egyidejüleg *valamennyi* országban. A szocializmus eleinte csak egy, vagy csak egynéhány országban győz, a többi ország pedig bizonyos időre megmarad burzsoá, vagy még a burzsoá rendig sem jutott állapotában. Ez nemcsak surlódásokat kell, hogy létrehozzon, hanem azt is, hogy a többi ország burzsoáziája egyenesen a szocialista állam győzelmes proletariátusának leverésére törekszik. Ilyen esetben a háború a mi részünkről jogos és igazságos lenne."**)

Az opportunisták, Engels és Marx régi formulájába kapaszkodva, azzal vádolták Lenint, hogy eltávolodik a marxizmustól.

De így dogmatikusokká és a marxizmus ellenségeivé lettek, mert nem akarták tekintetbe venni azt, hogy Marx és Engels formulája megfelelt a monopolista kapitalizmust megelőző, felfelé fejlődő kapitalizmusnak, de már nem felelt meg az új körülményeknek, az imperialista kapitalizmus körülményeinek, amikor a kapitalizmus lefelé menő vonalon kezdett fejlődni és halódó kapitalizmussá változott. Új formulát kellett találni, nem pedig a régihez ragaszkodni és azt dogmává tenni. Ezt az új formulát Lenin fedezte fel. Éppen Lenin volt az a valódi marxista, aki, a valóság beható tanulmányozása alapján, bátran fejlesztette tovább a marxista elméletet. A forradalmi elmélet e továbbfejlesztése nélkül nem győzhetett volna a proletariátus és továbbra is megmaradt volna burzsoá

*) Lenin Összes Művei, XVIII. köt., 232—233. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XIX. köt., 325. old. (oroszul).

rabságban. Lenin elmélete a szocializmus *egy* országban való győzelmének lehetőségéről perspektívát adott a proletariátus harcának, felszabadította az egyes országok proletariátusának energiáját és iniciatíváját, hogy rohamra menjen saját nemzeti burzsoáziája ellen, tudományosan megalapozott győzelmi hitet adott neki.

Lenin fáradhatatlan energiával tömörítette a szocialista pártok baloldali elemeit és forradalmi mederbe terelte munkájukat. A háború első évében figyelmét elsősorban arra fordította, hogy felkutassa a nemzetközi munkásmozgalom baloldali elemeit, kapcsolatba lépjen velük, szervezze és egyesítse őket. Miután megalakult a zimmerwaldi egyesülés és meg volt szervezve a zimmerwaldi baloldali csoport, Lenin a súlypontot a Zimmerwaldon belüli harcra vitte át, a centrista, kispolgári, pacifista elemek ellen, a forradalmi vonalért. És ez a harc határozott eredményekkel járt. Lenin igazát maga az élet bizonyította be. A már második éve folyó háború terhe mind érezhetőbbé vált. Ennek folytán az 1916-ban, egy Kienthal nevű svájci faluban összegyült II. zimmerwaldi konferencián, a zimmerwaldi jobboldaliak a tömegek erős balratolódásának hatása alatt, kénytelenek voltak baloldalibb határozatokra szavazni. Kienthalban a baloldaliak erősebbek voltak, mint az első konferencián és erősebben befolyásolták a határozatokat. Lenin elérte azt, hogy határozatot fogadtak el, mely a pacifizmust bírálja és éles kritikának veti alá a Nemzetközi Szocialista Irodát. A konferencia eredményeit értékelve, Lenin azt írta 1916 májusában: „Általában, a rengeteg hiányosság ellenére, az *mégiscsak* lépés a szociálpatrióták-kal való szakítás felé."*)

Lenin még a konferencia előtt rámutatott arra, hogy a szakítás az opportunistákkal, a szociálsovinisztákkal — a főkérdés. „Mindenki, aki ebben a kérdésben ingadozik, — mondotta 1916 márciusában — a proletariátus *ellensége*, velük szemben *nem lehet szó* engedékenységről."**)

---

*) Lenin Összes Művei, XXIX. köt., 251. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 288. old.

A konferencia után Lenin még fokozottabb energiával segíti Nyugat-Európa és Amerika baloldali elemeit abban, hogy levessék kispolgári nézeteiket és opportunista hibáikat. Aktívan dolgozik a baloldali szocialista sajtóban, nevezetesen a zimmerwaldi baloldal „Vorbote" („Előfutár") c. elméleti folyóiratában. Különösen sok gondot fordít az ifjúságra és azt forradalmi szellemben neveli. Lenin a maga oldalára vonta a proletár ifjúság legjobb elemeit.

Azokat a hibákat és torzításokat, elméleti zűrzavart, melyek néhány baloldali működésében a háború, a béke és forradalom életbevágó kérdéseiben jelentkeztek, Lenin számos cikkben bírálja és szigorúan elítéli.

Különösen élesen bírálta Lenin egynéhány baloldali pacifista illúzióit, akik a „lefegyverzés" jelszavát hirdették. A pacifisták ellen harcolva, Lenin kidolgozta az igazságos és igazságtalan háborúról szóló tanítását. Rámutatott arra, hogy a bolsevikoknak, a proletárforradalmároknak nem minden háború ellen kell küzdeniük, hanem csak a hódító, rabló, igazságtalan háború ellen, melynek az a célja, hogy idegen országokat hódítson meg és idegen népeket igázzon le. Ami pedig a felszabadító háborúkat illeti, az olyan háborúkat, melyben a nép azok ellen a próbálkozások ellen védekezik, hogy rabsorba döntsék, a kapitalizmus igája alól való felszabadító háborút, a gyarmatok és függő országok felszabadító háborúját az imperialisták elnyomása alól, az ilyen háborút a bolsevikoknak, mint igazságos háborút, támogatniuk kell.

Mi sem ártalmasabb — mondotta Lenin — mint az a paposkodó, kispolgári, pacifista prédikálás, hogy a kapitalizmus alatt a háborúk megszünhetnek. Az imperializmus: a kapitalista államok ádáz harca a világ felosztásáért és újrafelosztásáért. Ezért a háborúk elkerülhetetlenek a kapitalizmus alatt. Csak ha a kapitalizmus az egész világon megdőlt és győzött a szocializmus, akkor válnak a háborúk lehetetlenné.

Lenin megvetéssel sujtotta azokat, akik lefegyverzést javasoltak, akik azt mondották, hogy nem szabad a fegyvert kézbe venni. „Az elnyomott osztály, — írta — amely nem törekszik arra, hogy megtanuljon a fegyverrel bánni, az ilyen el-

nyomott osztály csak azt érdemelné meg, hogy mint rabbal bánjanak vele." Az elnyomó osztály minden osztálytársadalomban fel van fegyverezve. Aki le akarja rázni a kizsákmányolás igáját, annak ádáz harcra kell felfegyverkeznie a kizsákmányolók ellen. „A mi jelszavunk — írta Lenin — a proletariátus felfegyverzése kell, hogy legyen, hogy legyőzhesse, kisajátíthassa és lefegyverezhesse a burzsoáziát."*)

Lenin kíméletlenül bírálta azokat, akik „baloldali" frázisokkal leplezetten ugyan, de lényegében mély opportunizmussal tagadták a proletariátus demokratikus követelésekért folytatott harcának jelentőségét az imperializmus korszakában. Bucharin, Pjatakov, Radek megpróbálták becsúsztatni azt az antimarxista „eszmécskét", hogy a proletariátusnak le kell mondani a demokratikus követelésekért a demokratikus köztársaságért vívott harcáról, le kell mondani a nemzetek önrendelkezési jogának jelszaváról. Lenin „a marxizmus karikatúrájának", „imperialista ökonomizmusnak" nevezte ezeket az „eszmécskéket" és kimutatta egész képtelenségüket és ártalmasságukat.

Leninnek nem keveset kellett harcolnia ezek ellen az opportunisták, zavarosfejűek és intrikusok ellen, akik később aljas árulóknak és banditáknak bizonyultak. Nagy éberségre, nagy éleslátásra volt szükség annak megakadályozására, hogy az ilyen elemek árthassanak a szocializmus ügyének.

Lenin azt tanította, hogy a szocialista forradalom nem egy egyszeri aktus, nem *egy* csata, hanem az osztályok között kiélezett konfliktusoknak egész korszaka, a csaták hosszú sora az összes frontokon, vagyis a gazdaság és a politika összes kérdéseiben. A proletariátusnak, hogy elkészüljön a győzelemre a burzsoázia felett, hogy képes legyen megnyerni a csatát, átfogó, következetes és forradalmi harcot kell vívnia a demokráciáért.

Lenin már akkor világos képet alkotott magának az eljövendő szocialista forradalomról, mely csakhamar megkezdődött Oroszországban. „A szocialista forradalom Európá-

*) Lenin Összes Művei, XIX. köt., 326. old. (oroszul).

ban — írta 1916 őszén — *nem lehet* más, mint valamennyi és mindenfajta elnyomott és elégedetlen elem tömeg harcának kirobbanása. A kispolgárság és az elmaradott munkások egyrésze elkerülhetetlenül részt fog venni benne. *Enélkül lehetetlen a tömegharc,* lehetetlen *bármiféle* forradalom és ezek az elemek elkerülhetetlenül bele fogják vinni a mozgalomba előítéleteiket, reakciós elképzeléseiket, gyengéiket és hibáikat. De *objektíve* a *tőkét* fogják támadni és a forradalom öntudatos élcsapata, a haladó proletariátus, miközben ezt az objektív igazságot különböző elemekből összetett és különböző hangon beszélő, tarka és külsőleg feldarabolt tömegharcban fogja kifejezni, egyesíteni és irányítani tudja ezeket az elemeket, meghódítja a hatalmat, elfoglalja a bankokat, kisajátítja a mindenki előtt (bár különböző okokból!) gyűlöletes trösztöket, és egyéb diktátori rendszabályokat alkalmaz, melyek összességükben a burzsoázia megdöntéséhez és a szocializmus győzelméhez vezetnek. Ez a győzelem távolról sem »tisztul meg« egy csapásra a kispolgári salaktól.“*)

Lenin folytatja a nemzeti kérdés további feldolgozását, állást foglal számos baloldali szociáldemokrata antimarxista nézetei ellen. Hogy a nemzeti önrendelkezési jog bolsevik jelszavának teljes jelentőségét megértsük, mondotta Lenin, egész világos képet kell alkotni magunknak arról, hogy az imperializmus korszakában a földkerekség egész népessége két egyenlőtlen részre oszlik: egyrészről az elnyomó nemzetek kis csoportjára, másrészről pedig a gyarmatokat, félgyarmatokat és függő országokat lakó elnyomott népek óriási tömegére.

Lenin helyreállította Marx és Engels jelszavát, melyet a II. Internacionále pártjai elfelejtettek: „Nem lehet szabad az a nép, amely más népeket elnyom.“ A proletariátusnak saját felszabadulása érdekében követelnie kell a gyarmatok felszabadítását az imperialista hatalmak elnyomása alól ugyanúgy, ahogy Marx tanácsára, az angol proletariátusnak követelnie kellett Irország teljes önrendelkezését. A proletariátus a gyarmatok felszabadításának, a függőségben élő

*) Lenin Összes Művei, XIX. kot, 269. old. (oroszul).

nemzetek felszabadításának követelését mindenekelőtt saját imperialista kormányával, saját imperialista burzsoáziájával szemben kell, hogy felállítsa.

Lenin „A szocialista forradalom és a nemzetek önrendelkezési joga" c. (1916 márciusában írt) téziseiben és „Az önrendelkezési vita eredményei" c. (1916 őszén írt) cikkében kimerítő kritikáját adja a lengyel és a baloldali holland szociáldemokraták antimarxista álláspontjának. E történelmi jelentőségű művekben Lenin tovább fejlesztette a bolsevikok programját a nemzeti kérdésben. Lenin rámutatott arra, hogy a nemzeti kérdés a burzsoá-demokratikus forradalom alkatrészéből már a szocialista forradalom alkatrészévé vált. A nemzeti és gyarmati kérdés elszakíthatatlanul össze van kapcsolva az imperializmus megdöntésének kérdésével és a proletár forradalomnak minden módon támogatni kell a gyarmatok harcát az imperialista iga ellen. Lenin kidolgozta az imperializmus korszaka számára *a nemzeti és gyarmati kérdés harmónikus világnézeti rendszerét.*

Svájcban élve Lenin, a svájci munkásmozgalomban is tevékeny részt vesz. A semleges Svájc lakossága németekből, franciákból és olaszokból áll, rajtuk keresztül befolyásolni lehetett Németország, Franciaország és Olaszország munkásmozgalmát. Lenin szorgalmasan tanulmányozta Svájc történetét. Felszólalt a gyűléseken és népgyűléseken, szoros kapcsolatot tartott fenn a svájci szociáldemokrácia baloldali vezetőivel. 1916 novemberében Lenin beszédet tartott a svájci szociáldemokrácia kongresszusán, decemberében téziseket írt a baloldali zimmerwaldisták feladatairól a svájci szociáldemokrata pártban.

A zimmerwaldi egyesülésen belül mindinkább kiéleződött a harc a jobboldaliak és baloldaliak között. A zimmerwaldi jobboldaliak Franciaországban is, Németországban is, Olaszországban is, nyiltan csatlakoztak a sovinisztákhoz. Svájcban a zimmerwaldi egyesülés elnöke, Grimm, kezdett együttműködni a centrista opportunistákkal.

Lenin teljes eréllyel fellépett a szociálsoviniszták és Kautsky, Grimm, Merrheim és más centristák ellen, azok ellen,

akik, noha Zimmerwaldban és Kienthalban aláírták a kiáltványt, az opportunizmussal való kibékülés, a velük való szövetség híveivé lettek.

„»Zimmerwald« kétségtelenül csődbe került — írta Lenin — és a szép szó megint a rothadás leplezésére szolgál. A zimmerwaldi többség, Turati és társai, Kautsky, Ledebour, Merrheim, — *mind* áttértek a szociálpacifizmus Kienthalban olyan ünnepélyesen (és olyan meddőn!) elitélt pozicióira... Hát még a zimmerwaldi »centrum« — R. Grimm, aki 1917 január 7-én *szövetségre* lépett Svájc szociálpatriótáival, a baloldaliak elleni harcra!! Grimm, aki szidja az *egész* világ szociálpatriótáit, *kivéve* a svájciakat, akiket *takargat!* Ez undorító! Magamon kivül vagyok a dühtől ezek miatt az aljas fráterek miatt. Undorító hallani is róluk. Még undorítóbb a velük való munkáról gondolkodni.“*)

„Zimmerwald“ csődje után más talajra kellett átvinni a harcot az új Internacionáléért. Lenin felhívást intéz egy új, valóban szocialista Internacionále megalapítására, minden országban új tipusú proletárpártok szervezésére, melyek teljes mértékben szakítottak a régi, csődöt mondott pártokkal, s amelyek a szocializmusért vívott forradalmi tömegharcot vezetni tudják.

„Csak azt látom és csak azt *tudom* a leghatározottabban — mondotta Lenin —, hogy az *új* szocializmus, a valóban forradalmi marxizmus programjának és taktikájának kérdése, nem pedig az ocsmány kautskyzmusé *van* napirenden *mindenütt.*“**)

Lenin a nemzetközi munkásmozgalom igazi vezéreként lépett fel és lerakta az új, a Kommunista Internacionále alapzatát.

1917 elején Lenin megállapította, hogy a világpolitikában fordulat állt be, az imperialista háborútól az imperialista békéhez. A háború erősen kimerítette mind a két háborús koalíciót. Mindegyiküknek a forrásait és a katonai lehető-

*) Lenin Összes Művei, XIX. köt., 401. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 402. old.

ségeit eléggé megmutatta a háború menete, a hadsereg és a haditengerészet ki voltak próbálva és egymáshoz mérték erejüket. Mind érezhetőbbé vált a nyersanyag- és élelmiszerhiány. Tovább gazdagodni a burzsoázia ezen a háborún már nem tudott. A tömegek felháborodásának és elégedetlenségének növekedése, a munkások forradalmi harcának fellendülése, a fronton a katonák közötti erjedés, mindez megmutatta, hogy Európában a helyzet forradalmi. A kitörőfélben lévő forradalomtól félve, a kapitalisták igyekeztek mihamarább megkötni az imperialista békét. A szociálpacifisták frázisai arról, hogy szocialista forradalom nélkül is lehetséges a demokratikus béke, kényelmes fedezékül szolgáltak az imperialistáknak arra, hogy megkezdjék az előkészületeket a rablóbéke megkötésére. A proletariátusnak és pártjának készenlétben kellett állnia, el kellett határoznia magát a forradalmi akciókra.

Lenin egész tevékenysége éppen arra irányult, hogy ideológiailag, politikailag és szervezetileg előkészítse a munkásosztályt és pártjait a harcokra a szocialista forradalomért. E tekintetben roppant jelentősége volt annak a munkának, melyet Lenin ebben az időszakban az állam kérdésének szentelt.

Lenin már korábbi munkáiban megvilágította a marxista elmélet alapvető kérdését, a proletárdiktatúra kérdését. Az imperialista háború forradalmi helyzetet hozott létre; napirenden állt a proletárforradalom, a proletariátus hatalomra jutásának kérdése. És Lenin újra foglalkozni kezdett ezzel a kérdéssel. A szocializmus árulói, az opportunisták (szociálsoviniszták, kautskyánusok) mindenképpen igyekeztek összezavarni ezt a kérdést, eltitkolni Marx valódi nézeteit. Aljas módon elferdítették és eltorzították a marxizmust, elvetették forradalmi tartalmát és ezzel akarták leplezni azt, hogy lemondtak a proletárforradalomról és a proletárdiktatúráról.

Lenin fel volt háborodva és meg volt ütközve, látva, hogy az opportunisták milyen lelkiismeretlenül ferdítik el a marxizmust. A forradalmi marxizmus tisztaságának védelmére mindig kész volt a végletekig küzdeni. Azokban a napokban,

amikor fokozott energiával dolgozott az állam kérdésén, azt írta Inessza Armandnak:

„Még mindig »szerelmes« vagyok Marxba és Engelsbe és sehogy sem tudom nyugodtan tűrni, ha gyalázzák őket. Nem, ők az igazi emberek! Tőlük kell tanulni. Erről a talajról nem szabad letérnünk. *Erről* a talajról tértek le a szociálsovinisták és a kautskyánusok."

Lenin gondosan összegyüjtötte és helyreállította mindazt, amit Marx és Engels írtak az államról. Megtisztította az opportunista torzításoktól a marxizmus tanítását az államról és továbbfejlesztette, meggyarapítva azokkal az új tapasztalatokkal, melyeket a proletariátus az új feltételek mellett vívott osztályharcban szerzett. E munka eredménye Lenin zseniális „Állam és Forradalom" c. műve lett. Ehhez a munkához az anyagot Lenin a háború alatt egy kék kötésű füzetkében gyüjtötte össze, mely „A marxizmus az államról" c. alatt ismeretes.

Miután Lenin helyreállította Marx és Engels nézeteit a forradalom alapkérdésére vonatkozólag, levonja a következtetéseket az új történelmi tapasztalatokból. Megállapítja, hogy az 1905-ös orosz forradalom sok újat adott az állam kérdésében. Rövid fogalmazásban kifejezi a dolog velejét: „a régi (»kész«) államgépezet ÉS A PARLAMENTEK *helyébe a munkások tanácsainak küldötteі* és AZ Ő bizalmi embereik lépnek". Arra a kérdésre, hogy mi lesz a nemdolgozó népességgel, Lenin azt feleli: „Aki nem dolgozik, az ne is egyék (nem pedig államot kormányozzon)!!*)" Igy vázolja ehelyütt Lenin a marxizmus tanítását a proletárdiktatúráról és a szovjetállam elméletéről, melyet később, három orosz forradalom tapasztalatai alapján kidolgozott.

Lenin világosan látta, hogy az imperialista háború roppant gyorsasággal hozza közelebb a forradalmat.

1917 január 9-én (22-én) Lenin Zürichben, a munkásifjúság egy gyűlésén előadást tartott az 1905-ös orosz forradalomról.

„Nem szabad, hogy megtévesszen benünket — mondotta

*) Lenin Gyüjtemény, XIV. köt, 314., 315. old. (oroszul).

Lenin — az Európában most uralkodó síri csönd. Európa forradalommal terhes. Az imperialista háború szörnyű borzalmai a drágaság okozta kínok mindenütt forradalmi hangulatot szülnek, az uralkodó osztályok, a burzsoázia és ügynökei — a kormányok mind jobban és jobban zsákuccába kerülnek, amelyből nagy megrázkódtatások nélkül egyáltalán nem tudnak kivezető útat találni."*)

Alig mult egy hónapnál valamivel több és Oroszországban — az imperialista lánc leggyengébb láncszemében — megkezdődött a forradalom.

A hírek arról, hogy Petrográdon győzött a felkelés, március elején jutottak el Leninhez. Ettől a perctől fogva minden gondolata arra volt irányítva, hogy ezt az óriási jelentőségű eseményt tanulmányozza és értékelje s hogy minél gyorsabban visszakerülhessen Oroszországba.

Az 1917 március 4-i (17-i) tézisek vázlatában, azután pedig „Levelek a távolból" sorozatában Lenin az oroszországi forradalmi eseményeket elemzi. Az Ideiglenes Kormányt, mint burzsoá, mint imperialista kormányt értékeli, melynek az a célja, hogy a rablóháborút végigfolytassa. A munkás- és katonatanácsokat Lenin úgy jellemezte, mint „az új munkáskormány csiráit, melyek a népesség összes *legszegényebb* tömegeit, azaz a népesség *békét, kenyeret, szabadságot* akaró kilenctizedének érdekeit képviselik".**) Az önkényuralom megdöntése — írta Lenin — a forradalomnak csupán első szakasza. A párt feladata az, hogy előkészítse a proletariátus győzelmét a forradalom második szakaszában, megkönnyítse és meggyorsítsa a polgári demokratikus forradalom átnövését szocialista forradalomba. Lenin állhatatosan rámutatott arra, hogy a legfontosabb: a tömegek megszervezése, a bolsevik párt megerősítése, a párt teljes önállósága. Lenin ezt írta ezekben a napokban: „Pártunk önállósága és különállása — *semmi közeledés más pártokhoz* — szerintem parancsoló szükség. Enélkül nem lehet segíteni a proletariátust abban,

*) Lenin Összes Művei, XIX. köt, 357. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XX. köt., 18. old. (oroszul).

hogy a *demokratikus* átalakuláson keresztül eljusson a *kommünhöz,* más célokat pedig én nem szolgálok."*)

Lenin minden erejével azon volt, hogy Oroszországba kerüljön és közvetlenül részt vegyen a forradalmi eseményekben. Olyan volt, mint egy ketrecbe zárt oroszlán. „Milyen gyötrelem mindnyájunk számára ilyen időkben itt ülni"**) — írta. De Svájcból kikerülni nem volt könnyű. Lehetetlen volt az ántánt országain keresztül utazni. Minden ezirányú kisérlet meghiusult. Világos volt, hogy Anglia semmiesetre sem engedi ki Svájcból az imperialista háború olyan engesztelhetetlen ellenségét, amilyen Lenin volt.

Lenin a legkülönbözőbb terveket forgatta a fejében, hogy hazájába visszatérhessen, de mindezek a tervek gyakorlatilag nem voltak megvalósíthatók, vagy kivitelük igen nagy veszedelemmel járt. Lenin elhatározta, hogy kihasználja az ellentéteket az imperializmus táborában, Németországon keresztül fogja keresztülvágni magát Oroszországba. A svájci munkásmozgalom vezető emberei által közvetített tárgyalások eredményeképpen engedélyezték az átutazást Németországon keresztül. Külön jegyzőkönyvbe foglalt feltételek alapján biztosították annak a vasuti kocsinak az exterritorialitását (területen kivüliségét), melyben Lenin utazott a többi politikai emigránssal: útleveleiket és poggyászaikat nem volt szabad felülvizsgálni, senkinek nem volt joga az utasok engedélye nélkül beszállni a kocsiba; az emigránsok arra kötelezték magukat, hogy hazájukba való visszatérésük után agitálni fognak azért, hogy ugyanolyan számu Oroszországban internált osztrákot és németet bocsássanak haza.

Amikor Lenin elhagyta Svájcot, „Búcsúlevelet" írt a svájci munkásoknak. Ezt a levelet elfogadták az Oroszországba visszatérő bolsevik emigránsok gyűlésén. Lenin ebben a levélben az oroszországi proletáriátusra háruló feladatokról beszélt, arról, hogy a bolsevik párt azonnal békekötést fog javasolni, az összes gyarmatok és az összes elnyomott népek

*) Lenin Összes Művei, XXVI. köt., 40 old. (oroszul).
**) Lenin Gyüjtemény, II. köt., 369. old. (oroszul).

felszabadítását fogja javasolni, azonnal hozzáfog az orosz földesurak és kapitalisták által elnyomott népek felszabadításához és felszabadításukat meg is valósitja. „Ténnyé *lesz* az imperialista háború átváltoztatása polgárháborúvá.

Éljen az Európában *kezdődő* proletárforradalom!"*) — ezekkel a szavakkal fejezte be levelét.

1917 március 27-én (április 9-én) Lenin, az emigránsok csoportjával együtt elhagyta Bernt. Április 1-én (14-én) reggel Stockholmba érkezett és még aznap este, egy órát sem veszítve, elutazott Oroszországba.

*) Lenin Összes Művei, XX. köt., 70. old. (oroszul).

IX

LENIN végtére, újra hazájában, a forradalomtól lángbaborított Oroszországban van. Az úton, Finnországból Oroszországba, a vonaton, Lenin a katonákkal beszélget, mohón kifaggatja őket mindenről. Még ott, a vasuti kocsiban rövid előadást tart nekik „a földről, a szabadságról és a háború befejezéséről", ahogy visszaemlékszik az egyik katona.

Lenin első, megrendítő találkozása a munkásokkal április 3-án (16-án) este történt Bjeloosztrov állomáson. Itt fogadták Lenint a szesztrorecki munkások és a petrográdi munkások küldöttsége Sztálin elvtárssal együtt.

Az egyik munkás, aki jelen volt Lenin fogadtatásánál, így emlékszik vissza:

„Alighogy Iljics megindult, elordítottam magam: »Vegyétek a karjaitokra!« Megfogtam a lábánál, de úgy, hogy elvesztette az egyensúlyt és átfogta a nyakamat. Körülöttem más elvtársak voltak — megfogtuk Iljicset, ő meg azt mondta: »Csöndesebben fiuk, mit csináltok...« — és vittük. A várakozó tömeg utat nyitott. (Rajtunk kivül még sok mindenféle ember volt a perronon.) Bevittük Iljicset az állomás épületébe, talpra állítottuk. Iljics áll és senki se tud egy hangot kiejteni... Az örömtől, mintha megmerevedtünk volna... Iljics áll és néz; az összes munkások körülötte. Most is emlékszem rá — nem álmodtam: ott áll Vladimir Iljics szürke öltönyben a bjeloosztrovi állomás deszkapadlóján.

Valami kimondhatatlan volt ebben a jelenetben. Láttam, hogy Iljics szintén nagyon izgatott. De ez csak egy pillanatig

tartott; ahogy mondani szokás azonnal »magához tért« és megfogott, sorba csókolt bennünket. Az elvtársak közül valaki üdvözlő beszédbe kezdett a szesztrorecki munkások nevében."*)

Lenin április 3-án (16-án), este 11 óra 10 perckor érkezett Petrográdra. A Finnországi pályaudvar, a pályaudvar előtti tér, a környező uccák zsúfolva voltak a vörös-zászlós munkások, katonák és matrózok ezreivel. A tömeget leírhatatlan lelkesedés fogta el, amikor Lenin kilépett a vasuti kocsiból. A proletariátus szünni nem akaró „hurrá"-val fogadta vezérét. Lenin mélyen meg volt illetődve. A munkások vállukra vették és a pályaudvar nagy termébe vitték. Itt a mensevik vezérek elkezdték „üdvözlő" beszédeiket, de Lenin, ügyet se vetve rájuk, kiment a térre, ahol a munkások, katonák és matrózok várták. Egy páncélautón állva, elmondotta híres beszédét, melyben harcra hívta fel a tömegeket a szocialista forradalom győzelméért. „Éljen a szocialista forradalom!" — ezekkel a szavakkal fejezte be Lenin első beszédét, melyet a számkivetés hosszú esztendei után tartott a petrográdi proletárok és katonák előtt.

A pályaudvartól páncélautó elvitte Lenint a bolsevik párt Központi Bizottságába. A dolgozók ezrei hosszú sorokban követték Lenint. A fényszórók fénykévéi világították meg útját, melyet a munkások és munkásnők kordonja biztosított.

Lenin megérkezésének óriási jelentősége volt a bolsevik párt, a forradalom számára. A forradalomnak rendkivüli erejű elmére volt szüksége, hogy gyorsan eligazodjék a bonyolult helyzetben és biztonsággal rámutasson a dolgozó tömegek legközelebbi céljaira. Rendkivüli akaraterőre volt szükség, hogy a tömegeket a helyes úton vezesse e cél felé és hogy győzzön. Az ész és az akarat ilyen óriása volt Lenin, aki magáévá tette az egész világ dolgozói forradalmi harcainak tapasztalatait, aki a proletariátus feladatainak tudományos megértésében a legmagasabb fokon állt. A forradalom vezére elfoglalta a helyét.

*) „Iljicsről", Moszkva, (1934) 13. old. (oroszul).

Lenin azonnal titáni forradalmi munkához fogott. Még aznap éjszaka kifejtette nézeteit barátai és legközelebbi fegyvertársai előtt.

Április 4-én (17-én), reggel, a párt vezető funkcionáriusainak gyűlésén, a Tauriai palotában, előadást tartott a háborúról és a forradalomról. Előadása téziseit azután megismételte a Szovjetek Összoroszországi Tanácskozásán, melyen a bolsevik és mensevik küldöttek vettek részt.

Ezek voltak Lenin híres áprilisi tézisei, melyek a pártnak új irányvonalat adtak. Ezekben a tézisekben Lenin összefoglalta a párt harci tapasztalatait és zseniális haditervét adta annak, hogyan küzdjön a párt az átmenetért a polgári-demokratikus forradalomból a szocialista forradalomba.

Lenin rámutatott arra, hogy a helyzet jellemző sajátsága a kettős hatalom: az Ideiglenes Kormány mellett valójában egy másik kormány is van — a szovjetek. Az Ideiglenes Kormány a burzsoázia diktatúrájának szerve, a szovjetek — a proletariátus és a parasztság forradalmi demokratikus diktatúrájának a szerve. A kettős hatalom a forradalom fejlődésének csupán átmeneti mozzanatát fejezi ki és sokáig nem tarthat, mert az államban nem lehet két hatalom. „A jelen pillanat sajátszerűsége Oroszországban — mondotta Lenin — az *átmenet* a forradalom első szakaszáról, mely a proletariátus kellő öntudatosságának és szervezettségének hiányában a hatalmat a burzsoázia kezébe adta, — a forradalom *második* szakaszára, mely a hatalmat a proletariátus és a legszegényebb parasztság kezébe kell, hogy adja".*)

A tézisek alapvető követelése: az egész államhatalom átadása a szovjetek kezébe, a szovjetköztársaság megteremtése. A marxisták mindaddig a parlamentáris demokratikus köztársaságot tartották a társadalmi politikai szervezet legalkalmasabb formájának a kapitalizmusról a szocializmusra való áttérés időszakában. Lenin, a Párizsi Kommün tapasztalatait tanulmányozva és kritikailag átdolgozva, az 1905-ös és 1917-es két orosz forradalom tapasztalatainak alapján, arra a következtetésre jutott, hogy a szocializmusra való átmenet

*) Lenin Összes Művei, XX. köt., 88. old. (oroszul).

időszakában a társadalom politikai szervezetének új és legmagasabb formája a szovjetköztársaság.

A szovjetekben Lenin felfedezte a proletárdiktatúra államformáját. Zseniális felfedezés volt ez a marxista tudomány terén. Ha Lenin nem helyettesítette volna a szovjetek köztársaságának új tételével a régi marxista tételt, mely szerint a kapitalizmusról a szocializmusra való átmenet időszakában a társadalom politikai formája a parlamentáris demokratikus köztársaság, „a párt sötétben botorkált volna, a szovjetek dezorganizálódtak volna, ma nem volna nálunk szovjethatalom, a marxista elmélet súlyos veszteséget szenvedett volna. A proletariátus vesztett volna vele, a proletariátus ellenségei nyertek volna."*)

A háború, mondták a tézisek, az Ideiglenes Kormány uralma alatt is imperialista háború marad, a kormány burzsoá jellege folytán. A proletariátus csak abban az esetben fog forradalmi háborút folytatni, ha az államhatalom átmegy az ő kezébe. A párt feladata az, hogy állhatatosan és türelmesen megmagyarázza a tömegeknek, hogy a burzsoázia hatalmának megdöntése nélkül nem lehet a háborút demokratikus békével befejezni.

A kormánnyal szemben Lenin kiadja a jelszót: „Semmi támogatást az Ideiglenes Kormánynak!" De figyelmeztetett arra, hogy ezt a kormányt most nem lehet megdönteni, mert a szovjetek támogatják. Mindenekelőtt meg kell győzni a tömegeket arról, hogy a szovjetek a forradalmi kormány egyedül lehetséges formája, hogy az egész államhatalomnak a szovjetek kezébe kell átmennie és a burzsoázia Ideiglenes Kormányának helyébe szovjetkormányt kell alakítani.

Kiindulva abból a tényből, hogy a szovjetekben túlnyomó számban vannak a mensevikek és eszerek, Lenin a következő feladatot tűzte a bolsevikok elé: meg kell magyarázni a tömegeknek a paktáló pártok áruló lényegét, el kell szigetelni a mensevikeket és eszereket a tömegektől és meg kell hódí-

*) A SzK(b)P Története. Rövid tanfolyam, 365. old. (magyarul).

tani a szovjetekben a többséget, hogy a szovjeteken keresztül megváltoztassuk a kormány összetételét és politikáját.

Ez a forradalom békés fejlődésének esetére szólt.

A tézisek megállapították a szocializmusra való átmenet konkrét gazdasági intézkedéseit: a földesuri földek elkobzását, az ország összes földjeinek nacionalizálását, az összes bankok összeolvasztását egy nemzeti bankká, s ennek a szovjetek ellenőrzése alá helyezését, a javak társadalmi termelésének és elosztásának munkás-ellenőrzését.

A pártpolitika terén Lenin feladatul tűzte ki a párt programjának és elnevezésének megváltoztatását. Azt követelte, hogy mondjanak le a párt szociáldemokrata elnevezéséről, mert ezt az elnevezést beszennyezték a II. Internacionále pártjai és az orosz mensevikek, akik aljasul elárulták a szocializmust. Lenin azt javasolta, hogy a bolsevik pártot kommunista pártnak nevezzék, ahogy Marx és Engels nevezték pártjukat, mert a bolsevik párt végcélja, a kommunizmus felépítése.

Végül Lenin a III. Kommunista Internacionále megalapítását javasolta.

Lenin tézisei nagyszerű perspektívát nyujtottak. Alapjuk az a tanítás volt, hogy a szocializmust *egy* különálló országban fel lehet építeni. Ezek a tézisek harcra lelkesítették a munkásokat a burzsoázia hatalmának megdöntéséért, a proletárdiktatúráért. A téziseket az egész párt a legnagyobb megelégedéssel fogadta el — néhány olyan elszigetelt egyén kivételével, mint Kámenyev és Rykov s a mensevikek egyéb szócsövei.

Lenin téziseinek világtörténelmi jelentősége abban áll, hogy a pártot elméletileg megalapozott konkrét tervvel fegyverezték fel a polgári forradalomról a szocialista forradalomra való áttérés megkezdésére. Vezérének, Leninnek vezetése alatt, a párt harcba szállt a terv megvalósításáért.

Az áprilisi tézisek Lenint, mint következetes forradalmárt és zseniális tudóst világítják meg, aki bátran tör új utakat a marxista tudományban.

Sztálin elvtárs 1938 májusában, a főiskolák munkatársai-

nak fogadásán ezt mondotta: „A tudomány egy ilyen legkiválóbbjánál, aki egyben korunk legnagyobb embere, meg szeretnék állani. Leninre gondolok, tanítómesterünkre, nevelőnkre. Emlékezzenek az 1917-es évre. Oroszország társadalmi fejlődésének tudományos elemzése alapján, a nemzetközi helyzet tudományos elemzése alapján, Lenin akkor arra a következtetésre jutott, hogy az egyetlen kivezető út a helyzetből a szocializmus győzelme Oroszországban. Ez a következtetés az akkori idő sok tudományos férfia számára több volt, mint váratlan. Plechánov, a tudomány egyik legkiemelkedőbb alakja, akkoriban megvetéssel beszélt Leninről, azt erősítgette, hogy Lenin »félrebeszél«. A tudomány nem kevésbé ismert más művelői azt erősgették, hogy »Leninnek elment az esze«, hogy Lenint el kellene valahová dugni, lehetőleg jó messzire. A tudomány minden rendű és rangú embere Lenin ellen üvöltött akkoriban, mint aki lerombolja a tudományt. Lenin azonban nem riadt vissza attól, hogy az ár ellen menjen, a megcsontosodás ellen. És Lenin győzött.“*)

A burzsoázia, a mensevikek és eszerek bősz üvöltéssel fogadták Lenin téziseit. Lenin ellen vad rágalomhadjárat indult meg. Csak úgy zúdultak rá a fenyegetőzések. A burzsoá sajtó Lenin fizikai megsemmisítését követelte.

De Lenint nem ijesztették meg a burzsoázia és lakájai fenyegetőzései. Jól tudta, hogy a jövő a bolsevikoké. A tömegek a lenini tézisekből megtudták, hogy a bolsevikok az azonnali demokratikus békét akarják, a földesuri földek azonnali elvételét, erélyes harcot az éhség és a gazdasági összeomlás ellen. És éppen ez volt az, amit Oroszország összes dolgozói akartak.

Lenin ellenállhatatlan ereje éppen abban állt, hogy egyszerű, kristálytisztán világos jelszavakat adott, amiket mindenki, még a kevéssé fejlett dolgozó ember is megértett. Ezek a jelszavak a dolgozók évszázados reményeit és vágyait fejezték ki és ezért lelkesítették és harcra bátorították őket az osztályellenség ellen.

*) J. Sztálin: Leninről, 50. old. (magyarul).

Lenin megérkezése után azonnal a legtevékenyebben részt vett a bolsevik párt petrográdi szervezetének életében. Közvetlen vezetése alatt tartották meg áprilisban a petrográdi városi pártkonferenciát. A petrográdi bolsevikok konferenciája Lenint követte és az áprilisi tézisek alapján tömörült.

A konferencia idején hatalmas tiltakozó mozgalom indult meg a petrográdi munkások és katonák között az Ideiglenes Kormány imperialista politikája ellen. Ez a mozgalom a burzsoázia hatalmának első válságához vezetett. E napokban, április 20, 21 és 22-én (május 3—5), a bolsevikok Központi Bizottsága mindennap ülésezett. Lenin élesen elítélte a petrográdi szervezetnek azt a maroknyi csoportját, amely a pártvonaltól eltérve, kalandor-politikával az Ideiglenes Kormány azonnali megdöntését követelte, noha a helyzet erre még nem érett meg. Ugyanakkor minden intézkedést megtett arra, hogy a tömegek levonják a tanulságot e napok eseményeiből, melyek leleplezték az Ideiglenes Kormány imperialista politikáját.

A párt tömörítésére konferenciát kellett összehívni. Lenin gondosan készült rá. Április 24-én (május 7-én), Petrográdon megnyílt a bolsevikok VII. („áprilisi") konferenciája. A konferencia Lenint választotta meg elnökének. Lenin tartotta a három legfontosabb előadói beszédet és felszólalt az összes pontokhoz.

Lenin beszédeiben feleletet adott minden alapvető kérdésre, amit a forradalom felvetett és megállapította a párt taktikáját. Rámutatott arra, hogy a párt irányvétele a szocialista forradalomra, az osztályerők új elosztását tételezi fel, hogy az új forradalomban a proletariátus szoros szövetségben halad a szegényparasztsággal, miközben semlegesíti a középparasztságot és elszánt harcot folytat a burzsoázia ellen, ideértve a kulákságot is. A párt legközelebbi feladatát Lenin ebben a jelszóban fejezte ki: „Minden hatalmat a szovjeteknek!"

Lenin leleplezte Kámenyev, Rykov, Pjátakov, Bucharin és csekély számu követőik pártellenes álláspontját. Ezek a mensevikekkel együtt kijelentették, hogy Oroszország nem érett

a szocialista forradalomra. A konferencia egyhangúlag Lenin vonalát fogadta el, a polgári forradalomnak szocialista forradalomba való átnövésére irányította a pártot.

A párt, az áprilisi konferencia határozatai alapján óriási munkát fejtett ki a tömegek politikai nevelése és megszervezése terén. E munka középpontjában Lenin állt, hűséges fegyvertársaival, Sztálinnal, Szverdlovval, Molotovval, Ordzsonikidzével, Dzerzsinszkivel és másokkal.

Lenin energiája valóban kifogyhatatlan volt. A „Právdában" majdnem mindennap cikke jelent meg, gyakran ugyanabban a számban több is. A „Právda" még azokban a napokban is hozott cikkeket tőle, amikor Leninnek óriási munkát kellett végeznie az áprilisi konferencia vezetése körül. Lenin Oroszországba érkezésétől fogva, egészen a júliusi napokig több, mint 150 cikket és több brosúrát írt.

Lenin gyakran felszólalt a tömeggyűléseken, a munkások és katonák gyűlésein. Járt a Putilov-, Obuchov-, Szemjánnikov-gyárakba, meglátogatta a „Treugolnik"-gyár, az ochtai lőporgyár, a „Trubocsni"-gyár, az Alexandrovszki-gépgyár, az „Ájváz" és a „Szkórohod"-gyár munkásait, a Nikolájj (jelenleg Októberi) vasútvonal vagon gyárának főműhelyeit és a többi petrográdi ipari óriást. Felszólalt a parasztküldöttek I. összoroszországi kongresszusán, a gyári-üzemi bizottságok petrográdi konferenciáján, az I. összoroszországi szovjetkongresszuson.

Lenin, mint szónok, ellenállhatatlan erővel magával ragadta a tömegeket. Szavainak erejét vaslogikája, ügye igazságába vetett törhetetlen hite, az egyszerűség, a világosság és az igazmondás adta. Ahogyan Gorki mondotta Leninről: „beszéde mindig az ellenállhatatlan igazság fizikai érzését keltette".*)

Egyik munkás így emlékszik vissza a Putilov (jelenleg Kírov)i gyárban tartott beszédére:

„Valahogy váratlanul, a népből, a negyvenezres tömegből ő emelkedett a szószékre. . . Nem tudom, lehet-e szavakat

*) M. Gorki V I Lenin, (1932) 29. old (oroszul).

találni, amik visszaadnák azt a nagy hatást, azt a különös erőt, mellyel mindenkit lenyűgözött, aki hallgatta... Amit Iljics mondott, az magával ragadott és gyujtott. Megszünt a félelem, elmult a fáradtság. És úgy tünt fel, mintha nem egyedül Iljics beszélne, hanem mind a negyvenezer munkás, ki ülve, ki állva, ki ágaskodva mondaná el legbensőbb gondolatát. Úgy tünt fel, mintha minden, ami a munkásban volt, megszólalna Iljics hangján. Minden, amit valamennyi gondolt, amit önmagában élt át, de aminek kimondására, arra, hogy társával teljesen és pontosan közölje, nem volt alkalma és nem volt szava: — mindaz egyszerre formát öltött és hangot talált.

Úgy tünt fel, mintha az egész tömeg teljes erejéből kiáltani szeretne valamit."*)

Lenin egyszerű és igaz szava a néptömegek tudatának mélyére hatolt.

Lenin cikkeiben, előadásaiban, beszédeiben pontos és világos utasításokat kapott a bolsevikok pártja a forradalmi munkára. A munkás és katona tömegek ezekben a beszédekben megtalálták a bolsevik vonal világos és érthető magyarázatát, az Ideiglenes Kormány és a mensevik-eszer blokk népellenes politikájának leleplezését.

A mensevikek és eszerek szilárdan a burzsoá hatalom mellett foglaltak állást. A szovjetek I. összoroszországi kongresszusán (1917 június) a mensevik vezér Cereteli, kijelentette, hogy polgári hatalom nélkül, a burzsoáziával való szövetség nélkül, a forradalom elpusztul. Makacsul erősítgette, hogy Oroszországban nincsen olyan párt, amely hajlandó volna teljes egészében egymaga átvenni a hatalmat. Lenin akkor a helyéről odakiáltott: „Van olyan párt!" Ezek a szavak úgy hatottak, mint a derült égből a villám. A bolsevikok pártja, jelentette ki Lenin, minden percben „hajlandó teljes egészében átvenni a hatalmat... Tiszteljetek meg bizalmatokkal és mi elmondjuk programunkat."**)

---

*) „Munkások Leninről", (1934) 37. old (oroszul).

**) Lenin Összes Művei, XX. köt., 482. old. (oroszul).

És Lenin a kongresszus előtt kifejtette a bolsevik párt platformját a forradalom alapvető kérdéseiben.

A bolsevikok tömegbefolyása napról-napra nőtt. A bolsevikok a szovjetkongresszus idejére egy erejüket demonstráló tüntetést készítettek elő. A tüntetés június 10-ére (23-ára) volt kitűzve. Minden elő volt készítve. De június 9-én (22-én) a mensevikek és eszerek befolyása alatt álló szovjetkongresszus a tüntetést betiltotta. Ha a bolsevikok a tilalom ellenére megtartják a tüntetést, ezzel a szétverés veszélyének tették volna ki kádereiket. A bolsevikok Központi Bizottsága június 10-én éjszaka elhatározta, hogy a tüntetést nem tartja meg. Ezt a határozatot azonnal és szervezetten keresztülvitték; ilyen rugalmas és szervezett volt a Lenin nevelte párt.

A kongresszus mensevik-eszer vezetősége és a petrográdi szovjet Végrehajtó Bizottsága maga volt kénytelen a tömegek nyomása alatt június 18-ára (július 1-re) tüntetést kitűzni. Ezen a napon Petrográd munkásainak és katonáinak félmilliós tömege ment ki az uccára, de nem mensevik-eszer, hanem bolsevik zászlók alatt.

Az ország minden szögletéből, a gyárakból és üzemekből, a falvakból és lövészárkokból özönlöttek Leninhez a rokonszenv, a támogatás, a forró szeretet szavai. Ilyen kérdésekkel fordultak Leninhez: „hogyan fejezzük be a háborút?", kérték, hogy írja meg a „véleményét az agrárkérdésről és a fronthelyzetről", küldjön „programot magyarázatokkal" stb. Egy katona-csoport ezt írta Leninnek: „Állandóan azt susogják a fülünkbe, hogy Ön — a nép és Oroszország ellensége, stb. De a katonák ezt nem hiszik és rokonszenveznek Önnel." Egy másik levélben azt írják a frontról: „Lenin elvtársunk, barátunk Lenin! Vedd tudomásul, hogy mi, ennek és ennek az ezrednek katonái, mind egyszálig hajlandók vagyunk bárhová követni téged és, hogy a te eszméd valóban a parasztok és munkások akaratát fejezi ki."*)

Lenin állhatatosan és fáradhatatlanul kovácsolta a forradalom politikai hadseregét, gondosan előkészítette az eljövendő harcokra, ügyesen elkerülte az időelőtti összeütközé-

*) D I. és M I Uljánov· Leninről, (1934) 81., 82. old. (oroszul.)

seket. Amikor július 3—4-én (16—17-én) Petrográdon a munkások és katonák a „Minden hatalmat a szovjeteknek!" követeléssel léptek fel, a bolsevikok mindent megtettek, hogy békés és szervezett jelleget adjanak a mozgalomnak. Ez sikerült is. Lenin és Sztálin, ügyesen manőverezve, megakadályozták az időelőtti, kedvezőtlen feltételek mellett vívott harcot, nem engedték, hogy a burzsoázia vérbe fojtsa a munkások és parasztok mozgalmát.

Az ellenforradalom, kihasználva a júliusi eseményeket, támadásba ment át. A bolsevik pártot üldözni kezdték, számos vezető tagját letartóztatták. A Nyevszki Proszpekten, nyílt utcán legyilkoltak egy Vojinov nevű bolsevik munkást, csak azért, mert a „Právda-röpiratot" árusította. A július 5-ére (18-ára) virradó éjjel a kadétiskola növendékei szétrombolták a „Právda" szerkesztőségi helyiségét. Lenin csak véletlenül menekült meg: félórával a banditák támadása előtt ment el a szerkesztőségből.

A bolsevikok és vezetőik ellen vad rágalomhadjáratot indítottak. Lenin ellen a Németország javára való kémkedés hazug vádját emelték, amit provokátorok „vallomásai" alapján tákoltak össze. De Lenin csak a maga igazának bizonyítékát látta a forradalom ellenségeinek, a nép ellenségeinek ebben az üvöltözésében. Szerette idézni Nyekrászov szavait:

Nem dicsérő, édes szavakból
Halljuk ki az elismerést,
Hanem az ordító haragból.

Az Ideiglenes Kormány kiadta a parancsot Lenin letartóztatására. Nagy összeget tűztek ki Lenin fejére. „A bolsevizmus elleni harc ligája" már júniusban határozatot hozott: meg kell ölni Lenint. Most pedig a tisztiiskolai növendékek, a tisztek, a kémek és provokátorok mindent tűvé tettek, úgy keresték Lenint.

De a párt, maga is illegalitásba vonulván, mély illegalitásba rejtette el vezérét, Lenint.

Különösen nagy Sztálin és Szverdlov érdeme Lenin életének megőrzésében. Amikor július 7-én (20-án) kadétiskolá-

sok betörtek Lenin lakásába, Lenin már nem volt ott. Július 5-én (18-án) Szverdlov figyelmeztette a fenyegető veszélyre és Lenin még aznap reggel elrejtőzött. Két napon keresztül járt egyik lakásból a másikba. Július 6-án (19-én) résztvett a párt Petrográdi Bizottságának ülésén, melyet a Renault-gyár portás-fülkéjében tartottak.

Július 7-én (20-án) Lenin már biztosabb helyen volt. Egy régi bolsevik, egy Alilujev nevű munkás lakásán, ugyanabban a szobában, ahol később 1917 augusztusától októberig Sztálin lakott.

De a tartózkodás itt sem volt veszélytelen. Július 11 (24)-ről 12 (25)-re virradó éjjel, Sztálin elvtárs megszervezte, hogy Lenin egy másik munkás lakására költözzék, a Razliv nevű állomásra. Lenin leborotválta szakállát, megnyírta bajuszát és haját és felismerhetetlenné vált. A Razliv nevű állomáson eleinte egy fészer padlásán rejtőzködött. Néhány nap múlva átment egy kunyhóba a Razliv-tó mentén. Amikor augusztus végén hideg lett, Sztálin elvtárs megszervezte, hogy Lenin Finnországba utazzon. Lenin parókában és egy munkás nevére kiállított okmányokkal, mint fütő utazott át egy mozdonyon a finn határon és eleinte egy Jalkala nevű faluban, később pedig Helsingforsban élt. A finnországi bolsevikokat bízták meg, hogy vigyázzanak Lenin biztonságára.

A júliusi események után a forradalom új szakasza kezdődött. Végetért a forradalom békés periódusa. A szurony került napirendre. Az ország politikai helyzete élesen megváltozott. A kettős-hatalom megszünt. Minden hatalom az ellenforradalmi Ideiglenes Kormány kezébe ment át. A szovjetek a kormány függvényévé lettek. A mensevikek és eszerek, akik kezükben tartották a szovjeteket, végleg az ellenforradalom nyílt segítőivé váltak.

A forradalmi taktika nagy mestere, Lenin, azt javasolta, hogy a „Minden hatalmat a szovjeteknek!" jelszót ideiglenesen el kell ejteni. Július 3-a 4-e után, mondotta, ez a jelszó objektíve a nép becsapása volna, azt az illuziót keltené, hogy a mensevik-eszer szovjetek még most is kezükbe vehetik a hatalmat. Lenin rámutatott arra, hogy 1917 júliusának ta-

pasztalatai után a forradalmi proletariátusnak „önállóan kell a kezébe ragadnia az államhatalmat; enélkül a forradalom győzelme *lehetetlen*".*)

Amikor Lenin a „Minden hatalmat a szovjeteknek!" jelszó ideiglenes elejtését javasolta, figyelmeztetett arra, hogy ez korántsem jelent lemondást a harcról a szovjethatalomért.

„A szovjetek — írta Lenin — szerepelhetnek és a szovjeteknek szerepelniük is kell ebben az új forradalomban, de *nem* a mostani szovjeteknek, melyek a burzsoáziával való paktálás szervei, hanem a burzsoázia ellen irányuló forradalmi harc szerveinek. Hogy mi akkor is azon az álláspontón leszünk, hogy az egész államot a szovjet-típus alapján kell felépítenünk, ez tény. Nem a szovjetekről általában van itt szó, hanem a harcról, az *adott* ellenforradalom ellen és az *adott* szovjetek árulása ellen."**)

Az új taktika és az új jelszavak kidolgozására Petrográdon egybegyült a bolsevik párt VI. kongresszusa. A kongresszus július 26-án (augusztus 8-án) nyílt meg. Lenint, aki illegalitásban volt, tiszteletbeli elnökének választotta. Lenin rejtekhelyéből vezeti a kongresszust, fegyvertársain, Sztálinon, Szverdlovon, Molotovon, Ordzsonikidzén keresztül. Vázlatban elkészítette a téziseket a kongresszus főkérdéseiben. A kongresszust közvetlenül Sztálin elvtárs vezette. Beszédeiben szabatosan, Lenin módjára, fogalmazta meg a párt feladatait és taktikáját a forradalom új szakaszában.

A kongresszus elejtette a „Minden hatalmat a szovjeteknek!" jelszavát és új jelszót adott a fegyveres felkelés előkészítésére. Ez a jelszó arra irányult, hogy a proletariátus a szegény-parasztsággal szövetségben erőszakkal ragadja meg a hatalmat.

A kongresszus határozottan elítélte az opportunisták trockista kirohanásait, akik felléptek a pártnak a fegyveres felkelésre vett irányvonala ellen, a proletárdiktatúra és Lenin ama tanítása ellen, hogy a szocializmus győzelme országunkban lehetséges.

*) Lenin Összes Művei, XXI. köt., 38 old. (oroszul).
**) Ugyanott.

Követve vezérének utasításait, a kongresszus a fegyveres felkelés, a szocialista forradalom felé irányította a pártot.

Röviddel a párt VI. kongresszusa előtt, az ellenforradalmi Ideiglenes Kormány, kémek és provokátorok vallomásai alapján, képtelen provokációs és „hazaárulási" vádat gyártott Vladimir Iljics ellen és kiadta a parancsot Lenin letartóztatására és bíróság elé állítására. Az Ideiglenes Kormánynak ez a lépése a felháborodás és tiltakozás hullámát verte fel a széles munkástömegek és a forradalmi katonák között.

Kámenyev, Trocki, Rykov és mások, még a kongresszus előtt azt tartották, hogy Leninnek meg kell jelennie a bíróság előtt, bár világos volt, hogy ez a „bíróság" a forradalom vezérének fizikai megsemmisítésére tör. Sztálin elvtárs határozottan állást foglalt az ellen, hogy Lenin a bíróság előtt megjelenjen.

A VI. kongresszus külön megtárgyalta ezt a kérdést és Lenin jelentkezése ellen foglalt állást, úgy vélve, hogy itt nem bíráskodásról van szó, hanem arról, hogy Leninnel végezni akarnak. A kongresszus tiltakozását fejezte ki e rendőri rágalomhadjárat ellen, melyet a burzsoázia a forradalmi proletariátus vezérei ellen vezetett és üdvözletét küldte Leninnek.

Lenin az illegalitásban egy pillanatra sem hagyta abba harcos tevékenységét. Szoros kapcsolatot tartott fenn a párt Központi Bizottságával. Számos cikket írt a párt központi lapja számára. Utolsó illegalitása idején hatvannál több cikket, brosúrát és levelet írt. A proletariátus hallotta vezérének hangját, érezte vezetését.

Lenin törhetetlenül meg volt győződve arról, hogy a szocialista forradalom győzni fog, hogy a hatalom rövidesen a proletariátus kezébe kerül. Ordzsonikidze, aki meglátogatta Lenint, amikor az a kunyhóban rejtőzött, emlékezik, milyen mély benyomást tett rá Lenin kijelentése, hogy a felkelés nem később, mint szeptemberben, októberben meglesz. „Még jobban bámulatba ejtett az, — beszéli Szergo Ordzsonikidze — hogy amikor elmeséltem, hogy egy elvtárs azt mondotta, hogy legkésőbb augusztusban, szeptemberben a hatalom a bolsevikok kezébe jut és a kormány feje Lenin

lesz, Iljics a legnagyobb komolysággal azt felelte: »Igen, ez így lesz.«"*)

Az illegalitásban, kitéve annak a veszélynek, hogy az Ideiglenes Kormány kopói minden percben megtalálhatják, Lenin mélyen átgondolta és minden oldalról megvilágította az állam kérdését, a proletárdiktatúra politikájának és első gyakorlati intézkedéseinek alapján. Óriási elméleti munkájának gyümölcsei: az „Állam és forradalom". „A fenyegető katasztrófa és hogyan harcoljunk ellene?", „Megtartják-e a bolsevikok az államhatalmat?" c. művek.

„Állam és forradalom" c. zseniális munkájában Lenin mindenekelőtt visszaállította Marx és Engels valódi tanítását az államról. De Lenin nem érte be ezzel. Az 1905-ös és 1907-es orosz forradalmak tapasztalataira támaszkodva, ebben és egyéb munkáiban tovább fejlesztette a marxizmust az állam és a proletárdiktatúra kérdéseire vonatkozólag. Rámutatott arra, hogy a proletárdiktatúra nem lehet mindenkire, gazdagra és szegényre egyaránt kiterjedő demokrácia. A proletárdiktatúrának „olyan államnak kell lennie, mely *új módon* demokratikus (a proletariátus és általában a nincstelenek számra) és *új módon* diktátori (a burzsoázia ellen)"**) Megmutatta továbbá Lenin, hogy a proletárdiktatúra nem jöhet létre a burzsoá társadalom békés fejlődésének eredményeként, hanem csak a proletariátus erőszakos forradalma révén, a burzsoá államgépezet *szétzúzása révén*. Megállapította, hogy a munkásosztályra milyen feladatok háramlanak a saját államapparátusának megteremtése körül, meghatározta az állam elhalásának gazdasági alapjait, megvilágította a kommunista társadalom két fejlődési fázisának alapvető vonásait.

Lenin roppant jelentőséget tulajdonított az államról szóló munkájának és megtette az intézkedéseket, hogy a munkát teljes épségben megőrizze a párt számára. A pártvezetőségnek azt írta, hogy, ha őt az Ideiglenes Kormány ügynökei

*) G. K. Ordzsonikidze: Válogatott cikkek és beszédek, (1939) 214. old. (oroszul).

**) Lenin Összes Művei, XXI. köt., 393. old. (oroszul).

meggyilkolnák, mindent meg kell tenni a Stockholmban maradt „A marxizmus és az állam" c. füzetek közlésére. Amikor illegálisan átutazott Finnországba, átadta az őt kísérő elvtársnak az „Állam és forradalom" kéziratát s azzal bízta meg, hogy, letartóztatása esetén, átadja a kéziratot Sztálinnak.

Leninnek az volt a szándéka, hogy megírja könyvének második részét, melyben le akarta vonni az 1905-ös és 1917-es orosz forradalmak legfőbb tanulságait, általánosítani a szovjethatalom tapasztalatait. E munka tervét össze is állította. „De a címen kivül — írta Lenin az első kiadáshoz írt utószavában — egyetlen sort sem tudtam belőle megírni: »megzavart« a politikai válság, az 1917-es októberi forradalom előestéje. Az ilyen »zavarásnak« csak örülni lehet. A brosúra második része (mely »az 1905-ös és 1917-es orosz forradalmak tapasztalatáról« fog szólni) talán sokáig várat még magára: kellemesebb és hasznosabb dolog a »forradalom tapasztalatait« végigcsinálni, mint írni róluk."*) A halál megakadályozta Lenint abban, hogy elvégezze a tervbe vett munkát.

Lenin kidolgozta a proletárdiktatúra első időszakának gazdasági platformját. Ezt a platformot „A fenyegető katasztrófa és hogyan harcoljunk ellene" c. brosúrájában formulázta meg. Az önkényuralom és a burzsoázia a szakadék szélére vitték az országot, írta Lenin. Az ország megmentése, védelmi képességének megszilárdítása és a szocializmus építése, szoros és elszakíthatatlan kapcsolatban vannak egymással. Az országot csak forradalmi intézkedésekkel lehet megmenteni. Ilyen intézkedések: a munkásellenőrzés a termékek termelése és elosztása felett, a bankok nacionalizálása és az ipari vállalatok kötelező egyesülése a szindikátusokban, a kereskedelmi titok megszüntetése, a népesség egyesítése fogyasztó szövetkezetekben. Ezek az első lépések a szocialista építés útján. Nem mehet előre, aki fél, hogy a szocializmushoz érkezik.

*) Lenin Osszes Művei, XXI. köt., 455. old. (oroszul).

Ezek a rendszabályok — mondotta Lenin, — gazdaságilag megújítják, újjáélesztik Oroszországot, megadják az anyagi alapot a nép hősiességének tömeges megnyilvánulására. Az országot nem lehet védelemre képessé tenni, ha a nép a legnagyobb hősiességgel, merészen és elszántan meg nem valósítja a nagy gazdasági változásokat. De nem lehet a tömegek hősiességét fölszítani, ha nem szakítunk az imperializmussal, az imperialisták politikájával, az imperialista háborúval. Csak ez az elszánt szakítás mentheti meg az imperializmus vaskarmaiból az országot. Az ilyen forradalmi intézkedésekre csak a legforradalmibb osztály, a hatalmon lévő proletariátus képes. És Lenin bátran kiadja a jelszót:

„A forradalom elérte azt, hogy Oroszország, ami *politikai* rendszerét illeti, néhány hónap alatt utólérte a fejlett országokat.

Ez azonban nem elég. A háború kérlelhetetlen. Könyörtelenül felteszi a kérdést: vagy el kell pusztulnunk, vagy utól kell érnünk és túl kell haladnunk a fejlett országokat *gazdaságilag is...*

El kell pusztulnunk, vagy teljes gőzzel kell előre törnünk. Így tette fel a kérdést a történelem.“*)

Az ország és a forradalom megmentésének programja volt ez, a proletárdiktatúra megvalósításának és a szocializmus építésének programja országunkban.

„Megtartják-e a bolsevikok az államhatalmat?“ c. cikkében Lenin kidolgozta a proletárdiktatúra első intézkedéseinek tervét a szovjetállam építésének megszilárdítására. Szétzúzta a forradalom összes ellenségeinek állítását, akik azzal ijesztgették a népet, hogy a bolsevikok két hétig se tartják meg a hatalmat. Lenin kifejezte azt a törhetetlen meggyőződését, hogy „nincs a világon erő, amely a bolsevikokat, *ha nem hagyják magukat megijeszteni* és meg tudják ragadni a hatalmat, képes volna megakadályozni abban, hogy megtartsák a hatalmat a szocialista világforradalom győzelméig“.**)

---

*) Lenin Összes Művei, XXI. köt., 191. old. (oroszul).

**) Ugyanott, 279. old.

Lenin éles szemmel követte a forradalom fejlődését, figyelmeztette a tömegeket a készülő ellenforradalmi összeesküvésre. Kitartásra, éberségre és mozgósítási készenlétre hívta fel a munkásokat és parasztokat. Rámutatott arra, hogy a hatalom a katonai klikk kezébe ment át, hogy a burzsoázia katonai diktátort keres „Oroszország megmentésére", vagyis saját hatalmának, tulajdonának és kiváltságainak megmentésére.

Augusztus 25-én, az oroszországi és külföldi imperialisták utasítására, Kornilov tábornok lázadást kezdett, hogy eltiporja a forradalmat és visszaállítsa az országban a cárizmust. A bolsevik párt Központi Bizottsága, melyet abban az időben közvetlenül Sztálin elvtárs vezetett, felhívta a munkásokat, katonákat és matrózokat a forradalom védelmére. Kornilovot leverték.

A dolgozók még jobban meggyőződtek arról, hogy a bolsevikok pártja az egyetlen párt, mely a nép érdekeit védi. A néptömegek határozottan a bolsevikok felé fordultak. Az április és augusztus közötti szakaszban ingadozó középparasztság kezdett csatlakozni a szegényparasztsághoz. A mensevikek és eszerek elvesztették befolyásukat a tömegekre. A szovjetek bolsevizálódni kezdtek. Szeptember elején a döntő jelentőségű szovjetek, a moszkvai és petrográdi, már a bolsevikok kezében voltak. A Kornilov-lázadás leverése a forradalom fejlődésének új szakaszát, a roham megszervezésének szakaszát jelezte.

Az események pontosan úgy fejlődtek, ahogy Lenin előre látta.

Lenin világosan átlátta a forradalom egész menetét, az osztályok eltolódásait, az ellenség szándékát, mely titokban készítette elő a második Kornilov-összeesküvést. Lenin tudta, hogy a forradalom fejlődésében közvetlenül a fegyveres felkeléshez jutott el.

Szeptember 12—14-én (25—27-én) Lenin történelmi jelentőségű leveleket írt a Központi Bizottságnak, a bolsevikok petrográdi és moszkvai bizottságainak, melyek címe: „A bolsevikoknak meg kell ragadniok a hatalmat" és „A marx-

izmus és a felkelés". Ezekben a levelekben Lenin felszólítja a Központi Bizottságot, hogy „tűzze napirendre a *fegyveres felkelés* kérdését". Lenin rámutatott arra, hogy a tömegek saját tapasztalataik alapján meggyőződtek a bolsevik jelszavak helyes voltáról Most — mondotta — „a nép *többsége* mellettünk van". Most „*biztos* a győzelem". Lenin rámutatott arra, hogy „a bolsevikoknak, miután már mind a két fővárosban megnyerték a munkások és katonaküldöttek szovjetjének többségét, kezükbe lehet és kezükbe kell venniük az államhatalmat".*)

Lenin azt tanítja, hogy a felkelést, mint művészetet kell kezelni, szervezetileg és technikailag jól elő kell készíteni. Tudni kell a döntő helyen kihasználni a forradalmi helyzetet és helyesen kell megválasztani a döntő csapás pillanatát, hogy biztosan leverjük és legyőzzük az ellenséget.

Szeptember 15-én (28-án), Sztálin elvtárs a bolsevik párt Központi Bizottságában napirendre tűzte Lenin leveleit és azt javasolta, hogy mint direktívákat, szétküldjék azokat a helyi pártszervezeteknek. Kámenyev, az aljas áruló azt javasolta, hogy égessék el Lenin leveleit. A Központi Bizottság felháborodással utasította vissza ezt a javaslatot és Sztálin elvtárs javaslatát tette magáévá.

Kámenyev és Zinovjev makacsul ragaszkodtak ahhoz, hogy a bolsevik párt résztvegyen a mensevik-eszer-kadet előparlamentben, a Kornilov-felkelés-e „halva született" termékében, ahogy azt Sztálin elvtárs elnevezte. Kámenyev és Zinovjev ezzel a fegyveres felkelés előkészítéséről akarták elvonni a párt figyelmét.

Lenin és Sztálin határozottan ellenezték azt, hogy a bolsevikok, ha csak rövid időre is, résztvegyenek az előparlamentben, nehogy ezzel csalóka reményeket keltsenek a tömegekben az előparlamentet illetően és fedezzék annak ellenforradalmi munkáját. Az előparlament bolsevik frakciója, amelyben olyan emberek ültek, mint Kámenyev és Teodórovics, nem akarta otthagyni az előparlamentet. A bolsevik párt Központi Bizottsága dezavuálta a bolsevik frakciót,

*) Lenin Összes Művei, XXI. köt., 194., 196., 197., 193. old. (oroszul.)

elhatározta az előparlament bojkottját és kényszerítette a frakciót az előparlament otthagyására. A bolsevikok ugyanakkor kitartóan készültek a szovjetek II. kongresszusának összehívására, amelyben többségre számítottak.

Lenin útmutatása alapján a párt minden figyelmét a fegyveres felkelés előkészítésére összpontosította.

A bolsevikok kiadták a „Minden hatalmat a szovjeteknek!" jelszavát. Most ez a jelszó azt jelentette, hogy a forradalom a felkelés utján egyenesen a proletárdiktatúra felé halad, a proletárdiktatúra szervezését és állami kialakítását, a hatalomnak fölkelés utján a bolsevizált szovjetek kezére jutását jelentette.

Lenin közelebb akar kerülni Petrográdhoz, ahol a bolsevikok, az ő direktívái alapján erélyesen készítik elő a fegyveres felkelést. Szorosabb kapcsolatot akar fenntartani a párt Központi Bizottságával. E célból szeptember 17-én (30-án), Helsingforsból átmegy Vyborgba. Sürgeti a pártnál a felkelés előkészítését, rámutat arra, hogy az Ideiglenes Kormány a döntő központokban ellenforradalmi katonai csoportokat helyezett el, a fővárosból és egyéb nagy városokból igyekszik a frontra vezényelni a forradalmi ezredeket és ezzel meggyengíteni a forradalom erejét. Lenin rámutat arra, hogy az ország legfontosabb pontjain a burzsoázia ellenforradalmi parancsnokságokat alakít, előkészíti Petrográd átadását a németeknek, igyekszik megegyezésre jutni a német imperializmussal, hogy a frontról katonaságot vonhasson el és egyesült erővel elfojtsa a forradalmat.

Lenin hónapokon keresztül gondosan és körültekintéssel készítette elő a szocialista forradalmat. Türelmesen, nap-nap után magyarázta a tömegeknek a forradalom tapasztalatait, a burzsoázia és a mensevik-eszer blokk viselkedését, a bolsevik politika értelmét. Határozottan szembeszállt azokkal, akik 1917 tavaszán kalandor módon az Ideiglenes Kormány azonnali megdöntésére hívták fel a tömegeket, és azt a politikai vezetőkre végzetes hibát követték el, hogy előreszaladtak, elszakították az élcsapatot a tömegektől. Most, amikor a pillanat elérkezett, Lenin hallatlan erővel ragaszkodik a

fegyveres felkelés határozott, erélyes és gyors előkészítéséhez.

Szeptember 29-én (október 12-én) Lenin ezt írta a bolsevik párt Központi Bizottságának: „A válság megérett. Az orosz forradalom egész jövője van a kártyára feltéve. A bolsevik párt egész becsülete forog kockán. A szocializmusért folyó nemzetközi munkásmozgalom egész jövőjéről van szó.“*)

A Központi Bizottságnak, a Moszkvai és Pétervári Bizottságoknak és a pétervári és moszkvai szovjet bolsevik tagjainak október elején írt levelében Lenin újra hangsúlyozta: „A bolsevikoknak nincs joguk a szovjetkongresszusra várni, *azonnal meg kell ragadniuk a hatalmat*“, „várni — vétek a forradalommal szemben“.**)

Október elején Lenin az illegalitásból vezeti a bolsevikok petrográdi konferenciájának a munkáját. Téziseket ír a konferencia számára, utasítást a pártkongresszus küldötteinek, levelet, melyet zárt ülésen olvasnak fel. Ebben az október 7-ről (20-ról) keltezett levélben újra kijelenti: „Meg kell állapítani, hogy a forradalom elveszett, ha a proletárok és katonák a legközelebbi jövőben nem döntik meg Kerenszki kormányát. A felkelés napirenden van.“***)

Másnap, október 8-án, az Északi területi szovjetkongresszus bolsevik küldötteinek írt levelében Lenin újra teljes erővel rámutat: „A késedelem halált jelent“.

Lenin emlékezteti a pártot Marx és Engels szavaira, hogy a felkelés, mint a háború, művészet. Döntő jelentőséget tulajdonít a felkelés technikai részének, mélyen átgondolt megszervezésének, gondosan kidolgozott tervének. Összefüggő rendszerbe foglalja Marx s Engels zseniális megállapításait a fölkelésről, mint művészetről. Kritikailag átdolgozza a hadvezetés művészetének polgári elméletét s felhasználva mindazt, ami benne értékes s használható a proletariátus számára, felépíti a fegyveres felkelésről szóló tanítását. A

*) Lenin Összes Művei, XXI. kót., 239. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 293., 294. old.
***) Ugyanott, 290. old.

fegyveres fölkelés művészetét konkrét, tömör szabályok formájában megfogalmazza. Ezek a szabályok koncentrált formában fejezik ki a történelem összes fegyveres fölkeléseinek tapasztalatait.

Lenin a pártnak a következő öt főszabályt adja a fölkelés művészetéről:

„1. Sohase *játszani* a fölkeléssel, hanem, ha már megkezdtük, keményen tudni, hogy *végig kell vinni*.

2. A döntő helyen, a döntő pillanatban, *az erők nagy túlsúlyát* kell összpontosítani, mert különben az ellenség, melynek jobb kiképzése, jobb szervezete van, a fölkelőket megsemmisíti.

3. Ha a fölkelés már megkezdődött, fontos, hogy a legnagyobb *elszántsággal* cselekedjünk s minden körülmények között és feltétlenül *támadásba* menjünk át. »A védekezés a fegyveres fölkelés halála.«

4. Igyekezni kell az ellenséget meglepni és azt a pillanatot kilesni, amikor csapatai szét vannak szórva.

5. Fontos, hogy *naponként* (ha egy városról van szó, mondhatni óránként) új sikereket érjünk el, ha csak kicsinyeket is, s minden áron fenn kell tartanunk az »*erkölcsi túlsúlyt*«.

Az összes forradalmak fegyveres fölkeléseinek tanulságait Marx »a forradalmi taktika eddig ismert legnagyszerűbb mesterének, Dantonnak« szavaiban foglalta össze: »merészség, merészség és mégegyszer merészség«"!*)

Lenin megrajzolta a fölkelés tervét: „körülfogni és elvágni Petrográdot, a hajóhad, a munkások és a katonaság kombinált támadásával bevenni a várost", ugy kombinálni ezt a három főerőt, „hogy feltétlenül megszálljuk és *bármilyen veszteség árán* kezünkben tartsuk: a) a telefont, b) a távirót, c) a pályaudvarokat, d) főképpen a hidakat". Az összes fontos hadműveletekben való részvétel céljából harci csapatokba kell beosztani *a legelszántabb elemeket* — a legjobb munkásokat, a munkásifjuságot, a legjobb matrózokat, a bátor embereket, akiknek ez lenne a jelszavuk: *„mindnyájan elpusztulunk, de nem engedjük át az ellenséget"*. Hogy a fölkelés sike-

*) Leñin Összes Művei, XXI. köt, 319—320. old. (oroszul).

rüljön, művészetre és háromszoros bátorságra van szükség. „Az orosz forradalom és a világforradalom sikere két-három napi harctól függ."*)

S csakugyan e lenini terv alapján játszódott le az októberi fegyveres fölkelés.

Október 7-én (20-án) Lenin, a Központi Bizottság határozatának értelmében, Vyborgból illegálisan visszajött Petrográdra. A következő napon az „Ajváz" gyár egyik munkásának lakásán találkozott Sztálin elvtárssal. Ez a találkozás több órát vett igénybe. Sztálin elvtárs kifejtette a fölkelés konkrét tervét, melyet Lenin útmutatásai alapján dolgozott ki és Lenin jóváhagyta ezt a tervet.

Október 10-én volt a bolsevik párt Központi Bizottságának történelmi jelentőségű ülése. A fölkelés szükségességéről Lenin tartott előadói beszédet. Ezután a Központi Bizottság elfogadta Lenin híres határozati javaslatát, amelyben „napirendre tűzték *a fegyveres felkelést.*" A felkelésre vonatkozó határozatot október 16-án megerősítette a Központi Bizottság kibővített ülése, melyen Lenin két órás beszédet tartott. Lenin javaslatára pártközpontot választottak a felkelés vezetésére, Sztálin elvtárssal az élen. Ez a pártközpont volt a Petrográdi Szovjet Forradalmi Katonai Bizottságának vezető magja és a gyakorlatban az egész felkelést vezette.

Lenin zseniális éleslátása, bámulatos forradalmi művészete, hallatlan bátorsága kellett ahhoz, hogy a párt a felkelés kockázatát vállalja. Lenin tudta, hogy a tömegeket az akkori helyzetben felkelésbe vinni annyit jelent: mindent egy kártyára tenni fel. „Lenin azonban nem félt a kockázattól, mert tudta, jövőbe látó pillantásával látta, hogy a felkelés elkerülhetetlen, hogy a felkelés győzni fog, hogy a felkelés Oroszországban elő fogja készíteni az imperialista háború végét, hogy a felkelés Oroszországban megrázza Nyugat megkínzott tömegeit, hogy a felkelés Oroszországban az imperialista háborút polgárháborúvá változtatja, hogy a felkelés meghozza a Tanácsok Köztársaságát, hogy a Taná-

*) Lenin Összes Művei, XXI kot., 320. old. (oroszul).

csok Köztársasága bástyául fog szolgálni az egész világ forradalmi mozgalmának.

Ismeretes, hogy Leninnek ez a forradalmi előrelátása a továbbiak során példátlan pontossággal megvalósult."*)

A Központi Bizottság mindkét ülésén a forradalom árulói, Kámenyev és Zinovjev, a felkelés ellen szavaztak. Miután erélyes visszautasításra találtak, ezek az árulók október 18-án a „Nóvaja Zsizny" c. mensevik ujságban nyilatkozatot tettek közzé arról, hogy a bolsevikok felkelést készítenek elő. Ezzel elárulták az ellenségnek a párt nagy titkát, azt, hogy a Központi Bizottság a legközelebbi napokra felkelést szervez. Lenin ellenségei, a proletár forradalom ellenségei, Kámenyev, Zinovjev, Trocki és csekély számu követőik, mindenképpen igyekeztek a felkelést meghiusítani. Trocki azt javasolta, hogy a felkelést ne kezdjék meg a II. szovjetkongresszus megnyitásáig. Lenin árulóknak nevezte őket, azt írta, hogy a szovjetkongresszusra várni *„teljes idiotizmus,* vagy *teljes árulás".***)*

Lenin óriási felháborodással és megvetéssel bélyegezte meg Kámenyevet és Zinovjevet, mint a forradalom árulóit. Könyörtelen lévén a szocialista forradalom minden ellenségével szemben, azt követelte, hogy az ellenforradalom gyalázatos segítőit zárják ki a pártból.

Az árulóknak nem sikerült meghiusítani a felkelést, melyre a párt minden erejéből készült. A felkelés előkészítésének egész ügyét közvetlenül a Pártközpont vezette, mely kezében összpontosította a felkelés összes szálait.

Ebben az időben Lenin illegálisan a vyborgi kerületben tartózkodott és szakadatlanul irányította a Központi Bizottság munkáját. Egy alkalommal kis híjja, hogy az Ideiglenes Kormány kezébe nem esett. Éjszaka sétára ment és beleütközött egy őrjáratba. Az őrjárat megnézte igazolványát és tovább engedte Lenint.

A bolsevikok megelőzésére az Ideiglenes Kormány tervbe vette, hogy október 24-én (november 6-án) megtámadja a

*) J. Sztálin: Leninről, 29. old. (magyarul).

**) Lenin Összes Művei, XXI. köt., 240. old. (oroszul).

Szmolni palotát, ahol a felkelés vezető központja tartózkodott, s hogy halálos csapást mér a forradalomra. Október 24-én korán reggel az Ideiglenes Kormány betiltotta a párt „Rabócsi Puty" c. központi lapját. A szerkesztőség és a nyomda helyiségei körül katonákat és páncélautókat állított fel. Sztálin elvtárs utasítást adott, hogy a páncélautókat visszaszorítsák és biztosítsák a lap megjelenését. A vörösgárdisták és a katonák teljesítették a parancsot. Reggel 11 órára megjelent a „Rabócsi Puty". A vezércikk, melyet „Mi kell nekünk?" címen Sztálin írt, felszólította a tömegeket az Ideiglenes Kormány megdöntésére. Egyidejüleg, a pártközpont utasítására, sürgősen vörösgárdistákat és forradalmár katonákat vontak össze a Szmolni épületbe.

A felkelés megkezdődött.

Lenin, aki illegális lakásán tartózkodott, mindenáron a Szmolni épületbe akart kerülni. De a Központi Bizottság beleegyezése nélkül nem akarta otthagyni rejtekhelyét. Este Krupszkája átadta a Központi Bizottságnak Lenin „A Központi Bizottság tagjaihoz" intézett levelét. Ebben a levélben Lenin ezt írta:

„A helyzet kritikusabb már nem is lehet... most minden egy hajszálon függ... 25-ig semmiesetre sem szabad a hatalmat Kerenszki és társai kezében hagyni, semmiképpen; feltétlenül ma este, vagy éjszaka döntésre kell vinni a dolgot.

A történelem nem bocsátja meg a késedelmet forradalmároknak, akik ma győzhetnének (és ma biztosan győznek) és holnapra sokat kockáztatnak, azt kockáztatják, hogy mindent elveszítenek...

A késedelem az akcióban halált jelent."[1])

Lenin sürgette a párt Központi Bizottságát, mert attól tartott, hogy Trocki és társai akadályt gördíthetnek a felkelés elé.

Lenin ezenkívül látta, hogy Kerenszki kormánya vérbe készül fojtani a forradalmat és meg akarta hiusítani Kerenszki tervét. Kerenszki október 24-e estéjére, vagy éjszakájára

[1]) Lenin Összes Művei, XXI. kot., 362., 363. old (oroszul).

várta, hogy Petrográdra érkeznek a frontról általa visszarendelt csapatok.

Sztálin követelésére a Központi Bizottság késő este a Szmolni palotába hívta Lenint a mozgalom általános vezetésére. A Szmolniba érkező Leninnek Sztálin elvtárs részletesen referált az intézkedésekről és a megkezdődött felkelés menetéről. Ugyanakkor megerősítették a Téli Palota elfoglalásának tervét. A forradalom vezére közvetlenül a kezébe vette a forradalom vezetését.

Október 25-én (november 7-én) reggel a telefonközpont, a távíróépület, a rádió-állomás, a Néván át vezető hidak, a pályaudvarok, a legfontosabb intézmények — egész Petrográd, a felkelő proletariátus kezében voltak. A felkelés győzött.

Reggel 10 órakor a Forradalmi Hadibizottság, egy történelmi jelentőségű, „Oroszország polgáraihoz" intézett, Lenin tollából származó kiáltványt tett közzé. Ebben a kiáltványban kihirdették a néptömegeknek, hogy az Ideiglenes Kormány meg van döntve és az államhatalom átment a szovjetek kezébe.

Napközben Lenin beszédet tartott a Petrográdi Szovjet rendkívüli ülésén. Lenin megjelenését viharos ovációval és üdvözlő felkiáltásokkal fogadták. Lenin beszédében kihirdette a szocialista forradalom győzelmét, és törhetetlen meggyőződését fejezte ki, hogy a szocializmus Oroszországban győzni fog. „Éljen a szocialista világforradalom!" — így fejezte be beszédét.

Október 25-én este 10 óra 45 perckor a Szmolni épületben megnyílt a szovjetek II. összoroszországi kongresszusa. A kongresszus kihirdette, hogy a központban és a vidéken az egész államhatalom átment a szovjetek kezébe.

Lenin október 25-én az egész éjszakát és az egész napot a Szmolni-épületben töltötte, ahol, Sztálinnal együtt, a felkelést vezette, az erőket szervezte, a szovjethatalom első sürgős intézkedéseit tette. Csak álmatlanul eltöltött két nap után, az október 26-ára virradó éjjel, miután rohammal bevették a Téli Palotát és letartóztatták az Ideiglenes Kor-

mányt, tért néhány órára nyugalomra egy pártmunkásnak a Szmolni épület közelében lévő lakásán. De nem tudott elaludni. Csöndesen, hogy senkit föl ne ébresszen, az asztalhoz ült és megírta a földről szóló dekrétumot.

Egész október 26-a ugyanilyen megfeszített munkában telt el, mint az első nap. Sürgősen meg kellett szervezni a védelmet és Petrográd lakosságát el kellett látni kenyérrel. Lenin ezenkívül a bolsevik párt Központi Bizottságának ülésén elnökölt, mely a szovjetkormány összetételének kérdését tárgyalta meg, azután résztvett a tanácskozáson a munkás-ellenőrzés megalakításáról.

Október 26-án este ülést tartott a szovjetkongresszus. Lenin megjelent az ülésen. A kongresszus kimondhatatlan lelkesedéssel fogadta a szocialista forradalom nagy vezérét. A tapsvihart túlharsogták a véget nem érő „hurrá"-kiáltások. Lenint sokáig nem hagyták szóhoz jutni. Csak ismételt, állhatatos követelésére, — jelekkel kérte, hogy már hagyják abba az üdvözlést — ült el végre a tapsvihar. És akkor az egész világ számára felzendült a hangja a világ proletárjai és elnyomottjai vezérének, aki kihirdette, hogy az emberiség történetében *új korszak* kezdődött: a proletárforradalmak és a proletárdiktatúra korszaka.

Lenin javaslatára a II. szovjetkongresszus elfogadta a szovjethatalom első dekrétumait a békéről és a földről. Ezek a világtörténelmi jelentőségű dekrétumok óriási szerepet játszottak a proletárdiktatúra megszilárdításában és a szocializmus építésében. A II. szovjetkongresszuson, az emberiség történelmében először, megalakult a munkás-paraszt szovjetkormány, a Népbiztosok Tanácsa. Elnökéül Lenint választották meg.

X

A SZOVJETKORMÁNY élén Lenin egész erejét a szovjetállam építésébe és megszilárdításába, a szocializmus építésébe fektette.

A mindent átfogó lenini géniusznak új oldalai nyilatkoztak meg. A bolsevik párt megalapítója és vezetője, a proletariátus politikai vezére, a forradalmi sztratégia és taktika mestere, kiváló teoretikus — így ismerték Lenint a nagy októberi szocialista forradalomig. Október után különös erővel nyilatkozott meg Lenin államférfiui géniusza. A világ még nem látott olyan államférfiut, akinél az elméleti tudás, a politikai bölcsesség és éleslátás, a hajthatatlan akarat és nagyszerű bátorság úgy párosultak volna a népnek, a nép életének, rejtett vágyainak, égető szükségleteinek mélységes ismeretével. Egyetlen államférfiú sem volt olyan szoros kapcsolatban a néppel és nem hitt úgy a népben, mint Lenin. A nép viszont határtalanul hitt Leninben. Lenin igazi vezére volt a „legalsóbb" néprétegeknek, melyeket a nagy forradalom önálló történelmi alkotásra emelt fel.

Szinte elképzelhetetlen, hogy milyen feszültek voltak a forradalom első napjai, milyenek voltak a nehézségek, melyekbe a szovjethatalom azonnal beleütközött. Meg kellett szilárdítani a győzelmet, el kellett nyomni a megdöntött, kizsákmányoló osztályok vad ellenállását, szét kellett zúzni a régi burzsoá államapparátust, meg kellett törni a tisztviselők és alkalmazottak szabotázsát. Meg kellett szervezni a városok élelmiszer-ellátását, rendes mederbe terelni az üzemek mun-

káját, új életet, új államot teremteni, a munkások és parasztok államát. Lenin azonban nem riadt vissza mindezektől a nehézségektől. Tudta, hogy a munkások fenntartás nélkül követik a bolsevikokat, hogy a munkásokat lelkesen támogatja a nép: a szegénység a városokban, a katonák a lövészárkokban, a parasztok a faluban. Lenin azt mondotta: „Csak az győz és tartja meg a hatalmat, aki hisz a népben, aki megfürdik a nép eleven alkotásának forrásában."*)

A Szmolni-épületben azokban a napokban pezsgett az élet. Pillanatnyi szünet nélkül éjjel és nappal forrt a munka. Lenin, akit teljesen igénybe vett a gigászi, sokoldalu állami tevékenység, átköltözött a Szmolni-épületbe. A legkülönbözőbb kérdések — politikai, gazdasági, hadügyi, szervezeti, közigazgatási, tanügyi, kultúrális, agitációs kérdések vártak megoldásra. A pártnak, a munkásoknak és a parasztoknak nem volt tapasztalatuk az állami munkában. Honnan is vették volna? Ezt a tapasztalatot meg kellett szerezni.

Lenin mindennel foglalkozott, mindenre ügyelt, mindenkit irányított, semmit se hagyott ki látóköréből. A népélet összes kérdéseiben kidolgozta a szovjetpolitika alapjait. Dekrétumokat és rendeleteket fogalmazott meg, felhívásokat és cikkeket írt. Vezette a Népbiztosok Tanácsát, mely november végétől fogva mindennap ülésezett és ugyanakkor közvetlen kapcsolatban állt a tömegekkel. A szovjethatalom két első hónapja alatt több mint húszszor szólalt fel népgyűléseken és tömeg-gyűléseken. Aktív részt vett számos kongresszuson, melyek azokban a harcos napokban Petrográdon egybegyűltek, előadásokat, beszédeket tartott, határozatokat és felhívásokat írt.

A gyárak, az üzemek számtalan küldöttsége, a front katonatömegeinek képviselői, gyalog jött parasztok érkeztek Leninhez a Szmolni épületébe, kétségeikkel, javaslataikkal, követeléseikkel, szükségleteikkel. Szoros gyűrűvel fogták körül, mohón hallgatták és azután az egész országban szerte-hordták Lenin felszólítását: vegyétek saját kezeitekbe az új élet építését.

*) Lenin Összes Művei, XXII. kot., 48. old (oroszul).

Az októberi forradalom első napjaiban a helyzet nyugtalanító volt. Lenin figyelmét a hadügyi kérdésekre összpontosította. Kerenszki a kozákokkal Petrográd ellen vonult. Maga a város is nyugtalan volt. Október 29-én (november 11-én) kitört a tiszti iskolások (junkerek) lázadása. Moszkvában még tartott a fegyveres harc. „A politikai kérdés most egészen közel került a hadügyi kérdéshez" — mondotta Lenin a petrográdi helyőrség ezredküldötteinek a tanácskozásán, a junkerlázadás napján. És maga vette kezébe a megdöntött osztályok első ellenállási kísérleteinek letörését. Az október 27-éről — 28-ára virradó éjjel Lenin és Sztálin megjelentek a katonai körzet parancsnokságán. Lenin a hadműveleteket vezető munkatársaktól jelentést követelt a helyzetről. Podvojszki elvtárs ezt beszéli: „Kérdésemre, hogy mit jelent az idejövetel, irántunk való bizalmatlanságot-e, vagy más egyebet, — Vladimir Iljics egyszerűen, de határozottan felelte:

Nem bizalmatlanságot, hanem egyszerűen azt, hogy a munkások és parasztok kormánya tudni akarja, hogyan dolgoznak katonai szervei.

E pillanatban éreztem először, hogy nálunk diktatúra van, hogy erős, kemény munkáshatalom van uralmon."

Lenin néhány napig, majdnem állandóan a parancsnokságon időzött, személyesen vezette a Kerenszki—Krasznov csapatok szétverését és e célra minden erőt mozgósított és megszervezett. Hajlíthatatlan akarata és a győzelembe vetett nyugodt hite lelkesítették és eggyéforrasztották a tömegeket. Az ellenséget szétverték.

Leninnek egyuttal azok ellen is kellett harcolnia, akik már a forradalom első napjától fogva kételyt és ingadozást igyekeztek elhinteni a tömegekben. Kámenyev, Zinovjev, Rykov és más árulók „egységes szocialista kormány" létesítését kezdték követelni, azoknak a menszevikeknek és eszereknek részvételével, akiket éppen most kergetett el az Októberi forradalom. A bolsevik párt Központi Bizottsága elfogadta Lenin határozati javaslatát, mely a „szovjethatalom jelszava elárulásának" minősítette viselkedésüket. Kámenyev, Rykov és mások kiléptek a Központi Bizottságból és a Népbiztosok Ta-

nácsából. A gyávák szánalmas kis csoportjának megfutamodása a Központi Bizottságból és a Népbiztosi Tanácsból, nem ingatta meg Lenint. Az árulókat és gyávákat félreseperték. Az összes párttagokhoz és az összes dolgozókhoz intézett felhívásában Lenin ezt írta: „Legyenek nyugodtak és kemények az összes dolgozók! Pártunk, a szovjettöbbség pártja, eggyéforrottan és egységesen őrzi érdekeiket, pártunkat pedig, mint annakelőtte, a városokban a munkások, a lövészárkokban a katonák, a falvakban a parasztok milliói követik és készek bármi áron megvalósítani a béke győzelmét és a szocializmus győzelmét!"*)

Az októberi forradalom győzelmének már első napjától fogva, Lenin a szovjetország védelmét tekinti a legfontosabb feladatnak. „El sem gondolható, hogy ne kerüljön majd sor védelmi háborúra, melyet ránk kényszeríthetnek",**) — figyelmezteti a pártot és a dolgozó tömegeket. Kiadja a szocialista haza védelmének harci jelszavát. „1917 október 25-e után honvédők vagyunk — mondja Lenin — kivívtuk magunknak a jogot hazánk védelmére... A szocialista haza honvédői vagyunk".***) Lenin a szovjetország népei nevében kinyilatkoztatja, hogy, ha hazánkat katonai támadás éri, az összes dolgozók szent, honvédő háborúra kelnek. „Mi, munkások és parasztok, magunk és az egész világ előtt kimondjuk és tettekkel be tudjuk bizonyítani, hogy mint egy ember kelünk a szocialista köztársaság védelmére."†)

A forradalom első heteiben Lenint teljesen lefoglalta az éppen megszületett, új, a történelemben addig ismeretlen szovjetállam építése. Vezetése alatt a néptömegek megtisztították az utat a szocializmus nagyszerű épületének felépítésére. Szétzúzták a régi burzsoá hatalom egész apparátusát, megtörték a hivatalnokok szabotázsát, szétkergették az ellenforradalmi Alkotmányozó Nemzetgyűlést. A társadalmi élet minden területén teljesen megsemmisítették a feudális

*) Lenin Összes Művei, XXII. köt., 61. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXIII. köt., 34. old. (oroszul).
***) Ugyanott, 13—14. old.
†) Ugyanott, 16. old.

maradványokat, a földesúri földbirtoklást, a rendiséget, a nők egyenjogúságának hiányát, a nemzeti elnyomást, az egyház kiváltságos helyzetét. Ugyanakkor lerakták a szocializmus első alapköveit: bevezették a termékek társadalmi termelésének és elosztásának munkás-ellenőrzését, nacionalizálták a bankokat, hozzáfogtak a vasútak és a nagyipar nacionalizálásához.

A szovjethatalom összes alapvető dekrétumainak kezdeményezője, jelentékeny részük szerzője — Lenin. A dekrétumok egyrésze, tövig lerombolván mindazt, ami régi, a boldog jövő széles útját építette; más dekrétumok körvonalazták ezt a jövőt. „A mi dekrétumunk — mondotta Lenin — felhívás, de nem az előbbi szellemben: »Munkások, keljetek fel, döntsétek meg a burzsoáziát!« Nem, a mi dekrétumunk: felhívás a tömegekhez, felhívás a gyakorlati munkára. *A dekrétum instrukció, mely a gyakorlati munka tömeges megvalósítására hív fel.* Ez az, ami itt fontos."*)

Lenin közvetlen vezetése alatt jöttek létre a szovjetállam összes szervei, az összes népbiztosságok. Lenin kezdeményezésére, az ellenforradalom elleni harc céljára létrejött az Összoroszországi Rendkivüli Bizottság (VCsK) — a proletárdiktatúra éles fegyvere. A VCsK élén Dzerzsinszki állt. Lenintől származik a Legfelsőbb Gazdasági Tanács (VSzNH) létesítésének eszméje, mely az első proletár szerv volt a szocialista népgazdaság bevezetésére és tervszerű irányítására

A II. összoroszországi szovjetkongresszus Lenin javaslatára a nemzeti politikának olyan szervét létesítette, amilyen nincsen a kapitalista világban: a nemzetiségi ügyek népbiztosságát. A népbiztosság élére Sztálint, Lenin legjobb fegyvertársát állították. 1917 november 3-án (16-án), Lenin és Sztálin aláírásával megjelent „Az oroszországi népek jogainak deklarációja", melyben a lehető legvilágosabban meg vannak formulázva a szovjetállam nemzeti politikájának alapjai. A nyilatkozat új életre támasztotta az azelőtt elnyomott népek sokmilliós tömegeit, lerakta a szovjetnépek törhetetlen barátságának alapzatát.

*) Lenin Összes Muvei, XXIV kot, 166 old. (oroszul).

Igy épült az új tipusú állam, amely vérbeli kapcsolatban áll a néppel, amely teljesen megfelel a nép érdekeinek, amelyet a nép maga alkotott. Magától értetődik, hogy a szocialista építés első lépései, a politikai és gazdasági igazgatás szovjettipus alapján való megszervezésének kezdete, Lenintől, a szocialista elmélet megalapítójától, megfeszített elméleti és szervezeti munkát követelt, megkövetelte a különböző formáknak és intézményeknek, a tömegszervezés különböző módszereinek és fajtáinak kutatását, ismételt átépítését, kipróbálását és ellenőrzését. Lenin figyelmesen tanulmányozta s tudományosan megalapozta azokat a gyakorlati tapasztalatokat, melyeket a dolgozók milliói szereztek az új élet építése körül. Igyekezett a néptömegekbe beoltani a saját erejükbe vetett hitet, megértetni velük, hogy a régi gazdák nélkül is meglesznek, hogy most a nép maga a gazda. A tömeg kezdeményezését az új élet építésére terelni — ez az eszme huzódik át vörös fonálként Lenin egész állami tevékenységén, összes dekrétumain, felhívásain, cikkein, beszédein és előadásain. „Szocializmust — mondotta Lenin az Összoroszországi Végrehajtóbizottság ülésén, 1917 november 4-én (17-én) — nem lehet felülről, rendeletekkel teremteni. A szocializmus szellemétől idegen a kincstári, bürokratikus automatizmus: a szocializmus eleven, alkotó, maguknak a néptömegeknek az alkotása.“*)

Lenin meg volt győződve arról, hogy a tömegek kezdeményezése, a munkások és parasztok alkotó ereje, felszínre hozza az állam kormányzására, a munka termelékenységének emelésére, a nép politikai nevelésére és művelésére szükséges különböző formákat és módszereket. „A népességhez“ november 5-én (18-án) írt felhívásában ezt mondotta: „Dolgozó elvtársak! Ne feledkezzetek meg arról, hogy az államot most *t i m a g a t o k* kormányozzátok. Senkinek a segítségére nem számíthattok, ha csak magatok nem egyesültök és nem veszitek az *ö s s z e s* államügyeket *s a j á t* kezcitekbe. A *t i*

*) Lenin Osszes Művei, XXIII. kot., 45. old. (oroszul).

szovjeteitek mostantól fogva az államhatalom szervei és pedig teljhatalmu, döntő szervei."*)

Lenin megkövetelte a helyi szovjetektől, hogy önállóak legyenek a helyi kérdések megoldásánál, fölkeltette bennük a kezdeményezést, igyekezett elérni azt, hogy az államhatalom képviselőiként lépjenek fel.

1917 december végén Lenin néhány napra pihenni ment Finnországba, nem messzire Petrográdtól. A rövid „szabadság" napjaiban sokat gondolkodott a szocialista építés útjairól, megírta „Hogyan szervezzük a versenyt?" c. ismert cikkét.

A szovjetkormány szocialista intézkedései ádáz dühre gerjesztették a burzsoáziát és lakájait, a mensevikeket és eszereket. A nép valamennyi ellensége, akiket az imperialista államok kormányai felbiztattak és támogattak, kétségbeesetten harcolt a szovjethatalom ellen. Ellenforradalmi összeesküvéseket szőttek és terrorista merényleteket készítettek elő a párt és a kormány vezetői, elsőrban, Lenin ellen. 1918 január 1-én (14-én), merényletet követtek el Lenin ellen: a terroristák rálőttek autójára. Az automobilt néhány helyen átlőtték, de Lenin sértetlen maradt.

Az ellenforradalom a szovjethatalom megdöntésére ki akarta használni az Alkotmányozó Nemzetgyűlést. A bolsevikok azért hívták össze az Alkotmányozó Nemzetgyűlést, hogy azt a nép érdekeinek szolgálatába állítsák, vagy pedig, ha erre az Alkotmányozó Nemzetgyűlés nem hajlandó, mint népellenes intézményt megfosszák hitelétől a tömegek szemében. Az 1918 január 5-én (18-án) megnyílt Alkotmányozó Nemzetgyűlés megtagadta a szovjethatalom elismerését és dekrétumainak megerősítését. Ilyenformán a tömegek saját szemükkel látták ellenforradalmi ábrázatát és meggyőződtek arról, hogy az Alkotmányozó Nemzetgyűlést szét kell kergetni. Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés szétkergetése, Lenin kifejezése szerint, világraszóló csapás volt a burzsoá-demokrácia, a gazdagok demokráciájának bálványaira.

1918 január 10-én (23-án) megnyílt a III. összoroszországi

*) Lenin Összes Művei, XXII. kot, 55. old (oroszul).

szovjetkongresszus. Az ifjú szovjethatalom akkor két hónapos és 15 napos volt. A kongresszuson Lenin jelentést tett a Népbiztosi Tanács működéséről és plasztikus képét adta az államhatalom új típusa, a szocialista szovjetköztársaság alkotásainak. „Szocialista szovjetköztársaságunk — mondotta Lenin — szilárdan fog állni; mint a nemzetközi szocializmus fáklyája és mint példa az összes dolgozó tömegek előtt."*) A szovjetkongresszus Lenin javaslatára elfogadja „A dolgozó és kizsákmányolt nép jogainak deklarációját". Ez a történelmi jelentőségű deklaráció az első szovjetalkotmány vázlata — törvényben rögzítette meg a szovjetrend első lépéseit.

Lenin számolt azzal, hogy a szovjethatalom helyzete nem tekinthető teljesen szilárdnak, amíg Oroszország háborús állapotban van Németországgal. Ahhoz, hogy a szovjethatalom teljesen megszilárduljon, véget kellett vetni a háborúnak. Ezért Lenin, az októberi forradalom győzelmének legelső napjaitól kezdve, harcot folytatott a békéért. Lenin a békéről szóló dekrétumban a szovjetkormány nevében 1917 október 26-án (november 8-án) ajánlatot tett „az összes hadviselő népeknek és kormányaiknak azonnali tárgyalások megkezdésére az igazságos, demokratikus békéről."**)

A burzsoázia és mensevik-eszer ügynökei igyekeztek meghiusítani a béketárgyalásokat Németországgal, kiprovokálni a németek támadását, a még nem elég erős szovjethatalmat kitenni a német katonai gépezet csapásainak. Ebben az irányban működött a legfelsőbb hadvezetőség, a régi tábornoki kar is, amely szabotálta a szovjetkormány rendelkezéseit. November 9-én (22-én) éjszaka Lenin és Sztálin tárgyalásokat folytattak Duhonyin tábornok-főparancsnokkal és felszólították, hogy szüntesse be a hadműveleteket és kezdje meg a németekkel a fegyverszüneti tárgyalásokat. „Kínos pillanat volt — meséli Sztálin elvtárs. — Duhonyin és a főhadiszállás a leghatározottabban visszautasították a Népbiztosi Tanács parancsának végrehajtását. A hadsereg tisztikara teljes egészé-

*) Lenin Összes Művei, XXII. köt., 218. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 13. old.

ben a főhadiszállás kezében volt. Ami a katonákat illeti, nem tudtuk, mit mond majd a tizenkétmilliós hadsereg, amely a szovjethatalom ellen hangolt, úgynevezett hadsereg-szervezeteknek volt alávetve. Magában Petrográdon, mint köztudomású, akkor a tisztiiskolák növendékeinek felkelése érlelődött... Emlékszem, hogy egy kis szünet után, hogyan villant fel a táviróapparátusnál szokatlan fénnyel Lenin tekintete. Látni lehetett, hogy már határozott."*)

Lenin azt javasolta, hogy azonnal, még azon az éjszakán menjenek a rádióállomáshoz, külön paranccsal mozdítsák el Duhonyin tábornokot és a parancsnoki kar feje fölött a katonákhoz forduljanak azzal a felhívással, hogy „fogják körül a tábornokokat, szüntessék be a hadműveleteket, létesítsenek kapcsolatot az osztrák-német katonákkal és vegyék saját kezükbe a béke ügyét".

„Ez »ugrás« volt a »bizonytalanba«. De Lenin nem félt ettől az »ugrástól«, sőt készséggel tette meg, mert tudta, hogy a hadsereg békét akar és a békét ki is küzdi s a békéhez vivő úton elsöpör maga elől minden akadályt, hogy a béke létrehozásának ez a módja nem marad hatás nélkül az osztrák-német katonákra, hogy ez fokozza majd a békevágyat kivétel nélkül az összes frontokon.

Ismeretes, hogy Leninnek ez a forradalmi előrelátása később teljes pontossággal beteljesedett."**)

Lenin megértette, hogy az éppen csak megszületett és még hadsereg nélkül álló szovjetköztársaság háborúja az állig felfegyverkezett német imperialista ragadozó ellen, a szovjethatalom pusztulását jelenthetné. Tudta, hogy a szovjetköztársaság békéhez juthat, mert politikájában azokra a mély ellentétekre támaszkodik, melyek szétszaggatják a világimperializmust és halálos küzdelembe kergették a két legfőbb imperialista csoportot, az angol-francia és a német imperialista csoportokat. A békéért harcolva Lenin kidolgozta a kapitalista környezetben lévő szovjetország külpolitikájának vezető elveit.

---

*) J. Sztálin: Leninről, 29—30. old. (magyarul).
**) Ugyanott, 30. old.

A béke megkötése — mondotta Lenin — nem gyengíti, hanem ellenkezőleg, fokozza forradalmunk nemzetközi jelentőségét. „Az Oroszországi Szocialista Szovjetköztársaság példája élő mintaképül fog szolgálni a világ összes népeinek és ennek a mintaképnek propagandisztikus forradalmasító hatása mérhetetlen lesz. Itt: a burzsoá rend és a két rabló csoport teljes meztelenségében mutatkozó háborúja. Ott: a béke és a szovjetek szocialista köztársasága.“*)

Lenin mélységesen hitt forradalmunk kimeríthetetlen erejében és óriási nemzetközi jelentőségében. A szovjetköztársaságban a világforradalom támaszát és bázisát látta és bármi áron fenn akarta tartani létét. Akármilyen súlyosak is a békefeltételek, „a nép, mely képes volt megteremteni a szovjethatalmat, nem pusztulhat el“.**) Ez a nép győzelmesen kerül ki az összes megpróbáltatásokból.

Lenin a békéért való harc minden lépését megbeszélte Sztálinnal. Együtt dolgozták ki az utasításokat a Breszt-Litovszkban béketárgyalásokat folytató szovjetdelegáció számára. Amikor a delegáció kérdést intézett Leninhez a további utasításokat illetően, Lenin azt felelte: „Sztálin nincs itt, még nem mutathattam meg neki... Mielőtt kérdésükre felelnék, Sztálinnal szeretném megbeszélni a dolgot.“ Bizonyos idő mulva Lenin közölte a delegációval: „Sztálin most itt van, megvitatjuk vele a kérdést és azonnal közös választ adunk.“ Az utasítást, melyet Bresztbe küldtek arról, hogy a delegáció írja alá a békeszerződést, Lenin és Sztálin írták alá.

A béke megkötését Németországgal, — a burzsoáziával, a mensevikekkel és eszerekkel együtt — vadul ellenezte Trocki és cinkosa, Buchárin is. A trockisták és bucharinisták, baloldali frázisok leple alatt, provokátor politikát folytattak, a háború folytatását követelték, hogy valójában kitegyék a szovjetköztársaságot a német imperializmus csapásainak. 1918 január 28-án (február 10-én) Trocki, aki a Bresztbe kiküldött szovjet békedelegáció elnöke volt, áruló módon megszegve a bolsevik párt határozott utasításait, megtagadta a

*) Lenin Összes Művei, XXII. köt., 198. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 401. old.

békeszerződés aláírását Németországgal. Február 18-án a német hadsereg támadásba ment át. Óriási veszély fenyegette a szovjetországot.

Február 18-án reggel összegyűlt a bolsevik párt Központi Bizottsága. Lenin erélyesen azt követelte, hogy azonnal küldjenek táviratot a németeknek és ajánlják fel a béke megkötését. Trocki és Bucharin, mint háborús gyujtogatók, konokul folytatták provokációs vonalukat és azt bizonygatták, hogy a „német nem mer támadni". A Központi Bizottság egy szavazati többséggel elvetette Lenin békejavaslatát. Néhány óra mulva maga az élet izzé-porrá zúzta az árulók hazug állításait: a német csapatok az egész fronton támadásba mentek át, a régi hadsereg maradványai nem tudtak ellenállni az állig felfegyverkezett német csapatoknak. A német imperialisták hadserege komoly ellenállásra nem találván, gyorsan előrenyomult. Veszélyben volt Petrográd. Egy pillanatot sem volt már szabad veszíteni.

Ugyanaznap este másodszor is összeült a bolsevikok Központi Bizottsága. Lenin és Sztálin határozottan felléptek Trocki és Bucharin ellen, leleplezték vonaluk áruló jellegét. A Központi Bizottság többsége Lenin javaslata mellett foglalt állást: a német kormányt értesíteni kell, hogy hajlandók vagyunk azonnal békét kötni.

Február 18-ról 19-re virradó éjjel, Lenin, a Népbiztosi Tanács nevében, rádiósürgönyben értesítette a német kormányt, hogy a szovjetkormány aláírja a békeszerződést. A német imperialisták azonban halogatták a feleletet és folytatták az előnyomulást. Csak február 22-én fejezték ki hajlandóságukat a békeszerződés aláírására, de az előbbieknél súlyosabb feltételeket szabtak.

Lenin ezekben a napokban fáradhatalanul harcolt a békéért. Február 19-én kétszer tartott beszédet a háborúról és a békéről. Először a Népbiztosi Tanács ülésén, azután azon az egyesített tanácskozáson, melyen résztvettek: az Összoroszországi Végrehajtó Bizottság bolsevik és „baloldali" eszer tagjai, a bolsevikok petrográdi konferenciájának és a parasztküldöttek összoroszországi kongresszusának delegátu-

sai. Másnap este szintén kétszer szólalt fel az Összoroszországi Végrehajtó Bizottság bolsevik és „baloldali" eszer frakciójának egyesített gyűlésén. Február 21-én megjelent a „Právdában" Lenin első cikke a trockista-bucharinista háborús gyujtogatók ellen „A forradalmi frázisról" címmel, másnap megjelenik a másik cikk a „A rühről".

A szovjetek országába betört német imperializmus azt tűzte ki céljául, hogy a szovjethatalmat megdönti és hazánkat gyarmatává teszi. A szocialista hazát meg kellett védeni a német intervenciósok ellen. Lenin sietve szervezi az ország védelmét. Legközelebbi segítőtársa Sztálin volt. Amikor az első hírek érkeztek a német csapatok készülő támadásáról, Lenin és Sztálin sürgős intézkedéseket foganatosítottak. Február 18-án távirón beszéltek a dvinai szovjet tagjaival s pontos és világos utasításokat adtak, hogy miképpen gördítsenek akadályokat a németek előrenyomulása elé, akadályozzák meg azt, hogy a nagy hadianyagkészletek a németek kezébe jussanak.

1918 február 21-én Lenin a Népbiztosi Tanács nevében dekrétum jellegű felhívással fordult a szovjetnéphez „Veszélyben a szocialista haza" címen. Ennek a nagyszerű okmánynak minden sorát a legmélyebb szovjetpatriotizmus hatja át.

„Oroszország munkásainak és parasztjainak legszentebb kötelessége — mondja Lenin — minden erejükkel megvédeni a szovjetköztársaságot a burzsoá-imperialista Németország hordáival szemben." Az ország fordítsa minden erejét és minden javát teljes egészében a forradalmi védelemre. Lenin az összes helyi szovjeteket, az összes munkásokat és parasztokat felhívta arra, hogy „minden pozíciót az utolsó csepp vérig védelmezzenek", minden erejükkel akadályozzák meg azt, hogy az ellenség a mi javainkat használja; visszavonulás esetén tegyék tönkre a vasúti pályát, robbantsák fel és gyujtsák fel a vasúti épületeket, a vasút minden gördülő anyagát, a kocsikat és mozdonyokat irányítsák azonnal kelet felé, az ország belsejébe. Minden gabona- és általában élelmiszer-tartalékot, minden értéket, amit az a veszély fenyeget, hogy az ellenség kezébe kerül, ha elszállítani nem lehet, semmisítsenek meg.

Petrográd és Kiev, valamint az új frontvonalba eső városok, helységek, községek, falvak munkásait és parasztjait Lenin arra hívta fel, hogy alkossanak munka-zászlóaljakat és katonai szakemberek vezetése alatt ássanak lövészárkokat.

„Az ellenség ügynökei, a spekulánsok, a fosztogatók, banditák, az ellenforradalmi agitátorok, a német kémek, elkövetett bűncselekményük helyszínén agyonlövendők.

A szocialista haza veszélyben van! Éljen a szocialista haza!"*)

Lenin személyes vezetése és Sztálin elvtárs közvetlen részvétele mellett megalakult a petrográdi katonai körzet Rendkívüli Parancsnoksága, melynek az volt a feladata, hogy közvetlenül kezébe vegye Petrográd védelmének operatív vezetését, ahol kihirdették az ostromállapotot.

Lenin felhívása a szocialista haza védelmére, a német imperialisták fegyveres intervenciójával szemben, hatalmas forradalmi fellendülést idézett elő az országban. Mindenütt kezdtek kialakulni a forradalmi nép új hadseregének, a Vörös Hadseregnek osztagai. A fiatal Vörös Hadsereg hősiesen visszaverte a német ragadozó támadását. 1918 február 23-án a szovjet-hadsereg Pszkov és Narva alatt döntő csapást mért a német megszállókra. Ez megállította a németek előnyomulását Petrográd ellen. „A német imperializmus csapatai visszaverésének napja — február 23-a — az ifjú Vörös Hadsereg születésnapjává lett."**)

Február 23-án reggel megérkeztek az új német békefeltételek. A válasz megadására ténylegesen csak egy nap maradt — február 23-a. Ezen a napon Lenin a legélesebben, a legkeményebben harcolt a békéért. A Központi Bizottság történelmi jelentőségű ülésén éles, ultimatív formában követelte a németek békefeltételeinek elfogadását, kijelentvén: „hogy a forradalmi frázis politikájából elég volt". Sztálin és Szverdlov teljes erejükkel védték a lenini vonalat. „Vagy lélekzethez jutunk, vagy tönkre megy a forradalom — más kiút nincsen", — mondotta Sztálin. A trockisták és bucharinisták va-

*) „Izvesztija" 31. sz. 1918 február 22.

**) A SzK(b)P története. Rövid tanfolyam, 222 old (magyarul).

dul ellenkeztek. De Lenin vonala győzött. A Központi Bizottság szavazat többséggel magáévá tette Lenin határozati javaslatát, hogy el kell fogadni a német békefeltételeket.

Álláspontját Lenin haladéktalanul tudomására hozta a pártnak és az országnak. A „Právda" február 23-i esti kiadásában a párt minden tagja, minden munkás, izgalommal olvasta Lenin haragos szavait:

„Csak a fékevesztett frázis taszíthatja az országot ilyen körülmények között, jelen pillanatban a háborúba és én személyesen természetesen egy pillanatig sem maradnék sem a kormányban, sem pártunk Központi Bizottságában, ha a frázis politikája kerekednék felül...

Tudja meg mindenki: aki ellenzi a rögtöni, ha még oly súlyos békét is, az a szovjethatalom pusztulására tör."*)

Február 23-án este, a Központi Bizottság ülése után, az Összoroszországi Végrehajtó Bizottság bolsevik és „baloldali" eszer frakciója egyesített ülést tartottak. Lenin beszédet mondott a béke védelmére. Ellene egységfrontban léptek fel a trockisták, a bucháristák és a „baloldali" eszerek. Utána külön ülést tartott az Összoroszországi Végrehajtó Bizottság bolsevik frakciója és Lenin beszéde után szótöbbséggel jóváhagyta Lenin javaslatát. Végül is a 23-áról, 24-ére virradó éjszaka, 3 órakor megnyílt az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság ülése. Lenin jelentést tett a német békefeltételekről. Az Összoroszországi Végrehajtó Bizottság elkeseredett harcok után, hajnali 1/2 5-kor szótöbbséggel elhatározta Lenin javaslatának elfogadását.

A nagy megpróbáltatások hete — február 18-tól, a német támadás kezdetétől, február 24-ig, a német békefeltételek elfogadásáig — befejeződött. Lenin akkor azt írta, hogy ez a hét „mint a legnagyobb történelmi fordulatok egyike fog szerepelni az orosz és a nemzetközi forradalom történetében".**) Trocki és Buchárin provokációja közvetlen létében fenyegette a szovjetköztársaságot. Trocki breszti árulásának közvetlen eredménye a még súlyosabb béke lett s annak a rengeteg

*) Lenin Összes Művei. XXII. köt., 276. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 290. old.

hadianyagnak az elvesztése, amik a támadás folyamán a németek kezébe jutottak. A trockisták és bucharinisták „valójában *segítettek* a német imperialistáknak és *hátráltatták* a forradalom növekedését és fejlődését Németországban".*) Lenin, Sztálin és Szverdlov határozott, következetes békepolitikájukkal biztosították a szovjetköztársaság létét.

Miután a Központi Bizottság és az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság elhatározták a békefeltételek aláírását, a harc még élesebb, még elkeseredettebb formát öltött. A trockisták és bucharinisták nyíltan indították meg féktelen kampányukat Lenin, a párt és a szovjetkormány ellen. Ugyanakkor, illegalitásban, a „baloldali" eszerekkel együtt, ellenforradalmi összeesküvést szőttek a szovjetkormány ellen. Ezek a gazok azt tűzték ki célul, hogy meghiusítják a breszti békét, megdöntik a szovjetkormányt, letartóztatják és meggyilkolják Lenint, Sztálint és Szverdlovot. Az emberiség e söpredékének aljas tervei csak húsz év mulva derültek ki.

Ellenállhatatlan erővel hangzottak el az egész országban Lenin szavai. A „Právdában" majdnem naponként jelentek meg a lángoló Lenin-cikkek, melyek, mint megannyi súlyos csapás zúdultak a háborús provokátorokra, akik a szovjethatalmat pusztulásba akarták sodorni. Az élet rendkivül gyorsan meggyőzte a tömegeket arról, hogy feltétlenül Léninnek volt igaza, megmutatta, hogy csak egy menekvés van: összeszedni minden erőt és elszántságot, aláírni a súlyos békét és azonnal, annak rendje és módja szerint megkezdeni a szocialista haza védelmének előkészítését. A párt, a munkásosztály, a néptömegek mind szorosabban tömörültek Lenin köré.

A párt VII. rendkivüli kongresszusa 1918 március 6-án ült össze Petrográdon. A breszti békéről Lenin tartotta az elődói beszédet. Másfél napon keresztül tartott a kemény és makacs harc a trockisták és bucharinisták ellen. A kongresszus megállapította, hogy a béke kérdésében Lenin vonala a helyes.

Jelentésében és a háború és béke kérdésben a kongresszus elé terjesztett határozati javaslatában Lenin különös

*) Lenin Összes Művei, XXII. köt., 307 old. (oroszul).

erővel hangsúlyozta, hogy az imperialista hatalmak a jövőben is elkerülhetetlenül háborús támadásokat fognak intézni a szovjetország ellen. Ezért hazánk védelmi erejének fokozása minden eszközzel, mondotta Lenin, alapfeladata a bolsevik pártnak és a szovjethatalomnak, szent kötelessége minden dolgozónak. Lenin a legerélyesebb intézkedéseket követeli a forradalmi rend és a vasfegyelem bevezetésére, a tömegek előkészítésére a szocialista haza önfeláldozó védelmére, a Vörös Hadsereg megerősítésére minden eszközzel. Lenin azt a harci feladatot tűzi ki, hogy „a felnőtt lakosságot, nemre való tekintet nélkül, mindenoldalú és rendszeres általános kiképzésben kell részesíteni a hadi tudomány és a hadműveletek terén". Rámutat arra, hogy el kell érnünk azt, hogy a munkások és parasztok mindennap „harcolni tanuljanak". Az ország védelmére erős hadsereg és erős mögöttes terület kell.

„Jelszavunk egy legyen, — jelenti ki Lenin — a hadi tudományt alaposan meg kell tanulni."*)

A kongresszus ezenkívül megvitatta a párt-program megváltoztatását és a párt elnevezésének megváltoztatását. Ebben a kérdésben szintén Lenin tartotta az előadói beszédet. Javaslatára a párt neve Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt lett. A kongresszus a program alapjául elfogadta Lenin tervezetét és a párt új programjának megszövegezésére bizottságot választott, melybe Lenin, Sztálin és mások kerültek be.

A IV. összoroszországi rendkívüli szovjetkongresszus március 15-én, Lenin beszámolója alapján, megerősítette a breszti békeszerződést.

„Az Oroszországi Szövetséges Szovjetköztársaság — mondja a kongresszus határozata, —mely a rablóháborúkat egyhanguan elítéli, mostantól fogva jogának és kötelességének tartja, hogy bármely imperialista hatalom minden lehető támadása ellen megvédje a szocialista hazát.

A kongresszus ezért az összes dolgozó tömegek feltétlen kötelességévé teszi, hogy minden erejüket megfeszítsék or-

*) Lenin Összes Művei, XXII, köt., 339., 330. old. (orosszul).

ságunk védelmi képességének helyreállítására és fokozására, katonai hatalmának helyreállítására."*)

Ezekben a napokban határozatot hoztak, hogy a szovjetkormány székhelyét Petrográdból Moszkvába helyezik át. A szovjetfővárost biztosítani kellett az intervenciós kísérletek ellen; az államhatalom központi apparátusa számára nyugodtabb munkafeltételeket és jobb kapcsolatokat kellett teremteni az országgal.

Ellenforradalmi eszer összeesküvők levegőbe akarták röpíteni a vonatot, melyen Lenin, a bolsevik párt Központi Bizottsága és a kormány utazott. A szovjet felderítő szolgálat és a petrográdi munkások ébersége azonban meghiúsították a terroristák terveit.

Lenin 1918 március 10-én hagyta el Petrográdot. Moszkvába március 11-én érkezett. Moszkva lett a szocialista állam fővárosa. A Kreml lett a felszabadult nép agya és szíve, az egész világ elnyomott tömegeinek útjelző csillaga.

Az ország lélekzetvételi időhöz jutott. Ezért a lélekzetvételi időért, a békéért vívott harcban teljes nagyságában mutatkozott meg a lenini sztratégia zsenialitása, melynek célja volt: időt nyerni, bomlasztani az ellenséget és erőt gyüjteni, hogy áttérhessünk a támadásra.

„Ha az erő nyilvánvalóan elégtelen, akkor a védelem legfontosabb eszköze *a visszavonulás az ország belsejébe*"**) —, ez a bölcs lenini útmutatás segített abban, hogy a breszti béke időszakában a visszavonulás a legszervezetebben menjen végbe és a legrövidebb idő alatt összeszedjük erőinket, hogy elszánt ellenállást fejtsünk ki a német hódítókkal és a szovjetek országának egyéb ellenségeivel szemben.

„Az októberi forradalom szakaszában Lenin arra tanította a bolsevik pártot, hogyan kell eltökélten és félelmet nem ismerve előrenyomulni, mikor megvannak az erre szükséges előfeltételek. A breszti béke szakaszában Lenin arra tanította a pártot, hogyan kell rendben visszavonulni, amikor az ellenfél erői nyilván felülmulják a mi erőinket és ugyanakkor min-

*) Lenin Összes Művei, XXII. köt., 410—411. old (oroszul).
**) Ugyanott, 511. old.

den energiával előkészíteni az új támadást az ellenség ellen. A történelem megmutatta a lenini irányvonal feltétlen helyességét.“*)

Lenin azt tartotta, hogy a lélekzetvételi időt maximálisan ki kell használni a szovjethatalom megerősítésére, a szocialista építőmunka megindítására, a Vörös Hadsereg megszervezésére.

Röviddel a békekötés után Lenin „Napjaink főfeladatai“ címen cikket írt. Ez a cikk lángoló felhívással fordult a néphez, hogy fáradhatatlanul erősítse a szovjetország gazdasági és katonai hatalmát. „Nem kell az önámítás, — írta Lenin — legyen elég bátorságunk ahhoz, hogy egyenesen szemébe nézzünk a leplezetlen keserű igazságnak. Teljes mértékben számot kell adni magunknak arról, hogy a vereség, széttagoltság, rabság és a lealázás milyen mély szakadékába taszítottak most bennüket. Mennél világosabban megértjük ezt, annál szilárdabbá, edzettebbé, acélosabbá válik akaratunk, hogy fölszabaduljunk, törekvésünk, hogy a rabságból ismét önállóságra emelkedjünk, hajthatatlan elszántságunk, hogy bármi áron elérjük, hogy Oroszország ne legyen többé szűkölködő és erőtlen, hogy a szó szoros értelmében hatalmassá és gazdaggá váljék.

Hatalmassá és gazdaggá lehet, mert mégis maradt elegendő terünk és természeti kincsünk ahhoz, hogy mindenkit ellássunk, ha nem is bőven, de elegendő mennyiségben a megélhetés eszközeivel. Természeti kincsekben is, emberi erőtartalékokban is, nagyszerű lendületben is, melyet a nagy forradalom kölcsönzött a nép teremtő erejének, van elég anyagunk ahhoz, hogy létrehozzuk a valóban hatalmas és gazdag Oroszországot.“**)

Lenin megjelöli az utat, melyen a szűkölködő és erőtlen Oroszország hatalmas és gazdag szocialista szovjethatalommá válik. Kidolgozza a szocialista építés megkezdésének tervét. „Mi, a bolsevikok pártja, *meggyőztük* Oroszországot. *Elhódítottuk* Oroszországot a gazdagoktól a szegények számá-

*) A SzK(b)P története. Rövid tanfolyam, 225. old. (magyarul).
**) Lenin Összes Művei, XXII. köt., 376. old. (oroszul).

ra, a kizsákmányolóktól a dolgozók számára. Most *igazgatnunk* kell Oroszországot."*)

A legfőbb láncszemet az ország igazgatásának megszervezésénél Lenin abban látta, hogy a nép összessége a termékek termelését s elosztását a legszigorubban számontartsa és ellenőrizze. A munka termelékenységét mindenképpen emelni kell, új, szovjet, szocialista munkafegyelmet kell teremteni. Ezzel kapcsolatban, egyrészről meg kell szervezni a szocialista versenyt és másrészről elszántan, kíméletlenül harcolni kell a kispolgári fejetlenség, a henyék, a naplopók, a spekulánsok ellen. A kapitalizmus alatt — mondotta Lenin, — éhséggel, erőszakkal, kaszárnyamódszerekkel tartották fenn a fegyelmet. Máskép áll a dolog a szovjetrendben. Az új fegyelmet, a szocialista fegyelmet, az elvtársias kapcsolat fegyelmét, a szovjetfegyelmet a dolgozók milliói a mindennapi gyakorlati munka során sajátítják el.

Lenin megmutatta, hogy a gazdasági élet kérdései új módon vetődtek fel. „Pontosan és lelkiismeretesen kezeld a pénzt, — írta — takarékosan gazdálkodj, ne lustálkodj, ne lopj, a munkában a legszigorúbb fegyelmet tartsd, — ezek a jelszavak, melyeket joggal nevettek ki a forradalmi proletárok akkor, amikor a burzsoázia, mint a kizsákmányoló osztály, ilyen beszédekkel leplezte uralmát, most, a burzsoázia megdöntése után, a pillanat aktuális és főjelszavaivá lettek."**)

Lenin azt mondta, hogy a szocializmus győzelméhez szükséges és *elegendő* az, ha a *szovjet*hatalom, a *saját* módszereivel, a *saját* törvényei alapján gyakorlatilag megvalósítja ezeket a jelszavakat.

Lenin a szocialista építés megkezdésének tervét vázolva, hangsúlyozta a nagyüzemű gyáripar döntő jelentőségét az egész népgazdaság szocialista átépítésében. Lenin már akkor azt a feladatot tűzte ki az ország tudományos erői elé, hogy „lehetőleg gyorsan állítsák össze a tervet Oroszország iparának újjászervezésére és gazdasága fellendítésére. E terv kidolgozásában azt az irányelvet kell követnünk, hogy *„önállóan*

*) Lenin Összes Művei, XXII. köt., 441. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 443. old.

lássuk el magunkat a nyersanyag és az ipar *valamennyi* legfőbb fajtájával,*) hogy elérjük országunk technikai és gazdasági függetlenségét. Lenin rámutatott arra, hogy a szocialista népgazdaságnak a villamosítás modern technikai alapján kell épülnie. Lenin útmutatásai alapjául szolgáltak a szocialista állam egész építő és átalakító tevékenységének.

Lenin már a szocialista szovjetállam megalakulásának első napjaiban felvetette az egységes állami gazdasági terv gondolatát. A szocialista társadalom első alapköveit lerakva, fáradhatatlanul hangsúlyozta, hogy ahhoz, hogy a szocialista építés sikerüljön „egységes akaratra van szükségünk, arra, hogy minden gyakorlati kérdésben valamennyien egy ember módjára cselekedjünk".**) Lenin ismételten rámutatott arra, hogy „sem a vasút, sem a közlekedés, sem általában a nagy gépek és üzemek nem működhetnek helyesen, ha nincsen meg az akarat egysége, mely az óraszerkezet pontosságával működő gazdasági szervbe foglalja az összes dolgozókat."***) A szocializmust építő milliók akaratának és cselekedeteinek ez az egysége kell, hogy biztosítsa a szocialista állami tervet. „Az egész állami gazdasági szerkezet átváltoztatása egy egységes gazdasági szervezetté, hatalmas gépezetté, mely úgy dolgozik, hogy százezereket egy terv vezényel, ez a gigászi szervezeti feladat hárul ránk"†) — mondotta Lenin 1918 márciusában a párt VII. kongresszusán.

Ezeket a gondolatokat fejtette ki Lenin 1918 tavaszán a szovjethatalom legközelebbi feladatairól. Április 26-án felszólalt ebben a kérdésben a Központi Bizottságban, mely jóváhagyta téziseit. Április 28-án az „Izvesztijában" megjelent Lenin híres munkája, „A szovjethatalom legközelebbi feladatai" címen. Másnap ugyan-e kérdésről előadást tartott az Összoroszországi Végrehajtó Bizottság ülésén.

Lenin tézisei alapjául szolgáltak a párt és az állam egész munkájának. Elkezdődött a szocialista építés. Megtörtént

---

*) Lenin Összes Művei, XXII. köt., 434. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXVI. köt., 143. old. (oroszul).
***) Lenin Összes Művei, XXII. köt., 420. old. (oroszul).
†) Ugyanott, 316. old.

az átmenet a munkásellenőrzésről a munkásigazgatásra. Június 28-án Lenin aláírta az egész nagyipar nacionalizálását elrendelő dekrétumot.

Lenin fáradhatatlanul építi a szovjetország védelmét. Felhívja a tömegeket arra, hogy teljes mértékben használják ki a lélekzetvételi időt egy erős Vörös Hadsereg létesítésére.

A Szovjetoroszország és Németország közötti békeszerződés ellenére, a német imperialisták megszegvén a szerződést, minden lehetőt elkövettek, hogy a szovjetországot gyengítsék és tönkretegyék. A német hordák elfoglalták Ukrajnát, Bjelorussziát és más területeket, a megszállott területeken visszaállították a burzsoá-földesuri rendet, fosztogatták és elnyomták az ukrán és bjelorussz népet, elpusztították a falvakat és községeket, ezrével gyilkolták meg a munkásokat és parasztokat.

Lenin könyörtelenül rablóknak és gyilkosoknak bélyegezte a német megszállókat. „A német haramiák rekordot értek el a háborús kegyetlenkedés vadságaiban,"*) — mondja levelében „Az amerikai munkásokhoz". Az ukrán és bjelorussz nép honvédő felszabadító háborúra kelt a külföldi hódítók ellen. A megszállott területeken lángralobbant a partizánháború, mind gyakrabban robbant ki a munkások és parasztok fegyveres felkelése. Az intervenciós hadseregek nem tudtak megbirkózni az állandóan növekvő honvédő háborúval. Ez a háború gyengítette a német háborús gépezetet és gyorsította a német hadsereg bomlását. A német megszálló hadsereg — mondja Lenin — „fosztogató bandává, idegen népeken erőszakot tevő bandává lett".**)

Amikor a német rablók és az ukrán fehérgárdisták arcátlanságukban Ukrajna határán túl akartak előnyomulni, Lenin a Hadügyi Népbiztosságnak meghagyta, hogy „késedelem nélkül minden lehető intézkedést megtegyen a charkovi kormányzóság keleti határának védelmére". A konkrét utasításokat Sztálin elvtárs dolgozta ki. „A részletekről Sztálinnal tárgyalni" — írta Lenin a Hadügyi Népbiztosságnak szóló utasításában.

*) Lenin Összes Művei, XXIII. köt., 180. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 80. old.

Figyelembe véve Ukrajnában a német megszállók elleni harcban szerzett tapasztalatokat, Lenin 1918 június 2-án azt a szigorú utasítást adta a szovjethatalom összes helyi szerveinek, hogy kíméletlen irtó háborút folytassanak az intervenciósok és fehérgárdisták ellen, akik a szovjetek országára rontottak.

„Ukrajnában nem egyszer a parasztok és a munkások ellene szegültek annak, hogy az ingóságot elszállítsuk, vagy megsemmisítsük. Azt remélték ugyanis, hogy megmenthetik a maguk részére. Kegyetlenül megbünhődtek. A betolakodók mindent elraboltak és magukkal vitték a gabonát, a jószágot, a szenet, a fémeket, a gépeket. Ukrajna példája szörnyű lecke egész Oroszország számára."*)

Lenin felhívta a veszélyeztetett területek egész népességét arra, hogy ne hagyjanak hátra élelmiszert az ellenségnek és az ország belsejébe szállítsák előle a gabonát, hajtsák el a jószágot. Elsősorban a hadiszereket kell elszállítani, a gépeket, a felszerelést, a mozdonyokat és vasúti kocsikat, fel kell szedni a sineket, fel kell robbantani a hidakat, mindent fel kell gyujtani, amit elvinni nem lehet; el kell pusztítani az erdőket és a vetést, el kell ásni az el nem szállitott fémeket.

„Minden erővel és minden eszközzel meg kell nehezíteni az ellenség előrenyomulását. Lesállásokat kell készíteni. Lőfegyverrel és szuronnyal kell ellenállni.

Biztosítani kell a magunk számára a mögöttes területet. E célból mind egy szálig ki kell irtani a kémeket, a provokátorokat, a fehér gárdistákat, az ellenforradalmár árulókat, akik közvetlenül, vagy közvetve támogatják az ellenséget."**)

Lenin utasításai fokozták a dolgozók mozgósítási készségét. Útmutatásai alapján az idegen hódítók megszállta területeken a munkások és parasztok tűrhetetlenné tették az ellenség helyzetét. A német rablók és fosztogatók hadseregét a felfegyverezett nép rövidesen kikergette a szovjetország földjéről.

*) „Právda", 54. sz. 1942 február 23.
**) Ugyanott.

Sok figyelmet szentelt Lenin az élelmezés kérdésének. 1918 május—júniusában ez volt a fő kérdés. Az országot az éhinség veszélye fenyegette. A kulákok, a spekulánsok elrejtették a gabonát, éhséggel akarták megfojtani a forradalmat. A faluban tombolt a harc a szegényparasztság és a kulákság között.

Lenin lángoló felhívással fordult a munkásosztályhoz, elsősorban a petrográdi munkásokhoz. A szegényparasztság megszervezése és a kulákság elleni sikeres harc céljából meghirdette a munkások kiszállását a falvakba.

„Munkás elvtársak! — írta Lenin — Ne felejtsétek el, hogy a forradalom helyzete válságos. Ne felejtsétek el, hogy a forradalmat *c s a k t i* tudjátok megmenteni! Senki más.

A válogatott, haladó gondolkozású, a szocializmushoz hű munkások tízezrei — akiket nem lehet megvesztegetni, akik nem lopnak, akik acélos erővel tudnak fellépni a kulákok, spekulánsok, fosztogatók, vesztegetők, dezorganizátorok ellen, — ez az amire most szükség van.“*)

Lenin kíméletlen harcot követelt a kulákság ellen. „A kulák a szovjethatalom ádáz ellensége“ — írta. „Kíméletlen harc az ilyen kulákok ellen! Halál reájuk!“**) Lenin a nép ellenségeinek nyilvánította azokat, akiknek gabona fölöslegük van s mégsem adják át szabott áron az államnak. Javaslatára szigorú élelmezési diktatúrát vezettek be, melyet egy külön népbiztosság, az Élelmezésügyi Népbiztosság szervei gyakoroltak. Június 11-én Lenin és Szverdlov aláírásával kibocsátották a szegényparasztság bizottságairól szóló dekrétumot.

A forradalom sorsát a gabonakérdés döntötte el. „A harc a gabonáért: — harc a szocializmusért“ — mondta Lenin. E harc főképpen az ország gabonában gazdag déli részén dőlt el. A párt és a kormány ide Sztálin elvtársat küldte. 1918 május 29-én Sztálint, rendkívüli teljhatalommal felruházva, kinevezik az élelmezési ügyek vezetőjévé Dél-Oroszországba. Június 6-án Sztálin megérkezik Cáricinbe. Lenin szükséges-

*) Lenin Összes Művei, XXIII. köt., 25. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 206., 207. old.

nek tartja, hogy Sztálin erélyes munkájának eredményét a munkások és parasztok tudomására hozza. A felhívásban, melyet a Népbiztosi Tanács június 10-én az összes dolgozókhoz intézett, Lenin ezt írta: „az orosz, francia és csehszlovák imperialistáknak nem sikerül éhséggel letörni a forradalmat. Az éhező északnak segítségére siet a délkelet. Sztálin népbiztos, aki Cáricinben tartózkodik és onnan vezeti a Don- és Kubán-vidék élelmezési ügyét, azt sürgönyözte, hogy ott óriási gabonatartalékok vannak, melyeket a legközelebbi hetekben északra akar irányítani."*)

Sztálin elvtárs délről gabonával, hússal, hallal megrakott vonatokat küld Petrográd, Moszkva és a többi központ éhező munkásainak.

A munkások kiszállása a falvakba és a szegényparasztbizottságok megszervezése megszilárdították a szovjethatalmat a faluban és segítségére voltak a középparasztnak abban, hogy a kulákok, fehérgárdisták és intervenciósok ellen, a szovjethatalom védelmére keljen.

A „baloldali" eszerek a kulákok mellett foglaltak állást. Elkeseredett harcot indítottak Lenin és a bolsevik párt ellen, a szovjetkormány ellen.

1918 július 4-én nyílt meg a szovjetek V. kongresszusa.

A „baloldali" eszerek, a „baloldali" kommunistáktól támogatva, azt követelték a kongresszuson, hogy háborút üzenjünk Németországnak. Azzal próbálták megfélemlíteni a bolsevikokat, hogy ha nem semmisítik meg azonnal a breszti szerződést, a „nép" maga fogja azt megsemmisíteni. Azt követelték, hogy szüntessük meg a kulákság elleni harcot és ne küldjünk munkás élelmezési-osztagokat a faluba. Lenin azt felelte nekik, hogy a népben semmiféle talajuk nincsen, hogy „ügyük a népnél reménytelen!", hogy a munkások és parasztok szövetsége napról-napra szilárdul és „ezt a szövetséget nem szakítják szét a pártunk ellen irányuló hisztériás kiáltozások".**)

Mikor a „baloldali" eszerek meggyőződtek arról, hogy a

*) „Právda", 116. sz. 1918, június 11.
**) Lenin Összes Művei, XXIII., köt., 116., 130. old. (oroszul).

kongresszuson teljesen megbuktak, július 6-án lázadást kezdtek a szovjethatalom ellen. Moszkvában megölték Mirbach német követet, ilymódon akarták kiprovokálni Nemetország háborúját Szovjetoroszország ellen. A „baloldali" eszerek összeesküvésében a szovjetkormány ellen résztvettek a bucharinisták és a trockisták is. Meg akarták hiúsítani a szocialista forradalom győzelmét, tönkre akarták tenni a szovjethatalmat. Lenin azonnal a legerélyesebb rendszabályokat foganatosította a lázadás likvidálására. Telefonüzenetet küldött az összes kerületi pártbizottságokhoz, az összes kerületi szovjetekhez, a Vörös Hadsereg összes parancsnokságaihoz. Követelte, hogy „minden erőt azonnal mozgósítsanak, mindenkit azonnal állítsanak talpra a bűnösök kézrekerítésére."*) A lázadás a szó szoros értelmében néhány óra alatt le volt verve.

Ugyanakkor Lenin éber szemmel figyeli a német imperialisták intrikáit, akik a Mirbach-féle incidenst az intervenció céljaira akarták kihasználni. A szovjetkormány erélyesen visszautasította a német ragadozót. Válaszul a német kormány abbeli követelésére, hogy engedjenek Moszkvába egy zászlóalj német katonát, állítólag a követség védelmére, Lenin kijelentette, hogy német katonaság beengedése Moszkvába „Oroszország idegen katonasággal való megszállásának kezdetét jelentené" és figyelmeztette az elbizakodott német imperialistákat arra, hogy a szovjetkormány egy ilyen lépésre „fokozott mozgósítással válaszol majd, az összes felnőtt munkásokat és parasztokat mind egy szálig fegyveres ellenállásra szólítja... Oroszország munkásai és parasztjai ezt a forradalmi háborút a szovjethatalommal együtt utolsó leheletükig fogják folytatni."**)

A „baloldali" eszerek lázadásáról Lenin azonnal értesíti a Cáricinben időző Sztálint: „Még a mai éjszaka folyamán kíméletlenül elfojtjuk és megmondjuk a népnek az egész igazságot: egy hajszál választ el bennünket a háborútól... Mindenütt könyörtelenül el kell nyomni ezeket a nyomorult

*) Lenin Összes Művei, XXIX. köt., 485. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXIII. köt., 143. old. (oroszul).

és hisztériás kalandorokat, akik az ellenforradalmárok eszközévé lettek." Sztálin azt felelte: „Ami a hisztériásokat illeti, — legyen meggyőződve arról, hogy a mi kezünk nem remeg. Az ellenséggel ellenségként fogunk elbánni."*)

Az V. szovjetkongresszus befejezte munkáját. Elfogadta az Oroszországi Szövetséges Szocialista Köztársaság alkotmányát — az első szovjetalkotmányt. Lenin, Sztálin, Szverdlov a legaktívabban résztvettek a szovjetalkotmány kidolgozásában. Az alkotmány elfogadása a szovjet államépítés egy egész történelmi szakaszának lezáródását jelentette. Lenin a legnagyobb örömmel, büszkén írta 1918 júliusában Zetkin Klárának: „Éppen most hozták el hozzám az új állampecsétet. Itt a lenyomata. A felirat így szól: Oroszországi Szocialista Szövetséges Köztársaság. Világ proletárjai egyesüljetek!"**)

Eközben egyre közeledett az imperialista államok fegyveres intervenciója a szovjetek országa ellen. Május végétől — június elejétől fogva mind élesebben mutatkoztak a lélekzetvételi idő végét jelző tünetek. Lenin a már említett levelében Zetkinhez ezt mondja: „Mi, most itt talán az egész forradalom legnehezebb heteit éljük át. Az osztályharc és a polgárháború a népesség mélyébe hatolt: a falvakban mindenütt szakadás megy végbe, — a szegényparasztság mellettünk van, a kulákok dühödten ellenünk. Az antant megvásárolta a csehszlovákokat, tombol az ellenforradalmi felkelés, az egész burzsoázia minden erejét megfeszíti, hogy megdöntsön bennünket. Mindamellett szilárdan hisszük, hogy elkerüljük a forradalomnak ezt a »rendes« (1794 és 1849-hez hasonló) menetét és legyőzzük a burzsoáziát."

Az oroszországi szovjetforradalmat nem érte a 18. és 19. század európai forradalmainak „rendes" sorsa. Ezt elsősorban annak köszönheti, hogy biztos kézzel vezette a bolsevikok harcokban kipróbált és megedzett marxista pártja, élén olyan vezérrel, mint Lenin.

---

*) „Bolsevik" 1936, 2. sz. 74. old.
**) Lenin Gyüjtemény, XXI. köt., 249. old. (oroszul).

XI

LENIN világosan látta, hogy a békés lélekzetvételi idő befejeződött. 1918 július 29-én beszédet tartott a köztársaság nemzetközi és belső helyzetéről az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság, a Moszkvai Szovjet, Moszkva gyári és üzemi bizottságainak és szakszervezeteinek együttes ülésén és azt mondta: „Újra a katonai, a háborús események kérdése került előtérbe, mint a forradalom legfőbb döntő kérdése... Az Oroszországi Szocialista Szövetséges Szovjetköztársaság létének egész kérdése, az oroszországi forradalom egész kérdése a háború kérdésévé vált... háborúban vagyunk és a forradalom sorsát ennek a háborúnak a kimenetele dönti el. Ez legyen agitációnk, egész politikai, forradalmi és átalakító tevékenységünk első és utolsó szava... Minden erőnket meg kell feszítenünk és fegyverbe kell szólítanunk mindenkit.“*)

1918 nyarán rendkívül súlyos volt a szovjetköztársaság helyzete. A szovjethatalom elleni harcban egyesült a külföldi és belföldi ellenforradalom. A külföldi, angol, francia, japán, amerikai intervenciós csapatoknak akkor sikerült országunk háromnegyedrészét elfoglalni. Ideiglenesen elveszítettük Ukrajnát és a Kaukázust, Szibériát és a Távolkeletet, az Uralt és Közép-Ázsiát. Az ország központjában fel-fellobbantak a kulák lázadások. Szovjetoroszországot tűzgyűrű vette körül. Legfőbb élelmiszer-, nyersanyag- és fűtőanyag-területeitől el-

*) Lenin Összes Művei, XXIII kot, 160, 161—162. old. (oroszul).

vágva, kegyetlen élség és nagyfoku ipari bomlás időszakát élte. A szovjetkormány kihirdette, hogy veszélyben a szocialista haza.

Lenin erélyesen hozzáfog az ország védelmének megszervezéséhez. A párt, a munkásosztály, a néptömegek figyelmét a háború kérdéseire tereli. Cikkeiben, felhívásaiban, előadásaiban kiadja a jelszót: „Mindent a frontnak!", felhívja a tömegeket, hogy minden erejüket feszítsék meg az angolfrancia intervenciós csapatok és a fehérgárdisták elleni harcban; hőstettekre lelkesíti a munkásokat a szocialista hazáért való küzdelemben. Gyakran jár a gyárakba, néha egy nap alatt három—négy gyűlésen is felszólal. S teszi ezt a Népbiztosok Tanácsa majdnem mindennapos és a Központi Bizottság számos ülésén kivül, a párt és az állam vezetésének óriási mindennapos munkáján kivül.

Lenin hibátlanul meg tudta állapítani, hogy a proletárállamot honnan fenyegeti a legfőbb veszély, melyik az a legfőbb front, ahol eldől az ország sorsa és idejében mozgósította a veszély elhárítására, az ellenség feletti győzelemre az egész ember- és anyag-állományt.

A Vörös Hadsereg megteremtői és nevelői, Lenin és Sztálin, Frunze és Vorosilov voltak. Lenin és Sztálin, Frunze és Vorosilov a bolsevik párt legjobb embereivel együtt közvetlenül vezették az ország védelmét. Lenin és a párt mindenüvé, ahol a fronton a forradalom sorsa dőlt el, Sztálin, Frunze és Vorosilov elvtársakat küldték, a Vörös Hadsereg legfontosabb győzelmeinek szervezőit.

1918 január 15-én (28-án) Lenin dekrétumot írt alá a Munkás-Paraszt Vörös Hadsereg létesítéséről az önkéntesség elve alapján. Most Lenin utasítására a Vörös Hadsereget átszervezik reguláris hadsereggé, melyben kemény katonai fegyelem uralkodik. Kihirdetik az általános hadkötelezettséget, megszüntetik a parancsnoki állomány választhatóságát, a munkába bevonják a régi katonai szakembereket, megnyitják az első tanfolyamot a vörös parancsnokok kiképzésére a munkásokból és parasztokból, bevezetik a politikai megbizottak intézményét.

Lenin hosszú és komoly polgárháborúra készíti elő az országot a szovjethatalom külső és belső ellenségei ellen. 1918 októberében kitűzte a feladatot: 1919 tavaszára hárommilliós hadseregünk legyen. És ezt a feladatot sikeresen meg is oldották: 1919-ben hárommillió vörös katona állt fegyverben.

Minden erőt és minden eszközt a győzelmes háború megszervezésére összpontosítottak. Lenin követelését, hogy „ha már háború van, akkor háborús módszerekkel éljünk", keményen és hajthatatlanul valósították meg az élet minden területén. Az ország katonai táborrá lett, az egész gazdasági, kultúrális, politikai életet a háború szükségleteinek megfelelően alakították át. A szovjethatalom a nagyiparon kívül a közép- és kisipart is ellenőrzése alá helyezte, bevezette a gabonakereskedés monopóliumát, betiltotta a gabonával való magánkereskedelmet, elrendelte a gabonafölöslegek kötelező beszolgáltatását, bevezette az általános munkakötelezettséget, annak az elvnek az alapján, hogy „aki nem dolgozik, az ne is egyék".

Hogy az ország védelmére minden erőforrást mozgósítsanak, a szovjethatalom megalakította a Munkás és Paraszt Védelem Tanácsát. Élén Lenin állt. Tényleges helyettese Sztálin volt.

Lenin törhetetlen győzelmi hite, vasakarata és gigászi energiája győzhetetlen, mindent áttörő erővé kovácsolta a tömegeket. A Lenin vezette bolsevik párt *honvédő háborúra* mozgósította a népet, a külföldi intervenciós csapatok és a burzsoá-földesúri fehérgárdista bandák ellen. „Háborúnk igazságos, jogos, elkerülhetetlen védelem"*) — mondotta Lenin.

Lenin minden erejét az ország védelmének megszervezésére fordítja. Számol azzal, hogy a fegyverzeten kívül a hadseregnek elsősorban arra van szüksége, hogy „az élelmezést szilárd alapokra helyezzék". Az élelmezés kérdésének igen nagy figyelmet szentel.

Lenin szigorúan ellenőrzi és közvetlenül vezeti az Élelmezésügyi Népbiztosság egész munkáját, kezdve az általános

*) Lenin Összes Művei, XXIV. köt., 221. old. (oroszul).

irányelvek megszabásától, az egyes kerületeknek, az egyes funkcionáriusoknak adott konkrét és részletes utasításokig.

Az élelmezési helyzet rendkívül feszült volt. Éhség gyötörte a munkásokat. Lenin július 24-én a Cáricinben időző Sztálinnal folytatott távirati beszélgetésében ezt mondta: „az élelmezésről meg kell mondanom, hogy ma semmit sem adnak se Petrográdon, se Moszkvában. A helyzet egészen rossz. Közölje, tud-e rendkívüli intézkedéseket tenni, mert Magán kívül nincs kitől szereznünk". És még aznap sürgönyöz Sztálinnak: „Halat, húst, főzelékfélét küldjön, általában mindent, amit csak lehet és minél többet."*) És észak felé, Moszkva, Petrográd, Ivanovó-Voznyeszenszkbe és más munkásközpontokba tucatjával indultak el a vonatok azzal az élelmiszerrel, amit Sztálin elvtárs szerzett.

Lenin feszült figyelemmel kísérte Cáricin helyzetét. Ha a fehérek bevették volna Cáricint, akkor a köztársaság el lett volna vágva utolsó gabona-tartalékától és a bakui kőolajtól. A doni ellenforradalom egyesült volna a csehszlovák ellenforradalommal, hogy aztán közös fronton induljanak Moszkva ellen. Sztálin elvtárs, miközben az éhező fővárosok ellátását szervezte, Cáricin védelmével foglalkozott. 1918 augusztus 31-én a következő levelet írta Leninnek:

„Kedves Lenin elvtárs! Folyik a harc a délért és a Káspi tengerért. Hogy ez az egész terület a miénk maradjon (és a miénk marad*h a t !)* néhány könnyű hadihajóra és vagy két darab tengeralattjáróra van szükség. Könyörgöm, törjön át minden akadályt és könnyítve a helyzeten — hozza mozgásba a dolgot, hogy azonnal megkaphassuk a szükségest. Baku, Turkesztán, az Észak-Kaukázus a miénk lesz (feltétlenül!), ha késedelem nélkül megkapjuk azt, amit kérünk. Dolgaink a fronton jól mennek. Semmi kétség, hogy még jobban fognak menni (a kozákság végleg bomlásnak indult). Drága, szeretett Iljicsem, fogadja kézszorításomat, Sztálinja."**)

Amikor Vladimir Iljics megkapta Sztálin levelét, kihúzta

*) Lenin Gyűjtemény, XVIII. köt., 193., 196. old. (oroszul).
**) „Bolsevik" 1938. 2. sz. 70. old.

a megszólítást és a személyesen neki szóló befejező sort, megváltoztatta a címet, a levél alá saját aláírását tette és azonnal elküldte, mint parancsot, hogy adják ki Cáricin részére a könnyű hadihajókat és a tengeralattjárókat. A Sztálin elvtárs fellelkesítette, megszervezte és vezette munkások és parasztok meg is védték a vörös Cáricint, mely ma joggal viseli a Sztálingrád nevet.

Lenin súlyosan sebesült állapotban kapta meg Sztálin levelét. Az imperialisták és a forradalomban megdöntött kizsákmányoló osztályok egész dühe és gyűlölete Lenin ellen összpontosult. Az ellenforradalmárok nagyméretű összeesküvést szőttek, melynek főcélja Lenin meggyilkolása volt. Az aljas gaz terroristák mindenütt lesték, figyelték Lenint. Lenin 1918 augusztus 30-án beszédet tartott a bászmánni kerület munkásai előtt, azután a moszkvaparti kerületbe, a Michelson-gyárba ment (ez a gyár most Vladimir Iljics nevét viseli). Mikor Lenin a gyűlésen tartott beszéde után autójába készült beszállni, egy Káplán nevű eszer terrorista nő rálőtt és kétszer súlyosan megsebesítette. A golyókon bevágások voltak és meg voltak mérgezve. Mint ahogy később a nép ellenségeinek, a jobboldali és trockista bandának bűnpörében kiderült, ebben a Lenin elleni gaz merényletben az eszerekkel együtt, Trocki, Bucharin és környezetük is részt vettek. Lenin élete néhány napig nagy veszélyben forgott. Az ujságok mindennap jelentéseket közöltek egészségi állapotáról. Szovjetoroszország munkásai és parasztjai, az egész világ dolgozói a legnagyobb aggodalommal kisérték vezérük betegségének lefolyását. A gyárakból, az üzemekből, a falvakból és községekből, a frontról és a mögöttes területről, mindenhonnan érkeztek a felháborodott határozatok, melyek kíméletlen leszámolást követeltek a terroristákkal, az ellenforradalmárokkal, a burzsoáziával. „A fehér terrorra vörös terrorral felelünk!" — ez volt a nép követelése, és akarata.

Szverdlovnak a Lenin ellen elkövetett merényletről szóló jelentése alapján, az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság határozatot fogadott el az ellenforradalmi burzsoá-

zia és ügynökei ellen megvalósítandó vörös terrorról. Az ellenforradalmi szervezeteket szétzúzták.

A nép kimondhatatlanul szerette Lenint. Betegsége alatt a munkások, parasztok, vörös katonák nyugtalankodtak, nem éhezik-e, sovány adagjukból élelmiszereket küldtek Leninnek. Sokan vérüket ajánlották átömlesztésre a beteg Leninnek. Megható levelekben kérték a dolgozók Lenint, hogy ellenségei rettegésére és az összes dolgozók örömére, minél hamarabb gyógyuljon meg.

Lenin betegségének napjaiban, keleten, sikeresen fejlődött az ifju Vörös Hadsereg támadása. A harcosok, akik Szimbirszket elfoglalták, sürgönyt küldtek Leninnek:

„Kedves Iljics! Szülővárosod, Szimbirszk bevétele, felelet az egyik sebedre, a másodikért Számárát igérjük."

Lenin azt felelte nekik:

„Szülővárosom, Szimbirszk bevétele a legenyhítőbb, a legjobb kötés sebeimre. Ez szokatlan frisseséget és erőt ad nekem. Üdvözlöm a győzelmes vörös katonákat és az összes dolgozók nevében köszönetet mondok áldozataikért."

Három hét mulva bevették Számárát is.

Lenin hatalmas szervezete megbirkózott a súlyos sérülésekkel és gyorsan, két hét alatt, legyűrte a betegséget. September 16-án már résztvett a párt Központi Bizottságának ülésén, szeptember 17-én a Népbiztosi Tanács ülésén elnökölt.

Nagy volt a nép öröme, amikor Lenin meggyógyult. Az ország minden zugából érkeztek az üdvözletek a munkásoktól, a parasztoktól, a vörös katonáktól.

A vezér újra ott áll a proletárforradalom kormányánál. Vezeti az ország védelmét, Sztálinnal együtt kidolgozza a hadműveletek terveit, utasításokat küld a frontra, ellenőrzi a Védelmi Tanács határozatainak életbeléptetését. Ügyel az élelmiszert, a nyersanyagot, fűtőanyagot szállító vonatok mozgására, a hadsereg és az ipari központok élelmezésére, az ipar és az állami apparátus munkájára.

Miközben Lenin a szovjetállamot vezeti, elméletileg általánosítja annak roppant gyakorlati tapasztalatait. 1918 októ-

ber—novemberében megírja „A proletárforradalom és a renegát Kautsky" c. könyvét. Lenin felháborodásának és megvetésének egész megsemmisítő erejével fordul a burzsoázia „körmönfont lakája", Kautsky és a II. Internacionále többi vezérei, az imperializmus hű házőrző kutyái ellen. A marxizmust a szovjetállamról szóló tanítással gazdagítja, mesteri módon elemzi a proletárdiktatúra osztálytermészetét, megmutatja, hogy milyen gyökeres különbség van a proletárdemokrácia és a burzsoádemokrácia között, megmutatja, hogy a „szovjethatalom milliószor demokratikusabb, a legdemokratikusabb polgári köztársaságnál".*) Lenin könyve a marxizmus kincstárának rendkivül értékes darabja.

A dolgozók nehéz körülmények között ünnepelték az októberi forradalom első évfordulóját. Országunk háromnegyedrésze akkor a külföldi intervenciós csapatok kezén volt. Külföldi imperialisták és fehérgárdisták tartották ostrom alatt a szovjetköztársaságot. A szovjetköztársaság sok fronton harcolt az ellenféllel, szövetségesek nélkül. A Vörös Hadsereg éppen csak keletkezőben volt, nem volt elég kenyér, nyersanyag, fűtőanyag, fegyver, ruházat. De a bolsevikok pártja és a bolsevik párt vezette munkásosztály nem csüggedt, nem hagyta el magát. Lenin az intervenciósok elleni harcra lelkesítette a tömegeket.

Az októberi forradalom első évfordulóján Lenin leszögezi a végzett munka eredményeit. A munkásellenőrzéstől eljutottunk odáig, hogy az ipart a munkások igazgatják. A földért vívott általános parasztharctól eljutottunk odáig, hogy a falusi szegénység elkülönült és tömörült a kulák elleni harcban. A széthulló régi hadseregtől és az egyes vörösgárdista csapatoktól eljutottunk a reguláris Vörös Hadsereghez, mely már első győzelmeit aratta a frontokon. A szovjetszervezet első lépéseitől eljutottunk a szovjethatalomnak megszilárdításáig az egész országban, az első szovjetalkotmányig. Ezt eredményezte a bolsevikok hősies és önfeláldozó munkája, Lenin és legközelebbi fegyvertársainak megfeszített tevékenysége. A szovjetek országa joggal büszke ezekre az ered-

*) Lenin Összes Művei, XXIII. köt., 350. old. (oroszul).

ményekre, melyek új életerővel és a végső győzelembe vetett hittel töltik el.

Október évfordulóján Lenin emlékeztette a munkásosztályt arra, hogy a szovjetek országára támadt ellenség szétveréséhez önfeláldozás, bátorság és hősiesség kell. Ennek az önfeláldozásnak, bátorságnak és hősiességnek példáját szolgáltatták Október harcosai, a fegyveres felkelés részvevői. 1918 november 7-én, mikor az októberi forradalom harcosainak emléktábláját leleplezték, Lenin azt mondotta: „...Elvtársak! Örökítsük meg az októberi harcosok emlékét azzal, hogy emléktáblájuk előtt esküt teszünk, hogy nyomdokaikban fogunk haladni, követni fogjuk bátorságukat, hősiességüket. Jelszavukat tegyük a mi jelszavunkká, az egész világ felkelt munkásai jelszavává. Ez a jelszó — »Győzelem, vagy halál!«".*)

1918 végén a permi fronton katasztrófális helyzet keletkezett. Kolcsák, aki arra törekedett, hogy közös támadásra egyesüljön Moszkva ellen az északról előrenyomuló intervenciós csapatokkal, a keleti front balszárnyán hátraszorította csapatainkat. December 24-én az ellenség bevette Permet és Vjatka ellen nyomult.

Lenin erélyes intézkedéseket tesz, hogy segítséget küldjön a keleti frontnak. December 25-én és 29-én napirendre tűzeti a Védelmi Tanácsban a kérdést, hogyan küldjünk azonnal erősítést a keleti frontra. A párt Központi Bizottsága, Lenin javaslatára, a permi frontra Sztálint küldi, aki Káricinnél megszervezte a győzelmet a fehérgárdisták felett, valamint Dzerzsinszkit, hogy kivizsgálja Perm feladásának okait és megtegye a szükséges intézkedéseket az egész keleti front helyreállítására.

Sztálinnak és Dzerzsinszkinek az általuk foganatosított rendszabályokról szóló jelentésére Lenin ezt felelte: „Megkaptam és átolvastam az első siffrírozott sürgönyt, igen kérem mindkettőjüket, hogy a helyszínen személyesen vezessék a megjelölt rendszabályok megvalósítását, mert külön-

*) A Marx—Engels—Lenin Intézet levéltára

ben nincsen biztosítékunk a sikerre."*) Sztálin elvtárs Dzerzsinszkivel együtt helyreállította a III. hadsereg harcképességét és a hadsereg támadásba ment át Kolcsák ellen.

Miközben Lenin az ország védelmét vezeti, éber szemmel figyeli a nemzetközi helyzetet, figyelmesen tanulmányozza a nemzetközi munkásmozgalom fejlődését.

1918 második felének elején az imperialista háború folyásában fordulat állt be az antant javára. A német imperializmus erői kimerülőfélben voltak. A német hadsereg bomlásnak indult. Németországban izzott a nép felháborodása a háború terhei ellen. 1918 november elején Németországban megkezdődött a forradalom. Németország kénytelen volt magát legyőzöttnek elismerni és békét kérni az antanttól.

Lenin a VI. szovjetkongresszuson, 1918 november 8-án, Németország vereségét említve, azt mondta a német imperializmusról: „Eleinte hihetetlenül felfujódott, Európa háromnegyed részére dagadt, meghízott, aztán hirtelen felpukkadt, förtelmes bűzt hagyva maga után." A német imperialistákat az a katonai gépezet tiporta el, melyet ők maguk teremtettek meg. „Belegabalyodtak, úgy jártak, mint aki agyonzabálta magát és ezzel saját vesztét okozta."**)

A megváltozott helyzetre való tekintettel Lenin felvetette a breszti rabló-szerződés semmissé nyilvánításának kérdését. Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság 1918 november 13-án hatályon kivül helyezte a breszti szerződést. Az „Oroszország összes népeihez" a megszállott vidékek és területek egész népességéhez intézett felhívásban, melyet Lenin és Szverdlov írtak alá, az állt, hogy a breszti erőszakos rabló-béke „a német és orosz proletár forradalmárok egyesített csapásai alatt" megdőlt. A Vörös Hadsereg elkezdte kisöpörni a német csapatokat Szovjetoroszország ama területeiről, amelyeket Németország elragadott tőle. A Vörös Hadsereg osztagaitól és a partizáncsapatoktól szorongatva, a szétvert és megszégyenült német csapatok dicstelenül futottak el Ukrajnából, Bjelorussziából és a Balti területről.

*) Lenin Összes Művei XXIII. köt., 275. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 266., 265. old.

A forradalmi fellendülés Európában, a németországi, ausztriai, magyarországi forradalmak odavezettek, hogy Európában kommunista pártok alakultak. Létrejött a reális alap arra, hogy a kommunista pártok a Kommunista Internacionáléban egyesüljenek, melynek megszervezésén Lenin olyan sokat és olyan kitartóan dolgozott. Lenin kezdeményezésére még 1918 januárjában tanácskozásra hívták össze számos ország szocialista pártjából a baloldali csoportok képviselőit. Ez a tanácskozás elhatározta a Kommunista Internacionále első kongresszusának egybehívását. 1919 januárjában Lenin levél formájában felhívással fordult Európa és Amerika munkásaihoz, felszólította őket, hogy alapítsák meg a III. Internacionálét.

1919 március 2-án a Kremlben megnyilt a Kommunista Internacionále I. kongresszusa, melyen jelen voltak Európa és Amerika legfontosabb országainak küldöttei. A kongresszust Lenin vezette.

Lenin tartotta az alapvető, programatikus jelentőségű előadói beszédet a polgári demokráciáról és a proletariátus diktatúrájáról. Ebben az előadásban Lenin rámutatott a proletárdiktatúra és a kizsákmányoló osztályok diktatúrája közötti gyökeres különbségre. A kizsákmányoló osztályok diktatúrája arra irányul, hogy egy elenyésző kisebbség érdekében erőszakkal elnyomja a dolgozók ellenállását. A proletariátus diktatúrája arra irányul, hogy a nép gigászi többségének érdekében erőszakkal elnyomja a kizsákmányolók ellenállását, felépítse a kommunizmust. A proletariátus diktatúrájára feltétlenül szüksége van a dolgozók egész tömegének, mert az emberiség csak a proletárdiktatúrán keresztül jut el a kommunizmushoz. A proletariátus diktatúrájának politikai formája a szovjetek. A szovjethatalom — valódi demokrácia a dolgozók számára. Ezek a lenini tételek szolgáltak alapul a Kommunista Internacionále programjához.

Igy alakult meg, Lenin iniciatívájára, az új tipusú, a nemzetközi forradalmi proletárszervezet: a marxi-lenini Internacionále.

Röviddel a Kommunista Internacionále moszkvai kong-

resszusa után, 1919 márciusában összeült a bolsevik párt VIII. kongresszusa. A kongresszust Lenin nyitotta meg. Lenint viharos fölkiáltásokkal fogadták: „Éljen Iljics!"

Lenin legelső szavait a bolsevik párt egyik legjobb szervezője, Szverdlov emlékének szentelte, aki a kongresszus megnyitása előtt néhány nappal halt meg.

Lenin tartotta az előadói beszédeket az összes főkérdésekben: ő terjesztette be a Központi Bizottság jelentését, ő referált a párt programjáról, a falusi munkáról.

A Központi Bizottság politikai tevékenységéről szóló jelentésben Lenin különösen felhívta a párt figyelmét a szovjetköztársaság kapitalista környezetére és hangsúlyozta, hogy a proletárállam katonai erejét állandóan fokozni kell. „... Nemcsak államban élünk — mondotta Lenin —, hanem az *államok rendszerében* is és elképzelhetetlen, hogy a szovjetköztársaság hosszu ideig fenn tudjon állni az imperialista államok mellett. Végül is vagy az egyik, vagy a másik győz. De míg ez a vég elkövetkezik, elkerülhetetlen a legszörnyűbb összeütközések sora a szovjetköztársaság és a burzsoá államok között. Ez azt jelenti, hogy az uralkodó osztálynak, a proletariátusnak, katonai szervezetével is be kell bizonyítania, hogy valóban uralkodni akar és uralkodni fog..."*)

A kongresszus elfogadta a párt új programját. A programot külön program-bizottság dolgozta ki, Leninnel az élén. Lenin e programvitában élesen állást foglalt Bucharin antibolsevik nézetei ellen, aki azt javasolta, hogy a programból hagyják ki a kapitalizmusról, az árutermelő kisgazdaságról, a középparaszti gazdaságról szóló pontokat. Bucharin eltussolta azt a tényt, hogy az árutermelő paraszti kisgazdaságból kulák elemek származnak és gyarapodnak. Bucharin e nézeteivel a mensevik-trockista álláspontot képviselte, mely tagadja a középparaszt szerepét a szovjetépítésben. Lenin a nemzetek önrendelkezési joga és a nemzetek egyenjogúsága ellen fellépő Bucharin és Pjatakov ártalmas, nagyhatalmi, soviniszta nézeteit szintén visszautasította.

---

*) Lenin Összes Művei, XXIV. köt., 122. old. (oroszul).

Lenin a falusi munkáról szóló jelentését a középparasztság kérdésének szentelte. 1918 őszétől kezdve a középparaszt a szovjethatalom felé kezdett fordulni és Lenin kiadta az irányító jelszót, melyben egyetlen általános formulává egyesítette „a párt falusi munkájának *hármas és mégis egységes* feladatát" (Sztálin) és pedig: „Megegyezésre jutni a középparaszttal, egyetlen pillanatra sem mondva le a kulák elleni harcról és szilárdan csak a szegényparasztra támaszkodva."*)

Lenin ezzel a formulával az osztályharc új tapasztalatainak figyelembe vételével, *új* jelszóval gazdagította a párt falusi politikájának fegyvertárát, új jelszóval gazdagította a marxizmus tanítását a parasztkérdésben.

A párt VIII. kongresszusán Lenin rámutatott arra, hogy a „középparasztsággal szemben a *tartós szövetség talajára kell helyezkednünk*", hogy mezőgazdasági artelleket és kommunákat csakis a meggyőzés módszerei alapján szabad létesíteni és semmiesetre sem erőszakkal. „*Nincs ostobább dolog,* — mondja Lenin — *mint akárcsak gondolni is arra, hogy a középparaszttal szemben a gazdasági viszonylatok terén erőszakot alkalmazzunk.*"**) A pártnak és a kormánynak figyelmét a középparaszt mindennapi szükségleteire, a falu mezőgazdasági gépekkel való ellátására kell fordítania. „Ha holnap százezer elsőrendű traktort tudnánk adni a parasztoknak, ha el tudnók látni ezeket benzinnel (Önök igen jól tudják, hogy ez egyelőre — fantázia), akkor a középparaszt azt mondaná: «Én is a kommuna mellett vagyok» (vagyis a kommunizmus mellett)."***)

A kongresszus Lenin előadói beszéde alapján a középparaszttal való szilárd szövetség politikáját írta elő, olymódon, hogy ebben a szövetségben a vezető szerep a proletariátusé legyen. Ez a fordulat volt a bolsevik párt középparasztságot illető politikájában az áttérés a semlegesítés politikájáról a szilárd szövetségre a középparasztsággal. Ez a fordulat döntő szerepet játszott az intervenció és a fehérgárdisták el-

*) Lenin Összes Művei, XXIII. köt., 294. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXIV. köt., 114., 168. old, (oroszul).
***) Ugyanott, 170. old.

len folytatott polgárháború sikeres kimenetelében, döntő szerepét játszott a szocializmus felépítésében országunkban.

A kongresszuson Lenin és Sztálin leleplezték Trocki pártellenes katonai politikáját és az úgynevezett „katonai ellenzéket", amely a fegyelmezett, reguláris hadsereg megteremtése ellen harcolt. A beszéd, melyet Lenin a párt katonai politikájának védelmében tartott, kitörülhetetlen benyomást tett a küldöttekre. Lenin felszólalása után a kongresszus egyhangulag elfogadta a katonai kérdésnek azt a megoldását, melyet a Központi Bizottság javasolt.

A párt VIII. kongresszusának zárszavában Lenin újra emlékeztette a pártot a háborús helyzetre és az ebből folyó nehézségekre, rámutatott a szovjetköztársaság kiapadhatatlan erőforrásaira az imperialista rablók elleni harcokban. Tudjuk mindnyájan, — mondotta Lenin — hogy milyen nehéz ez a háború és mennyire kimerít bennünket. De a mi ügyünk szilárdan áll. Az, hogy a dolgozó tömegek milliói tudatában vannak ügyük jogosságának, megszüli és megsokszorozza a tömeg hősiességét. „Mióta világ a világ, most először létesült egy olyan hadsereg, egy olyan katonai erő, mely tudja, hogy miért harcol és mióta világ a világ, most először látják világosan a munkások és a parasztok, akik hihetetlenül súlyos áldozatokat hoznak, hogy szocialista szovjetköztársaságot védenek..."*) Ez a szovjetköztársaság legyőzhetetlenségének záloga.

Az antant imperialistái, miután legyőzték Németországot és Ausztriát, a szovjetek országa ellen összeforrasztották erőiket. Kihirdették Oroszország ellen a blokádot. Tervet dolgoztak ki a Vörös Hadsereg szétzúzására és a szovjetköztársaság megsemmisítésére. Keletről megindították Kolcsák hadseregét, dél felől Denikin támadt, északnyugatról Jugyénics nyomult Petrográd ellen.

A szovjetköztársaság körül mind szűkebbre szorult az ellenséges gyűrű. A szovjethatalmat halálos veszedelem fenyegette. De Lenin törhetetlenül hitt a szovjetköztársaság népei-

*) Lenin Összes Művei, XXIV. kot, 176 old. (oroszul).

nek erejében, a nagy orosz nép kiapadhatatlan hatalmában. „Oroszországot az jellemzi, hogy a legnehezebb időkben mindig akadtak tömegei, amelyeket előre lehetett indítani, mint tartalékot, amiben új erők voltak, mikor már a régiek kezdtek kiapadni"*) — írta Lenin.

Az antant akkor elsősorban Kolcsák admirálisban reménykedett. Kolcsákot „Oroszország legfelsőbb kormányzójának" nyilvánították és neki rendelték alá az egész oroszországi ellenforradalmat. 1919 tavaszán Kolcsák majdnem a Volgáig nyomult előre. A keleti front lett a fő front.

Lenin minden intézkedést megtesz Kolcsák gyors és döntő vereségének megszervezésére. A Központi Bizottság 1919 április 11-én megerősíti „Az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottságának téziseit a keleti fronton kialakult helyzettel kapcsolatban". Ezek a tézisek, melyek arra hívtak fel, hogy „forradalmi módon fogjunk a munkához", rendkívül nagy szerepet játszottak a párt, a szakszervezetek, a munkástömegek mozgósításában a Kolcsák elleni harcra. Ugyanaz-nap a Népbiztosi Tanács kiadja a mozgósítási parancsot.

Lenin utasítást ad a keleti front Forradalmi Katonai Tanácsának Kolcsák erői szétzúzására. Lenin figyelmeztet: „Ha a télig nem szerezzük vissza az Uralt, a forradalom vesztét elkerülhetetlennek tartom."

Lenin felhívja a Vörös Hadsereget, hogy minden erejét megfeszítve, döntő csapást mérjen a nemzetközi imperializmus szovjetföldre betört bandáira. Követeli, hogy az összes erőket sürgősen mozgósítsák a Kolcsák elleni harcra. Lenin bátorságot, hősiességet nevel a szovjetemberekbe, arra neveli őket, hogy ne ismerjenek félelmet a harcban, hogy készek legyenek utolsó csepp vérükig küzdeni hazánk ellenségei ellen. „Halálmegvetést kell belevinni a tömegekbe és biztosítani kell a győzelmet," — mondja Lenin. Feladatul tűzi ki, hogy oltsuk bele minden munkásba és parasztba, minden parancsnokba és katonába, „minden egyesbe, hogy külön,

*) Lenin Összes Művei, XXIV. kót., 212. old. (oroszul).

az ő bátorságától, elszántságától és odaadásától függ a háború befejezése."*)

Lenin vasfegyelmet követel a hazáért harcolók soraiban, kíméletlen leszámolást a siránkozókkal, a pánik terjesztőkkel, a szökevényekkel és gyávákkal. „Főbelövés — ez a gyávák jogos sorsa a háborúban" — mondja Lenin.**)

Lenin a háborús helyzetben az összes szervezetek, üzemek és intézmények, az összes vezetők — kicsik és nagyok — munkájában háborús rendre törekedett. Azt követelte, hogy „bármi áron, azonnal abba kell hagyni a gyűlésesdit. Minden rendű és rangú munkát a háborúra kell átalakítani, mindenütt feltétlenül egyes személyeket kell kinevezni, akik a pontosan megállapított munka keresztülviteléért felelnek. A fegyelem mindenütt katonai legyen."***)

Lenin nagy jelentőséget tulajdonított a Vörös Hadseregben és az arcvonal mögötti területen folytatott párt-tömegmunkának, agitációnak és propagandának. A Vörös Hadseregnek kitünő szervezői és agitátorai voltak a politikai biztosok személyében, akik döntő szerepet játszottak a Vörös Hadsereg megszilárdításában, politikai felvilágosításában, harcképességének és fegyelmének fokozásában. Lenin azt mondotta, hogy „a politikai biztosok nélkül nem lenne Vörös Hadseregünk".

Lenin abban látta a politikai tömegmunka feladatát a szovjetország életének nehéz perceiben, hogy „bátorságot öntsön a szivekbe, lelkierőt adjon, megsokszorozza a tudatosságot és erősítse az elvtársias fegyelmet".†)

Lenin a munkásosztályhoz fordul. Beszédeket tart a Moszkvai Szovjet plénumának rendkivüli ülésén, az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács plénumán, a moszkvai vasutasok értekezletén, a gyári-üzemi bizottságok és szakszervezetek moszkvai értekezletén. Felhívja a munkásokat arra, hogy támogassák a keleti frontot, hogy e frontra küldjék a munkásosztály legjobb fiait. Április 10-én levelet ír a petrog-

*) Lenin Összes Művei, XXIV. köt., 261. old., (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXVI. köt., 316. old. (oroszul).
***) A Marx-Engels-Lenin Intézet levéltára.
†) Lenin Összes Művei, XXIV. köt., 222. old. (oroszul).

rádi munkásoknak, melyben arra hívja fel őket, hogy adjanak példát egész Oroszországnak, állítsanak talpra mindenkit a keleti front leghathatósabb segítségére.

„A keleti front segítségére!" — ezt a harci kiáltást dobja a tömegekbe Lenin.

Lenin felhívására az egész ország felel. Kolcsák ellen indult a bolsevikok, a kommunista ifjúság, a pártonkivüli munkások legjava. A Vörös Hadsereg, miután ilyen komoly erősítést kapott, az egész fronton kezdte visszaszorítani Kolcsákot.

Amikor a Vörös Hadsereg elért az Uralhoz, Trocki áruló tervvel lépett fel: megállni az Uralnál és a csapatokat a keleti frontról a déli frontra átdobni. Lenin és Sztálin határozottan a terv ellen foglaltak állást és azt követelték, hogy Kolcsák szétverését végig kell vinni.

„Gyengíteni az Ural és Szibéria elleni támadást, — írta Lenin — annyit jelent, mint a forradalmat elárulni, elárulni a munkások és parasztok felszabadításának ügyét Kolcsák igája alól."*) Lenin azt tanította, hogy a harcban az ellenforradalmárok, a szocialista államra törő ellenség ellen határozottságra és hajthatatlanságra van szükség. „Nem megverni kell az ellenséget, hanem megsemmisíteni. Ne végezzetek félmunkát" — mondotta.**)

Lenin javaslatára a párt Központi Bizottsága elmozdította Trockit a keleti front hadműveleteinek vezetésétől. A Vörös csapatok Frunze és Kujbysev vezetése alatt az Uralban döntő csapást mértek Kolcsákra, átkergették Szibériába. Az év végéig a Vörös Hadsereg, a hatalmas partizánmozgalom támogatásával, megsemmisítette a Kolcsák-hadsereg maradványait.

Hogy a Vörös Hadsereg erejét elvonja a keleti frontról és megmentse Kolcsákot, Jugyénics tábornok 1919 májusában Petrográd ellen kezdett támadást. Az ellenség közvetlenül Petrográd, a proletárforradalom bölcsője előtt állt. A párt Központi Bizottsága, Lenin javaslatára, Sztálin elvtársat küldi

*) Lenin: „Fel a harcra Denikin ellen!", (1939) 12. old. (oroszul).
**) „Právda" 54. sz. 1942 február 23.

Petrográd megmentésére. Bizonyos jelekből Lenin úgy látta, hogy Petrográdban magában és a fronton árulók és kémek garázdálkodnak. Azt sürgönyözte Sztálinnak:

„A Petrográd elleni fehérgárdista támadás összes körülményei arra engednek következtetni, hogy a front mögött, de talán magán a fronton is szervezett árulással van dolgunk... Kérem, fordítson fokozott figyelmet erre és tegyen rendkivüli intézkedéseket az összeesküvések felderítésére.*)

A helyzet lenini értékelése teljes egészében beigazolódott. Petrográdon és a front vezérkarában kémek és fehérgárdista összeesküvők ültek. Sztálin vezetése alatt felfedték és megsemmisítették őket.

A petrográdi árulással kapcsolatban Lenin Dzerzsinszkivel együtt arra hívja fel a lakosságot, hogy harcoljon a kémek és összeesküvők ellen. Kerítse kézre őket, kettőzze meg a forradalmi éberséget a munka minden területén, különösen pedig a Vörös Hadseregben és szigorúan őrizze a hadititkot.

„Őrizkedjetek a kémektől! Halál a kémekre!" mondja a felhívás. „Minden öntudatos munkásnak és parasztnak testével kell védenie a szovjethatalmat és harcolnia kell a kémek és fehérgárdista árulók ellen. Mindenki legyen résen, álljon állandó katonai jellegü, szervezett kapcsolatban a pártbizottságokkal, a Cseká-val, a legmegbízhatóbb és legtapasztaltabb szovjetfunkcionárius elvtársakkal."**)

Semilyen fehérgárdista összeesküvés sem tudta megmenteni Jugyenicset. Lenin támogatta Sztálin minden javaslatát a mögöttes terület megszilárdítására, a kémek fészkeinek szétzúzására, a front szervezésére. Sztálin elvtárs rövidesen fordulatot hozott létre a fronton és a front mögött. Vezetése alatt a Vörös Hadsereg, a petrográdi munkások, és a Vörös Hajóhad segítségével szétzúzta Jugyenics hadseregét.

Ekkor a párt Sztálin elvtársra bízta a nyugati frontot, hogy megszervezze az ellenállást a fehérgárdista lengyelek támadása ellen. Lenin azt írja Sztálinnak: „Kérem, utazzon a nyu-

---

*) „Bolsevik" 1938. 2. sz. 71. old.

**) „Právda" 116. sz. 1919 május 31.

gati frontra, ahol rémesen kevés a politikai biztos. Föltétlenül szükséges, hogy az egész frontot alátámasszuk."

1919 augusztusában, amikor a Vörös Hadsereg megszabadította Kolcsáktól az egész Uralt és megkezdte Szibéria felszabadítását, Lenintől levél jelent meg a „Právdá"-ban „A munkásokhoz és parasztokhoz a Kolcsák feletti győzelemről". Lenin óva int az elbizakodástól és a megnyugvástól, mert „az ellenség még távolról sincs megsemmisítve". A háború súlyos tapasztalatai, írta Lenin, ne legyenek hasztalanok. A munkások és parasztok, az összes dolgozók vonják le tanulságait ennek a tapasztalatnak jövendő harcaik számára.

Az első tanulság: „Hatalmas Vörös Hadseregre van szükségünk. Bebizonyítottuk nem szóval, hanem tettel, hogy meg tudjuk teremteni", — megtanultuk legyőzni nemcsak a cári tábornokokat, hanem a külföldi hadseregek tábornakait is. „Mindenki segítse a Vörös Hadsereget mindennel, ami telik tőle, — ez minden öntudatos munkásnak és parasztnak első és legfőbb kötelessége...

Aki nem segíti mindenben és fenntartás nélkül a Vörös Hadsereget, aki nem tartja fenn teljes erejéből a rendet és a fegyelmet a Vörös Hadseregben, az áruló, az Kolcsák híve, azzal kíméletlenül el kell bánni."

A második tanulság: „A Vörös Hadsereg nem lehet erős nagy állami gabonatartalékok nélkül, mert enélkül nem lehet sem szabadon mozgatni, sem kellőleg kiképezni. Enélkül nem lehet fenntartani a hadsereg számára dolgozó munkásokat." Több gabonát termelni, beszolgáltatni a szovjetállamnak minden gabonafölösleget — ez a kötelessége minden parasztnak, aki nem kívánja a földesurak és kapitalisták hatalmának visszaállítását.

A harmadik tanulság: „Szigorú forradalmi rendet kell tartani", szentül be kell tartani és végre kell hajtani a szovjettörvényeket. „A legkisebb törvényellenes cselekedet, a szovjetrend legkisebb megsértése már *rés*, melyet a dolgozók ellenségei azonnal kihasználnak."

A negyedik tanulság: „A mensevikek és eszerek (»szociálforradalmárok«) segítették világrahozni és közvetlenül támo-

gatták a Kolcsák-ellenforradalmat. Ideje már megtanulnunk, hogy a politikai pártokat tetteik, nem pedig szavaik alapján értékeljük... a mensevikek és eszerek a fehérgárdisták cinkosai."

Az ötödik tanulság: „Le az ingadozókkal, a jellemtelenekkel, akik odáig süllyedtek, hogy a tőkét segítik, akiket rabul ejtenek a tőke jelszavai és igéretei. Kíméletlen harc a tőke ellen, s a dolgozók szövetsége, a parasztok szövetsége a munkásosztállyal, — ez a Kolcsák-ellenforradalom utolsó és legfontosabb tanulsága."*)

A keleten és Petrográd alatt szétzúzott külföldi intervenciósok és fehérgárdisták délre vitték át a szovjetország elleni harc központját. 1919 nyarán és őszén megszervezték a második hadjáratot a szovjetköztársaság ellen, az úgynevezett „14 állam hadjáratát". Ezuttal a fő támadó erő Denikin hadserege volt. Denikin bandáit jellemezve, Lenin azt írta, hogy ez olyan ellenség, mely „rendkivül alkalmas a gyors rajtaütésekre, kalandokra, kétségbeesett akciókra, arra, hogy pánikot keltsen, hogy romboljon a rombolás kedvéért.

Az ilyen ellenség ellen a legnagyobbfokú katonai fegyelemre és katonai éberségre van szükség. Mulasztás vagy tétovázás — és minden elveszett."**)

Denikin hadserege, melyet jól felfegyvereztek az imperialisták, 1919 nyarán kezdte visszaszorítani a Vörös Hadsereget. A Vörös Hadsereg visszavonulásának oka Trocki áruló munkája volt, aki szétzüllesztette a déli frontot. Denikinék bevették Orelt, Tuláig nyomultak, Moszkvát fenyegették. Ellenség még nem állt ilyen közel a forradalom szívéhez. Az egész nemzetközi és az egész oroszországi ellenforradalom már ujjongott a szovjethatalom „elkerülhetetlen" vesztén.

Lenin felhívással fordult az egész néphez. Egyenesen és nyíltan kijelentette, hogy „itt a szocialista forradalom legválságosabb pillanata". Lenin újra a forradalom erőinek főforrásához, a munkásosztályhoz fordult. Tudta, hogy a mun-

---

*) Lenin Összes Művei, XXIV. köt., 431—436. old. (oroszul).
**) Lenin: „Fel a harcra Denikin ellen!" (1939) 12. old.

kásokat követik a parasztok, hogy a munkások összekovácsolják a Vörös Hadsereget és legyőzhetetlenné teszik.

Lenin kiadta a jelszót: *„Mindenki harcra Denikin ellen!"*

„A dolgozók tömegei mellettünk vannak — írta 1919 válságos őszén. — Ez a mi erőnk! Ez a világkommunizmus legyőzhetetlenségének forrása. Több pártmunkást keresni a tömegekből a párt soraiba, hogy önállóan vegyenek részt az új élet építésében — ez a mi harci módszerünk az összes nehézségekkel szemben, ez a mi utunk a győzelemhez."*)

A bolsevik párt „párthetet" hirdetett. A pártba tízezrével léptek a munkások, parasztok és vörös katonák, akik készek voltak életüket adni a szovjethatalomért. A bolsevikok legjava, a haladó gondolkodású munkások a frontra mentek. Lenin az új erők állandó növekedésében, a munkások és parasztok tömeghősiességében, a kiapadhatatlan tartalékokban látta azt a döntő tényezőt, amely biztosítja a dolgozók győzelmét az ellenség felett. „A háborúban az győz, akinek több a tartaléka, több az erőforrása, aki több támogatást kap a tömeg mélyéről."**) Ez a lenini tétel, a sztratégia vezető elve.

Denikin leverésének megszervezésére a Központi Bizottság Sztálin, Vorosilov, Ordzsonikidze, Budjonni elvtársakat küldte a déli frontra. Trockit eltávolította a déli front hadműveleteinek vezetésétől. Trocki bűnös terve helyett, mely szerint a főcsapást Denikinre a Cáricin—Novorosszijszk vonalon kellett volna mérni, a doni szteppén keresztül, ahol a kozák lakosság magatartása a szovjethatalommal szemben ellenséges volt, Sztálin a maga tervét javasolta Denikin megsemmisítésére. E terv szerint a főcsapást Charkovon, a Donyec medencén és Rosztovon keresztül kellett mérni Denikinre, ahol sűrű vasúti hálózat volt és ahol olyan vidéken kellett keresztülhaladni, melynek munkás és paraszt lakossága rokonszenvezett a szovjethatalommal. Lenin jóváhagyta ezt a tervet és kiadta a főhadiszállásnak a parancsot a sztálini terv megvalósítására.

Lenin azt tanította, hogy a háborús megpróbáltatások zord napjaiban minden dolgozónak elsősorban azt kell kérdenie:

*) Lenin Összes Művei, XXIV. kot., 485 old. (oroszul).
**) Ugyanott, 493 old.

„megtettünk-e mindent a háború támogatására, eléggé megfeszítettük-e erőinket, elég segítséget küldtünk-e a frontnak?.. A fronté legyen minden áldozatunk, a fronté, tétovázás nélkül, minden segítségünk. És ha összes erőinket összpontosítjuk, ha minden áldozatot meghozunk, akkor kétségtelenül most is győzni fogunk".*)

Lenin minden intézkedést megtesz, hogy élelmiszerrel lássa el a Vörös Hadsereget és az éhező munkásokat. Követeli, hogy a vasúti szállítás pontos legyen, külön figyelmet fordít az élelmiszerek szállítására vízi úton. 1919 októberében sürgönyöz Kazánba, Számárába, Szárátovba, Szimbirszkbe, Ufába, Permbe és Vjatkába, a gabonaszállítások pontos teljesítését követeli.

„Nem szabad elszalasztani egyetlen kihasználható napot, egyetlen órát sem. A hajózás utolsó percéig, a jégkéreg megkeményedéséig dolgozni kell a legszívósabban, őrködni a forradalom felett. Ahogy a vörös katona őrt áll a posztján a puskával, ti se tegyétek le értékes fegyvereteket, míg a jég nem borítja el a Volgát."

Lenin azt követeli, hogy a katonai központok operatívabban dolgozzanak, gyorsan és pontosan teljesítsék Sztálin kívánságát, lássák el a szükséges hadi-felszereléssel a déli frontot. Lenin és Sztálin az egész idő alatt kapcsolatban állanak egymással, sürgönyöket váltanak, táviró-beszélgetéseket folytatnak.

A külföldi intervenciósok terve ezuttal is meghiúsult. A második hadjárat is meghiúsult a szovjethatalom ellen. A Vörös Hadsereg végzett Denikinnel.

1919 december végén Lenin a „Právdában" levelet közölt „Ukrajna munkásaihoz és parasztjaihoz a Denikin felett aratott győzelem alkalmából". Lenin itt hangsúlyozta a polgárháború egyik legfontosabb tanulságát, mely a Kolcsák és Denikin elleni harc tapasztalataiból adódott. A szovjetország dolgozóinak még hosszú és nehéz harcot kell vívniok állami függetlenségükért. „Ebben a nehéz és hosszú

*) Lenin Összes Művei, XXV. köt, 261. old. (oroszul).

harcban, — írta Lenin — nekünk, nagyorosz és ukrán munkásoknak, a legszorosabb szövetségben kell haladnunk, mert külön-külön biztosan nem bírjuk."*) A proletárállam megőrzéséért és függetlenségéért való harcban a siker záloga a szovjetország népeinek szoros szövetsége, az ukránok és egyéb nemzetiségek testvéri egyesülése a nagyorosz néppel. A szovjetország népeinek a polgárháború tüzében kipróbált barátsága: a Szovjetunió gazdasági és katonai hatalmának egyik döntő tényezője.

A Denikin-fronton vívott döntő harcok idején Jugyénics hadseregét újra Petrográd ellen indították, hogy elvonják csapatainkat a déli frontról. Mikor Jugyénics csapatai elfoglalták Krasznoje-Szelót és Gatcsinát, Lenin felhívással fordult Petrográd munkásaihoz és vörös katonáihoz.

„Elvtársak! Most dől el Petrográd sorsa!.. Küzdjetek utolsó csepp véretekig elvtársak, védjetek minden talpalatnyi földet, legyetek mindvégig állhatatosak, a győzelem nincs messze! A győzelem a miénk lesz!"**)

Lenin felhívására Petrográd munkásai mozgósították és Jugyénics ellen harcba vetették erőiket. S mikor Jugyénics csapatai kezdtek visszavonulni, Lenin Petrográd munkásaihoz és vörös katonáihoz intézett második felhívásában azt írta: „Verjétek őket, ne adjatok nekik egy órányi, egy percnyi pihenést."***)

A Vörös Hadsereg ezuttal végleg szétzúzta Jugyénics hadseregét.

A vörös csapatok szétverte denikinisták dél felé vonultak vissza. Lenin fáradhatatlanul azon igyekezett, hogy a denikinistákat végleg megsemmisítsük, végleg elintézzük. 1920 elején a déli frontot délnyugati fronttá szerveztük át s egyszersmind önálló kaukázusi frontot létesítettünk. Sztálinnak szóló sürgönyében Lenin rámutatott arra, hogy „sürgősen erősítést kell átvetni a kaukázusi frontra, ez most mindennél, mindennél fontosabb". 1920 február 19-én Lenin újból

*) Lenin Összes Művei, XXIV. köt., 659. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 488. old.
***) Ugyanott, 516. old.

azt sürgönyözte Sztálinnak, hogy a „legfontosabb és leghalaszthatatlanabb feladatnak tekinti Denikin végleges vereségét, s ezért minden erejével siettesse a kaukázusi front megerősítését".*) Másnap Lenin és Sztálin a közvetlen távirónalon beszéltek egymással. Lenin azt mondotta: „A kaukázusi fronton a helyzet egyre komolyabbá válik. A dolgok mai állása nem zárja ki, hogy elveszítjük Rosztovot és Novocserkászkot, s hogy az ellenség megpróbálja sikerét kiaknázni észak felé, hogy a Donyec-területet fenyegesse. Tegyen rendkivüli intézkedéseket, hogy meggyorsítsa a negyvenkettes és a lett hadosztály átszállítását és megszilárdítsa harcképességüket. Számítok rá, hogy tekintettel az általános helyzetre, teljes energiáját latba veti és komoly eredményeket ér el." Sztálin röviden és tömören válaszolt: „Nyugodt lehet, mindent megteszek."**) Denikint végleg szétzúzták.

Az antant második hadjáratának csődje nemcsak a szovjetköztársaság katonai győzelmét jelentette, hanem Lenin nagy győzelmét a külpolitika frontján és a diplomácia frontján is. Az antant imperialistái minden erejüket megfeszítették, hogy rábírják Észtországot, Lettországot és a többi balti államot, hogy a szovjetek országára támadjanak. De minden erőfeszítésük hiábavaló volt. Ezek a kis államok a legkritikusabb pillanatban, amikor Jugyénics Petrográd alatt állt és Denikin seregei Moszkvára törtek, nem nyujtottak a fehérgárdistáknak fegyveres segítséget. A Lenin irányította szovjetdiplomácia művészien kihasználta e kis országok és a nagy imperialista ragadozók közötti ellentéteket. E kis országok mindegyike már gyakorlatilag saját bőrén kitapasztalta az imperialista nagyhatalmak politikáját, mely lábbal tapossa a kis államok nemzeti önérzetét és állami önállóságát. Egyszersmind azt is tudták ezek az országok, hogy Kolcsák, Jugyénics, Denikin és a többi cári tábornok győzelme önállóságuk végét, a régi Oroszországnak, a népek börtönének visszaállítását jelentené. Lenin az imperializmus külpolitikájával, a rablás és erőszak politikájával szembeszögezte a

*) „Bolsevik" 1940. 3. sz., 38. old.
**) „Právda" 1935. 21. sz., január 21.

szovjet külpolitikát, a béke politikáját, azt a politikát, amely tiszteletben tartotta minden nép függetlenségét. És a szovjetköztársaság győztesként került ki a leghatalmasabb imperialista államok ellen vívott megfeszített harcából.

Lenin figyelmesen, lankadatlanul követte a Vörös Hadsereg minden hadműveletét, a táviró-vonalon tárgyalásokat folytatott a frontok parancsnokaival, parancsokat, rendeleteket adott ki és jelentést követelt végrehajtásukról. A munkások tízezrei látják Lenint a szószéken, hallgatják lángoló szavait, melyekben a háború és a munka frontján hősi harcra hív fel a szocializmus ügyéért. Lenin felhívásai új erőt öntöttek az emberekbe az ellenség elleni harcban, fokozták a dolgozók öntudatát, megszilárdították a mögöttes szovjetterületet, melynek Lenin roppant jelentőséget tulajdonított. „A háború minden nemzet gazdasági és szervezeti erőinek próbája... mi győzünk és győzni fogunk, mert van mögöttes területünk és pedig erős mögöttes területünk, mert a parasztok és munkások az éhség és a hideg ellenére is eggyéforrottak, megerősödtek és minden súlyos csapásra azzal felelnek, hogy még jobban összefogják erőnket és gazdasági hatalmunkat..."*)

S ugyanez időben Lenin egy pillanatra sem hagyta abba azt a rengeteg mindennapi munkát, melyet a párt és az állam vezetése igényelt. A Népbiztosok Tanácsa, vagy a Védelmi Tanács majdnem minden nap Lenin elnöklete alatt tartott ülést. Az élelmezés, a fűtőanyag és a szállítás annyira fontos kérdései nem kerültek le a napirendről. „A Népbiztosi Tanácsnak, vagy a Védelmi Tanácsnak — mondotta Lenin — nincsen olyan ülése, amelyen ne osztanánk el az utolsó néhány millió pud szenet, vagy kőolajat és ne lennénk a legkínosabb helyzetben, amikor mindegyik népbiztos megkapja az utolsó maradványokat, de egyiknek sem elég és határozni kell afelett, hogy ezt vagy azt a gyárat állítsuk-e le, itt vagy ott hagyjunk-e munkásokat munka nélkül — kínos kérdés, de így kell eljárnunk, mert szén nincs."**) Lenin a leg-

*) Lenin Összes Művei, XXIV. köt., 544. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 297. old.

különbözőbb nagyméretű államügyek intézése közben is a részletekbe tudott hatolni és állhatatosan követelte, hogy az előirányzott terveket és határozatokat meg is valósítsák. Minden intézkedése, még ha első pillantásra nem nagynak látszik is, egy pontra irányult, egy célt követett, — a szocialista forradalom győzelmét. Az ilyen „apróságok" mögött Lenin nagy dolgokat látott — a szovjethatalom megszilárdítását, ellenségei megsemmisítését, a szocializmus győzelmét országunkban.

Lenin a Központi Bizottság, a Népbiztosok Tanácsa, a Védelmi Tanács üléseibe is átvitte azt a bámulatos szervezettséget, ami életét és munkáját jellemezte. Idejét pontosan beosztotta. Egy percet sem veszített. Az üléseket pontosan a megjelölt időben nyitotta meg. Az előadóktól és szónokoktól megkövetelte, hogy rendkivül tömörek legyenek, hogy a tárgyhoz szóljanak, pontos, határozott javaslatokat tegyenek; kifogástalan felvilágításokat adjanak. Nem tűrte a bőbeszédűséget. Lenin jelenlétében gyorsan határoztak az állam és a párt fontos kérdéseiben. Frisseségét, életvidámságát, rendkivüli energiáját átvitte a jelenlévőkre is. Szívesen élcelt, tréfált, nevetett és ez átragadt a többiekre is. Egy angol közéleti szereplő, aki jelen volt a Népbiztosok Tanácsa egyik ülésén és hallotta, hogy milyen jóizűen nevet Lenin, azt mondotta, hogy ez az *erő nevetése*.

Miközben Lenin figyelmesen hallgatta az előadókat és szónokokat, még ott az ülés alatt ráért arra, hogy a jelenlevőkkel való cédula-váltás utján számos fontos kérdést eldöntsön.

Lenin követelő volt, azt kívánta, hogy a dolgokat végigvigyék, ellenőrizte keresztülvitelüket, kíméletlen volt a bürokratákkal, a szemkitörlőkkel, a hanyagokkal, a kapkodó funkcionáriusokkal szemben.

Lenin a legnagyobb gondosságot tanusította a munkások, a parasztok, a tudósok, a párt és az állam káderei iránt. Amikor például a vasúti szállítás helyzete súlyossá vált, a rendkivül nehéz körülmények között dolgozó vasutasok élelmiszeradagjának emelését javasolta.

Lenin gondoskodott arról, hogy a tudósok anyagi helyzetét biztosítsák, minden szükségessel ellássák őket, megteremtsék a feltételeket a tudományos munka számára. Az ő javaslata alapján szervezték meg a tudósok életfeltételeinek javítását szolgáló Központi Bizottságot (Cekubu).

A gyermekek egészségéről, jó táplálkozásukról, tejjel, vajjal való ellátásukról atyaként gondoskodott.

Amikor a Népbiztosi Tanács ülésén észrevette, hogy az élelmezésügyi népbiztos, Cjurupa beteg, azonnal írt neki egy cédulát, hogy vigyázzon az egészségére, mint „kincstári vagyonra". „Kedves Alexander Dmitrijevics! Maga egészen lehetetlenül kezd bánni a kincstári vagyonnal. Előírás: három heti üdülés!..

Ej-ej, nem szabad úgy dobálózni a maga gyenge egészségével. Tessék megjavulni!"*)

A. S. Szerafimovics író fia elesett a fronton. Szerafimovicsot nagyon megviselte szeretett fia halála. Lenin, mihelyt nővérétől meghallotta a hírt, azonnal írt Szerafimovicsnak: „Nővéremtől ép most tudtam meg, hogy milyen súlyos szerencsétlenség érte Önt. Engedje meg, hogy kezét forrón, forrón megszorítsam és frisseséget és lelkierőt kívánjak."**) Lenin rábeszéli Szerafimovicsot, hogy *„kényszerítse* magát a munkára", mert művészetére szükségük van a munkásoknak, szüksége van az országnak.

Lenin nagy figyelmet szentelt a munkásnőknek és a parasztasszonyoknak. Gyakran beszélt a munkás- és parasztasszonyok gyűlésein, felhívta őket arra, hogy aktív részt vegyenek a szocialista állam védelmében és építésében. Ha a szocialista társadalom építésében milliószámra résztvesznek a nők, — mondta Lenin — akkor „biztosak vagyunk abban, hogy a szocialista építés ügye meg fog szilárdulni". Lenin a háborús helyzetben igen fontosnak tartotta a nők munkáját, mellyel a Vörös Hadsereget támogatták, a sebesültek ápolását, a gyárakban és intézményekben a bevonult férfiak helyettesítését.

---

*) Lenin Gyüjtemény, XXI köt., 280. old. (oroszul).

**) Lenin Összes Művei, XXIX, köt., 518. old. (oroszul).

Lenin az ifjúság legjobb barátja, az ifjú munkások és parasztok atyja és nevelője volt. Tanácsokkal és útmutatásokkal támogatta az ifjúsági szervezeteket. Az ifjúsági szövetségek első összorosz kongresszusi delegációjának, mely értesítette Lenint arról, hogy a szövetség felvette a kommunista elnevezést, Lenin megmagyarázta, hogy nem az elnevezésen, hanem a munkán mulik a dolog: kommunistának kell lenni mindenben, összes életmegnyilvánulásaikban és tevékenységükben.

A Kommunista Ifjúság Szövetsége III. kongresszusán, 1920-ban, Lenin beszédet tartott „Az ifjúsági szövetségek feladatai" címen. Felhívta az ifjúságot arra, hogy aktív részt vegyen a szovjetállam egész munkájában, hogy komolyan és mélyen tegye magáévá az emberi kultúra egész gazdagságát. Kijelentette, hogy csak abból lehet kommunista, aki emlékezetét mindannak a tudásnak kincseivel gazdagítja, amelyet az emberiség kitermelt. Szükség van a munkások és parasztok tömörülésére és öntudatos fegyelmére, mert e tömörülés, e fegyelem nélkül nem lehet legyőzni az egész világ kapitalistáit, földesurait, nem lehet felépíteni a kommunista társadalmat. A Kommunista Ifjúság Szövetségének kell kinevelnie a kommunista társadalom ifjú építőit. A mai ifjúság egész nevelésének és oktatásának — mondotta Lenin — arra kell irányulnia, hogy kommunista erkölcsre nevelje ezt az ifjúságot. Nincsen morál, mely kivül esne az emberi társadalmon; ez csalás. A kommunista erkölcs nincsen elszakítva a proletariátus osztályharcától; ez az erkölcs teljesen alá van vetve a proletár osztályharc érdekeinek, a kapitalizmus megdöntése és a kommunizmus felépítése érdekeinek. A Kommunista Ifjúság Szövetsége csak akkor válik méltóvá elnevezéséhez, ha a szövetség tagjai tanító-nevelő munkájuk minden lépését összekötik a dolgozóknak a kommunizmusért folyó általános harcában való részvétellel. Szükséges, hogy a Kommunista Ifjúság Szövetsége minden munkánál segítőkezet nyujtson, iniciatívát, kezdeményezést tanusítson. Lenin beszéde programot adott a Kommunista Ifjúság Szövetsége munkájára, programot adott az egész szovjetifjúságnak.

Leninnek, aki túl volt terhelve a rengeteg állami- és pártmunkával, akadt ideje arra, hogy előadásokat tartson a Szverdlovról elnevezett kommunista egyetemen, hogy kövesse a napi irodalmat, foglalkozzék filozófiai kérdésekkel. A Rumjáncev-múzeum könyvtárához írt következő cédulája tanuságot tesz arról, hogy milyen mélységes érdeklődéssel követte még ebben a hallatlanul válságos időszakban is a filozófia kérdéseit és egyuttal mutatja Lenin hallatlan szerénységét. Lenin kéri:

„*1* napra, hogy egy és másnak utánanézzek:

I. A két *legjobb, legteljesebb g ö r ö g* szótárt, *görög-németet,* franciát, oroszt, vagy angolt.

II. A legjobb *filozófiai* szótárakat, a filozófiai műszavak szótárait. Németül, úgy emlékszem, Eisler; angolul azt hiszem, Baldwin; franciául, ha jól tudom, Frank (ha nincsen újabb); oroszt az újak közül, Radlovot és másokat.

III. A görög filozófia történetét:

1. *Zeller,* a teljes és legújabb kiadást.

2. *Gomperz* (bécsi filozófus); »Griechische Denker« c. könyvét."

„Ha a szabályzat szerint az ilyen kézikönyveket nem engedik hazakölcsönözni, akkor nem lehetne-e megkapni a könyveket estére, éjszakára, amikor a könyvtár zárva van. *REGGELRE VISSZAKÜLDÖM.*"*)

Az ország védelmét szervezve, Lenin felhívta a munkásokat és az összes dolgozókat arra, hogy minden eszközzel emeljék a munka termelékenységét. Nem egyszer mondotta, hogy végeredményben a munka termelékenysége a legfontosabb, a legfőbb dolog az új társadalmi rend, a kommunizmus győzelméhez.

Leninnek olyan érzéke volt az új iránt, mint senki másnak. Mint egy tapasztalt kertész, úgy figyelte, hol üti fel fejét valami új és szeretettel ápolta. Az első kommunista szombatban, melyet a kazáni vasútvonal munkásai 1919 május 10-én szerveztek, feleletül Lenin felhívására, hogy „forra-

*) Lenin Összes Művei, XXIX. köt., 519. old. (oroszul).

dalmi módon kell dolgozni", Lenin azonnal meglátta a történelmi jelentőségű eseményt.

„A nagy kezdeményezés" c. cikkében Lenin ezt írta:

„E tekintetben egyenesen gigászi jelentőségük van a *kommunista szombatoknak*, melyeket a munkások saját kezdeményezésükre szerveztek... Olyan fordulat kezdete ez, mely nehezebb, lényegesebb, gyökeresebb, döntőbb, mint a burzsoázia megdöntése..."*)

Lenin a kommunista szombatokban *„a kommunizmus tényleges* kezdetét" látta. Azt írta, hogy a kommunista szombatok „a munkások tudatos és önkéntes iniciatíváját jelzik a munka termelékenységének emelésében, az új munkafegyelemre való áttérésben, a gazdaság és az élet szocialista feltételeinek megteremtésében".**) Lenin azt tartotta, hogy a hősiesség, melyet a munkások a front mögött a munkában tanusítottak, nem kevesebb figyelmet és buzdítást érdemel, mint a hősiesség a fronton.

Lenin minden módon elősegítette a munkástömegek e „nagy kezdeményezését". Amikor, 1920 május 1-én, az egész országban kommunista szombatokat rendeztek, Lenin résztvett a Kreml-tér megtisztításának munkájában.

E kommunista szombat egyik részvevője, a Kreml-iskola egyik hallgatója, így emlékezik vissza erre az eseményre: „Látjuk, hogy a jobboldalon, a tanfolyam zászlaja mellett egy zömök ember áll munkásöltönyben. Iljics volt. A zenekar rázendített az Internacionáléra.

Hirtelen jel hangzik el: ágyuk dörögnek és mi Iljiccsel együtt nekigyürkőztünk a munkának. Vele együtt minden lim-lomot elhordtunk a Kreml-térről. Iljics gerendákat vitt a vállán, húzta a kocsit és köveket cipelt."***)

Kolcsák és Denikin leverése után rövid lélekzetvételhez jutottunk. Lenin figyelmét az ipar, a közlekedés, a mezőgazdaság munkájára fordította. A Vörös Hadsereg egy részét a munkafrontra tették át. A Munkás- és Parasztvédelem Taná-

*) Lenin Összes Művei, XXIV. köt., 329. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 342., 339. old.
***) „A munkások és parasztok Leninről", (1933) 105. old. (oroszul).

csát átformálták a Munka és Védelem Tanácsává. Lenin a bolsevik párt és a szovjetkormány elé három halaszthatatlan feladatot tűzött ki. amelyeknek teljesítése döntően befolyásolta a végletekig tönkretett ipar helyreállításának sorsát: nagy állami élelmiszer-tartalék összegyüjtését, az ipar ellátását fütőanyaggal, a közlekedés helyreállítását és zökkenő nélküli működését.

Lenin figyelmeztetett arra, hogy Kolcsákot, Jugyénicset, Denikint sokkal könnyebb volt legyőzni, mint győzni a gazdasági fronton, mert ezen a fronton át kell hidalni az évszázadokon keresztül megrögződött kispolgári szokásokat, viszonyokat és hagyományokat és hogy ezen a fronton még hosszú és rendkivül makacs harcnak nézünk elébe. Felhívta a munkásokat arra, hogy a békés munka frontján „a hősiességnek és a győzelemnek még nagyobb csodáit műveljék, mint a kizsákmányolók elleni háború terén."*) Lenin mélységesen hitt a munkásosztály teremtő erejében és képességében, hogy meg tud birkózni az összes nehézségekkel. Úgy vélte, hogy a munkásosztály öntudatossága és szilárdsága, elszántsága és „hajthatatlan akarata, hogy megvalósítsa jelszavát: »inkább elpusztulunk, de meg nem adjuk magunkat« — a munka frontján is nemcsak történelmi tényező, hanem döntő, győzelemre vezető tényező".**)

1920 március végén megnyílt a párt IX. kongresszusa. Lenin a Központi Bizottság politikai működéséről szóló jelentésében különösen hangsúlyozta a bolsevik párt szervező szerepét a honvédelmi háborúban. A párt harci jelszava „mindent a győzelemért!", „minden a háborúért!" a fronton és a front mögött eggyéforrasztotta és szervezte a milliós tömegeket. A bolsevik párt biztosította a munkás- és parasztmilliók akaratának és tetteinek egységét.

„Csak azért, — mondotta Lenin — mert a párt résen volt, mert a párt szigorúan fegyelmezett volt és mert a párt tekintélye minden igazgatási ágat és intézményt egyesített és a Központi Bizottság kiadta jelszóra tízek, százak, ezrek s vég-

*) Lenin Összes Művei, XXV. köt, 25. old., (oroszul).
**) Ugyanott, 103. old.

eredményben milliók mint egy ember vonultak fel és csakis azért, mert hihetetlen áldozatokat hoztak: csakis azért történhetett meg ez a csoda, amely megtörtént. Csakis azért tudtunk győzni, az antant és az egész világ imperialistáinak kétszeri, háromszori, négyszeri hadjárata ellenére."*)

Lenin a bolsevik párt kongresszusának figyelmét a gazdasági építés kérdéseire fordította. Erről írt a Központi Bizottság nevében „Az Oroszországi Kommunista Párt szervezeteihez a pártkongresszus előkészítéséről" c. levelében. Erről beszélt a kongresszust megnyitó beszédében is, a Központi Bizottság munkájáról szóló jelentésében is, a gazdasági építésről tartott előadásában is, a kongresszus zárszavában is. Lenin felhívta a pártot, a munkásokat és parasztokat, hogy minden munkájukat arra irányítsák, hogy „rendbehozzák az ország gazdaságát, elsősorban a közlekedést és másodsorban az élelmezés ügyét".**)

A kongresszuson Lenin határozottan fellépett a Rykov és Tomszki támogatta „demokratikus centralisták" pártellenes csoportja ellen. Ez a csoport a korlátlan „kollégiumos vezetést" és a felelőtlenséget védte az ipar vezetésében, ellentétben az ipar és közlekedés egyéni vezetésének és az igazgatók személyes felelősségének elvével, melyet Lenin állított fel és az egész párt támogatott.

A kongresszus Lenin utasításai alapján nagy figyelmet fordított az egységes gazdasági terv kérdésére, amely tervben a legfőbb helyet az egész népgazdaság elektromosításának kérdése foglalta el.

A bolsevik párt IX. kongresszusa határozatot fogadott el V. I. Lenin összes műveinek kiadásáról.

A bolsevikok pártja 1920 áprilisában ünnepelte vezérének és alapítójának, Vladimir Iljics Leninnek, ötvenedik születése napját. Az estén, melyet április 23-án a párt Moszkvai Bizottsága rendezett, felszólaltak Lenin legközelebbi fegyvertársai és barátai — Sztálin, Gorki és mások. A gyűlés végén Lenin tartott rövid beszédet. Vladimir Iljics beszédét a bolsevikok

*) Lenin Összes Művei, XXV. köt., 96. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 128. old.

pártjának szentelte, hangsúlyozta a pártnak kimagasló helyzetét, mint olyan pártét, amely egy óriási országot kormányoz, hangsúlyozta roppant nagy felelősségét a néppel és a nemzetközi proletariátussal szemben. Lenin arról beszélt, hogy milyen veszedelmes az, ha a pártot elszédítik a sikerek, hogy a történelemben nem egyszer érte balsiker és vereség azokat a pártokat, melyek elbízták magukat. Lenin rámutatott arra, hogy a legfőbb nehézségek, a szocialista építés nehézségei még előttünk vannak és óva intette a pártot az elbizakodás veszedelmétől. Kijelentette, hogy ezt a veszélyt „alaposan számba kell vennie minden bolseviknak külön-külön, s a bolsevikoknak, mint politikai pártnak is".*) Beszédét befejezve Lenin szilárd meggyőződésének adott kifejezést, hogy a bolsevikok pártja sohasem fogja elbízni magát.

Lenin fáradhatatlanul propagálta beszédeiben azt a feladatot, hogy a munka termelékenységét emeljük, hogy új, szocialista munkafegyelmet teremtsünk. Azt mondotta és azt írta: „Új munkafegyelmet teremteni az emberek között, a társadalmi kapcsolatok új forrását teremteni, az emberek munkába vonásának új formáit és módszereit megteremteni, — ez sok év és sok évtized munkája.

Ez a lehető leghálásabb és legnemesebb munka."**)

Lenin rendkívül fontosnak tartotta az ellenőrzés megszervezését, a munkások és parasztok és különösen a nők bevonását az ellenőrzés munkájába. Az Állami Ellenőrzés Népbiztosságának élére Sztálin elvtársat nevezték ki. Lenin 1919 áprilisában azt írta Sztálinnak, hogy az ellenőrzés munkájában a következő feladatok a legfontosabbak: meglepetésszerű reviziók a polgárok panaszai alapján, forradalmi rendszabályok a visszaélésekkel és huzavonával szemben, a munka termelékenységének fokozása és a termékek mennyiségének gyarapítása. Az ellenőrző apparátusban Lenin hatalmas eszközt látott arra, hogy a dolgozókat az állami munkába bevonjuk. E célból 1920-ban az Állami Ellenőrzés Népbiztosságát Munkás és Paraszt Ellenőrzéssé szervezték át. Lenin megta-

*) Lenin Osszes Művei, XXV. kót, 163. old (oroszul).
**) Ugyanott, 151. old.

nácskozta a dolgot Sztálinnal, azt írta neki: „A cél: *az egész* dolgozó tömeget, a férfiakat és *különösen a nőket*, bevonni a Munkás és Paraszt Ellenőrzésben való részvételbe.“*)

Lenin a bolsevik pártot és a munkásosztályt harcra hívta fel a gazdaság helyreállítására s idejében figyelmeztette, hogy az ellenség erőt gyüjt és mégegyszer meg fogja próbálni fegyveres erővel megdönteni a szovjethatalmat. Ez a jóslat beteljesedett. Az imperialisták rövidesen új intervenciós kísérletet tettek és megkezdték a harmadik hadjáratot a szovjetek országa ellen. 1920 áprilisában a földesurak Lengyelországának katonai erejét és a Krimből támadó Vrangel báró fehérgárdistáit mozgósították a szovjetköztársaság ellen. Lenin Lengyelországot és Vrangelt a nemzetközi imperializmus két kezének nevezte, mellyel meg akarja fojtani a szovjetköztársaságot.

A háború új áldozatokat, új nélkülözést, az egész ország erőinek óriási megfeszítését követelte. De a munkásosztály és a dolgozó parasztság, ügye igazságának tudatában, szembeszállt a nehézségekkel, bátran legyűrte őket és szilárdan hitt győzelmében. „Mi — mondotta Lenin — nem az idegen népek kirablásának jogát védelmezzük, hanem védelmezzük saját proletárforradalmunkat és védelmezni fogjuk mindvégig. Azt az Oroszországot, amely felszabadította magát, amely két esztendőn át kiszenvedte magának a szovjetforradalmat, ezt az Oroszországot utolsó csepp vérünkig védelmezni fogjuk!“**)

Lenin figyelmét újra az ország védelme köti le. Felhívja az országot, hogy mégegyszer feszítse meg minden erejét és állítson mindent a front szolgálatába. Igy mondta: „Ez a jelszó kell: »Mindent a háborúnak!« Enélkül nem vagyunk képesek úgy elbánni a lengyel nemességgel és burzsoáziával, mint ahogy ahhoz kell, hogy a háborúval végezhessünk, hogy egyszer s mindenkorra megtanítsuk az utolsó szomszéd államot, amely a háborúval még játszani mer. Úgy meg kell tanítani őket, hogy gyermekeiknek, unokáiknak és dédunokáiknak is

*) Lenin Összes Művei, XXIX. köt., 387. old (oroszul.)
**) Lenin Összes Művei, XXV. kot., 59. old. (oroszul).

meghagyják, hogy ezt a tréfát nem szabad megismételni."*) A Központi Bizottság Lenin kezdeményezésére Sztálin elvtársat küldte a lengyel urak leverésének megszervezésére a délnyugati frontra. Feleletül Lenin felhívására ezrével mennek a frontra a legjobb kommunisták és a Kommunista Ifjúság Szövetségének tagjai.

Lenin ugyanakkor nagy munkát végez a Kommunista Internacionále II. kongresszusának előkészítése körül. Az I. kongresszus óta elmult év folyamán a nemzetközi kommunista mozgalom megnőtt, megerősödött, megszilárdult. Lenin rendkivül fontos feladatnak tekinti azt, hogy az ifjú kommunista testvérpártoknak átadjuk azt a gazdag tapasztalatot, melyet a bolsevikok évtizedek alatt az osztályharcok csatáiban, három forradalom tüzében gyüjtöttek és amelyhez hasonlót még nem látott a világ.

1920 áprilisában—májusában Lenin megirta „»Bololdaliság« a kommunizmus gyermekbetegsége" c. nagyszerű művét. Ezt a könyvét Lenin így nevezte: „A marxista sztratégia és taktika népszerű ismertetésének kisérlete." És tényleg — ez a könyv a leninizmus sztratégiájának és taktikájának legjobb vezérfonala. Kifejti a proletár forradalmi harc vezetésének tudományát, általánosítja a nagy forradalmak tapasztalatait. A forradalom számára, irta Lenin, nem elég az, hogy a kizsákmányolt és elnyomott tömegek belássák, hogy a régi módon nem lehet tovább élniök és változást követeljenek; a forradalomhoz arra is szükség van, hogy a kizsákmányolók ne tudjanak élni és kormányozni a régi módon; a forradalom nem lehetséges általános nemzeti (a kizsákmányoltakat és a kizsákmányolókat egyaránt érintő) válság nélkül. És másodszor: hogy a forradalomhoz az egész munkásosztály, a dolgozók széles tömegei eljussanak, ahhoz egyedül a propaganda és az agitáció nem elég. Ahhoz ezeknek a tömegeknek saját politikai tapasztalatára van szükség.

Lenin kíméletlenül bírálja a „baloldali" doktrinérséget, a forradalmi feladatok dogmatikus, sablonos felfogását, a húzódozást a széles tömegekben végzendő munkától. Mindenek-

*) Lenin Összes Művei, XXV. köt., 299. old. (oroszul).

előtt az élcsapatot kell megnyerni a kommunizmusnak, tanítja Lenin, de egyedül az élcsapattal nem lehet győzni. A proletariátus forradalmi élcsapatának, a kommunista pártoknak, a maguk oldalára kell vonni a munkásosztály többségét, a dolgozó tömegeket. Érteniök kell ahhoz, hogyan vigyék a tömegeket a forradalomig, a tömegek saját politikai tapasztalatán oktatva ki őket okosan, tekintetbe véve a konkrét nemzeti és nemzeti állami különbségeket. A kommunista pártok sztratégiájának és taktikájának a legnagyobb mértékben rugalmasnak kell lennie. A pártoknak el kell sajátítaniok a harc összes eszközeit és módszereit: a fegyveres felkelés művészetét is, a legreakciósabb szakszervezetek és parlamentek forradalmi kihasználását is; ügyesen össze kell egyeztetniök az illegális és a legális munkát; bátran és vakmerően kell támadniuk és nyugodtan, szervezetten visszavonulniuk, lavirozniuk, praktikus kompromisszumokat kötniük. „még az ördöggel és az ördög nagyanyjával is", érteniök kell ahhoz, hogy az ellenség táborában keletkező minden viszályt, konfliktust, vesszekedést, nézeteltérést kihasználjanak; gyorsan és váratlanul kell felváltaniok a harc egyik formáját a másikkal, ha a helyzet megköveteli.

Lenin ezenkívül összeállította a II kongresszus legfontosabb határozatainak terveit, melyekben általánosította a proletár világforradalom gyakorlati tapasztalatait. Téziseket írt a Kommunista Internacionále főfeladatairól, továbbá az agrárkérdésről, valamint a nemzeti-gyarmati kérdésről. Kidolgozta a Kommunista Internacionáléba való felvétel feltételeit, melyek a kommunista pártokat megóvják az opportunista salaktól.

A II. kongresszuson, mely 1920 nyarán ült össze, Lenin több előadói beszédet tartott és ismételten felszólalt. Az egyik ülés elején, mikor a német párt kérdését tárgyalták, Lenin előbb németül szólalt fel, aztán, mikor áttértek a francia párt kérdésére, franciául kezdett beszélni. Valamennyi felszólalásának lényege az volt: a kommunista testvérpártoknak a forradalmi marxizmus elvei alapján kell szervezkedniök, szoros kapcsolatban kell állniok a tömegekkel s a győzelmes szocia-

lista forradalom előkészítése dolgában nagyobb határozottságot kell tanusítaniok és jobban kell érteniök a marxista sztratégiát és taktikát.

A II. kongresszus munkáinak vezetése nem vonta el Lenin figyelmét a polgárháború frontjain folyó harc kérdéseiről és mindent megtett, hogy biztosítsa a győzelmet az ellenség felett.

A szovjet-lengyel háború befejezése után beállt új helyzetet Lenin a IX. pártkonferencián, 1920 szeptemberében tartott jelentésében értékelte:

„Mindeddig — mondotta Lenin — úgy léptünk fel, mint az egész imperialista világ elleni egyetlen erő és csak arról álmodtunk, hogyan találjunk rést köztük, hogy az ellenség meg ne fojthasson bennünket. Most azonban azt mondtuk: erősebbek lettünk és minden támadási kisérletre ellentámadással fogunk válaszolni, hogy megtudjátok: nemcsak azt kockáztatjátok, hogy néhány száz milliót elpazaroltok, mint ahogy elpazaroltatok Jugyénicsre, Kolcsákra és Denikinre, hanem kockáztatjátok azt is, hogy minden támadásotok megnöveszti a szovjetköztársaságok területét.“*)

Lenin óva intette a szovjetnépet attól, hogy most már megnyugvással szemlélje az eseményeket. Rámutatott arra, hogy amíg Vrangel báró csapatai a Krimben vannak, a helyzet veszélyes. „Amíg végleg meg nem vertük Vrangelt, amíg nem vettük be az egész Krimet, addig *e l s ő* helyen a katonai feladatok állnak. Ez teljesen elvitathatatlan“ — mondotta Lenin. Javaslatára önálló déli frontot alakítottak és a front parancsnokául Frunze elvtársat nevezték ki.

Lenin megköveteli, hogy a Vrangel elleni hadműveleteket gondosan előkészítsék és az erőket és a körülményeket minden oldalról számbavegyék. Kiadja az utasítást: „bármilyen áron is, az ellenség sarkában haladva be kell hatolni a Krimbe. Készüljetek rá gondosabban. Ellenőrizzétek, hogy ismerjük-e az összes átkelőhelyeket és gázlókat a Krim bevételére.“ Lenin utasításának eleget tettek. Az októberi forradalom harmadik évfordulóján a Vörös Hadsereg ezredei megkezdték Pe-

*) A Marx—Engels—Lenin Intézet levéltára.

rekop ostromát, átkeltek a Szivas-gázlón és szétverték Vrangel csapatait. 1920 november 16-án Frunze, a proletár hadvezér, ezt sürgönyözte Leninnek: „Lovasságunk elfoglalta Kercset. A déli frontot likvidáltuk."

A VIII. összoroszországi szovjetkongresszus küldöttei előtt Lenin kijelentette, hogy a Vrangel elleni harcban a Vörös Hadsereg nem mindennapi hősiességet tanusított, „olyan akadályokat és olyan erődítményeket gyűrt le, melyeket még a katonai szakemberek és tekintélyek is bevehetetleneknek tartottak. A Vörös Hadsereg történetében a Vrangel felett aratott teljes, döntő és bámulatosan gyors győzelem a legragyogóbb lapok egyike. Ilyenformán megszüntettük a háborút, melyet a fehérgárdisták és az imperialisták ránk kényszerítettek."*)

Vrangel szétzuzása a külföldi katonai intervenció és a polgárháború befejezését jelentette.

Éveken át szervezték az imperialisták egyik hadjáratot a másik után a szovjetek országa ellen. Keleten Kolcsák, Petrográd alatt Jugyénics, délen Denikin, a Krimben Vrangel, nyugaton a földesurak Lengyelországa — mind rátörtek országunkra. De Lenin mindig résen volt. Idejében keresztül látott az ellenség szándékain, mesterien meghatározta az ellenség főcsapásának irányát, gyorsan átcsoportosította az erőket, megdönthetetlen erővé forrasztotta a néptömegeket és kivivta a győzelmet.

Lenin a szovjethatalom győzelmeinek okait megvilágítva, nem egyszer hangsúlyozta, hogy a szovjetek országa nem állt egyedül a fehérgárdista ellenforradalom és a külföldi intervenció ellen folytatott harcában. A szovjethatalom harca és sikerei az egész világ proletariátusának rokonszenvet és segítségét váltották ki. A külföldi országok munkásai sztrájkokat szerveztek, megtagadták az intervenciósok és fehérgárdista tábornokok segítségére szállítandó hadianyag továbbítását, „akció-bizottságokat" létesítettek ezzel a jelszóval: „Ne bántsd Oroszországot!". Lenin kijelentette: „Mihelyt a nemzetközi

*) Lenin Összes Művei, XXVI. köt., 25. old. (oroszul).

burzsoázia ránk akar csapni, saját munkásai fogják le a kezét."*)

A Lenin lelkesítette munkások és parasztok szétverték az intervenciósokat és fehérgárdistákat, megvédték a szovjethatalmat és hazájuk állami függetlenségét.

*) Lenin Összes Művei, XXV. köt, 405. old. (oroszul).

XII

LENIN a polgárháború viharain keresztül mesterien révbe vezette a szovjethajót. De a forradalmat új veszélyek fenyegették. A háborúból a békébe való átmenet idején a bolsevik párt új gigászi nehézségekkel állt szemben. Az esztendőkig tartó háború és az intervenció tönkretették az országot. Az ipar, a közlekedés, a mezőgazdaság tönkrement. A néptömegek fáradtak voltak. A parasztság ingadozott, elégedetlen volt a gabonafelesleg kötelező beszolgáltatása miatt. Az éhség és a fáradság a munkások egy részénél is elégedetlenséget keltett. Az osztályellenség ellenforradalmi célokra igyekezett kihasználni az ország súlyos gazdasági helyzetét és a parasztok elégedetlenségét. A munkásosztálynak minden erejét meg kellett feszítenie, hogy legyűrje a nehézségeket. Lenin zseniálisan jelölte meg a gazdasági bomlás megszüntetésének, a népgazdaság helyreállításának és szocialista átalakitásának útját.

A polgárháború éveiben Lenin figyelmét a hadügyi kérdésekre összpontosította. Egész napját, sőt gyakran éjszakáit is, a védelem kérdései vették igénybe. Most, 1920 novemberétől fogva, Lenin fáradhatalanul dolgozza ki a gazdasági politika kérdéseit. Abban a tényben, hogy a szovjetállam győzelmet aratott az interveciósok és fehérgárdisták felett, Lenin újabb megerősítését látta annak, hogy országunkban megvan a lehetősége a szocializmus győzelmének. A bolsevikok moszkvai konferenciáján, 1920 novemberében, Lenin rámutatott arra,

hogy „a kommunista rendet, a kommunista rendszert megteremtheti az a proletariátus, mely a háborúban győzött".*)

Lenin 1920 decemberében a VIII. összoroszországi szovjetkongresszus szószékéről előterjesztette a tervet az ország közgazdaságának helyreállítására és átalakítására, a szocializmus gazdasági alapjának megteremtésére. Lenin kitűzi a feladatot: helyreállítani és minden eszközzel fejleszteni a nehézipart, az egész gazdaságot — beleértve a mezőgazdaságot is, — a modern nagyüzemű gépiparon nyugvó új technika alapjára helyezni. Ez az alap az elektromosítás. „A kommunizmus — mondotta Lenin a kongresszuson — nem más, mint a szovjethatalom plusz az egész ország elektromosítása... Csak akkor, ha az ország elektromosítva lesz, ha az ipart, a mezőgazdaságot és a közlekedést a modern nagyipar technikai alapjára helyezzük, csak akkor győzünk majd végleg."**)

Az ország elektromosításának történelmi jelentőségű terve volt ez, az úgynevezett GOELRÓ-terv (Állami Bizottság Oroszország Elektromosítására), melyet Lenin kezdeményezésére és vezetése alatt a tudomány és a technika mintegy kétszáz legkiválóbb képviselőjének részvételével dolgoztak ki. E tervben Lenin éles fénnyel világította meg a jövőt. Azt tanította, hogy a nagyüzemű gépipar a szocializmus egyedül lehetséges gazdasági alapja. Csak hatalmas ipar, mely az ország elektromosításán alapul, biztosíthatja a szétforgácsolt paraszti magángazdaság átalakítását s csak az viheti át az országot a nagyüzemű szocialista mezőgazdaság vágányaira.

„Véleményem szerint — mondotta Lenin az ország elektromosításának tervéről — ez a párt második programja."***)

Ez a terv az egész népgazdaság szocialista alapokon való ujjáépítésének nagyszabású terve volt. A proletariátus előtt egy terjedelmében gigászi, merészségében, gondolatának szélességében és teljességében eddig még nem látott feladat állt. S a feladat ugyanakkor tudományosan megalapozott és a gyakorlatban teljességgel megvalósítható feladat volt. Lénye-

*) Lenin Összes Művei, XXV. köt., 490. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXVI. köt., 46., 47. old. (oroszul).
***) Ugyanott, 45. old.

ge az volt, hogy 10—20 év leforgása alatt teljesen megváltoztassuk mérhetetlen terjedelmű hazánk képét, alapjában átformáljuk a közgazdaságot, felépítsük a szocialista társadalmat. Az akkori nyomor és pusztulás közepett a Lenin jelezte tervet sokan megvalósíthatatlan ábrándnak látták. Csak Lenin tudott ilyen bátran a jövőbe tekinteni, mert hitt a tömegek erejében, abban, hogy csodákra képesek. Az élet igazolta Lenin zseniális előrelátását. Sztálin elvtárs vezetése alatt túlhaladtuk az ország elektromosításának tervét.

Lenin előre látta, hogy szocialista építésünk sikerei például és mintaképül fognak szolgálni minden kapitalista ország győzelmes proletariátusa számára. „Ha Oroszországot az elektromos állomások és a hatalmas technikai felszerelések sűrű hálózata fogja borítani, — mondotta — akkor a mi kommunista gazdasági építkezésünk mintaképül fog szolgálni a jövendő szocialista Európának és Ázsiának."*)

Lenin és Sztálin meghiúsították a trockisták és rykovisták abbeli próbálkozásait, hogy elgáncsolják az ország elektromosításának tervét. Sztálin 1921 márciusában Leninhez írt levelében megsemmisítő bírálatát adta a trockisták, rykovisták álláspontjának s egyszersmind átfogó értékelését a GOELRO-tervnek. „Mesteri vázlata egy valóban *egységes* és valóban *állami* gazdasági tervnek *idézőjel nélkül*. Korunk egyetlen marxista kísérlete arra, hogy a gazdaságilag elmaradt Oroszország szovjet-felépítménye számára tényleg reális, a mai körülmények között egyedül lehetséges technikai termelési alapot teremtsünk."**)

A polgárháború befejezése és a békés gazdasági építőmunkára való áttérés után a pártra az a feladat hárult, hogy az ország gazdasági életének minden kérdésében új irányvonalat dolgozzon ki. A Központi Bizottság világosan látta, hogy a hadi kommunizmus rendszere már túlélte magát. A gabonafölösleg kötelező beszolgáltatására már nem volt szükség: meg kellett adni a parasztnak a lehetőséget, hogy felesleges termékeinek nagy részét saját belátása szerint használhassa

*) Lenin Összes Művei, XXVI. köt., 48. old. (oroszul).
**) „Právda", 351 sz. 1930 december 22.

fel. Ez megadta volna a lehetőséget a mezőgazdaság, az áruforgalom felélesztésére, az ipar fellendítésére, a városok ellátásának javítására és arra, hogy a munkások és parasztok szövetségének új gazdasági alapot teremtsünk.

Lenin azt tartotta, hogy az ország gazdasági alapjainak átépítése szocialista elvek szerint, a népgazdaság kigyógyítása a háború és intervenciók okozta súlyos sebekből csakis úgy lehetséges, ha ebbe a munkába széles méretekben bevonjuk a munkásosztályt és szakszervezeteit. Lenin hangsúlyozta feltétlen szükségét annak, hogy a munkások és parasztok átértsék, hogy a régi módon lehetetlen tovább élni, meggyőződjenek arról, hogy meg kell változtatni a régi gazdasági életfeltételeket és megvalósítsák a nagy gazdasági tervet. A felvilágosító, a nevelő munka feladatai léptek előtérbe. „Az egyre újabb termelési feladatokat a meggyőzés széles és szilárd alapjára kell helyezni" — mondotta Lenin.*)

Ebben a feszült pillanatban, mikor éles fordulóban ívelt ünk a háborúból ki, a békés gazdasági építés felé, a trockisták Lenin és a párt ellen léptek fel. A szakszervezetek azonnali államosításának és „fölrázásának", a tömegekkel szemben alkalmazott puszta kényszernek és parancsolgatásnak trockista politikája csak egy célt követett: fellázítani a munkásokat a párt ellen, szakadást vinni a munkásosztályba. Ez a proletárdiktatúra számára végzetes politika volt. A trockisták után színre lépett a többi pártellenes csoport is: a „munkásellenzék", a „demokratikus centralisták", a „baloldali kommunisták". Ezek a csoportok rákényszerítették a pártra az úgynevezett szakszervezeti vitát.

Lenin a maga jellemző határozottságával és engesztelhetetlenségével zúzta szét a párt mindemez ellenségeit, a párt egységének rombolóit. A trockisták és a többi pártellenes csoport fellépéseit a proletariátus diktatúrája ellen indított hadjáratnak tekintette, kísérletnek a munkásosztály és a parasztság szövetségének szétszakítására.

A politikailag ártalmas és veszedelmes trockista platform ellen Lenin állást foglalt a Központi Bizottság plénumán,

*) Lenin Összes Művei, XXVI. köt., 74. old. (oroszul).

1920 novemberében. 1920 december 30-án a VIII. szovjetkongresszus bolsevik küldötteinek és a szakszervezeti mozgalom aktív funkcionáriusainak gyűlésén beszédet tartott a szakszervezetekről. Rábizonyította a trockistákra, hogy összezavarják a szakszervezeteket a katonai szervezetekkel, felfedte a trockisták abbeli szándékát, hogy a szakszervezeteket szembeállítsák a párttal, kimutatta, hogy milyen veszedelmet rejtenek magukban a proletárdiktatúra számára a trockista és egyéb pártellenes platformok. A főcsapást a trockistákra mérte, mint a pártellenes csoportosulások alaperejére.

Lenin 1921 januárjában az ellenzéki csoportok ellen „A párt válsága" c. cikkel és „Ujra a szakszervezetekről" c. brosúrával lépett fel. Ezekben az írásokban Lenin megvédte és továbbfejlesztette a marxista álláspontot a szakszervezetekről, mely szerint a szakszervezetek a proletárdiktatúra első szakában az államhatalom rezervoárjai, az egyesülés és szolidarítás iskolái, az igazgatás és gazdálkodás iskolái, a kommunizmus iskolái. Lenin felfedte a trockisták, valamint a bucharinisták és sljapnikovisták antimarxista, elméletileg és politikailag hibás álláspontját a szakszervezetek kérdésében, kimutatta, hogy a dialektikát eklekticizmussal cserélik fel. Lenin felhívta a pártot arra, hogy határozottan utasítsa vissza az összes antibolsevik csoportokat.

A szakszervezeti vitában Leninnek az volt a nagy érdeme, hogy felfedte a belső pártharc valódi értelmét. Megmutatta, hogy az összes pártellenes csoportok harca a párt vezető szerepe ellen, a munkásosztály és a parasztság szövetsége ellen, a proletárdiktatúra ellen irányul. E harcban Lenin biztos támasza Sztálin volt. Lenin és Sztálin megvédték a párt egységét a leninizmus ellenségeinek támadásai ellen.

1921 márciusában megnyilt a bolsevik párt X. kongreszszusa. A kongresszust Lenin készítette elő és Lenin vezette. Ő volt az összes főkérdések előadója, ő tartotta a jelentést az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottságának működéséről, ő tartotta az előadói beszédet a természetbeni adóról, a párt egységéről és az anarcho-szindikalista elhajlásról. Ő készítette elő a legfontosabb határozatok tervezetét.

A kongresszus a forradalom történetének egyik legválságosabb időpontjában folyt le. Februárban és márciusban teljes erővel tört ki az országban az élelmiszerválság, a fűtőanyag és a közlekedés válsága. Erősödött az ingadozás a parasztságon belül. Egy héttel a kongresszus előtt kitört a kronstadti lázadás — az ellenforradalom újabb kísérlete a szovjethatalom megdöntésére. A bolsevik párt pedig éppen most élt át egy elkeseredett vitát.

A Lenin vezette kongresszus fordulópontot jelentett mind a munkásosztály pártjának tömörítésében, mind az új gazdasági politika kidolgozásában.

Lenin a bolsevik párt egységéről tartott előadói beszédében és felszólalásaiban élesen és keményen bírálta az összes ellenzéki csoportokat, antimarxista nézeteiket és elvtelen, zugpolitikájukat, felfedte eszmei kapcsolatukat a kispolgári ellenforradalommal. Rámutatott arra, hogy a vita legfőbb eredménye és tanulsága az, hogy a leghatározottabban harcolni kell a frakciózás ellen, a párt egységéért; hogy a kongresszusnak le kell vonnia ezt a tanulságot és a párt tagjainak kötelességévé, törvénnyé kell tennie. Megmutatta a pártnak, hogy mire tanítanak az összes előző forradalmak tapasztalatai. Kimutatta, hogy a pártban, a forradalom élcsapatában, az egység legcsekélyebb meglazulása megkönnyíti a kapitalisták és földesurak hatalmának és tulajdonának visszaállítását. Bámulatos éleslátással leplezte le az osztályellenség új taktikáját, mely a kommunista párton belüli harcra, a mindenféle ellenzéki csoportok kihasználására számít. „Ez az ellenség — mondotta a lenini határozat — miután meggyőződött arról, hogy nyílt fehérgárdista zászló alatt az ellenforradalom reménytelen, most minden erejével azon igyekszik, hogy kihasználva a párton belüli ellentéteket, az ellenforradalmat így, vagy úgy, azon az úton vigye előre, hogy a hatalmat olyan politikai csoportok kezébe juttassa, melyek, külsőleg, a legközelebb állnak a szovjethatalom elismeréséhez.“*)

Lenin javaslatára a kongresszus határozatot fogadott el „A párt egységéről“. Ennek a határozatnak rendkívüli jelentő-

*) A SzK(b)P határozatai, (1940) I. rész, 365. old. (oroszul).

sége van az antileninista csoportok megsemmisítésében és a bolsevik párt egységének megszilárdításában.

A kongresszus ezenkivül Lenin javaslatára egy másik, „A párt egységéről" szóló határozattal szorosan összefüggő határozatot fogadott el „A szindikalista és anarchista elhajlásról pártunkban". Ebben a határozatban a kongresszus elitélte az úgynevezett „munkás-ellenzéket" és az anarcho-szindikalista elhajlás eszméinek propagálását összeférhetetlennek mondotta ki a kommunista párthoz való tartozással. A kongresszus harcra szólította a pártot ez ellen az elhajlás ellen.

Lenin erélyes intézkedéseket tett a forradalom vezérkarának, a Központi Bizottságnak, megszilárdítására. A Központi Bizottságba kemény és kipróbált bolsevikokat választottak: Lenint, Sztálint, Molotovot, Vorosilovot, Kalinint, Dzerzsinszkit, Ordzsonikidzét, Frunzét, Kirovot, Kujbysevet és másokat.

Leverve az ellenzéket, Lenin eggyé-forrasztotta a pártot és új harcokra készítette elő az ellenség ellen, új harcra a nehézségek ellen. Ez biztosította sikerét annak az éles fordulatnak, melyet a párt a gazdasági politikában keresztülvitt.

Lenin megalkotója és kezdeményezője annak a történelmi jelentőségű határozatnak, melyet a X. kongresszus hozott a gabonafölöslegek kötelező beszolgáltatásáról a természetbeni adóra, *az új gazdasági politikára* való áttérésről.

Lenin már jóval a kongresszus előtt részletesen és minden oldaláról átgondolta azt a kérdést, hogy milyen utakon és formákban építhető a szocializmus egy kisparaszti országban, hogy milyennek kell lennie a munkásosztály és a parasztság egymáshoz való viszonyának, hogy mi legyen szövetségük új gazdasági alapja. Amikor 1920 december 30-án felszólalt a gyűlésen, rámutatott arra, hogy a háborúról a gazdasági építésre való áttérés eredményeképpen „megváltozik a proletariátus osztályának viszonya a parasztság osztályához", hogy „ezt jól meg kell nézni" és „amíg jól meg nem néztük, addig várni kell tudnunk".*) És Lenin gondosan és éber szemmel megnézte, hogy mi megy végbe a parasztságban, tanulmá-

*) Lenin Összes Művei, XXVI. köt., 73. old (oroszul).

nyozta az anyagot, a parasztok leveleit, gyakran beszélgetett parasztokkal. 1920 decemberében résztvett a pártonkivüli parasztok — az összoroszországi szovjetkongresszus delegátusai — tanácskozásán. Figyelmesen végighallgatta a tanácskozáson a heves vitákat a parasztok életének legfájóbb kérdéseiről, pontosan jegyezte a pártonkivüli parasztok felszólalásait. Ezeket a jegyzeteket szétküldte a Központi Bizottság tagjainak és a népbiztosoknak, hogy megismerkedjenek a parasztok szükségleteivel.

Lenin február 8-án összeállította a „Parasztokról szóló tézisek előzetes terv-vázlatát". Ebben a következőt javasolta:

1. Tegyünk eleget a pártonkivüli parasztság ama kívánságának, hogy a gabonabeszolgáltatást (ami a fölösleg elvételét jelenti), gabonaadóval helyettesítsük.

2. Ez az adó mennyiségileg legyen kisebb, mint a tavalyi beszolgáltatás.

3. Fogadjuk el azt az elvet, hogy az adó nagyságát a földmívelő szorgalmához képest állapítjuk meg, abban az értelemben, hogy az adó százaléka csökken, ha a földmívelő szorgalma növekszik.

4. Adjunk szabadabb kezet a földmívelőknek az adón felüli fölösleg felhasználására a helyi gazdasági forgalomban, azzal a feltétellel, hogy az adót gyorsan és teljes mértékben leadják."*)

Ebben az okmányban tehát, melyet Lenin szerényen „előzetes terv-vázlatnak" nevezett, jelezve volt az áttérés az új gazdasági politikára.

Lenin a pártkongresszuson „Az élelmezési adóról" tartott előadásában elméletileg minden szempontból megalapozta az áttérést az új gazdasági politikára (oroszul rövidítve — NEP), pontosan és világosan megfogalmazta az alapvető politikai feladatot: meg kell teremtenünk a szocializmus építésénél a gazdasági szövetséget a munkásosztály és a parasztság között.

Az új gazdasági politikának a lenini terv szerint az volt a feladata, hogy a munkások és parasztok erőivel megépít-

*) Lenin Gyüjtemény, XX. köt., 57—58. old. (oroszul).

sük a szocialista gazdaság alapzatát. A NEP első lépése az volt, hogy a gabonafelesleg kötelező beszolgáltatása helyett a kisebb mennyiségű élelmezési adót vezette be. A paraszt lehetőséget kapott arra, hogy fölöslegeivel szabadon rendelkezzék. Lenin rámutatott arra, hogy a szabad kereskedelem eleinte bizonyos fokig fel fogja éleszteni az országban a kapitalizmust, de ettől nem kell félni. Lenin azt tartotta, hogy az áruforgalom némi szabadsága felkelti a paraszt érdekeltségét, fokozza munkája termelékenységét és ez a mezőgazdaság gyors fellendülésére fog vezetni. Ezen az alapon gyorsan helyre áll az állami ipar és kiszorul a magántőke. Ha az erőket és eszközöket felhalmozzuk, meg lehet teremteni azt a hatalmas ipart, amely a szocializmus gazdasági alapja s aztán elszánt támadásba lehet átmenni, hogy megsemmisítsük a kapitalizmus maradványait az országban.

Lenin rámutatott arra, hogy a hadikommunizmus, melyet a háború és a gazdasági bomlás kényszerített rá az országra, nem volt és nem is lehetett az a politika, amely az új körülmények között megfelelne a proletariátus és a parasztság főtömege gazdasági feladatainak A hadikommunizmus ideiglenes rendszabály volt.

A hadikommunizmus kísérlet volt arra, hogy a kapitalista elemek erődítményeit, a városban épúgy, mint a faluban, rohammal vegyük be. Ebben a támadásban a párt messzire nyomult előre, kockáztatva azt, hogy elszakad alapjától. Lenin azt ajánlotta, hogy egy időre vonuljunk közelebb a front mögötti területünkhöz, a rohamról térjünk át az erőd tartósabb ostromára, hogy aztán erőt gyüjtve, újra támadásba menjünk át. A trockisták és más pártellenes csoportosulások, akik a kapitalizmus visszaállítására törekedtek országunkban, úgy igyekeztek feltüntetni az új gazdasági politikát, mintha az csak és kizárólag visszavonulás lenne. A NEP e rendkivül káros és pártellenes értelmezését Lenin a leghatározottabban visszautasította.

Ezzel a bolsevikok pártja a legválságosabb körülmények között, Lenin vezetése alatt éles fordulatot hajtott végre a hadikommunizmustól az új gazdasági politikához és így biz-

tosította a szocializmus építése számára a munkásosztály és a parasztság tartós gazdasági szövetségét. Lenin zseniális forradalmi előrelátása, a lenini politika bölcsesége nyilatkozott meg ebben a fordulatban.

A X. kongresszus után Lenin tevékenységét főképpen az új gazdasági politika vette igénybe — az új gazdasági politika elméleti feldolgozása és megvilágítása, gyakorlati keresztülvitele, az egész gazdasági építés átszervezése a NEP alapján.

Lenin a kongresszus befejezése után azonnal nekifogott „Az élelmezési adóról" c. ismert brosúrája megírásához és azt áprilisban be is fejezte. Ebben a brosúrában megmutatta a kapcsolatot az új gazdasági politika és a szocialista építés megkezdésének ama terve között, melyet még 1918 tavaszán kidolgozott s átfogó, kimerítő megalapozását adta a NEP-nek, mint a szocializmus felépítését biztosító politikának. Lenin rámutatott arra, hogy ennek az időnek a szovjetgazdasága átmeneti jellegű, hogy benne öt társadalom-gazdasági rendszer elemei vannak meg egymás mellett: a patriarchális, azaz jelentékeny fokban természetbeni parasztgazdaság; a kisárugazdaság (idetartozik a gabonát eladó parasztok nagy része); a magángazdasági kapitalizmus; az államkapitalizmus; a szocializmus. A szocializmusra való átmenetnek olyan formájára van szükség, amely számol a paraszti gazdasággal, abból indul ki. Az új gazdasági politika abból indul ki, hogy a szocializmus győzni fog, hogy a parasztság főtömegeit bevonjuk a szocialista építésbe. A NEP alapvető feladata: felépíteni a szocializmus gazdasági alapját, felépíteni a szocialista gazdaság fundamentumát, a kisparaszti árugazdaságot átvinni a szocialista nagytermelés útjára.

Áprilisban Lenin beszédet tartott a moszkvai aktív párttagok gyűlésén, májusban a bolsevik párt X. összoroszországi konferenciáján, nyáron a Kommunista Internacionále III. kongresszusán, ősszel előadásokat tartott a politikai és felvilágosító munkával foglalkozó funkcionáriusok II. összoroszországi kongresszusán, valamint a moszkvai kormányzósági pártkonferencián. Ugyanakkor megírta „Az októberi forra-

dalom negyedik évfordulójára" és „Az arany jelentőségéről most és a szocializmus teljes győzelme után" c. ismert cikkeit. Mindezekben a beszédeiben, előadásaiban, cikkeiben, az új gazdasági politika értelmét, feladatait, útjait és megvalósításának módszereit magyarázta, rendíthetetlenül dolgozott életbeléptetésén.

Lenin szüntelenül hangsulyozta, hogy a NEP élet-halál harcot jelent a kapitalizmus és szocializmus között. Harcot jelent a „ki kit győz le" elv alapján. Lenin arra tanította a pártot, hogy mindenképpen erősítse a proletariátus diktatúráját és annak alapját — a munkások és parasztok szövetségét, hogy rendíthetetlen harcot folytasson az osztályellenség mesterkedései ellen.

Lenin felhívta a pártot arra, hogy állhatatosan szilárdítsa államunk katonai hatalmát. „Legyetek résen, — mondotta nem egyszer — vigyázzatok országunk és Vörös Hadseregünk védelmi képességére, mint a szemetek világára, s ne felejtsétek el, hogy egy másodpercig sem szabad elgyöngülnünk."*) Rajtaütés bennünket váratlanul ne érhessen „A háborúk egyik sorozatát befejeztük, készülnünk kell a második sorozatra; hogy erre mikor kerül a sor, ezt nem tudjuk és úgy kell intézni a dolgokat, hogy ha majd rákerül a sor, akkor a helyzet magaslatán álljunk."**)

Lenin kimutatta, hogy az új gazdasági politikának nemzetközi jelentősége van. „Valójában ezzel a feladattal minden szocialista szembe fog kerülni... A munkások és parasztok szövetségére alapított új társadalom elkerülhetetlen. Előbb, vagy utóbb, húsz évvel előbb, vagy húsz évvel később, de elkövetkezik. És neki, ennek az új társadalomnak, segítünk kidolgozni a munkások és parasztok szövetségének új formáit, amikor új gazdasági politikánk megoldásán fáradozunk."***)

Leninnek, mint a világ első szovjetköztársasága fejének államférfiúi tevékenysége ebben az időszakban rendkivül sokoldalú és sokfajta volt. Elektromos állomások és a szövet-

*) Lenin Összes Művei, XXVII. köt., 120. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXVI. köt., 35. old. (oroszul).
***) Lenin Összes Művei, XXVII. köt., 140—141. old. (oroszul).

kezeti mozgalom, vetéskampány és halászat, közlekedés és elektromos ekék; harc az éhinség ellen és külkereskedelem; pénzügyek és tudósok életfeltételeinek megjavítása; fúrógépek a Donyec-medence számára és rádió; iskolák és kőolajtartályok; a moszkvai és petrográdi munkások ellátása és földrajzi atlasz az iskolák számára; tőzegtermelés és a modern orosz nyelv szótára „Puskintól Gorki-ig" — mindezt és sok egyéb kérdést Lenin részletesen tanulmányozott, valamennyivel foglalkozott. Számontartotta a hazai és külföldi tudomány és technika összes újabb vivmányait, intézkedett, hogy mindaz, ami elősegíthette az ország gyors gazdasági ujjászületését, a legnagyobb mértékben kihasználtassék és gyökeret verjen gazdaságunkban.

De Lenin egész munkájának központjában mégis a gazdasági válság megszüntetése állt, a szocialista építés tervének megvalósítása, az új gazdasági politika alapján.

Lenin hajthatalanul és keményen vezette a visszavonulást, amelyet a bolsevik párt a NEP kezdetén hajtott végre. Világosan előrelátta, hogy ez a visszavonulás „lehetségessé teszi, hogy a legközelebbi jövőben szélesebb fronton támadjunk" és „*legyőzhetetlenné* teszi *a munkások és parasztok szövetségét* EGÉSZ SZOVJETFORRADALMUNK, egész szovjetköztársaságunk ALAPJÁT". Lenin elgondolása szerint az offenzívának biztosítania kell a kapcsolatot a paraszti gazdasággal, a parasztgazdaság égető gazdasági szükségleteinek kielégítését, a vele való szilárd gazdasági szövetséget, biztosítania kell „elsősorban *a munka termelékenységének növekedését,* A NAGYIPAR HELYREÁLLÍTÁSÁT".*) Lenin ennek a kérdésnek sok erőt, figyelmet, energiát szentelt.

Lenin nagy figyelmet fordított arra, hogy megszervezze a népgazdaság tervszerűségét. „Nem lehet dolgozni, ha nincs tervünk, mely hosszabb időszakra szól és komoly sikerre számít," mondta.**) Kezdeményezésére megalakult az Állami Tervbizottság (Goszplán), melynek főfeladata volt, hogy az

*) Lenin Összes Művei, XXIII. köt., 286., 287. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXVI. köt. 43. (oroszul).

egységes állami gazdasági tervet kidolgozza és megvalósítását ellenőrizze. A Goszplánnak oda kellett irányítania az ország egész gazdasági életét, hogy a társadalmasított vagyon gyarapodjon, a dolgozók anyagi és kultúrális színvonala szüntelenül emelkedjen, a szovjetköztársaság függetlensége megszilárduljon és védelmi képessége fokozódjon. A szocializmus felépítésére kidolgozott lenini program csak úgy volt megvalósítható, ha gazdasági életünkben állandóan növekszik és erősödik a tervszerűség, ha a proletárdiktatúra mindinkább fokozódó mértékben hat ki az ország gazdasági életének egész menetére.

Lenin figyelemmel kísérte, irányította a Goszplán munkáját, kiválasztotta a munkatársak kádereit, irányító útmutatásokat adott nekik. Állhatatosan arra törekedett, hogy a tervezés ne szakadjon el a reális talajtól; azt követelte, hogy a több-esztendei perspektívát felölelő terven kivül, egy évre és hónapokra szóló terveket is állítsanak össze. A tervek végrehajtását és túlszárnyalását azért szorgalmazta, hogy „megrövidítsük az éhség, a hideg, a nyomor periódusát".

Lenin az ország elektromosítási tervének megvalósítását napról-napra irányította. Figyelmesen követte a tervbevett elektromos állomások, különösen a GOELRO-terv alapján épülő első kasirai és volchovi állomások építését. Foglalkozott azzal, hogy az új építkezéseket ellássák anyagi és technikai eszközökkel, élelmiszerekkel, ügyelt, hogy idejében szállítsák az üzemi berendezést, az anyagokat, a gépeket. Figyelt az építőmunka minőségére, ellenőrizte, hogy az üzemek készen állnak-e az új elektromos állomások áramának átvételére. Harcra mozgósította a pártot és a dolgozó tömegeket az első népgazdasági terv sikeres teljesítése érdekében.

Az ország gazdasági apparátusát úgy szervezték, hogy megfeleljen a mezőgazdaság tervszerinti fellendítésének, az ipar, a közlekedés helyreállításának. Nagy jelentőségű volt e munka kivitelében a Lenin kidolgozta „Utasítás", melyet a Munka és Védelem tanácsa intézett a helyi szovjethatóságokhoz a gazdasági építés főfeladatai ügyében.

Lenin rendkívül nagy jelentőséget tulajdonított az „Utasí-

tás"-nak és jellemző szívósságával hajtotta előre a kérdés megoldását. Az „Utasítást" megvitatták a szakszervezetek IV. összoroszországi kongresszusán, a népgazdasági szovjetek IV. kongresszusán és a X. összoroszországi pártkonferencián. Lenin számos levelet írt az „Utasítás" ügyében, beszédet tartott az összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság ülésszakán.

Lenin lankadatlan figyelemmel ellenőrizte az „Utasítás" keresztülvitelét kint a helyszínén. Mert véleménye szerint az „Utasítás" kezdetet jelentett abban az irányban, hogy megvalósuljon eszméje, mely a tömegekkel és a helyi szervekkel akarta ellenőriztetni a központ munkáját. Az „Utasítást" eszköznek tekintette, mely az államigazgatás szerveibe bevonja a szocialista építés ügyét híven szolgáló pártonkivülieket.

Lenin a legfontosabb feladatok egyikének tekintette a tömegek bevonását az állam igazgatásába. Állandóan azt tanította, hogy a szovjethatalom arra törekszik, hogy az összes dolgozók, a párttagok és a pártonkívüliek, a férfiak és a nők, aktív részt vegyenek az állami és a gazdasági építőmunkában.

A tömegeket nevelve, Lenin maga is tanult a tömegektől. Kíméletlenül ostorozta mindazokat, akik lóhátról néztek a tömegekre, akik csak tanítani akarták őket és megfeledkeztek arról, hogy a tömegektől tanulniok kell, hogy meg kell érteniök akcióikat, gondosan tanulmányozni és általánosítani kell a tömegek harcának gyakorlati tapasztalatait.

Lenint ezernyi szál fűzte a munkások és a parasztok széles tömegéhez s állhatatosan keresett és talált is új kapcsolatokat velük. 1922 januárjában azt írta a „Bjednota" („Falusi szegénység") c. ujság szerkesztőjének: „Nem írná-e meg nekem röviden (legfeljebb két-három oldalon) — hány paraszttól kap levelet a »Bjednota«? Mi a fontos (különösen fontos) és új ezekben a levelekben? Milyen a hangulat? Mik a mindennapi bajok? Nem kaphatnék-e úgy két-havonként leveleket is?"*)

Találkozások, beszélgetések a munkásokkal és a parasztok-

*) Lenin Összes Művei, XXIX. köt., 522. old. (oroszul).

kal, felszólalások a népgyűléseken, a szakszervezetek széles termelési értekezletein, a pártonkivüli munkások és parasztok értekezletein, a pártonkívüli kongresszusi küldöttek tanácskozásain, a munkáslevelezőkkel, a falusi levelezőkkel tartott számos gyűlés és beszélgetés, a beérkező levelek áttanulmányozása — ez volt a forrása Lenin kapcsolatának a tömegekkel.

Lenin jellegzetes vonása a tömegekbe vetett mélységes hit. Megszilárdítani a kapcsolatot a tömegekkel — erre emlékeztette állandóan a pártot. „Csak akkor kormányozhatunk, ha helyesen fejezzük ki azt, ami a nép tudatában van"*) — mondotta Lenin 1922 őszén, a XI. kongresszuson. A nép tudta, hogy Lenin mennyire szereti és határtalanul hitt neki. A munkások azt mondották: „Lenin — mi magunk vagyunk."

A Kreml-beli tanfolyam hallgatóinak estéjén tartott beszédében Sztálin elvtárs így jellemezte Lenin tömegekbe vetett hitét: „Nem ismerek még egy forradalmárt, aki olyan mélyen hitt volna a proletariátus teremtő erejében s osztályösztönének forradalmi célszerűségében, mint Lenin. . . Innen Lenin fáradhatatlan intelme: tanulni a tömegektől, a tömegek akcióinak értelmét felfogni, a tömegek harcának gyakorlati tapasztalatát gondosan tanulmányozni.

Hit a tömegek teremtő erejében: — ez Lenin működésének az a sajátossága, amely lehetővé tette számára, hogy az elemi erők értelmét felfogja s mozgásukat a proletárforradalom medrébe irányítsa."*)

Lenin ki nem állhatta a hűhót, mindenben egyszerűséget és szerénységet követelt és maga a rendkivüli szerénység mintaképe volt. A munkások így jellemezték Lenin egyszerűségét: „Egyszerű, mint az igazság." „Leninnek ez az egyszerűsége és szerénysége, az a törekvése, hogy észrevétlen maradjon, vagy legalább is, hogy ne legyen feltünő és magas pozicióját ne domborítsa ki, — ez a vonás egyik legerősebb oldala Leninnek, mint az új tömegek, az emberiség leg-

---

*) Lenin Összes Művei, XXVII. köt., 265. old. (oroszul).
**) J. Sztálin: Leninről, 27—28. old. (magyarul).

mélyebb „aljáról" fölkerült egyszerű és közönséges tömegek új vezérének."*)

Rendkivül fontos szerepet tulajdonított Lenin az állam-apparátusnak az ország szocialista átalakítása, a munkásosztály s a parasztság szövetségének megszilárdítása dolgában.

Lenin ellensége volt minden halogató huza-vonának, minden bürokratizmusnak. A legerélyesebb rendszabályokat foganatosította a bürokraták és a halogatók ellen. Megengedhetetlennek tartotta, hogy egy szovjetintézmény, mely arra van hivatva, hogy harcoljon a bürokratizmus ellen, bármily kérdéshez is formálisan nyúljon. Azt követelte, hogy a halogató huza-vonával és bürokratizmussal kapcsolatos ügyeket bíróságnak adják át, szükségesnek tartotta, hogy a bírák szigorú büntetéseket szabjanak ilyen ügyekben, hogy „a Központi Bizottság felrázza a bírákat" .

1921 szeptemberében Lenin külön levelet írt az igazságügyi népbiztosnak, azt javasolta: az ősz és tél folyamán Moszkvában feltétlenül bíróság elé kell vinni négy vagy hat ilyen moszkvai huza-vona-ügyet. Minél „kiáltóbb' eseteket kell kiválasztani és minden bírósági tárgyalásból *„politikai"* ügyet kell csinálni. Néhány eszes „szakértőt" kell találni, aki jártas a huza-vona ügyekben és ezek nagyon okosan „menjenek neki" a huza-vonának, okos levelet kell közölni a huza-vona elleni harcról.

Lenin nem tűrte a csalást és különösen szigorú volt a szocialista tulajdon fosztogatóival szemben. Valahányszor állami pénzek sikkasztásáról, államvagyon elrablásáról volt szó, a legerélyesebb' rendszabályokat alkalmazta. Lenint nem lehetett becsapni. Mindenben őszinteséget és igazságot követelt.

1921-ben Moszkvába érkezett egy vöröskatona és értesítette Lenint, hogy a doni terület néhány funkcionáriusa viszszaél hatalmával, fosztogat. Leninnek írt levelében ez az elvtárs rámutatott arra, hogy ezek a dolgok nagy elégedetlenséget szülnek a munkások és a dolgozó parasztok között. Lenin azonnal átküldte a levél másolatát a Központi Bizott-

*) J. Sztálin: Leninről, 23. old (magyarul).

ság titkárához, Molotov elvtárshoz. Azt javasolta, hogy külön bizottságot küldjön a Don mellé az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság tagjaiból és a Szverdlov-főiskola 10—20 növendékéből; vigyék magukkal a levél íróját is; ott a helyszínen lövessék főbe azokat, akikre a rablást rábizonyítják. Ami a levél íróját illeti, Lenin azt írta a titkárnak szóló cédulájában: „1. Keresse fel *sürgősen*, beszéljen vele, nyugtassa meg, mondja meg neki, hogy beteg vagyok de az ügyét tovább viszem."*)

Lenin még az intervenciósok és fehérgárdisták elleni harc legválságosabb pillanataiban is gondolt arra, hogy a néptömegek kultúr-színvonalát mindenképpen emelni kell. Amikor a párt áttért a népgazdaság helyreállításának békés munkájára, a kultúra kérdései még élesebben, még égetőbben léptek előtérbe.

Innen van az, hogy Lenin rendkivüli jelentőséget tulajdonított a tömegek kultúrális fellendülésének és elsősorban az analfabetizmus likvidálásának. Lenin fáradhatalanul ismételte, hogy analfabéta nem foglalkozhat politikával, előbb írni-olvasni kell megtanulnia.

Lenin a legmélyebben meg volt győződve róla, hogy ha maguk a tömegek látnak hozzá az írástudatlanság megszüntetéséhez, akkor gyorsan lehet végezni e bajjal. Egyszersmind rámutatott arra is, hogy a kultúrforradalom feladatainak megoldása hosszú és nehéz munkát igényel és ezt a jelszót adta a tömegeknek: tanulni, tanulni és tanulni.

Lenin a sikeres forradalom egyik legfontosabb előfeltételének tekintette azt, hogy a kultúrában a legszélesebb tömegek részesüljenek. A tömegek kultúrális színvonalának emelése biztosítja a tudomány, a technika, a művészetek szélesméretű fejlődését. a tudás sokoldalú alkalmazását a szovjetgazdaság és a szovjetállam építésénél.

Lenin roppant fontosságú politikai feladatot tűzött ki: elérni azt, hogy „a tudomány nálunk ne holt betű és divatos frázis legyen, (ami, nincs mit titkolnunk, nálunk különösen

*) Lenin Gyüjtemény, XX. kót, 333. old. (oroszul)

gyakran előfordul), hanem tényleg a tömegek vérévé, teljesen és valósággal a mindennapi élet alkatrészévé váljék".*)

Az ország kispolgári ösztönösségét és az új gazdasági politikára való átmenettel járó nehézségeket az ellenséges osztályok maradványai nemcsak a gazdasági, hanem az ideológiai fronton is igyekeztek kihasználni. Lenin határozottan harcba szállt a marxista elmélet tisztaságáért.

1922 március első felében Lenin „A marxizmus lobogója alatt" c. folyóirat számára megírta „A harcos materializmus jelentőségéről" c. ismert cikkét. Ez a cikk a kommunisták számára programjelentőségű az elméleti fronton és különösen a filozófia terén.

Lenin ebben a cikkben továbbfejleszti eszméjét a párt és a tömegek kapcsolatáról, a pártnak mint élcsapatnak jelentőségéről a kommunizmus építésében. Ezt írta:

„A kommunistáknak (mint általában a forradalmároknak, akik sikeresen valósították meg a nagy forradalom kezdetét) egyik legnagyobb és legveszedelmesebb hibája az a képzelgés, hogy a forradalmat végbe lehet vinni csak magukkal a forradalmárokkal. Ellenkezőleg: ahhoz, hogy bármilyen komoly forradalmi munka sikerüljön, meg kell értenünk és tudnunk kell megvalósítani azt, hogy a forradalmárok csak mint a tényleg életképes és haladó osztály élcsapata játszhatnak szerepet. Az élcsapat csak akkor teljesítheti élcsapati feladatát, ha nem szakad el a tömegektől, melyeket vezet, hanem valóban előre viszi az egész tömeget. Ha nem szövetkezünk a nem-kommunistákkal a munka legkülönbözőbb területein, akkor szó sem lehet semilyen sikeres kommunista építésről."**)

Lenin rámutatott arra, hogy a kommunistáknak szövetségre kell lépniök a nem-kommunista materialistákkal, a modern tudomány és különösen a természettudomány képviselőivel. A vezető szerepet ebben a szövetségben a dialektikus materializmusnak kell vinnie. Csak a dialektikus materializmus harcolhat győzelmesen a burzsoá eszmék túlsúlya

*) Lenin Összes Művei, XXVII. köt., 407. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 180. old.

ellen, az idealizmus és a vallásos butítás minden fajtája ellen. Ezzel kapcsolatban Lenin három rendkivül fontos feladatra mutatott rá: 1. fáradhatatlanul folytatni az ateizmus propagandáját, a legkülönbözőbb eszközoket használva fel az engesztelhetetlen harcra a vallásos butitás minden formája ellen; 2. a dialektikus materializmus fényével megvilágítani a hagyományos fogalmaknak azt az éles fordulatát, mely a modern természettudomány területén lejátszódik és amelyet a burzsoá filozófusok az idealizmus becsempészésére használnak ki; 3. minden vonalon továbbfejleszteni a materialista dialektikát, mint filozófiai tudományt. „Ha nem tűzzük magunk elé ezt a feladatot és ha nem valósítjuk meg rendszeresen, a materializmus nem lehet harcos materializmus.“*)

„A harcos materializmus jelentőségéről“ c. cikk mintegy Lenin filozófiai végrendelete. Ez a cikk mintaképe a harcias, pártszerű állásfoglalásnak az elmélet terén és megmutatja azt az utat, melyen az elméleti munkának országunkban fejlődnie kell.

Lenin óriási jelentőséget tulajdonított a szervezett és fegyelmezett munkának, az új-módszerű munkának. Lenin egész pártmunkája és állami munkája mintaképe volt az orosz forradalmi lendület és az amerikai tárgyilagosság bolsevik összekapcsolásának.

Lenin legjobb példáját adta a proletár szervezettségnek és fegyelmezettségnek. Ugyanilyen követeléseket állított fel másokkal szemben is. A párt- és az állami fegyelem legszigorúbb betartásában látta a győzelem zálogát.

Lenin a legjobban az eleven munkát szerette. Kiméletlenül megbélyegezte a hanyagságot, a rendetlenséget és azt a hajlamot, mely szóbeszéddel akarja az alkotó, teremtő munkát helyettesíteni. Ostorozta azokat, akik mindenbe belefogtak és semmit el nem végeztek. Mélységesen gyűlölte az ülésesdit, a fejetlenséget, az oblomovságot. „Elég ránknézni, ahogy ülésezünk, ahogy a bizottságokban dolgozunk, s már ki lehet mondani, hogy *a régi Oblomov ma is megvan még és hogy*

*) Lenin Összes Művei, XXVII. köt., 188. old. (oroszul).

még sokáig kell mosni, tisztogatni, kefélni és dörzsölni, hogy valami kijöjjön belőle.")*

Lenin arra tanított, hogy az új tipusú állam apparátusának munkájában legfontosabb a munka kivitelének ellenőrzése és az emberek helyes kiválasztása. 1922 elején több beszédében állhatatosan hangsulyozta ezt a feladatot a párttagok és szovjetkáderek előtt.

Lenin fáradhatatlanul őrködött a bolsevik párt egysége és szilárdsága felett, gondoskodott arról, hogy a párt megsokszorozza kapcsolatait a pártonkivüli tömegekkel. Az új gazdasági politika megvalósításának a párt ingatag elemei ellene szegültek. Ez az ellenállás két oldalról indult ki. A politika elfajzottjai, a „baloldali" szájhősök, azt „bizonyították", hogy a NEP visszatérés a kapitalizmushoz, hogy a NEP a szovjethatalom pusztulását jelenti. A közvetlen behódolók — Trocki, Zinovjev, Kámenyev, Radek, Bucharin, Rykov, Szokolnyikov és mások, akik nem hittek országunk szocialista fejlődésének lehetőségében, akik leborultak a kapitalizmus „hatalma" előtt és a kapitalizmus pozicióit szilárdítani igyekeztek a szovjetköztársaságban, nagy engedményeket követeltek a magántőke számára. Követelték, hogy a szovjethatalom a népgazdaság számos kimagasló pozicióját a magántőke kezébe adja. A párt Lenin vezetése alatt leleplezte, elszigetelte ezeket is, azokat is s határozottan visszaverte őket.

A párt politikájával szemben tanusított ellenállás arra figyelmeztette a pártot, hogy meg kell tisztítani sorait az ingatag elemektől.

Lenin fáradhatatlanul őrködött a párt tisztasága felett, szünetlenül gondoskodott összetételének megjavításáról. „Ingyen sem kellenek a dísz-párttagok — írta már 1919-ben. — A világ egyetlen kormánypártja, amely nem a tagjai számát akarja növelni, hanem minőségüket javítani és meg akarja tisztítani a pártot a »hozzádörgölőzőktől« — a mi pártunk, a forradalmi munkásosztály pártja."**)

---

*) Lenin Összes Művei, XXVII. kőt., 177. old. (oroszul).
**) Lenin Összes Művei, XXIV. kot., 484. old (oroszul).

Lenin igen nagy jelentőséget tulajdonított a párttisztításnak, melyet a Központi Bizottság 1921-ben hirdetett ki. Felhívta az összes párttagokat arra, hogy különös figyelmet fordítsanak a párt alapos megtisztítására „a szélhámosoktól, az elbürokratásodott, nem becsületes, nem szilárd kommunistáktól és a mensevikektől, akik ugyan átfestették a »cégért«, de lelkükben mensevikek maradtak". Rámutatott annak fontosságára, hogy a párttisztítás munkájába bevonják a pártonkívülieket is. „Vannak olyan helyek, ahol a pártot főképpen a pártonkívüli munkások tapasztalatai, útmutatásai alapján tisztítják, útmutatásaikat követik és számolnak a pártonkívüli proletártömeg képviselőivel. Ez a legértékesebb, a legfontosabb. Ha nekünk valóban sikerülne *ilyen módon* tetőtől talpig megtisztítani a pártot, »ha akárkiről van is szó«, ez igazán nagy forradalmi vívmány lenne."*)

Lenin ragaszkodott ahhoz, hogy különösen gondosan járjunk el új párttagok felvételénél. Határozottan követelte Zinovjev ama javaslatának elutasítását, hogy mindenki számára, aki be akar lépni a pártba, leszállítsuk a feltételül szabott munkában töltött időt. A párt Központi Bizottsága titkárához, Molotov elvtárshoz, intézett külön irásában Lenin azt kívánta, hogy csakis az olyan munkások számára kell egy félévvel csökkenteni a megkivánt időt, akik tényleg legalább tíz évig dolgoztak ipari nagyüzemekben. Azt javasolta, hogy a többi kategóriához tartozók felvételénél hosszabb munkában töltött időt kell megszabni. Lenin ezzel az állhatatos követelésével arra törekedett, hogy megvédje a pártot az olyan kispolgári és ellenséges elemek behatolásától, akikből csak véletlenül és rövid időre lett munkás. Ez a veszély különösen nagy volt a NEP viszonyai közt.

Lenin megkövetelte, hogy, ha a Kommunista Ifjusági Szövetség tagjait veszik fel a pártba, vizsgálják meg, hogy „tényleg komolyan tanultak-e és megtanultak-e egyet-mást", valamint azt is, hogy „végeztek-e hosszú ideig komoly gyakorlati (gazdasági, kultúrális stb.) munkát".

---

*) Lenin Összes Művei, XXVII. köt., 13, 12. old. (oroszul).

Lenin a párt és az ország vezetésének, a szocialista építés fejlesztésének egész munkáját Sztálinnal együtt, állandóan Sztálinnal tanácskozva, végezte. Mint azelőtt, az intervenció és a polgárháború éveiben, a párt Sztálint küldte a front legfelelősebb és legdöntőbb részeire, úgy most is odaküldi, ahol a gazdasági front győzelme dől el. A népgazdaság helyreállításának a sorsa a Donyec-medencében, az ország akkoriban egyetlen kőszén- és fémtermelő központjában dőlt el — és a Donyec-medence Sztálin külön felügyelete alá került. Rendbe kell hozni a közlekedést, az ország legfontosabb gazdasági ideghálózatát — és Sztálin elvtárs tagja annak a bizottságnak, amelyet a közlekedés rendbehozatalára létesített a Központi Bizottság. Válságos a helyzet Szibériában — és Lenin azt írja Sztálinnak: „Kérem, tartsa szemmel azt, amit Dzerzsinszki jelent Szibériáról. Az az igen nagy veszély fenyeget, hogy a mieink nem tudnak rendbejönni a szibériai paraszttal." A szakszervezetek IV. összoroszországi kongresszusán, Tomszki bűnös könnyelműsége folytán, a pártellenes elemek félrevezették a bolsevik frakciót: a Központi Bizottság Lenint és Sztálint küldi a kongresszusra, akik a párt ellenségeinek manővereit leleplezik. A fémmunkások szövetségében szét kell verni az anarcho-szindikalista elemeket: a Központi Bizottság a fémmunkások kongresszusára Lenint és Sztálint küldi. Lenin készül a XI. kongresszusra. Átgondolja a kérdést: hogyan kell megszervezni a végzett munka ellenőrzését és kiválogatni az embereket, a Munkás és Paraszt Ellenőrzést szándékozik bevonni ebbe a rendkívül fontos munkába, tanácskozik Sztálinnal. „Segítő társakra van szükség — írja Sztálinnak. — Egyedül a Népbiztosi Tanács igazgatási apparátusa kevés erre, de szaporítani az apparátust, nem célszerű. Úgy gondoltam, hogy erre... a Munkás és Paraszt Ellenőrzést kell felhasználni. Tudni akarom, helyesli-e Ön?"*)

Lenin és Sztálin szoros együttműködésben kidolgozták a szovjet nemzeti politikának alapjait, vezették megvalósítását.

*) Lenin Összes Művei, XXIX. kötet, 422. old. (oroszul).

Lenin 1921-ben különös figyelemmel kísérte Dél-Kaukázust. Első levelét, a grúziai kommunisták számára a szovjethatalom ottani létrejötte után írt utasítást — először Sztálin elvtársnak küldte. „Kérem, továbbítsa s ha valamivel nem ért egyet, akkor hívjon fel telefonon"*) — írta Lenin Sztálinnak. Lenin és Sztálin a délkaukázusi szövetség megalapításának kezdeményezői, a délkaukázusi népek testvéri együttműködésének szervezői. Lenin tervezetet készített a délkaukázusi köztársaságok föderációjának megalakításáról és elküldte Sztálinnak. Sztálin javítást eszközölt Lenin tervezetén. Lenin elfogadta Sztálin javítását. Lenin szívós és rendíthetetlen harcot vívott a nagyorosz sovinizmus ellen. A Politikai Iroda egyik ülésén azt írta Sztálinnak: „A nagyorosz sovinizmusnak élet-halál harcot üzenek és mihelyt megszabadulok az átkozott fogamtól, meg fogom enni az összes egészséges fogaimmal.

Abszolute ragaszkodni kell ahhoz, hogy a szövetséges Központi Végrehajtó Bizottságban sorban *elnököljenek:*

egy orosz,
egy ukrán,
egy gruziai STB.
Abszolute! *Leninje.*"

Erre a levélkére Sztálin azt felelte: *„Helyes."***)*

Lenin rendkivüli gondosságot tanusított Sztálin elvtárs iránt. Amikor 1921 júniusában Észak-Kaukázusból közölték vele, hogy Sztálin megbetegedett, Lenin azonnal sürgönyileg kérdezte Ordzsonikidzét: „Először: kérem, értesítsen Sztálin egészségi állapotáról és az orvosok véleményéről."***) Néhány nap mulva újra sürgönyözött: „Közölje a Sztálint kezelő orvos nevét és cimét és hogy mennyi időre maradt abba Sztálin munkája?"†) Lenin újra, meg újra emlékeztette Ordzsonikidzét: „Csodálkozom, hogy elvonja Sztálint a pihenéstől. Sztálinnak még legalább négy vagy hat heti pihenés kell."

---

*) Lenin Összes Művei, XXVI. köt., 189. old. (oroszul).
**) „Právda" 21. sz. 1937 január 21.
***) Lenin Gyüjtemény, XX. köt., 74. old. (oroszul).
†) Ugyanott, 263. old.

Figyelemmel kisérte Lenin azt is, hogy milyen körülmények között él Sztálin. A Kreml parancsnokának (1921 novemberében) azt írta, hogy Sztálin elvtársnak olyan a lakása, hogy nem hagyják aludni (a konyha mellett lakott, ahol kora reggeltől lármáztak). Kérte, hogy csendesebb lakást adjon Sztálinnak, sürgette, hogy ezt minél előbb intézze el és írásban közölje, mikor intézi el.

1921 decemberében Lenin ezt a cédulát írta titkárjának: „Ha Sztálin felkel (kelteni nem kell), mondja meg neki, hogy 11 órától fogva a bizottság ülésén vagyok (nálam) és kérem Sztálint, hogy (ha elmegy) hagyja meg telefonszámait, mert beszélnem kell vele telefonon."*)

1922 márciusában összeült a párt XI. kongresszusa. Ez volt az utolsó kongresszus, amelyen résztvett Lenin. Az utóbbi évek megfeszített munkája kihatott egészségi állapotára. Betegsége ellenére Lenin, mint mindig, gondosan készült a kongresszusra és amennyire erejéből tellett, vezette a kongresszus előkészítését.

A kongresszuson Lenin tartotta a Központi Bizottság politikai beszámolóját. Jelentésében erélyesen bírálta a fennálló hiányosságokat s ezek megszüntetésére mozgósította a pártot és összegezte az új gazdasági politika első évének eredményeit. Az új gazdasági politika első éve máris megmutatta a NEP egész helyességét. Az új gazdasági alapon megszilárdult a munkások és parasztok szövetsége. A kulák banditizmust majdnem teljesen kiirtották. A nagyipar, a közlekedés, a bankok, a föld, a bel- és külkereskedelem, vagyis a közgazdaság összes parancsnoki poziciói, megmaradtak a szovjethatalom kezében. A pártnak sikerült fordulatot elérni a gazdasági fronton. A gazdasági építés minden területén lassú, de biztos fellendülés kezdődött.

Az elért eredmények alapján Lenin kijelentette:

„Egy évig visszavonultunk. Most a párt nevében azt kell mondani: elég volt! Azt a célt, melyet a visszavonulásunkkal követtünk, elértük. Ez az időszak végefelé jár, vagy már

*) Lenin Gyüjtemény, XXIII. köt., 329. old. (oroszul).

véget is ért. Most más cél lép előtérbe — az erők átcsoportosítása."*) Ez az átcsoportosítás arra kellett, hogy az ország kapitalista elemei ellen új támadást intézhessünk. Lenin ezt így fejezte ki: „előkészület a *magántőke* elleni támadásra".**)

Lenin arra tanította a pártot, hogy megértse az új gazdasági politika kettős jellegét. Rámutatott arra, hogy a kapitalizmust ugyan engedélyeztük, de a közgazdaság összes parancsnoki pozíciói megmaradtak a proletárállam kezében. A kapitalista és a szocialista elemek között elkeseredett harc folyik. Ennek a harcnak során állandóan nőni fog a szocialista elemek szerepe, melyek majd legyőzik a kapitalizmus elemeit. A NEP-pel éppen erre számítottunk: a szocializmus győzelmére a kapitalizmus felett, az osztályok megsemmisítésére, a szocialista gazdaság fundamentumának felépítésére. Lenin a kongresszuson kijelentette: „Oroszország proletárállamának kezében teljesen elegendő gazdasági erő van arra, hogy biztosítsuk az átmenetet a kommunizmusba."***)

Az új gazdasági politika egy éve megmutatta a parasztságnak, hogy a szovjethatalom olyan rendszabályokat hoz, melyeket a parasztság széles tömegei megértenek, felfognak. A NEP megmutatta a parasztságnak, hogy a bolsevik párt gondoskodik mindennapi szükségleteiről és valóban segít neki; a NEP megmutatta, hogy a bolsevik párt keményen és tántoríthatatlanul halad célja felé; ez: a szocializmus felépítése országunkban, a munkásosztály és a parasztság szövetsége alapján, a munkásosztály vezetése alatt.

A kongresszuson Lenin többszörösen rámutatott arra, hogy a szocializmus győzelméhez okvetlen biztosítanunk kell a munkásosztály és a parasztság szövetségét, a szocialista ipar és a paraszti gazdaság összefogását. Azt tanította, hogy a paraszti tömeggel, az egyszerű, dolgozó parasztsággal összefogva kezdünk előrehaladni, lassan ugyan, de „viszont úgy, hogy az egész tömeg tényleg velünk együtt fog haladni. S ha majd

*) Lenin Összes Művei, XXVII. köt., 238. old. (oroszul)
**) Ugyanott, 213. old.
***) Ugyanott, 244. old.

ez a mozgás annak idején meggyorsul, akkor olyan gyors lesz, ahogy most mi álmodni se merjük."*)

Lenin mindenkinél jobban meg tudta találni a feladatok láncolatában a legfontosabb láncszemet, a központi feladatot, tömören és világosan meg tudta formulázni ezt a feladatot és kivitelére összpontosítani a párt egész erejét. Ily feladatnak tekintette Lenin ebben az időszakban a város és a falu közötti kereskedelmet, mert a szocialista ipar és a paraszti gazdaság összefogásának megvalósítására az út a város és a falu közötti áruforgalom fejlesztésén keresztül vezetett. És Lenin kiadta a jelszót: tanuljunk meg kereskedni, kultúr-módra kereskedni.

Lenin rámutatott arra, hogy a kommunisták legfőbb hiánya: a kultúra hiánya. Az, hogy nem értenek a vezetéshez a NEP viszonyai közt, amely gazdaságilag és politikailag biztosítja a lehetőséget a szocialista gazdaság fundamentumának megteremtésére. Lenin azt mondotta: *„ellenőrizni az embereket és ellenőrizni azt, hogy a feladatokat tényleg végrehajtsák* — ez, és mégegyszer ez, és csakis ez a tengelye egész munkánknak, egész politikánknak".**)

A kongresszuson Lenin élesen támadta a trockistákat (Sljápnikovot, Preobrazsenszkit és másokat), akik az új gazdasági politika ellen léptek fel és pánikot okoztak a párt soraiban.

A kongresszus zárszavát Lenin a pártnak szentelte, a párt tömörülésének, egyöntetűségének s annak a nagyobb eszmei és szervezeti egységnek, melyet a párt a X. kongresszustól a XI. kongresszusig terjedő időszakban elért.

Lenin mindennél többre becsülte a pártot, mint a tömegek élcsapatát, a szovjetállam vezető erejét. Rendkívüli jelentőséget tulajdonított a párt egységének, egyöntetűségének, tömörségének. „Ami »újat« ezen a kongresszuson elértünk, abból a legalapvetőbb, a legfőbb, a legfontosabb az, hogy élő bizonyítékát adtuk annak, hogy ellenségeinknek nincs igazuk, mikor egyre hangoztatták és hangoztatják, hogy pártunk elöregszik, elveszti esze és egész szervezete rugalmasságát.

*) Lenin Összes Művei XXVII. köt., 231—232. old. (oroszul).
**) Ugyanott, 179. old.

Nem, ezt a rugalmasságot mi nem vesztettük el."*)

Meg kellett valósítani azokat a történelmi feladatokat, melyeket Lenin tűzött ki a kongresszuson. A NEP után elő kellett készíteni a szocializmus győzelmes offenzíváját.

A kongresszus után a Központi Bizottság plénuma, Lenin javaslatára, Sztálin elvtársat, Lenin hűséges tanítványát és fegyvertársát választotta meg a Központi Bizottság főtitkárának. Sztálin elvtárs azóta szünet nélkül dolgozik ezen a poszton.

Lenin egészségét sebe, melyet 1918 nyara végén kapott és a rendkívül megfeszített munka, aláásták. Már 1921 tele óta kénytelen volt gyakran félbeszakítani munkáját.

1922 májusában Lenin egészségi állapota sokkal rosszabb lett. Ebben az időben a Moszkva melletti Gorkiban tartózkodott, ahová orvosai tanácsára átköltözött. Május végén a betegség hirtelen rosszabbra fordult és bekövetkezett az első szélütés, mely részleges bénulást okozott. Lenin egy ideig nem tudta jobb lábát és jobb karját mozgatni és zavar állt be beszélő képességében. Június közepén Vladimir Iljics egészsége kissé megjavult. Júliusban az orvosok megengedték, hogy legközelebbi barátait fogadja, de kikötötték, hogy politikai beszélgetéseket ne folytasson.

Sztálin elvtárs így ír az egyik ilyen találkozásról Gorkiban:

„Amikor július végén, másfélhónapos szünet után, először találkoztam Lenin elvtárssal, egy régi harcosra emlékeztetett, aki idegölő, szakadatlan harc után kipihente magát és a pihenő után frissebb lett. Friss és felüdült, de láthatók rajta a fáradság és kimerültség nyomai.

»Tilos ujságot olvasnom — jegyzi meg irónikusan Lenin elvtárs — tilos politikáról beszélnem, gondosan félretolok minden papírdarabkát, ami az íróasztalomon hever, mert hátha ujság és még fegyelemsértés jön ki belőle.«

Én nevetek és egekig dícsérem Lenin elvtárs fegyelmezettségét. Kineveljük az orvosokat, akik nem tudják megérteni, hogy a hivatásos politikusok, ha találkoznak, lehetetlen, hogy politikáról ne beszéljenek.

Meglepő Lenin elvtárs mohósága, mellyel kérdéseket tesz fel, s buzgalma, fékezhetetlen buzgalma, mely munkát akar. Látszik, hogy ki van éhezve. Az eszerek pöre, Génua és Hága, terméskilátások, pénz- és pártügyek — mindezek a kérdések egymásután villannak fel."**)

---

*) Lenin Összes Művei, XXVII. köt., 271. old. (oroszul).

**) J. Sztálin: Leninről, 11—12. old., (magyarul).

Lenint betegsége alatt gyakran látogatta meg Sztálin, aki a párt munkáját vezette. Lenin magához hivatta Sztálint, hogy megbeszélje vele a dolgok állását, hogy sok kérdést közösen megtárgyaljanak.

Lenin egészsége gyorsan helyreállt. Újra elkezdte a hivatalos levelezést, könyveket rendelt Gorkiba. Azt irta titkárainak: „Gratulálhatnak gyógyulásomhoz. Bizonyíték a kézírásom, mely már *kezd* emberi formát ölteni. Tessék könyveket előkészíteni számomra (és könyvjegyzékeket küldeni): 1. tudományos könyveket, 2. szépirodalmat, 3. politikait, (ezt legkésőbb, mert még nincsen megengedve)." Lenin teljes erejéből igyekezett visszatérni a pártmunkához és az állami munkához, amely nélkül az élet elképzelhetetlen volt számára.

Július közepén Sztálin ezt táviratozta Ordzsonikidzének: „Tegnap, másfél hónapos szünet után, az orvosok megengedték Iljicsnek, hogy meglátogassa barátait és néhány órát dolgozzon.

Voltam Iljicsnél és azt találtam, hogy végleg összeszedte magát. Ma már van tőle egy levélkénk, értesítésekkel a folyó politikai ügyekről.

Az orvosok azt hiszik, hogy egy hónap mulva már a régi módon kezdhet dolgozni."*)

1922 augusztusában a XII. összoroszországi pártkonferencia üdvözletét küldte a proletárforradalom vezérének, aki betegsége miatt nem lehetett jelen a konferencián. Lenin Sztálinon keresztül válaszolt:

„Elvtársak — mondotta Sztálin a konferencián — közölnöm kell, hogy ma Lenin elvtárshoz hívtak és hogy Lenin elvtárs, feleletül a konferencia üdvözletére, felhatalmazott köszönete átadására. Reményének adott kifejezést, hogy már nincsen távol az a nap, amikor visszatérhet közénk a munkára."

1922 október 2-án Lenin Gorkiból visszatért Moszkvába és valóban újra dolgozni kezdett. Már másnap elnökölt a Népbiztosok Tanácsa ülésén. Október 5-én résztvett a Központi

*) „Zárja Vosztóka" („Kelet hajnala") 25. sz. 1922 július 18.

Bizottság plénumának ülésén. Lenin visszatérte a munkába nagy öröm volt a pártnak és az összes dolgozóknak.

Az orvosok szigorú rezsimet írtak elő Leninnek, arra törekedtek, hogy Lenin napi öt órára korlátozza munkáját: 11-től 2-ig és 6-tól 8-ig. A vasárnapon kívül hetenként még egy napot kellett teljes pihenéssel töltenie. (Vladimir Iljics a szerdát választotta.) De Lenin nem tartotta be az orvosok rendeleteit. Már az első naptól fogva teljes egészében végezte el munkáját. Reggel 9 óra 30 perckor lépett be dolgozó szobájába és rengeteg ujságot nézett át. 10 óra 45 perckor meghallgatta a titkár jelentését. 11 órakor megkezdődött a megfeszített munka. Amikor 2 órakor hazament, egész halom iratot vitt magával és 6 órakor visszatérve egy csomó megbízást adott titkárainak. Vladimir Iljics nem ritkán a második pihenő napját is munkában töltötte. Itt közöljük a titkárok feljegyzéseit az egyik ilyen „pihenőnapról": „November 1. Nappal. Tanácskozás Sztálin részvételével. Este 7-től 8-ig két olasz elvtárs, 8 óra 30 perckor Vladimir Iljics hazament."

Október 31-én Lenin beszédet tartott az összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság ülésén. Ez volt betegsége után első felszólalása. Mindenki nagy izgalommal várta ezt a beszédet. Maga Vladimir Iljics is izgatott volt. Beszélt a Vörös Hadsereg és a szovjetdiplomácia ragyogó győzelméről: a szovjetföld utolsó megszállt területe, Vladivosztok, megszabadult a japán intervenciósoktól. Azt mondta, hogy Szovjet-oroszország még jóval szegényebb ugyan, mint a kapitalista országok, de olyan gyorsasággal fogja utólérni őket, amilyenről azok még csak nem is álmodhatnak. „A fantasztikus gyorsaságában bármiféle változásnak minálunk senki sem hisz, de annál inkább hisz a valóságos gyorsaságban, abban a gyorsaságban, mely nagyobb, mint a történelmi fejlődés bármely korszakában — ebben a gyorsaságban, föltéve, hogy a haladást valóban forradalmi párt vezeti, ebben a gyorsaságban mi igenis hiszünk s ezt a gyorsaságot bármi áron is, el fogjuk érni."*)

*) Lenin Összes Művei, XXVII. kot., 318. old. (oroszul).

November 13-án Lenin beszédet tartott a Kommunista Internacionále IV. kongresszusán: „Az orosz forradalom öt éve és a világforradalom kilátásai." Bármily nehéz volt is a tönkretett szovjetország helyzete a kapitalista környezetben, Lenin rendíthetetlenül hitt a győzelemben és a NEP első eredményeinek kitünő kilátásairól beszélt.

„A lefolyt másfél év pozitíve és abszolute azt bizonyítja, hogy a vizsgát megálltuk", — jelentette ki büszkén. A NEP után, mondotta Lenin, általános fellendülést értünk el. Megszilárdítottuk a munkások és parasztok szövetségét, megjavítottuk a munkásosztály helyzetét, stabilizáltuk a rubelt, fokoztuk a könnyűipar termelését. „Már most is megvannak a bizonyítékaink arra, hogy mi, mint állam, képesek vagyunk kereskedelmet folytatni, meg tudjuk tartani a mezőgazdaság és az ipar szilárd pozicióit és haladni tudunk előre." A nehézipar még igen súlyos helyzetben van. „A nehéziparnak államsegély kell" — mondotta Lenin. — „Ha nem tudjuk megadni, akkor végünk van, mint civilizált államnak, nem is beszélve szocialista államról." De a szovjetországnak hatalmas belső fölhalmozási forrásai vannak. És Lenin örömmel közölte a nemzetközi proletariátus képviselőivel, hogy, a NEP eredményeképpen, a szovjethatalom már összegyüjtötte az első húszmillió aranyrubelt és az egészet a nehézipar helyreállítására és fejlesztésére szánja, hogy mindenen, még az iskolákon is, takarékoskodni fog. „Ennek így kell lennie, mondotta Lenin, mert tudjuk, hogy ha nem mentjük meg a nehézipart, ha nem állítjuk helyre, akkor semmiféle ipart nem építhetünk és ipar híjján mint önálló ország egyáltalán elpusztulunk." Lenin a legnagyobb határozottsággal és hajthatatlansággal jelentette ki: „Megragadtuk a hatalmat a munkások számára és az a cél áll előttünk, hogy megteremtsük a szocialista rendet e hatalom segítségével."*)

Lenin németül beszélt. A beszéd egy órát vett igénybe és a kongresszus izgalommal és mélységes figyelemmel hallgatta. De Leninnek már nehezére esett a beszéd. Látszott, hogy meg-

*) Lenin Összes Művei, XXVII. köt., 345, 349, 350. old. (oroszul).

erőlteti magát. Az előadás után nagyon fáradt volt. Jelentkezett a betegség.

Egy héttel utóbb, 1922 november 20-án, Lenin beszédet tartott a Moszkvai Szovjet plénumán. Összefoglalva a szovjethatalom ötéves fennállásának eredményeit, a következő szavakkal fejezte be beszédét:

„Mi a szocializmust belevittük a mindennapi életbe és ott kell rendbejönnünk. Ez mai napunk feladata, ez korszakunk feladata. Engedjék meg, hogy végül abbeli meggyőződésemnek adjak kifejezést, hogy bármennyire nehéz is ez a feladat, bármennyire új is előbbi feladatunkhoz képest, bármennyi nehézséget okoz is nekünk, — mindnyájan együtt, ha nem is holnap, hanem néhány év mulva, mindnyájan együtt megoldjuk ezt a feladatot, ha bármibe kerül is, és a NEP Oroszországából szocialista Oroszország lesz.“*)

Ez volt Lenin utolsó felszólalása az ország előtt.

*) Lenin Összes Művei, XXVII. köt., 366. old. (oroszul).

XIII

LENIN egészsége hanyatlott. Makacsul elnyomva a betegséget, Lenin folytatja a munkát. Elnököl a Népbiztosi Tanács ülésén. Mint annak előtte, érdeklik a legkülönbözőbb kérdések: a pénzügyek, az elektromos ipar, a koncessziók, a hajók tatarozása, a népszámlálás és számtalan egyéb kérdés. Embereket fogad, beszélgetéseket folytat, leveleket ír, rengeteg megbízást ad. Üdvözletet küld a Kommunista Ifjúsági Internacionále III. kongresszusának, az össz-ukrán szovjetkongresszusnak, a szovjet állami tisztviselők és közoktatásügyi tisztviselők szakszervezeti kongresszusának. Gondja van Marx és Engels levelezésének népszerű kiadására. Részletesen átgondolja a külpolitika, a háborús veszedelem elleni harc kérdéseit, megjegyzéseket ír a szovjetdelegáció feladatairól a hágai béke-kongresszuson.

Lenin munkájának ez utolsó heteiben sokat foglalkozott a szovjetállam további megszilárdulásához vezető utak kérdésével. A forradalom egész ideje alatt a szovjetnépek barátságát kovácsolta, közvetlenül vezette a nemzeti szovjetköztársaságok megalakulását. Az ország védelme, a szocializmus építésének feladatai, az összes szovjetnemzetiségek sokoldalú fejlesztése — mindez sürgősen azt követelte, hogy a szovjetország népeinek szövetsége továbbra is minden irányban megszilárduljon. Napirendre került a szovjetköztársaságok szorosabb, egységes szövetségi államba való egyesülésének kérdése. Az össz-ukrán szovjetkongresszusnak 1922 december

10-én küldött üdvözletében Lenin azt írta, hogy a köztársaságok egyesülésének kérdése a legfontosabb kérdések egyike, hogy „ennek a kérdésnek helyes megoldásától függ államapparátusunk további szervezése".*)

1922 december végén a X. összoroszországi és az I. összszovjetuniói szovjetkongresszuson Lenin és Sztálin javaslatára elfogadták a történelmi jelentőségű határozatot a szovjetnépek önkéntes állami egyesüléséről a Szocialista Szovjetköztársaságok Szövetségében (SzSzKSz).

Lenin ezeken a kongresszusokon nem vett részt. Készült a X. összoroszországi szovjetkongresszuson tartandó beszédére, megírta a kormány működéséről szóló beszámolójának vázlatát, hivatalos levelezést folytatott. Rövidesen azonban ismét rosszabbodás állt be egészségi állapotában.

1922 december 12-én dolgozott utóljára a Kreml-beli dolgozószobájában.

A titkárok feljegyzéseiben a következő áll erről a napról: „December 12-én reggel Vladimir Iljics megérkezett Gorkiból és 11 óra 15 perckor lépett dolgozószobájába. Ott rövid ideig tartózkodott és hazament. 12 órakor viszajött, fogadta Cjurupát, aki 2 óráig volt nála. 2 órakor elhagyta dolgozószobáját és estére semilyen megbizást nem adott. Este: Vladimir Iljics 5 óra 30-tól kezdve volt dolgozószobájában. Néhány percig telefonon beszélgetett. 6 óra 45 perckor nála volt Dzerzsinszki, 7 óra 45 perckor a Külkereskedelmi Népbiztosság egyik munkatársa. 8 óra 15 perckor Vladimir Iljics hazament."

A betegség nem csökkentette Lenin akaraterejét, energiáját, kielégíthetetlen munkavágyát. Számos kérdés nyugatlanította. December 13-án Sztálinnak a Központi Bizottság plénuma számára diktált levelet, melyben határozottan ragaszodott a külkereskedelmi monopólium fenntartásához. Lenin akkor a spekulánsok, a „nepmanok" és kulákok védőjének bélyegezte Bucharint, mert az a külkereskedelmi monopólium megszüntetését javasolta:

---

*) Lenin Összes Művei, XXVII. köt., 378. old (oroszul).

A Központi Bizottság Sztálin vezetése alatt lefolyt plénuma Lenin útmutatásának megfelelően határozott és erélyesen visszaverte a külkereskedelmi monopólium teljessége ellen intézett merényletet.

Tekintettel Lenin egészségének leromlására, az orvosok teljes pihenést rendeltek el. Az utolsó két-három nap folyamán, mielőtt Lenin elhagyta volna Moszkvát, lakásán fogadta az elvtársakat, leveleket diktált, megbízásokat adott, rendelkezett, hogy hová, milyen könyveket küldjenek. Lenin nem szívesen beszélt a betegségéről és majdnem sohasem panaszkodott. De ez alkalommal azt mondta, hogy rosszabbul érzi magát, nem aludt az éjszaka.

Lenin ismerte állapotának komolyságát. December 15-én azt írta Sztálinnak: „Befejeztem ügyeim elintézését és nyugodtan elutazhatom... Csak egy dolog marad, ami rendkívül nyugtalanít — az, hogy nem szólalhatok fel a szovjetkongresszuson. Kedden itt nálam lesznek az orvosok és megtárgyaljuk, van-e legalább némi lehetősége annak, hogy felszólalhassak. Ha le kellene mondanom róla, azt nagyon kellemetlennek tartanám magamra, hogy többet ne mondjak. A beszéd vázlatát már néhány nappal ezelőtt megírtam. Ezért azt javaslom, hogy valaki más ugyan tovább is készüljön a felszólalásra helyettem, de azért szerdáig tartsa fenn a lehetőséget, hogy a beszédet én fogom tartani. Esetleg a rendesnél sokkal rövidebben, például csak háromnegyedóráig. Egy ilyen beszéd egyáltalán nem akadálya annak, hogy a helyettesem is megtartsa beszédét, (bárkit bíznak meg vele), de hogy beszéljek, az azt hiszem, hasznos lesz politikai és személyi szempontból is, mert elejét veszi annak, hogy nagy izgalom támadjon."

Betegségének újabb súlyosbodása nem engedte meg Leninnek, hogy felszólaljon a szovjetkongresszuson. Kiutazását Moszkvából Gorkiba elhalasztották.

Az egész párt, az összes dolgozók, mint saját nagy fájdalmukat élték át Lenin betegségét. Mindenki aggódott szeretett vezére életéért.

De Lenin súlyos betegen sem hagyta abba munkáját a for-

radalomért, a szocialista hazáért, melynek egész erejét, egész életét szentelte.

1923 első két hónapjában némi javulás állt be Lenin egészségi állapotában. Ez idő alatt Lenin egész sor igen fontos cikket írt: január 2-án tollba mondja „Napló-lapok" c. cikkét, január 4-én és 6-án „A szövetkezetekről" c. cikkét; január 9-én, 13-án, 19-én, 22-én és 23-án — „Hogyan szervezzük át a Munkás és Paraszt Ellenőrzést"; január 16-án és 17-én „Forradalmunkról"; február 2-án, 4-én, 5-én, 6-án, 7-én és 9-én — „Inkább kevesebbet, de jobban" c. cikkét.

Lenin megszokta, hogy cikkeit maga írja. A gyorsírónő, akinek Lenin „Inkább kevesebbet, de jobban" c. cikkét diktálta, még akkor, február, 6-én azt írta: „Átnézve a cikket, Vladimir Iljics mentegetőzött, beszélt régi szokásáról, hogy mindig írt és nem diktált; hogy most érti, miért nem elégítették ki a gyorsírók; megszokta, hogy maga előtt lássa a kézírását, megálljon a munkában, nehezebb helyeken átgondolja azt a részt, ahol »belebonyolódott«, fel és alá járjon a szobában, sőt egyszerűen elszaladjon valahová sétálni; és most is gyakran szeretné kezébe venni a ceruzát, hogy írjon, vagy maga javítson. Említette, hogy már 1918-ban megpróbálta cikkét gyorsírónak diktálni: és amikor úgy érezte, hogy »beleragad«, zavarában egyre gyorsabban és gyorsabban, »hihetetlen« gyorsasággal diktált és ez arra vezetett, hogy kénytelen volt az egész kéziratot elégetni. Utána leült és megírta »A renegát Kautskyt«, amivel meg volt elégedve."

Lenin utolsó cikkében összefoglalta a forradalom éveiben végzett munka eredményeit. A forradalom összes alapvető kérdéseit — a proletárdiktatúra, az államapparátus, a gazdasági politika, a parasztsághoz való viszony, az ország védelme, a külpolitika, a pártegység kérdéseit újra végiggondolta

Lenin cikkeiben rendkívüli erővel újra hangsúlyozza, hogy a szocializmus győzelme országunkban lehetséges. A szovjetköztársaságnak, mondotta, „mindene megvan, ami a teljes szocialista társadalom felépítéséhez szükséges". Lenin újra, meg újra rámutatott a nehéziparnak mint a szocializmus alapvető anyagi bázisának a jelentőségére. A párt feladata: „átül-

ni a paraszti, muzsikos, legnyomorultabb gebéről, a tönkrement paraszti ország kényszerű takarékosságának megfelelő gebéről arra a paripára, melyet a proletariátus akar, melyet lehetetlen nem akarnia: — a nagy gépipar, az elektromosítás, a Volchovsztrój stb. lovára".*)

Lenin azt tanította, hogy csak hatalmas nehézipar lehet szilárd alapja annak, hogy a szovjetállam függetlensége megszilárduljon és védelmi képessége megerősödjön.

Lenin nem egyszer mutatott rá arra, — és a bolsevik párt hajthatatlanul követte ezt a lenini utasítást, — hogy a munkásosztály csakis szövetségben a parasztsággal építheti és kell építenie a szocializmust. Azért is vezette be a NEP-et, hogy biztosítsa a parasztság részvételét a szocialista építésben. Hátramaradt még annak az elméletileg is, gyakorlatilag is rendkívül fontos feladatnak a megoldása: hogyan, milyen uton, milyen eszközökkel építendő fel a szocializmus a parasztsággal szövetségben, melyik láncszemet kell megragadni, hogy biztosítsuk a parasztság bevonását a szocialista társadalom építésébe. Lenin utolsó cikkeiben zseniálisan oldotta meg ezt a feladatot: kidolgozta *a szövetkezeti tervet a parasztság bevonására a szocialista termelésbe.*

Lenin, a szovjetország viszonyai között, általában a szövetkezetekben és különösen a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben látta azt az útat, melyen a parasztság áttérhet a kis magángazdaságról a nagy társas termelési üzemre.

A szövetkezeti elv meghonosítása először a termékek értékesítése terén s azután a mezőgazdasági termékek termelése terén — ez az a parasztok milliói számára elérhető és megérthető út, amelyen őket a szocialista építésbe bevonjuk.

„Az, hogy az összes nagy termelőeszközök az állam kezében vannak, az, hogy az államhatalom a proletariátus kezében van, az, hogy ez a proletariátus szövetségben van a kis- és törpe-parasztok millióival, az, hogy a proletariátus vezetőszerepe a parasztsággal szemben biztosítva van stb. — vajjon nem minden-e ez, ami ahhoz szükséges, hogy a szövetkezet-

*) Lenin Összes Művei, XXVII. köt., 417. old. (oroszul).

ből, egyes-egyedül a szövetkezetből, melyet régebben lekicsinylőleg szatócskodónak neveztünk s amelyet ma, a NEP alatt, bizonyos tekintetben szintén joggal kezelhetünk ugyanúgy, vajjon nem minden-e ez, ami szükséges ahhoz, hogy a teljes szocialista társadalmat felépítsük? Ez még nem a szocialista társadalom felépítése, de minden, ami ehhez a felépítéshez szükséges és elegendő."*)

Lenin szövetkezeti terve hatalmas lépés annak a lenini elméletnek a fejlődésében, mely a szocializmusnak országunkban való győzelméről szól

Lenin utolsó cikkeiben különös figyelmet szentelt a nemzeti kérdésnek és a szovjetköztársaság külpolitikájának. Lenin lefektette a szocialista állam külpolitikájának alapjait. A szovjetdiplomácia nem egy ragyogó győzelmet aratott Lenin vezetése alatt. Külpolitikánknak, tanította Lenin, függetlennek és önállónak kell lennie, a szovjetállam érdekeiből, a szocializmus érdekeiből kell kiindulnia. Az egész időszakra, míg a szocializmus végleg nem győz az egész világon, külpolitikánk főszabálya az, hogy kihasználjuk az imperialisták táborában levő ellentéteket, hogy megnehezítsük az egységfront kialakulását a szovjetország ellen. Ugyanakkor a szovjethatalomnak egy percre sem szabad csökkentenie a szocialista állam védelmi képességének megerősítéséért folyó harcot.

1923 márciusában Lenin egészségi állapota ismét rosszabb lett. Március 9-én újabb, ezuttal igen súlyos rohama volt. Lenin ágynak esett.

Nem vehetett részt a párt 1923 áprilisában összeülő XII. kongresszusának munkáiban. Mióta a bolsevikok elfoglalták a hatalmat, ez volt az első kongresszus, melyen Lenin nem lehetett jelen.

A XII. pártkongresszus határozataiban tekintetbe vette Lenin összes útmutatásait, melyeket utolsó cikkeiben és leveleiben adott. Lenin javaslatára, melyet írásban küldött a kongresszusra, a XII. pártkongresszus egy szervben egyesítette a

*) Lenin Összes Művei, XXVII. köt., 392. old. (oroszul).

Központi Ellenőrző Bizottságot és a Munkás és Paraszt Ellenőrzést. Erre a szervre fontos feladatok hárultak: pártunk egységének védelme, a párt és az állami fegyelem megerősítése, a szovjetállam apparátusának javítása minden módon.

Májusig nem állt be semmiféle észrevehető javulás Lenin állapotában. Május közepén átvitték Lenint Gorkiba. Ott, július második felétől kezdve, Lenin egészségi állapota ismét javulni kezdett.

1923 október 19-én Lenin néhány órára Moszkvába jött. Elment a lakására, benézett az ülésterembe, bement Kremlbeli dolgozószobájába, átkocsizott a főváros központi uccáin, bement a mezőgazdasági kiállításra és újra visszatért Gorkiba.

Ekkor látta Lenin utoljára Moszkvát.

1924 január 21-én, este 6 órakor, váratlanul rosszra fordult a betegség. Lenin elvesztette eszméletét. 6 óra 50 perckor agyvérömlés következtében meghalt.

Meghalt az, „aki magában testesítette meg az egész orosz forradalmat, aki kitermelte agyában, előkészítette, megvalósította, megmentette. Lenin a legnagyobb és minden tekintetben a legtisztább a történelem alkotói közül, az az ember, akinél többet senki sem tett az emberekért" (Barbusse).

Lenin, a vezér, a tanító, halála súlyos csapás volt a pártra, a munkásosztályra, országunk néptömegeire, az egész világ dolgozóira.

Ujjongással fogadták Lenin halálát az imperialisták táborában: azt hitték, hogy Lenin nélkül elpusztul a proletárdiktatúra. És azoknak is megnőtt a szarva Lenin halálakor, akik a pártot le akarták téríteni a lenini útról; azt hitték, hogy Lenin nélkül sikerül a lenini pártot megfosztani bolsevizmusától.

Az ellenség kegyetlenül elszámította magát. Nem vette tekintetbe azt, hogy Lenin pártjának kezébe győzhetetlen fegyvert, félelmetlen és világos gondolatai fegyverét, a leninizmus fegyverét adta. Lenin beoltotta pártjába a maga lángoló gyűlöletét a burzsoá rend iránt, a maga vasakaratát mely e rend szétzúzására, a kommunizmus megteremtésére irányult. Lenin

megtanította ezt a pártot arra, hogy a nehézségektől ne féljen, fáradságnak, csüggedésnek, ingadozásnak ne engedjen.

Január 21-ről 22-ére virradó éjszaka összegyűlt a bolsevik párt Központi Bizottságának plénuma.

Január 22-én a Központi Bizottság a párthoz, az összes dolgozókhoz fordult, hírül adta Lenin halálát.

A jelentésben ez áll:

„Január 21-én befejezte élete útját Lenin elvtárs.

Meghalt az az ember, aki acélos pártunkat alapította, évről-évre építette és vezette a cárizmus csapásai alatt, tanította és edzette az áldz harcban a munkásosztály árulói, a jelemások, az ingadozók, a renegátok ellen. Meghalt az az ember, akinek vezetése alatt a bolsevikok megingathatatlan sorai harcba mentek 1905-ben, visszavonultak a reakció idején, újra támadtak, első soraiban álltak az önkényuralom ellen küzdőknek, szét tudták zúzni, le tudták leplezni, meg tudták dönteni a mensevikek és eszerek szellemi uralmát. Meghalt az az ember, akinek harcos vezetése alatt pártunk, puskaporfüsttől körülvéve, erős kézzel tűzte ki az egész országban Október vörös zászlaját, elsöpörte az ellenség ellenállását, szilárdan megalapította a volt cári Oroszországban a dolgozók uralmát. Meghalt a Kommunista Internacionále megalapítója, a világkommunizmus vezére, a nemzetközi proletariátus szeretettje és büszkesége, az elnyomott Kelet lobogója, a munkásdiktatúra feje Oroszországban.

A proletariátus nagy felszabadító mozgalmának története Marx óta még soha létre nem hozott olyan gigászi nagyságot, mint a mi elhunyt vezérünk, tanítónk, barátunk. Mindazt, ami a proletariátusban igazán nagy és hősies — a rettenthetetlen ész, az acélos, törhetetlen, szívós, mindent legyűrő akarat, a szent gyűlölet, halálos gyűlölete rabságnak és elnyomatásnak, a forradalmi szenvedély, mely hegyeket mozgat meg, a határtalan hit a tömegek alkotó erejében, az óriási szervező lángelme — mindez csodálatosan testet öltött Leninben, akinek neve jelképe lett az új világnak nyugattól keletig, déltől északig.

Lenin látni tudta, mint senki más, a nagyot és a kicsit, meg

tudta jósolni a leghatalmasabb történeti fordulatokat s egyszersmind számba tudta venni, ki tudta aknázni a legkisebb részletet is; tudott, ha kellett, ádázul támadni és tudott, ha kellett, visszavonulni, hogy új támadást készítsen elő. Nem ismert semminő megmeredt formulát, semminő hályog nem volt bölcs, mindenlátó szemén. Mert a proletársereg számára született vezér, a munkásosztály lángelméje volt.)*

Január 21—23-án a párt Központi Bizottságának tagjai, élükön Sztálin elvtárssal a kormány tagjai, a II. szovjetúniói szovjetkongresszus és a moszkvai munkásszervezetek küldöttségei Gorkiba utaztak. Odamentek a környező falvak parasztjai is.

Január 23-án 10 órakor reggel Lenin koporsóját vállon vitték a geraszimovói állomásra és délután 1 órakor a gyászvonat megérkezett Moszkvába.

A legközelebbi barátok és elvtársak, lobogók erdejében, emberek százezreinek sorfalai között vitték vállon a koporsót a szakszervezeti oszlopterembe. A dermesztő hideg ellenére január 23-tól 27-ig, négy napon át. százezrével jöttek a munkások és parasztok, vörös katonák és alkalmazottak, Moszkva és más városok küldöttségei, a kapitalista országok munkásdelegációi az oszlopterembe, hogy elbúcsúzzanak vezérüktől.

Január 27-én 9 órakor reggel a szakszervezeti házból a koporsót Lenin tetemével átvitték a Vörös-térre, ahol a nép elbucsúzott vezérétől. Délután 4 órakor megzendült a gyászinduló, felbúgott ezer meg ezer gyár szirénája, dörgött az ágyúk sortüze. Lenin koporsóját átvitték a mauzoleumba.

Ide, a Vörös-térre, a mauzóleumhoz özönlenek most a világ minden sarkából az emberek milliói, hogy emlékükbe és szívükbe véssék az emberiség géniuszának, Leninnek hatalmas alakját.

Lenin temetése napján a nemzetközi proletariátus ötperces, általános munkaszünetet tartott. Megálltak az automobilok és a vonatok, megállt a munka az üzemekben és a gyárakban

---

*) A SzK(b)P határozatai, I. rész, 557. old. (oroszul).

Az egész világ dolgozói a legmélyebb fájdalommal kisérték sírjához atyjukat és tanítójukat, legjobb barátjukat és védelmezőjüket — Lenint.

A Szovjetunió munkásosztálya Lenin halálára azzal felelt, hogy még szorosabban tömörítette sorait a lenini párt köré.

A vezér halála megmutatta, hogy milyen közel áll pártunk a munkástömegekhez és hogy a munkások milyen nagyra becsülik a lenini pártot. A pártba a munkások ujabb tízezrei léptek be. Rövid idő alatt több mint kétszáznegyvenezer munkás lépett be a pártba. Azok léptek be, akik a párt ügyéért, Lenin ügyéért készek voltak életüket is odaadni. Ez volt a párt „lenini behívója".

Lenin zászlaját a bolsevik párt legjobb fia, Lenin ügyének méltó örököse és nagy folytatója — Sztálin vette kézbe és vitte tovább.

1924 január 26-án megnyílt a II. szovjetkongresszus gyászülése. Nehéz szavakban kifejezni, milyen feszült figyelemmel hallgatta a kongresszus Sztálint. Lenin és Sztálin élete és tevékenysége már a bolsevik párt építésének hajnalán forrt össze a forradalomért vívott küzdelemben. Sztálin — Lenin hű tanitványa és harcos fegyvertársa — folytatja Lenin halhatatlan ügyét.

Sztálin elvtárs beszéde rendkivüli erővel hatott. Sztálin elvtárs a párt nevében esküt tett. Ezt mondta:

„Mi, kommunisták különös emberek vagyunk. Különös anyagból vagyunk mi gyúrva. Mi a nagy proletár hadvezérnek, Lenin elvtársnak hadserege vegyunk. Nincs nagyobb tisztesség, mint ehhez a hadsereghez tartozni. Nincs nagyobb tisztesség, mint tagja lenni annak a pártnak, melynek alapítója és vezetője Lenin elvtárs volt...

Mikor elment tőlünk Lenin elvtárs, örökbe hagyta ránk, hogy tartsuk magasra és őrizzük meg tisztán a párttag magasztos fogalmát. Esküszünk neked Lenin elvtárs, hogy becsülettel teljesítjük ezt a te végső akaratodat!...

Mikor elment tőlünk Lenin elvtárs, örökbe hagyta ránk, hogy úgy őrizzük pártunk egységét, mint a szemünk világát.

Esküszünk neked Lenin elvtárs, hogy becsülettel teljesítjük ezt a végső akaratodat is! . . .

Mikor elment tőlünk Lenin elvtárs, örökbe hagyta ránk, hogy őrizzük és erősítsük a proletariátus diktatúráját. Esküszünk neked Lenin elvtárs, hogy erőnket nem kímélve, rajta leszünk, hogy becsülettel teljesítsük ezt a végső akaratodat is! . . .

Mikor elment tőlünk Lenin elvtárs, örökbe hagyta ránk, hogy minden erőnkkel erősítsük a munkások és parasztok szövetségét. Esküszünk neked Lenin elvtárs , hogy becsülettel teljesítjük ezt a végső akaratodat is! . . .

Lenin elvtárs fáradhatatlanul beszélt nekünk arról, hogy feltétlen szükség van országunk népeinek önkéntes szövetségére, hogy feltétlen szükség van testvéri együttműködésükre a szövetséges köztársaságok keretében.

Mikor elment tőlünk Lenin elvtárs, örökbe hagyta ránk, hogy erősítsük és szélesítsük a köztársaságok szövetségét. Esküszünk neked Lenin elvtárs, hogy becsülettel fogjuk teljesiteni ezt a végső akaratodat is! . .

Lenin nem egyszer mutatott rá arra, hogy a Vörös Hadsereg megerősítése, színvonalának emelése, pártunk egyik legfontosabb feladata. . . Esküdjünk meg elvtársaim, hogy erőinket nem kímélve, erősíteni fogjuk Vörös Hadseregünket, Vörös Hajóhadunkat. . .

Mikor elment tőlünk Lenin elvtárs, örökbe hagyta ránk, hogy legyünk hívek a Kommunista Internacionále elveihez. Esküszünk neked Lenin elvtárs, hogy életünket sem kímélve, erősíteni és fejleszteni fogjuk a világ dolgozóinak szövetségét: a Kommunista Internacionálét!")*

A bolsevik párt esküje volt ez, vezérének, Leninnek, aki örökké élni fog. A bolsevikok, a megjárt útra visszatekintve, büszkén elmondhatják: ezt az esküt becsülettel teljesítjük.

* * *

Lenin egész életét maradéktalanul a munkások és parasztok felszabadításának szentelte a tőke nyomása, a kapitalis-

*) J. Sztálin: Leninről, 14., 15., 16., 17., 18. old. (magyarul).

ták és földesurak hatalma alól; egész életét a szocializmus felépítésének szentelte.

Lenin élete és tevékenysége összeolvad a nagy és hősies bolsevik párt tevékenységével, melynek ő volt a megteremtője.

Lenin a forradalom lángelméje volt. Az új korszak kiélezett osztálycsatáiban, a háborúk és forradalmi megrázkódtatások korszakában Lenin a néptömegek élén haladt. Az ő vezetése alatt aratott győzelmet a nagy Októberi Szocialista Forradalom a Szocialista Szovjetköztársaságok Szövetségében. Ez a forradalom gyökeres fordulatot jelentett az emberiség világtörténelmében, fordulatot a régi, kapitalista világból az új, a szocialista világba.

Az első bolsevik forradalom kiragadta a föld első százmilliónyi emberét az első imperialista világháború béklyóiból, az imperializmus poklából. A következő forradalmak, mondotta Lenin, az egész emberiséget fogják kiragadni az imperialista háborúk és a kapitalista világ karmaiból.

„Jogunk van büszkének és boldognak lenni — írta Lenin — hogy elsőkül lett osztályrészünkké a földkerekség egyik szögletében leteperni azt a vadállatot, a kapitalizmust, amely vérrel áztatta a földet, éhségbe, elvadulásba kergette a népet és amely elkerülhetetlenül és hamar elpusztul, bármilyen szörnyen vadállati formában nyilvánul is meg halálát megelőző dühöngése."

Lenin — a bolsevik párt zseniális vezetője, a munkásosztály vezére és tanítója. Új tipusú vezető — egyszerű és szerény, akit ezernyi szálak szorosan fűznek a tömegekhez, az új tömegek vezére — az emberiség legmélyebb „aljáról" felkerült egyszerű és közönséges tömegeké, akik fölszabadító harcra keltek föl. És Lenin egyszersmind — minden idők és népek nagy lángelméje, aki fel van fegyverezve az emberi tudás és kultúra minden kincsével és tökéletesen ura a proletariátus mindent legyőző fegyverének, a forradalmi marxizmusnak.

Az emberi társadalmat átalakító forradalmi tevékenységét Lenin a marxizmus gránit-alapjára építette A marxizmusban rejlő valamennyi kincset birtokába vette. „Lenin — mondotta

Sztálin elvtárs — Marx és Engels leghívebb és legkövetkezetesebb tanítványa volt és marad, aki teljes egészében a marxizmus elveire támaszkodik."

Végtelen volt szeretete a tudományos kommunizmus megalapítóinak minden szava, minden gondolata iránt. A legerélyesebben, a legszenvedélyesebben bélyegezte meg azokat, akik a marxista elmélettel szemben gyakorolt „kritika szabadságát" próbálták hirdetni s ennek örve alatt burzsoá eszméket akartak becsempészni. Lenin kíméletlenül leleplezte mindazokat, akik szavaikban hűséget esküdöztek Marxnak és Engelsnek, tetteikben pedig elárulták a marxizmust. Lenin megvédte és visszaállította Marx és Engels valódi nézeteit, megtisztította a marxizmus eszméit minden opportunista elferdítéstől.

Ugyanakkor Lenin sokszor hangsulyozta, hogy a marxizmus nem dogma, hanem a cselekvés vezérfonala, hogy a marxista elméletet tovább kell vinni, fejleszteni kell minden irányban. Kijelentette, hogy szükség van „Marx elméletének *önálló* feldolgozására, mert ez az elmélet csak **általános** *vezető* irányelveket ad. melyeket a *részletekben* másképpen kell alkalmazni Angliára, mint Franciaországra, másképpen Franciaországra, mint Németországra, másképpen Németországra, mint Oroszországra". Azt tanította, hogy nem szabad ragaszkodni a marxizmus régi megoldásaihoz, ha a megváltozott helyzet új megoldásokat követel. Érteni kell ahhoz, hogy új történeti viszonyok, új körülmények elemzésénél a marxista kutatás módszereit alkalmazzuk.

És Lenin, a tudomány korifeusa, a materialista dialektika utólérhetetlen mestere — merészen törte át a régi és elavult nézeteket, új, az élet által felvetett kérdéseket helyezett előtérbe és oldott meg.

Nincsen a tudásnak és a gyakorlatnak a munkásosztály felszabadító harcával összefüggő olyan területe, melyet Lenin ne gazdagított volna nagyszerű eszmékkel. Nem volt a 19. század végén és a 20. század első negyedében olyan többé-kevésbé jelentős esemény, olyan többé-kevésbé komoly jelenség a tudomány és a dolgozó tömegek forradalmi harcának

területén, melyet Lenin műveiben zseniálisan meg ne világított volna.

Lenin megsokszorozta a marxizmus eszmei gazdagságát az új korszak tapasztalatai alapján. *Lenin továbbfejlesztette a marxizmust, új, magasabb fokra emelte.* Ő a *leninizmus* megteremtője. Sztálin elvtárs klasszikus meghatározását adta a leninizmusnak: „A leninizmus az imperializmus és a proletárforradalom korszakának marxizmusa. Pontosabban: a leninizmus a proletárforradalom elmélete és taktikája általában, a proletárdiktatúra elmélete és taktikája különösen." Sztálin elvtárs megmutatta Marx és Lenin tanításának egységét és folytatólagosságát és zseniálisan megvilágította mindazt az újat, amivel Lenin gazdagította a marxizmus kincstárát.

Lenin tanítása világítótorony, mely megvilágítja a dolgozók szabadságharcának győzelmes útját. Lenin eszméi, hatalmukba kerítve a tömegeket, a társadalom szocialista átalakulásának hatalmas erőivé lettek. A leninizmus az egész világon a proletárok és a dolgozók millióinak lobogója.

Lenin az orosz nép hűséges fia volt. Tele volt nemzeti büszkeséggel, büszke volt arra a népre, mely hatalmas, életképes államot teremtett, mely a külföldi hódítók ellen vívott százados harcban megvédte államát s amely gazdag, virágzó kultúrát, haladó tudományt és művészetet hozott létre. Lenint nemzeti büszkeség töltötte el, büszke volt az orosz népre, mely megszülte a világ legforradalmibb munkásosztályát, amely mélységesen gyűlölt minden nemzeti elnyomást és a világon elsőnek teremtette meg az összes népek testvéri együttműködésén alapuló szocialista államot — a Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságot.

A bolsevik párt, Lenin tanításától vezetve, eggyéforrasztotta sorait, az önkényuralom és a kapitalizmus ellen harcra vezette a munkásosztályt és a parasztságot. Országunk munkásosztálya Lenin zászlaja alatt ment rohamra a tőke erődítményei ellen és győzött a nagy Októberi Szocialista Forradalomért vívott harcokban. A szovjetnép Lenin zászlaja alatt szétzúzta és elpusztította a fehérgárdista és intervenciós csapatokat a polgárháború éveiben. Lenin nevéhez fűződnek a szov-

jetnép győzelmei az összes harci frontokon, — a háború, a gazdaság, a diplomácia, a kultúra frontjain. Lenin nevéhez fűződik a szovjetállam megteremtése és megszilárdítása, a szocializmus országunkban való felépítésének nagy terve, a terv megteremtése és megvalósítása. A Szocialista Szovjetköztársaságok Szövetségének dolgozói, útjukon minden akadályt legyűrve és elsöpörve a szocializmus összes ellenségeit, Lenin nevével az ajkukon mennek a kommunizmus ragyogó hegycsúcsai felé.

Lenin élete, tettei, nagy művei a kommunizmus ügyéért való sikeres harcra tanítanak bennünket. „Emlékezzetek rá, szeressétek, tanulmányozzátok Iljicset, tanítómesterünket, vezérünket" — mondja Sztálin elvtárs. Sztálin elvtárs arra tanít bennünket, hogy Leninnel „tanácskozzunk", hogy hozzá forduljunk a nagy és a kicsiny kérdések megoldásánál.

Sztálin elvtárs 1937 december 11-én a választói gyűlésen tartott beszédjében megrajzolta a lenini tipusú politikus fennkölt arculatát.

„A népnek — mondotta Sztálin elvtárs — követelnie kell képviselőitől, hogy őrhelyükön lenini vágású politikai funkcionáriusok maradjanak, hogy olyan világosan gondolkodó és határozott politikusok legyenek, mint Lenin volt, hogy a harcban ugyanolyan rettenthetetlenek és a nép ellenségeivel szemben ugyanolyan könyörtelenek legyenek, mint amilyen Lenin volt, hogy mentek legyenek minden pániktól, a pánik minden fajtájától, ha az ügyek kezdenek bonyolódni és a láthatáron valami veszély kezd kirajzolódni, hogy éppen úgy mentek legyenek minden néven nevezendő pániktól, mint ahogy ment volt tőle Lenin, hogy ugyanolyan bölcsek és meggondoltak legyenek, ha bonyolult kérdéseket kell eldönteni, ahol sokoldalú orientáció és az összes pluszoknak és minuszoknak sokoldalú figyelembevétele szükséges, mint amilyen bölcs és meggondolt volt Lenin, hogy ugyanolyan igazságosak és becsületesek legyenek, mint amilyen Lenin volt, hogy épúgy szeressék népüket, mint ahogy szerette Lenin."

Dicső bolsevik pártunk örökségbe kapta Lenintől zseniális tanítását, hatalmas, törhetetlen akaratát, lángoló szeretetét

népe iránt. Azért győztünk, mert hívek voltunk Lenin ügyéhez, a leninizmushoz!

Lenin neve, Lenin tettei és tanítása évszázadokon, évezredeken keresztül élni fog.

Lenin eszméi testet öltöttek a Szocialista Szovjetköztársaságok Szövetségében, a bolsevikok hősies pártjában, a Kommunista Internacionáléban. Testet öltöttek Lenin nagy fegyvertársának, ügye hű folytatójának Sztálin elvtársnak műveiben és tetteiben.

Lenin él a Szovjetunió dolgozóinak és az egész világ elnyomottjainak gondolataiban és szívében. Lenin neve a munkásosztály és az egész világ dolgozói számára lángoló felhívás: kíméletlen harcra az elnyomók ellen, harcra a szabad és boldog életért, a kommunizmusért.

A véres megpróbáltatások évében, mikor hazánk élet-halál harcban áll a rabló Hitler-imperializmussal, a nagy Lenin heroikus alakja halhatatlan hadi tettekre lelkesíti a Szovjetunió hősi népeit, a szocialista haza dicsőségére. Az egész szovjetnép felkelt a nagy honvédő háborúra a német-fasiszta hódítók ellen, akik hitszegően rárontottak békeszerető országunkra. Lenin zászlaja alatt, a nagy Sztálin vezetése alatt, testével védi hazáját az idegen hordák beözönlése ellen, védi a szocialista forradalom vívmányait, a szocialista rendet, a szocialista kultúrát.

A szovjethősök nemzedéke Lenin mindent legyőző eszméin nőtt és nevelkedett, ezt a nemzedéket Lenin nagy szelleme hatja át. A szovjetnép fiainak és lányainak milliói, akik mérhetetlen odaadással szolgálják szülőhazájukat, szívükben a nagy Lenin képével indulnak a honvédő háborúba, hogy hősies haditetteket műveljenek.

Lenin ügye — legyőzhetetlen!

ЛЕНИН ВЛАДИМИР ИЛЬИЧ

Краткий очерк жизни и деятельности

На венгерском языке

Цена 4 руб. 50 коп.